

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İBB ATATÜRK KİTAPLIĞI BEL.YZ.K.0336
NUMARALI ŞİİR MECMÛASI
(İNCELEME- METİN)**

**TURGUT ÖZYURT
13723015**

**TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞRETİM ÜYESİ ALİ EMRE ÖZYILDIRIM**

**İSTANBUL
2019**

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İBB ATATÜRK KİTAPLIĞI BEL.YZ.K.0336
NUMARALI ŞİİR MECMÛASI
(İNCELEME- METİN)**

**TURGUT ÖZYURT
13723015**

**TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞRETİM ÜYESİ ALİ EMRE ÖZYILDIRIM**

**İSTANBUL
2019**

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İBB ATATÜRK KİTAPLIĞI BEL.YZ.K.0336
NUMARALI ŞİİR MECMÛASI
(İNCELEME-METİN)**

**TURGUT ÖZYURT
13723015**

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih :

Tezin Savunulduğu Tarih : 3.7.19

Tez Oy Birliği / ~~Oy Çokluğu~~ ile Başarılı Bulunmuştur

Tez Danışmanı

: DR. ÖĞRETİM ÜYESİ ALİ EMRE ÖZYILDIRIM

Jüri Üyeleri

: PROF.DR. AYNUR KOÇAK

: DOÇ.DR. MÜJGÂN ÇAKIR(MSGSÜ)

**İSTANBUL
TEMMUZ, 2019**

ÖZ

İBB ATATÜRK KİTAPLIĞI BEL.YZ.K.0336 NUMARALI ŞİİR MECMÛASI (İNCELEME -METİN)

Turgut ÖZYURT

Temmuz, 2019

Klasik Türk şiirinin önemli bir kaynağı olan mecmûalar, keşfedilmemiş bir hazine niteliğindedir. Son yıllarda birçok araştırmacı mecmûaların taşıdığı bu değeri ortaya çıkarmak amacıyla çeşitli çalışmalar yürütmüş ve bunun sonucunda yeni ve zengin bilgiler ile Türk edebiyatına katkıda bulunmuştur. Tertip edildiği dönemin edebiyat zevkini ve anlayışını yansıtan mecmûalar, divan tertip edemeyen ya da divanı günümüze ulaşamamış olan şairler hakkında bilgiler sunmaktadır. Yeni şairlerin veyahut divanlarda yer bulmamış yeni şiirlerin keşfi içinde şiir mecmûaları oldukça önemli kaynak olmaktadır.

Edebiyat tarihi için sağlamış olduğu veriler de bu kaynağın farklı bir katkısı olduğunu gösterir.

Bu çalışmada Atatürk Kitaplığı Bel.Yz.K.0336 numarada kayıtlı olan şiir mecmûası incelenmiştir. Mecmûa Transkripsiyon alfabesiyle latin harflerine aktarılmıştır. Giriş bölümünde mecmûalar ile ilgili bilgiler verilerek mecmûaların edebiyat tarihi açısından yerine, önemine, tasnifine değinilmiştir. İnceleme kısmında divan sahibi olan şairlerin çalışılmış divanları ile karşılaştırmalar yapılmış, farklılıklar gösterilmiştir. Yine mecmûada kayıtlı olan şairler, şiirler, mecmûanın özellikleri ve mecmûa ile ilgili veriler, tablolar ile izah edilmeye çalışılmıştır. Böylece mecmûanın esas değerini ortaya çıkarmak hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mecmûa, Şiir Mecmûaları, Klasik Türk Edebiyatı

ABSTRACT

POETRY COLLECTION REGISTERED AS BEL.YZ.K.0336 AT IMM ATATÜRK LIBRARY (ANALYSIS-TEXT)

Turgut ÖZYURT

July, 2019

Poetry collection, which are important sources of Classical Turkish poetry, are undiscovered treasures. In recent years, many researchers have conducted studies to unearth the value of the poetry collection various and therefore contributed to Turkish literature with new and rich information. Reflecting the literal taste and insight of the period they were composed, poetry collection also give information about the poets who could not organise divans or whose poems have failed to reach today poetry collections are significant resources to unearth of new poets or poems which could not find a place in divans, as well.

The data provided for the history of literature is another contribution made by this resource.

In this study, the poetry collection registered as Bel.Yz.K.0336 at Atatürk Library has been analyzed. The poetry collection has been transcribed to Latin letters. In the introduction part, some information is given about journals and their place in the history of Ottoman Turkish literature, their importance and classification are discussed. In the analysis part, some comparisons and contrasts are made with studied divans of other poets. In addition, poets and poems recorded in the poetry collection, features of the collection and data about it are explained in tables with the aim of revealing the real value of the poetry collection

Key Words: Collection, Poetry Collection, Classical Turkish Literature.

ÖN SÖZ

Klasik Türk edebiyatının önem teşkil eden kaynaklarından biri de mecmûalardır. Mecmûalar, içerikleri sayesinde edebiyat tarihimize önemli katkılar sağlamaktadır. Derleme eserler için kullanılan bir terim olan mecmûalar, içeriğinde şiir ve nesir örnekleri taşır. Bu örnekler gerek derleyenin edebi zevkine göre gerek de dönemin edebiyat zevkine, ilim ve bilgilerine dair bir takım bilgiler ortaya koyar. Bu bakımından ayrıca bir önem taşır. Mecmûaların ihtiva ettiği bu bilgilerin büyük bir kısmı şiir olduğu için genel olarak edebiyatın çalışma alanı içinde değerlendirilse de aslında sadece edebiyat değil diğer disiplinler için de kaynak olabilecek niteliktedir. Mecmûalarda yer alan şiirlere bakıldığında divanı olmayan yahut divanı şu an için ele geçmemiş birçok şair ile karşılaşırız. Bu şairlerin yanı sıra divanı sahibi birçok şairin divanlarında olmayan şiirlerine yine mecmûalarda karşılaşmaktayız.

Bu çalışmada Atatürk Kitaplığı Bel.Yz.K.0336 numarada kayıtlı şiir mecmûası incelenmiştir¹. Çalışmamız giriş ve dört ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde mecmûaların ne olduğu, tasnifi ve Türk edebiyatındaki önemi hakkında bilgiler verilmiştir. Atatürk Kitaplığı Bel. Yz.K.0336 Numaralı Şiir Mecmûası Hakkında Genel Bilgiler başlığı altında, çalışılan mecmûa hakkında bilgiler verilerek mecmûa tanıtılmış, mecmûada karşılaşılan problemler ve problemlerin çözümü üzerinde durulmuştur. Takip eden bölümde mecmûanın muhtevasına dair bilgiler verilmiştir. Metin başlığı altında mecmûanın transkripsiyonlu metni yer almaktadır. Bu bölümde yer alan şairlerin şiirleri, divanları yayımlanmış olan şairlerin şiirleriyle karşılaştırılmış ve farklar dipnotlarda gösterilmiştir. Divanı olmayan şairlerin şiirleri şayet başka bir kaynaklarda tespit edilmiş ise onların da farkları dipnotlarda verilmiştir. Mecmûanın Türk edebiyatına katkısına ve önemine işaret eden hususlar sonuç başlığı altında verilmiştir.

Bütün bu çalışmalar esnasında, bilgilerine başvurduğum, ilim yolunda gece ve gündüzün olmadığını her daim sebat etmenin gerekliliğini bizlere anlatan; aynı zamanda yaşayarak ve yaşatarak öğreten, lisans döneminden bu yana rahle-i tedrisinden ilim devşirdiğimiz, her dönem varlığıyla yanımızda olan tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Ali Emre Özyıldırım'a özellikle teşekkür eder, şükranlarımı sunarım. Bütün zor dönemlerin ardında hep bir kahraman olarak aileler vardır bu dönemde desteğini esirgemeyen eşim Burcu'ya ve oğlum Çınar Emre'ye de teşekkürü borç bilirim.

¹ Tez çalışmamızı Enstitüye teslim ettikten kısa bir süre sonra ne yazık ki aynı mecmuanın Gülçin Külekçi tarafından MSGSÜ SBE Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında daha önce yüksek lisans tezi olarak hazırlanmaya başlandığını ve bu tezin de eş zamanlı olarak adı geçen enstitüye teslim edildiğini öğrendik. Fakat birbirinden habersiz olarak tamamlanan bu tezlerin farklı yönleriyle araştırmacılara faydası olacağını umuyoruz.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	viii
TABLO LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR.....	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Mecnûalar Hakkında Genel Bilgi.....	1
1.2 Mecnûaların Tasnifi.....	4
1.3 Mecnûaların Önemi.....	8
2. ATATÜRK KİTAPLIĞI BEL.YZ.K.0336 NUMARALI ŞİİR MECMÛASI HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	15
2.1. Şiir Mecnûasının Nüsha Tavsifi.....	15
2.2. Şiir Mecnûasının Mürettibi ve Tertip Tarihi.....	17
2.3. Şiir Mecnûasının Ciltlenme Problemi ve Sayfaların Yeniden Numaralandırılması.....	22
3. ŞİİR MECMÛASININ MUHTEVASI.....	27
3.1. Mecnûadaki Şairler ve Alfabetik Olarak Kısaca Biyografileri.....	27
3.2. Mecnûadaki Şiirlerin, Şair, Biçim ve Sayı Olarak Gösterilmesi	71
3.3. Mecnûada Olup Divanlarda Olmayan Şiirler.....	74
3.4. Nazire İlişkileri.....	75
3.5. Mecnûada Olup Kaynaklarda Geçmeyen Şairler.....	79
4. METİN.....	82
4.1. Metnin Kuruluş ve İmlasında İzlenen Yöntem.....	82

4.2. Mecmûanın Transkripsiyonlu Metni.....	85
5. SONUÇ.....	452
ŞAİRLER DİZİNİ.....	454
KAYNAKÇA.....	458
EKLER	467
ÖZ GEÇMİŞ.....	472

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Küçük Harf	Büyük Harf	Harf
,	,	ء
E,a,ā	E, A,Ā	آ ا
b,p	B,P	ب
p	P	پ
t	T	ت
s	S	ث
c	C	ج
ḥ	Ḥ	ح
ḥ	Ḥ	خ
d	D	د
z	Z	ذ
r	R	ر
j	J	ژ
s	S	س
ş	Ş	ش
ş	Ş	ص
z,d	Z,D	ض
ṭ	Ṭ	ط
z	Z	ظ
‘	‘	ع
ġ	Ġ	غ
f	F	ف
ķ	Ķ	ق
K,g,ŋ	K,G	ك
g	G	گ
ŋ	Ŋ	ڭ
l	L	ل
m	M	م
n	N	ن
O,ö,u,ü,ū,v, ˇ (yây-ı ma’düle)	O,Ö,U,Ü,Ū,V ˇ (yây-ı ma’düle)	و
h	H	ه
ı,i,İ, Ê (ā, elif-i maksûre) ve - y1,-yi (yây-ı izafet)	I,İ,Ī,Y,ê ve -ı,- i,-y1,-yi (yây-ı izafet)	ی ,ي

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Mecnûadaki Şairlerin Vefat Tarihleri.....	19
Tablo 2: Mecnûada Uzun Şiirlerin Başladığı ve Devam Ettiği Varaklar.....	23
Tablo 3: Varak Numaralarının Yeniden Tertibi.....	24
Tablo 4: Mecnûada Yer Alan Şairlerin Şiirleri (Biçim, Sayı).....	72
Tablo 5: Mecnûada Olup Divanda Olmayan Şairler ve Şiirleri.....	74
Tablo 6: Şairler, Nazire Şiirleri ve Mecnûadaki Yerleri.....	76
Tablo 7: Nazire Yazan Şairler, Şiirlerinin Geçtiği Yerler, Kafiye ve Redifleri.....	77

KISALTMALAR

A) Genel Kısaltmalar:

a	Varak ön yüzü
age	Adı geçen eser
b	Varak arka yüzü
bak.	Bakınız
bs.	Baskı
c.	Cilt
D.	Doğum
G	Gazel
haz.	Hazırlayan/lar
K	Kaside
k	Derkenar
KTB	Kültür ve Turizm Bakanlığı
Ö.	Ölüm
S.	Sayı
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	Ve benzerleri
vd.	Ve diğerleri
Yy.	Yüzyıl

B) Bibliyografik Kısaltmalar:

- AHD : Solmaz, Süleyman. **Ahdi ve Gülşen-i Şu'arâsı İnceleme-Metin**. Ankara: 2017. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-201251/ahdi-gulsen-i-suara.html>. [15.04.2019]
- AZD : Kaya, Bayram Ali, “Azmi-zâde Hâletî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni”. Doktora Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.
- BD : Küçük, Sabahattin. **Bâkî Dîvânı Tenkitli Basım**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1994.
- BED : Aydemir, Yaşar. **Behîştî Dîvânı**. Ankara: KTB Yayınları, 2018. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56445,ramazan-behisti-divanipdf.pdf?0> [15.04.2019].
- BYN : Sungurhan, Aysun. **Beyânî Tezkiretü's-Şuarâ**. Ankara: KTB Yayınları, 2017. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-194495/beyani-tezkiresi-tezkiretus-suara.html> [15.04.2019].
- EMR : Saraç, M. A. Yekta. **Emrî Dîvânı**. İstanbul: Eren Yayınları, 2002.
- FİD : Karahan, Abdülkadir. **Kanuni Sultan Süleyman Çağı Şairlerinden: Figânî ve Dîvânçesi**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1966.
- FUZ : Necmettin Halil Onan. Fuzulî, **Leylâ ile Mecnûn**. İstanbul: Maarif Basımevi, 1955
- FZD: : Tarlan Ali Nihad. **Fuzulî Divanı: Gazel, Musammat, Mukatta' ve Ruba'i kısmı, Edisyon Kritik ve Transkripsiyon**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1950.
- GAD : Aksoyak, İ. Hakkı. **Gelibolulu Mustafa Âlî : Dîvân II Tenkitli Metin**. Yayınlayanlar: Cemal Kafadar ve Gönül Alpay Tekin, Harvard Üniversitesi Yakın Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2006.
- GND : Külekçi, Numan. “Gânî-zâde Nâdirî, Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Dîvânı ve Şeh-nâmesi'nin Tenkidli Metni ”. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, 1985.
- HBD : Tarlan, Ali Nihat. **Hayâlî Bey Dîvânı**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1945.
- HFD : Divân-ı Hâce Hafız Şirâzi. Seyyid Ebü'l- Kasım-ı Encevi Şirâzi, 2.bs. Tahran: İntişarat-ı Muhammed Ali İlmi, 1346.
- HKD : Gülhan, Abdülkerim. “ Hâkânî Mehmed Bey Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni”. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.
- HSD : Ercan, Özlem. “ Peşteli Hisâlî Dîvânı Tahlili, İnceleme-Metin”. Doktora Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.

- HŞD : Bulan, Ayşe. “ Hâşimî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânı’nın Tenkidli Metni”. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,1993.
- HÜD : Kaçalin, Mustafa S. **Hüdâyî (Salâ Mushısı) Dîvân**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016.
- HYD : Çavuşoğlu, Mehmet, M. Ali Tanyeri. **Hayretî Divânı Tenkidli Basım**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1981.
- KAD : Erdoğan, Mustafa. “ Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divânı (İnceleme-Tenkitli Metin- Dizin)”. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- KND : İpekten, Haluk. **Karamanlı Nizâmi Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divânı**. Ankara: Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları,1974.
- KNH : İsen, Mustafa. **Gelibolulu Mustafa Âlî, Kühnü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısmı**. Ankara: 2017. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-194288/kunhul-ahbarin-tezkire-kismi.html> [15.04.2019]
- KNZ : Sungurhan, Aysun. **Kınalı-zâde Hasan Çelebî Tezkiretü’s-Şuarâ**, Ankara: KTB Yayınları, 2017. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-194494/kinalizade-hasan-celebi-tezkiretus-s-uara.html> [15.04.2019].
- LTF : Canım, Rıdvan. **Latîfî, Tezkiretü’s-Şu’arâ**. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000.
- MAD : Demirel,Şener. **Mâni Divan ve Şhregiz-i Bursa Metin-İnceleme**. Ankara: KTB Yayınları, 2011. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-194359/divan-i-mani-ve-sehr-engiz-i-bursa.html> [15.04.2019]
- MCN : Köksal, M.Fatih. **Edirneli Nazmî Mecma’u’n- Nezâ’ir İnceleme- Metin**, Ankara: KTB Yayınları, 2017. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-195954/mecmaun-nezair-edirneli-nazmi.html> [15.04.2019].
- MSD : Mengi, Mine. **Mesîhî Divânı**. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2014.
- MŞR : Kılıç, Filiz. **Âşık Çelebî Meşâ’irü’s-Şu’arâ**, Ankara: KTB Yayınları, 2018. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-210485/asik-celebi-mesairus-suara.html> [15.04.2019].
- MUD : Tataroğlu, Abdullah. “ Muhîfî, Hayatı, Eserleri ve Edebi Kişiliği, Divânı’nın Tenkidli Metni”. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,1995.
- NCD : Tarlan, Ali Nihat. **Necâtî Beg Divânı**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1963.
- NVD. : Tulum, Mertol, M. Ali Tanyeri. **Nevî Dîvânı Tenkidli Basım**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1977.

- RIZ : Zavotçu, Gencay. **Rızâ Tezkiresi**. Ankara, 2017.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,195955/riza-tezkiresi.html> [15.04.2019]
- RUD : Ak, Coşkun. **Bağdatlı Rûhî Divânı Karşılaştırmalı Metin**. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları, 2001.
- RVN : Avşar, Ziya. **Revânî Divânı**. Ankara: KTB Yayınları, 2017.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-196374/revani-divani.html> [15.04.2019].
- RYZ : Açıkgöz, Namık. **Riyazi Muhammed Efendi, Riyazü's-Şu'arâ**. Ankara:2017.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,191371/riyazi-riyazusuaratezkiretus-suara.html> [15.04.2019]
- SCL : Akbayer, Nuri. **Mehmed Süreyya Sicill-i Osmânî**. 6 Cilt, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.
- SHB : İpekten, Haluk, Günay Kut, Mustafa İsen, Hüseyin Ayan, Turgut Karabey. **Sehi Beg Heşt Behişt**. Ankara: 2017.
http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56165,hestbihistpdf.pdf?0&_tag1=03EE5380B678F1063BF0A9ED54D2FA0DD771F0E5&crefer=64676E5ADD36BABC899F3B67A6269EC2BE781AE97CECCC75963CAFCF7FACA7F4____ [15.04.2019]
- SÜD : Harmancı, Esat. **Süheylî Divânı**. Ankara: Akçağ Yayınları, 2007.
- ŞPD : Akkaya, Mehmet. “Şemsi Paşa Divânı İnceleme -Edisyon Kritikli Metin”. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992.
- TYD : Çavuşoğlu, Mehmet. **Taşlıcalı Yahya Divânı Tenkidli Basım**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1977.
- ULV : Çetin, İsmail. “ Derzi-zâde Ulvî, Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni”. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993.
- USD : İsen, Mustafa. **Usûlî, Hayatı, Sanatı ve Divânı**. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1988.
- ÜMD : Selvi, Muhammed. “ Ümîdî, hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divânı”. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- VHD : Öztürk, Yılmaz. “ 17. Yüzyıl Şairlerinden Dimetokalı Vahdetî'nin Divânı'nın Tenkitli Metni”. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2006.
- VSD : Toska, Zehra. “Veysî Divânı, Hayatı, Eserleri ve Edebi Kişiliği”. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,1985.
- ZAD : Tarlan, Ali Nihat. **Zâtî Divânı, Edisyon Kritik ve Transkripsiyon: Gazeller Kısmı**. 3 cilt, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1967.

1. GİRİŞ

1.1 Mecmûalar Hakkında Genel Bilgi:

Mecmûa, hakkında birçok araştırmacının bilgi verdiği *toplanıp biriktirilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan meydana getirilmiş yazma kitap*²'tir. Sözlüklerde benzer anlamlar ile verilmiştir.³

Mecmûanın bu anlamlar dışında “cönk” yerine de kullanıldığı hatta cönk için “uzunlamasına açılan ensiz, uzun yazma mecmûa” denildiğine de işaret edilir. Kütüphanelerde mecmû’a-i eş’âr adıyla gösterilen eserlerin kenarlarına cönk diye notların atılması cönk ve mecmûa arasındaki benzerliği gösterir⁴.

Mecmûalara cönk de denilmesi cönk için kullanılan; sefine, keşti, keşkül, gibi ifadelerin mecmûa içinde kullanılabileceğine bir işaret teşkil eder mi?

Necâtî’nin şu beyti:

Necâtî şiirini mecmû’a etme kâğıda bur

Sefih olur güher ulaşıran sefine ile

Mecmûa ve gemi arasındaki bağlantıyı göstermesi yönünden yukarıdaki soruya cevap mahiyetinde görülebilir.

Mecmûaya keşkül denildiğini ve aralarında benzer yanların olduğunu söylemek yanlış olmasa gerek. Keşkülün“ dervişlerin ve sûfilerin kendilerine sadaka olarak verilen yiyecek ve benzeri şeyleri içine koydukları kap⁵” ya da “ dilencilerin

² Mecmuaya dair ayrıntılı bilgiler için bak.Günay Kut, “ Mecmûa ” **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi -Devirler, İsimler, Eserler, Terimler**, c.6 (İstanbul: Dergâh yayınları, 1986) : 170-173.

³ İlhan Ayverdi, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük** (İstanbul : Kubbealtı Lugâtı Yayınları, 2010), 784.

⁴ Orhan Şaik Gökyay, “ Cönk” **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, c.8 (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1993) : 73-75.

⁵ Keşkül için Abdülbaki Gölpınarlı, hindistan cevizinin üst kısmının kesilip, içinin boşaltıldıktan sonra dervişler tarafından kenarlarına delik açıldığı ve bu deliklerden iplerin geçirilerek kap şeklinde kullanıldığını, hatta bu kapların içine çeşitli yiyecek şeyler ve para atıldığını ve dervişlerin bunları toplarken naat, mersiye ve ilahi okuduklarını söylemesi, keşkülün nasıl kullanılan bir kap olduğunu gösterir mahiyettedir. Yine keşkülün zamanla sanatsal özellik taşıdığını gösteren emareler vardır. Nevşehir’deki Hacı Bektaş müzesinde sergilenen keşküllerin etrafındaki şekiller, figürler, süsleme yazılar geometrik işaretler bunu kanıtlar özelliktedir. Keşküllerin zamanla şeklinde de bir değişim

topladıkları şeyleri içine koydukları çanta anlamlarına geldiğini” daha sonra bu kelimenin ulema tarafından edebi mecmûa ve antoloji anlamlarında kullanıldığını ifade etmek gerekir. Mecmûa ve keşkûl arasındaki benzerliğe işaret eden bir araştırmacı da Atik Aydın’dır. Aydın, ortak yönleri şu şekilde sıralar⁶:

- a. Derleme olmaları
- b. Kaynaklarının aynı olması
- c. Tam bir konu tasnifinin olmaması
- d. Her kesime hitap etmeleri
- e. Eğlence unsurları içermeleri
- f. Aynı kavramsal temele dayanmaları
- g. Konu ve amaç bakımından benzer olmaları

Aydın, edebi mecmûa ve keşkûl arasındaki farka işaret ederek, keşkûllerin İlmi konular ve tartışmalar ihtiva etmesi, tasavvufî yönlerinin olması ve “muhtes/mustahdes metinler ihtiva etmesi⁷” yönleriyle edebi mecmûalar ile keşkûller arasında farkın olduğunu belirtir.

Mecmûanın ne olduğuna ve tanımına dair birçok bilgi mevcut iken başlangıcı ile ilgili bilgiler daha sınırlıdır. İslam kültüründen önce (Cahiliye Devri) Arapların yazmış olduğu ve “Muallaka” adı verilen kasidelerin derlendiğinden kaynaklar söz eder. Bu husus göz önünde bulundurulur ise şiir derlemelerinin başlangıcı ile ilgili yorum yapılabilir. Cahiliye devri Araplarının çeşitli yerlerde kurdukları panayırlarda (Ukaz vb.) şiir yarışması düzenledikleri; güzel olan şiirlerin daha sonradan Kâbe duvarına asıldığını ve bu şiirlere “ Muallakatü’s-Seb’a” adı verildiği bilinmektedir. Bu şiirlerin ilk derleyicisinin edebiyat tenkitçisi Ebu Ca’fer en-Nehhas, 8. yüzyılda Hammad er-Raviye olduğunu söyler.⁸ Raviye’nin bu bilgiye bakılarak ilk müstensihlerden sayılması ve eserinin mecmûa özelliği göstermesi aşîkârdır.

Mecmûanın İslam kültüründe ise Hz.Muhammed’in hadis yazımına izin vermesiyle birlikte ortaya çıktığını, sahabilerin; Resullah’tan duyduklarını mecmûa tertip etme anlayışı içerisinde kendi seçimlerine, ihtiyaç ve değerlendirmelerine göre bir araya getirdiklerini bunun neticesinde de hadis literatüründe sahife, cüz ve kitap

olduğu gemi şeklinde bir yapı kazandığı da, mecmûa-sefine- keşkûl arasındaki benzerliğini gösteren husustur.

⁶ Atik Aydın, **Arap Edebiyatında Keşkûl Geleneği Bahâuddin el-‘Âmilî Örneği** (Malatya: Mengüceli Yayınları, 2014), 33-49.

⁷ Burada edebi mecmûadan kast edilenin “ şiir mecmûası” olarak anlaşılması gerekir. Zira tasavvufî metinlere, dini konulara, ilmi konulara değinen mecmûalar da vardır.

⁸ Süleyman Tülüçü,” Muallakat ” **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, c.30, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2005) : 310-312.

adıyla anılan ilk derlemelerin doğduğunu söylemek mümkündür⁹. Yine Buhâri, Müslim ve Tirmizî'nin eserlerinin “el-Câmi’u's-Sahîh” adını taşıması ve derleme olması da bu görüşü kuvvetlendirir.

Fars edebiyatında mecmûanın ilk örneğine 14.yüzyılda rastlandığını, Hacı Rükneddin Mesud Sadî'nin, Şahrüh'un oğlu İbrahim için hazırlamış olduğunu çalışmalar bildirmektedir. Selim S. Kuru, 1995 yılında İran'da bulunan ve 14. yüzyıla ait bir mecmûadan (Sefîne-i Tebriz) bahsederek, İranlı araştırmacıların mecmûayı çok yönlü olarak nasıl işlediklerini ve mecmûanın İran edebiyatındaki yerine dair sorgulamaların nasıl yapıldığına ve nasıl fayda sağlayacağına dair bilgiler verdiğinden söz eder. Bu mecmûada İran'daki mecmûa derlemelerinin 14. yüzyılda başladığına bir kanıt oluşturur¹⁰.

Türk edebiyatında ise mecmûa türünün (şiiir mecmuaları) 15. yüzyılda görölmeye başlandığını, 16.yüzyılda yaygınlık kazandığını söylemek mümkündür.

Mecmûalar, içindeki bilgilerin, müstensih ya da mürettibin isteğine göre yer aldığı şahsi beğeniler etrafında şekillenen bazen bir not defteri hüviyetindedir. Birikmiş olan notların neticesinde meydana çıkan hacimli yazma, düzenli bir tutumla hazırlanmış olabileceği gibi (belirli bir konu, tema, tür, şekil vb.) gayr-i muntazam bir şekilde (karışık olarak) de kendisini gösterebilir. Özellikle karışık mecmûaların içerisinde yalnızca şiirler bulunmaz, bir insanın yaşamında gerek duyabileceği her ne varsa, dönemin gelişmişliğine göre, mecmûanın içerisinde olabilir. Çeşitli dualar, tılsımlar, ilaç terkipleri ve tarifleri, önemli mektupların suretleri, bazı din büyüklerinin duaları, önemli tarihler, şahsi notlar, aile fertlerinin doğum ve ölüm tarihleri vb. durumlar kayıt edilebilir. Böyle tertip edilmiş olan mecmûalara kütüphane kataloglarında “ Mecmûa-i Eş'ar ve Fevâid” şeklinde rastlanmaktadır. Mecmûaların içerisinde çeşitli boş sayfalar, kenarlara not edilmiş yazılar, farklı renklerde yapraklar, değişik yazım biçimleri gibi farklılık oluşturan durumlarda olabilir. Bu durumların oluşmasında mecmûanın mürettibinin değişmesi, mecmûaya yeni sayfalar ekleyerek yeni konuların dâhil edilmek istenmesi, mürettibin düşüncesini hayata geçiremeden vefat etmesi gibi durumlar da neden olmaktadır. Mecmûaların birçoğunun İstinsah/ketebe kayıtlarının olmaması, mecmûanın kim

⁹ Mustafa Uzun, “ Mecmûa ” **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, c.28, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2003) : 265-268.

¹⁰ Selim Sırrı Kuru, “Mecmûaların içine, edebiyatın dışına doğru”, **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı edebiyatının kırkambarı**, haz. Hatice Aynur ve öte., (İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2012) : 17-19

tarafından derlendiğinin bilinmemesine sebep olmaktadır. Yazıldıkları dönemin şiir ve estetik zevkini vermeleri bakımından mecmûalar farklı bir şekilde değerlendirilmelidir. Hatta bu yönüyle onların “ biricikliği, tekliği” başka bir nüshasının olmaması; mecmûayı daha da önemli kılmaktadır. Örneğin bir divan şairinin başka bir kütüphanede divanının nüshası bulunabilirken mecmûaların -çok farklı bir özelliğe sahip değilse- nüshaları bulunmamaktadır¹¹.

Mecmûanın içeriği bulunduğu yere göre değişiklik gösterebilir bu yüzden farklı dinlere ait olan unsurların olup olmadığına dair bilgiler için yurt dışındaki kütüphanelerde olan mecmûalara bakılmalıdır. Örneğin Bosna kütüphanelerindeki mecmûalara bakıldığında çok kültürlü bir toplum yapısının tezahürü olarak, farklı kavimlere dair bilgilerin yer alıp almadığı hususunda da çalışmalar yapılabilir. Nitekim Bosna mecmûaları üzerinde çalışan Tatjana Paić-Vukić, Bosna mecmûalarında farklı dinsel gruplara ait manzum veya mensur parçalar olup olmadığını araştırmış ve çok sayıda mecmûada, Hristiyan bayramlarının listeleriyle karşılaştığını ifade etmiştir. Yine bu mecmûalar da kayıtlı olan “İsa’nın göğe yükselişi kutlaması ile Aziz Vid günü arasında 21 gün vardır.” ibaresi sadece Boşnak Hristiyan’larının mecmûalarında değil aynı zamanda Müslüman’lar tarafından da kayıt altına alınan mecmûalarda da görülmektedir.¹² Bu yönüyle mecmûalar aynı zamanda bulunduğu coğrafyaya göre toplumların iletişim ilişkileriyle de içeriğinde çeşitlenmeler taşır.

1.2.Mecmûaların Tasnifi:

Klasik Türk edebiyatının kendine has bir formu olana mecmûaların tasnifine değin bu güne kadar farklı fikirler sunulmuştur. Kütüphanelerin taranması ve mecmûalar üzerinde araştırmaların artması mecmûanın nasıl tasnif edilmesi gerektiğine dair sorgulamayı da beraberinde getirmiştir. Mecmûanın tasnifine dair yaklaşımlar şekil, tür ve muhteva olarak farklılık göstermektedir. Mecmûanın tasnif edilmesi hususunda yol gösteren araştırmacılar şu şekilde verilebilir:

¹¹ Özel mecmûaların diğer kütüphanelerde nüshaları olduğunu gösteren örnekler vardır. İncinur Atik Gürbüz’ün Yayınlanmamış Doktora Tezi olan Mecmûa-i Letâif, M. Fatih Köksal’ın çalışmış olduğu Edirneli Nazmi’nin Mecmau’n-Nezair’i vb.

¹² Tatjana Paić-Vukić, “Mecmûa İncelemelerinin Sınırları ve Olanakları: Bosna Mecmûalarına Bir Yaklaşım” , **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı edebiyatının kırkambarı**, haz .Hatice Aynur ve öte., (İstanbul:Turkuaz Yayınları ,2012) : 53-71.

Agâh Sırrı Levend: Mecmûaları, Şekil ve muhteva açısından bir değerlendirmeye tâbî tutmuş ve mecmûaları ilk defa tasnif etmiştir. Bu tasnif:

1. Nazîreler mecmûaları.
2. Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiirler mecmûaları.
3. Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmûalar.
4. Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmûalar.
5. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmûalar.¹³

şeklinde göstermiştir.

Günay Kut: Mecmûaları, dil, şekil, muhteva, şeklinde tasnif etmiştir¹⁴. Kut'un tasnifi:

1. Nazire mecmûaları,
2. Seçme şiir mecmûaları(mecmûa-i eş'ar, mecmûa-i devavin),
3. Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya gelmesi ile oluşan mecmûalar(mecmûa-i edeviye, mecmûa-i ed'iye, mecmûa-i tevârih, mecmûa-i muammeyat, mecmûa-i münşeât, mecmatü'r-resâil gibi.)
4. Karışık mecmûalar, nazım-nesir karışık olabileceği gibi Arapça, Türkçe, Farsça gibi değişik dillerde de yazılmış olabilir.
5. Tanınmış kişilerce veya derleyeni belli kişilerce hazırlanmış mecmûalar.

şeklinde dir.

Semra Tunç: Mecmûaların tasnifi ile ilgili Günay Kut'un yukarıda verdiği tasnife katılır. Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesinde 2455 numarada kayıtlı bir mecmûadan yola çıkarak bu tasnife bir ekleme yapar bu durumu kendisi “ Mevlevî ve mevlevî muhibbî şairlerin şiirlerini ihtiva etmesi itibarıyla bu mecmûayı ‘meşrebi aynı şairlere ait şiirlerin toplandığı mecmûalar’ şeklinde altıncı bir tip olarak kabul edebiliriz.¹⁵” şeklinde ifade eder.

Ahmet Tanyıldız: Diğer araştırmacılardan farklı olarak sadece şiir mecmualarını tasnif eder. Şiir Mecomûalarının tasnifini de şu şekilde yapar¹⁶:

- a) Kaside mecmûaları

¹³ Agâh Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi**, c.1 (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1973), 166-167.

¹⁴ Kut, **age**, 170-173.

¹⁵ Semra Tunç, “Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi 2455 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecomûası”, **Selçuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, s.6 (2000) : 105-139.

<http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/870> [03.06.2018].

¹⁶ Ahmet Tanyıldız, “Şiir Mecomûalarının Neşri Hakkında”, **Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi**, c. 5, s. 21, Bahar, (2012): 225-239.

http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt5/cilt5sayi21_pdf/1_dil_edebiyat/tanyildiz_ahmet.pdf , [03.06.2018].

- b) Gazel mecmûaları
- c) Mesnevi mecmûaları
- d) Na'at mecmûaları
- e) Mi'râciye mecmûaları
- f) İlâhi mecmûaları
- g) Musammat mecmûaları
- h) Nazire mecmûaları
- i) Manzum Lugat mecmûaları
- j) Güfte mecmûaları
- k) Matla' mecmûaları
- l) Mersiye mecmûaları
- m) Şehrengiz mecmûaları
- n) Mu'ammâ mecmûaları
- o) Lugâz mecmûaları

Mehmet Gürbüz: Mecmûaların tasnifinden ziyade şiir mecmûalarının nasıl tasnif edileceği hususuna eğilerek, şiir mecmûalarının nazım şekillerine, türlerine ve nazire olmalarına göre üç başlık altında değerlendirmeye tabi tutmuştur.¹⁷

1. Şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan şiir mecmûaları

- Gazel mecmûaları
- Kaside mecmûaları
- Müstezad mecmûaları
- Matla mecmûaları
- Beyit mecmûaları
- Mısra mecmûaları
- Farklı nazım şekilleriyle yazılmış şiirlerden oluşan mecmûalar

2. Şiirlerin konularına göre oluşturulan (tematik) şiir mecmûaları

- Tarih mecmûaları
- Na'at mecmûaları
- Mu'ammâ mecmûaları
- Lügaz mecmûaları
- Medhiye mecmûaları
- Şehrengiz mecmûaları
- Farklı konularda yazılmış şiirleri içeren mecmûalar

3. Nazire Mecmûaları

4. Şairlerin aidiyeti/ mensubiyeti esasına göre hazırlanan mecmûalar

¹⁷ Mehmet Gürbüz, “ Şiir Mecmûaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi” , **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı edebiyatının kırkambarı**, haz .Hatice Aynur ve öte., (İstanbul:Turkuaz Yayınları ,2012) : 99-113.

- Aynı zümreye (tasavvufi oluşum, meslek grubu vb.) mensup şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar
- a. Mevlevî şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar
- b. Hurûfî- Bektaşî şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar
- Aynı coğrafyada ya da aynı şehirde yetişmiş veya aynı milliyete mensup şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar
- 5. **Bir mensubiyet ilişkisi gözetmeksizin belirli şairlerin divânlarını/ şiirlerini, bir araya getirmeyi amaçlayan mecmûalar.**

Atabey Kılıç: Mecmûaların tasnifine dair şu ana kadar en kapsamlı çalışmayı yapmıştır. Mecmûaları çeşitli özelliklerine göre şu şekilde tasnif etmiştir¹⁸:

1. Cilt ve Tertip hususiyetleri bakımından

1.1 Cönkler

1.2 Mecmûalar

1.2.1 Tertip durumuna göre mecmûalar

1.2.1.1 Mürettep mecmûalar

1.2.1.2 Mürettep olamayan mecmûalar

1.2.2 Mürettip durumuna göre mecmûalar

1.2.2.1 Mürettibi bilinen mecmûalar

1.2.2.2 Mürettibi bilinmeyen mecmûalar

1.2.3 Aynı zümreye mensup şahsiyetlerin eserlerini topladığı mecmûalar

2. Şekil Bakımından

2.1 Manzum metinler

2.1.1 Kaside mecmûaları

2.1.2 Gazel mecmûaları

2.1.3 Nazîre mecmûaları

2.1.4 Mu'ammâ mecmûaları

2.1.5 Manzûm lugât mecmûaları

2.1.6 İlâhî mecmûaları

2.1.7 Şehrengiz mecmûaları

2.1.9 Na't mecmûaları

2.1.10 Mi'râciye mecmûaları

2.1.11 Matla' mecmûaları

2.1.12 Mersiye mecmûaları

2.1.13 Çeşitli mesnevilerden seçkileri barındıran mecmûalar

2.1.14 Güfte mecmûaları

2.1.15 Müstezad mecmûaları

¹⁸ Atabey Kılıç, “ *Mecmûa Tasnifine Dâir* ” , **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı edebiyatının kırkambarı**, haz .Hatice Aynur ve öte., (İstanbul:Turkuaz Yayınları ,2012) : 75-96.

- 2.1.16 Tarih mecmûaları
- 2.1.17 Musammat mecmûaları
- 2.1.18 Kıt'a ve rubâ'i mecmûaları
- 2.1.19 Divân mecmûaları
- 2.2. Mensur metinler mecmûaları**
 - 2.2.1 Lugaz mecmûaları
 - 2.2.2 Fetva mecmûaları
 - 2.2.3 Tefsîr mecmûaları
 - 2.2.4 Şerh mecmûaları
 - 2.2.5 Sakk mecmûaları
 - 2.2.6 Mekân tasvirlerini içeren mecmûalar
 - 2.2.7 Münşe'ât mecmûaları
 - 2.2.7.1 Derleme münşe'ât mecmûaları
 - 2.2.7.2 Tek şahsa ait inşa örneklerinden oluşan münşe'ât mecmûaları
- 2.3 Karışık manzum ve mensur eserler mecmûaları**
 - 2.3.1 Fevâid ve eş'âr mecmûaları
 - 2.3.2 Farklı türleri barındıran mecmûalar
- 3. Dil bakımından mecmûalar**
 - 3.1 Arapça mecmûalar
 - 3.2 Farsça mecmûalar
 - 3.3 Türkçe mecmûalar
 - 3.4 Çok dilli mecmûalar
- 4. Muhteva bakımından**
 - 4.1 Din
 - 4.2 Tasavvuf
 - 4.3 ilm-i nücum / fal ve remil
 - 4.4 Hikâye/ laûfe
 - 4.5 Hezel ve hiciv
 - 4.6 Edviye
 - 4.7 Mûsıkî
 - 4.8 Hat ve kitâbet
- 5. Şahısların tertip ettiği veya şahıslar için tertip edilmiş mecmûalar

1.3. Mecmûaların Önemi:

Eski Türk edebiyatının önemli kaynaklarından olan mecmûalar, yazma eser kütüphanelerindeki sayıları dikkate alındığında önemli derecede yer tutan ve üzerinde araştırmaların son dönemde yoğunlaştığı eserlerdendir. Mecmûa üzerine çalışmaların artmasında belli başlı sebepler görülmektedir. Bu sebepler tenkitli metin neşirlerinde mecmûalardan yararlanılmaya başlanması, mecmûaların Klasik Türk

edebiyatının ana kaynakları dışında yeni bilgiler sunan kaynaklar olmasıdır. Ayrıca klasik edebiyatın asıl kaynakları olarak görülen divan ve mesnevi gibi eserlerin sayısındaki azalma; bunun neticesinde araştırmacıların çalışılacak yeni eserler araması da bu sebeplerden sayılabilir.

Mecmûanın edebiyatımızdaki yerinin ve sağlamış olduğu yararın ne olduğuna dair araştırmacılar, fikirlerini beyan etmiş; bu hususta çalışmalar yapılmışlardır.

Mecmûa ve önemine dair ilk sözleri sarf eden kişi Fuad Köprülü'dür. Köprülü, "Türk Edebiyatı Tarihinde Usul"¹⁹ isimli çalışmasında hayatını edebiyata vakfetmiş bir bilim adamının kütüphane araştırmalarında ve çalışmalarında karşısına çıkacak kaynakları nasıl değerlendireceği hususunda bir takım bilgiler verir. Kütüphanelerde saklı kalmış olan hazinelerden söz eder. Bu hazineleri " muhtelif mevzulardan bahis mecmûalar." şeklinde ifade eder. Bu mecmûaların üzerine titizlikle eğilmesi gerektiğini, mecmûaların içeriğindeki bilgilerin incelenildiğinde edebiyat dünyasına kazandıracığı yeni bilgilerin ne denli önemli olduğunu vurgular. Mecmûanın edebiyat dünyasına yapacağı etkiyi : " Eski şairlerin hususi hayatlarına muhiti ile münasebetlerine ait birçok karanlık noktalar o sayede aydınlanabilir." şeklinde belirtir.

Köprülü'nün mecmûa çalışmaları hakkındaki düşünceleri ve mecmûa çalışmaları üzerine eğilmenin ne kadar önemli olduğuna dair görüşleri günümüzde mecmûa bahsini derinleştirmek isteyen araştırmacılara da yol gösterir özelliktedir. Köprülü'nün mecmûalardaki edebi metinler için zikrettiği sözleri uzun uzadıya vermek yerine muhtasar bir halini kendi ifadesiyle şu şeklide gösterebiliriz:

"...şairlerin husûsî ve edebî hayatını, dostlarını, çağdaşları veya kendinden öncekiler hakkındaki fikirlerini, muâsır ve muakkiplerinin onun hakkındaki düşüncelerini elde etmek için (mecmûalardaki) edebî metinleri büyük bir dikkat ve i'tinâ ile satır satır tahlil etmek gerekir."

Köprülü'nün yine, şairlerin birden çok divan tertip ettiklerinin göz önünde tutularak, araştırmacıların şairin el yazması eseri ile yetinmeden; el yazması eserde yer almayan yahut şairin eseri içine almak istemediği metinler için de o dönemde yazılmış olan mecmûalara başvurmalarının gerekliliğine değinmesi bu konunun mühim olan diğer bir yanını gösterir.

¹⁹ Fuad Köprülü, " Türk Edebiyatı Tarihi'nde Usûl ", **Edebiyat Araştırmaları**, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1966): 3-48.

Mecmûanın önemine işaret eden ve bu hususta iki makale kaleme alan diğer bir araştırmacı da Ali Canip Yöntemdir. “ Edebiyat Tedkiklerinde Mecmûaların Rolü” adlı makalesinde bu durumu şöyle ifade eder:

“ Kanaatimce eski bir şairi hayatındaki mevkii ile tanımak için, o devir esnasında kaleme alınmış mecmûalar, en doğru fikir verme vasıtalarındandır. Bu mecmûalardan bazısı meşhûr adamlarca, ekserisi öteki beriki tarafından vücûda getirilmiştir. Kim kaleme almış olursa olsun, o esnada şöhet bulan veya şöhetini kaybetmeyen şairlerin eserlerini toplamış olduğuna şüphe yoktur.”²⁰

Ali Canip Yöntem, mecmûaların içeriğindeki şairlerin döneminde bilinen, tanınan, sevilen, şiirlerine nazireler yazılan şairler olduğunu bilmemiz gerektiğinin üzerinde durur. Böylece mecmûalarda geçen şairlerin, not defterlerine şiirleri kaydedilmiş kişilerden çok, dönemin şiiri geleneği ve anlayışı içerisinde hafızalarda o an için yer edinmiş kişiler olabileceği gibi; varlık gösterdiği dönemden çok sonra hâlâ mecmûalarda adı zikredilen şairlerin olması da toplumdaki şiir zevkinin nasıl geliştiğini, değiştiğini göstermesi yönüyle önemlidir. Mesela döneminde nam bulmuş ve şiir meclislerinde başköşeye oturtulmuş bir şairin vefatından asırlar sonrada da mecmûalarda başköşede olması, ona genç şairlerce nazireler yazılması “ şahsi bir zevkten umûmi bir telakkiyi göstermesi itibariyle” önem teşkil eder. Mecmûalar bu yönüyle şairlerin sonraki dönemlerde takipçi bulup bulmadığını, cemiyetin edebi zevk dairesi içerisinde yer edininip edinmediğini gösteren kaynaklardır. Bir şair döneminde takdir edilmiş ve sonraki yıllarda da mecmûalarda adı zikredilmiş, şiirlerine nazireler yazılmış ise şiire dair yetkinliğini ispatlamış demektir. Yöntem de bu durumun önemine işaret ederek özellikle nazire mecmûalarından söz eder. Hatta “Mecma’ü’n-nezair” eserinin bilhassa araştırılmasının gerekliliğini ifade eder, eser için: “ On altıncı asır için mühim bir mürâcaattır.” ifadesini kullanır. Mecmûaların edebiyat dünyasına kazandıracağı diğer bir yanı, edebiyat araştırmacısının yolundaki pusu nasıl gidereceğini de şöyle ifade eder: “ Şurada bahsettiğimiz bu kabil mecmûalar, edebiyat tarihi tedkiklerinde mühim rol oynar; bizi acele, şahsi hükümler vermekten men eder.”

²⁰ Ali Canip Yöntem “Edebiyat Tedkiklerinde Mecmûaların Rolü” **Prof. Ali Canip Yöntem ’in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri**, haz. Ahmet Sevgi, Mustafa Özcan (İstanbul: Sözler Basın Yayın Dağıtım, 1996) : 486-490.

Ali Canip Yöntem'in kaleme aldığı diğer bir makale de “ Bazı Mecmûalara Dâir²¹” dir. Yine bu makalede de mecmûanın Türk edebiyatındaki yerine dair önemli bilgiler sunulmaktadır. Ayrıca İstanbul'daki kütüphanelerde görmüş ve incelemiş olduğu mecmûalar hakkında bilgi vererek bunların araştırılmasının gerekliliğini makalede vurgulamıştır.

Mecmûanın edebiyatımızdaki yerine dair araştırmalar yapan ve bu konuda ilk tasnifi yapmış olan Agâh Sırrı Levend, nazire mecmûaları üzerinde ayrıca bir söz söyleme ihtiyacı hisseder. Nazirecilikğin şiir geleneği içerisinde ayrı bir yere sahip olduğunu vurgulayarak gelenek içerisinde yüzlerce naziresi oluşmuş olan bir gazelin aslını bulmanın ne kadar mühim bir durum olduğunu belirtir. Levend, nazire mecmûalarının bu noktada ayrı bir önem teşkil ettiğini, bir manzumenin aslını bulurken, kendinden sonra yazılmış olan nazire zincirinin keşfinden birçok hususun da anlaşılacağına da ayrıca değinir. Bununla birlikte divan tertip etmemiş olan şairlerin gelenek içindeki yerini göstermesi bakımından nazire mecmûalarını farklı bir noktada tutar.²²

Mecmûanın önemi noktasında görüşlerini ifade eden diğer bir araştırmacı da Günay Kut'tur. Günay Kut'un vurguladığı hususlar şunlardır²³:

- A. Bugün için kayıp olan bir eser bu mecmûaların birinde ortaya çıkabilir.
- B. Zamanında şairin herhangi bir sebeple divanına koymadığı veya daha sonra yazdığı şiir veya yazılar kulaktan kulağa elden ele geçerek bu mecmûalarda yer alabilir.
- C. Divanı olmayan bir şairin şiirleri dağınık veya toplu şekilde bu mecmûalarda bulunabilir.

Kut'un vurguladığı hususlar günümüzde mecmûa üzerinde çalışan araştırmacıların da fikirlerindeki temel dayanak noktalarını teşkil eder. Araştırmacılar bu hususlardan yola çıkarak özgün ve farklı mecmûaları edebiyat dünyasına kazandırmışlardır. Böylece mecmûanın nasıl yarar sağlayacağı konusunda ve mecmûalardan nasıl yararlanılacağı konusunda farklı fikirler de ortaya çıkmıştır.

Yaşar Aydemir'in “ Şiir Mecmûaları ve Metin Teşkilinde Mecmûaların Rolü²⁴” makalesinde ele aldığı başlıklar da mecmûanın önemi ve nasıl yarar sağlayacağına dair üzerinde durulması gereken hususları göstermesi bakımından

²¹ Ali Canip Yöntem “, Bazı Mecmûalara Dâir ” **Prof. Ali Canip Yöntem 'in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri**, haz. Ahmet Sevgi, Mustafa Özcan (İstanbul: Sözler Basın Yayın Dağıtım, 1996) :491- 497.

²² Levend, **age**, 167.

²³ Kut, **age**, 170-173.

²⁴ Yaşar Aydemir, “ Şiir Mecmûaları ve Metin Teşkilinde Mecmûaların Rolü ”, **Bilig**, s.19, Güz, (2001) :147-155.

değer taşımaktadır. Aydemir, mecmûaları: Okuyucu zevki ve yüzyılın popüler şiir zevkini vermesi bakımından, edebiyat tarihine yansımamış belgeler, türler, şairler ve manzumeler bakımından, üslup ve tahlil çalışmalarına katkıları bakımından, şairin edebi kişiliğinin tespit edilmesine katkıları bakımından ele alınması gerektiğini ifade eder. Ayrıca mecmûaların bu noktaların dışında önem arz eden bir diğer yanı metin teşkilindeki yeridir. Aydemir, özellikle mecmûalardan yola çıkılarak tertip edilmiş divanların klasik edebiyat çalışmaları bakımından önemine de vurgu yapar.

Mecmûaların önemine ve edebiyata katkıları bakımından bir liste yapmış olan M. Fatih Köksal'ın mecmûaları değerli kılan temel unsurları sıraladığı görüşü, mecmûaların önemi noktasındaki en geniş görüştür. Mecmûalar Köksal'ın işaret ettiği doğrultuda ve başlıklarda incelenirse, Köprülünün “edebiyatın hazineleri” dediği mecmûaların sırlı mahzeni açılmış olacaktır. Köksal'ın mecmûaların önemine dair sıralaması şu şekildedir²⁵:

1. Kaynaklarda adı geçmeyen, unutulmuş şairlerin şiirlerine mecmûalarda rastlamak olasıdır.
2. Bilinen şairlerin bilinmeyen/ divanlarında bulunmayan şiirlerine tesadüf etmek olasıdır.
3. Şairlerin divanlarındaki şiirlerinin farklı şekillerine(fazla veya eksik beyitler, nüsha farkları vs.) tesadüf edilebilir.
4. Mecmûalar arasında bilinmeyen, varlığı bilindiği halde nüshası tespit edilemeyen eserlerle de karşılaşılır. Özellikle kırk hadis, mi'râciye, yüz hadis, mevlid, şehrengiz, biladiye, hasb-i hâl, kimi mektup ve münşeâtâ dair risaleler vb. türlere rastlanabilir.
5. Bilinmeyen ve kullanılmayan nazım şekilleri, bilinen nazım şekillerinin örneği görülmeyen kafiye tipleri, farklı bend yapıları, yeni türler, kullanımına rastlamadığımız aruz kalıpları vb. görülebilir.
6. Mecmûalarda zaman zaman şairlerin hayatına dair önemli bilgiler, ölüm tarihi gibi önemli derkenar notları görülebilir.
7. Bazı şiir mecmûalarında, farklı şairlerin şiirlerini bulmakla beraber, özellikle bir şairin şiirinin yoğun olduğu görülebilir. Derleyen şair olduğu bir şiir mecmûası edebiyat tarihi açısından mühim kabul edilebilir.
8. Mecmûalar, bir kısmı kendisi de şair olan, şiir sever kişiler tarafından tertip edilen eserlerdir. Bu itibarla mürettibi belli kişi olan mecmûalarda o şairin şiir zevkini, dönemin genel beğeniyle ilgili ipuçları yakalanabilir.
9. Şiir mecmûaları genel olarak dönemin zevklerini, edebi tercihlerini vs. anlamak kabil olduğu gibi ferdi temayüllerin de izini sürmek mümkündür. Nazire mecmûası olmasa da kimi mecmûalarda nazire şiirler bulunduğundan, şairler arası etkileşimi, bağlantıları takip etmek mümkün olabilir.
10. Mecmûa dışındaki eserlerin fevayid ve vikaye yapraklarında da zaman zaman rastlamak mümkünse de özellikle mecmûalarda edebiyat dışı kimi konularda ayrıca ele alınması gereken önemli konulardır. Şöyle ki hemen her mecmûanın boş kalmış sayfalarında, yazılı sayfaların der kenarlarında çeşitli dualar, otlarla ilaç yapım tarifleri, tılsım, vefk, reml, tefe''ül gibi gizli ilimler (havas) denilen itikatlara dair notlar, tarih kıt'aları, müstakil matla' ve müfredler, bazı münşeât örnekleri, kimi resmi kayıtların örnekleri çokça rastlanan- asıl mecmûa konusuyla ilgili olmayan- kayıtlardır. Bütün bunlar edebiyat araştırmacıları kadar hatta onlardan daha

²⁵ M. Fatih Köksal, , Şiir mecmûalarının önemi ve Mecmûaların sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP), **Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori** (İstanbul: Kesit Yayınları, 2012) :83-97.

- Köksal'ın mecmûanın önemi dair yaptığı sıralamada daha çok şiir mecmûaları üzerinde durulmuştur. Köksal da genelde mecmûa özelde ise şiir mecmûalarının özellikleri üzerinde durduğunu ifade etmiştir.

fazla diğer disiplin alanlarıyla ilgilenen kişiler için önemli bilgiler barındırır. Bu yüzden iyice tedkik edilmesi gerekmektedir.

11. Bütün mecmûaların süratle taranarak “ Bilgi bankası” oluşturulması mutlaka gereklidir²⁶.

Mecmûaların şahsi bir not defteri olma hüviyeti onu edebi geleneğin çizmiş olduğu sınırlar dairesinde bir şablonu olan divan, mesnevi ve tezkire gibi eserlerden farklı kılar. Çünkü mecmûanın onu derleyen kişinin edebi zevkine göre bir tertibi vardır. Bu tertip belki kurallara ile sabitlenmediğinden her mecmûanın içeriğinde farklı tarzda bir düzen görülebilir. Hatta düzenin olmadığı karışık olarak vücut bulmuş mecmûalarda sayı nazarıyla bakıldığında çoğunluğu oluşturur. Mecmûaların içindeki bilgilere dikkat edildiğinde mürettibin yaşadığı dönemi algılayış şekli, mecmûayı oluştururken edebi, toplumsal, dini, ekonomik, sosyal kaygıları da kendini gösterebilir. Mecmûalar bu yönüyle yaşadığı döneme dolaysız açılan pencerelerdir. Onu diğer eserlerden farklı kılan bir cihet de şahsi olmasıdır. Burada şahsiliikten kasıt sadece mecmûayı tertip edenin nedenlerini bildiği içerikteki yazılardır. Mecmûanın kenarına derç edilmiş bir duanın müstensihdeki karşılığını yahut yazılmış olan bir ilacın aile bireylerinden herhangi biri için mi, kendisi veyahut aile dışında başka biri için mi olduğunu; ya da ileride lazım olur kaygısı ile yazıldığını müstensih dışında başka birisinin bilmesinin mümkün olmadığı yönüyle şahsidir. Bunların yanında mecmuada kaydedilmiş bir şiirin müstensih/mürettib nazarındaki önemi de bu şahsi yönledir. Bu ve bunun gibi temel sebepler mecmûaya dair araştırmacıların bazı sorular sormasına olanak sağlar. Bu sorgulamalar daha çok mecmûanın nasıl tertip edildiği, kaynakları, güvenilir olup olmadığı yönüyledir. Mecmûaların kaynaklarının güvenilir olup olmadığına dair Mehmet Gürbüz’ün kaleme aldığı “ Şiir Mecmûalarının Kaynakları Üzerine²⁷” adlı makalesi konuya farklı yönlerle eğilen bir yazı olması hasebiyle önemlidir. Gürbüz:

“Bilimsel çalışmalarda herhangi bir eserin kaynak olarak kullanılabilmesi için güvenilir bilgiler sunması gerekir. Mecmûalar için de durum böyledir. Karmaşık yapılarına ilave olarak mecmûaların tamamen sözlü gelenekte dolaşımda olan anlatılardan oluştuğu düşüncesi, kimi mecmûaların birden çok derleyici tarafından oluşturulması sebebiyle tutum farklılığı görülmesi gibi etkenler, bu tür eserlerin tamamen güvenilir kaynaklar olduğu inancını doğurmuştur.”

şeklinde bir ifadeyle mecmûaların güvenilirliğini tartışmaya açar. Daha sonra aynı makale içinde bazı mecmûa müstensihlerinin mecmûaya aldıkları şiirlere dair kaynak

²⁶ Mecmûaların önemi ve çalışılmasına dair görüşlerini ortaya koyan M.Fatih Köksal’ın “METSAP” adını verdiği, mecmûaların sistematik tasnifi projesi yukarıda ifade edilen “ Bilgi bankası” nın oluşturulması açısından önemlidir.

²⁷ Mehmet Gürbüz, “ Şiir Mecmûalarının Kaynakları Üzerine”, **Turkish Studies**, s.8/1, Kış, Ankara: (2013) : 315-322.

göstermelerini, hatta sebep-i te'lif bölümlerinin olmasının da güvenilirliği arttırdığından söz eder. İki durum birlikte ele alındığında mecmûaların doğruluğuna dair toptan bir hüküm verilemeyeceği açıktır. Fakat mecmûanın içindeki bilgilerin doğru olup olmadığı çok titiz bir çalışmayla, bahsi geçen şairin diğer mecmûalarda geçen şiirlerine bakılarak veyahut divanlarının nüshalarıyla karşılaştırılarak anlaşılabilir. Burada aslolan mecmûadaki bilgilerin Klasik edebiyata hangi yönden yapacağı katkı ve bu katkının nasıl kullanılacağıdır.

2. ATATÜRK KİTAPLIĞI BEL.YZ.K.0336 NUMARALI ŞİİR MECMÛASI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1.Şiir Mecmûasının Nüsha Tavsifi²⁸

- Mecmûa, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmalarında Bel.Yz.K.0336 numarada kayıtlıdır. İnternet üzerinden uzaktan erişim ile ulaşılmıştır ve daha sonra kütüphaneye gidilerek yerinde görülmüştür. Kütüphaneye “ Mecmûa-i Eş’ar” şeklinde kaydedilmiştir.
- Mecmûanın sırtında kütüphanenin mührü mevcuttur. Mühür yuvarlak bir şekilde olup üste kırmızı mürekkep ile “Atatürk Kitaplığı”; Altta “Belediye” yazılıdır. Tam ortada ise tükenmez kalem ile” K336 ”şeklinde numaralandırılması yapılmıştır. Mecmûanın ilk sayfası ve son sayfasında da kütüphanenin farklı bir mührü mevcuttur.
- Yazmanın varakları sonradan kurşun kalem ile numaralandırılmıştır. Fakat bu numaralandırmada hata yapılmıştır. İlk değerlendirmede varak eksik algısı yaratan bu durumun, eser incelenmek için kütüphaneye gidildiğinde sehven kaynaklı olduğu ortaya çıkmıştır.
- Mecmûa 72 Varaktan müteşekkildir. (1a-72b)
- 190X120 Mm. boyutlarındadır. Yazma eserin yazı alanı da değişiklik göstermekle birlikte genellikle 160X90 Mm.dir.
- Cilt yoktur. Cilt görevini gören kalın kahverengi bir kâğıt kullanılmıştır.
- Sayfaların çoğunluğu filigransız açık kahverengi kâğıttan oluşmaktadır. Arada açık yeşil ve pembe renkte kâğıtlar da mevcuttur.
- Metin harekesizdir. Talik hat kullanılmıştır.
- Her sayfada üç sütun bulunmaktadır. Sütunlar herhangi bir çizgi ile ayrılmamıştır.

²⁸ Nüsha ile ilgili verilen bilgilerin bir kısmı Atatürk Kitaplığı Yazmalar veri tabanından alınmıştır.

- İki taraf mail hatla yazılmış olup orta taraf diklemesine olacak şekilde yazılmıştır.
- Satır sayısı muhtelifdir. Ortalama olarak her varakta 30 satır vardır.
- Mecmûada şiir başlıkları kırmızı mürekkep ile yazılmış, başlık olarak da şairin adı ile şiirin biçimi verilmiştir. Bazen bunların dışına çıkan şekiller de görülmektedir.(Mersiye-i Mânî Berây-ı Murtazâ, Kasîde-i Misâlî, Gazel-i Hüdâyî, Matla’-ı Hâşimî, Gubârî Râst, Gazel-i Bâkî Güft, Güfte-i Garra, Nazire- i Muhîti, Selîs Efendi, Güft Kalenderi Efendi, Gazel-i Necâtî Tahmîs-i Bâkî, Zâtî Fermâyed, Velehu, Gazel-i Â’lâ, İzâen, Kıt’a- ı Emrî vb.) Mecmûada genel olarak şiirlerin kime ait olduğunu bildiren başlıklar bulunmaktadır. Bazen başlık verilmemiştir.
- Mecmûada çoğunlukla varakların a yüzünde üç; b yüzünde üç olmak üzere toplamda altı gazel yer almaktadır. Fakat kasideler ve diğer türler (beyit, kıt’a, tesdis, tahmis) söz konusu olduğunda durum değişiklik göstermektedir.
- Yazma üzerinde müstensih adına veya istinsah tarihine dair bir kayıt bulunmamaktadır.

Mecmûa Sun’î’ye ait olan bir gazel ile başlamaktadır. Başlangıç beyti şudur:

Murâdım el verüp bir dem dilâ şâd olmadum gitdi

Esîr-i bend-i mihnet oldum âzâd olmadum gitdi

Bâkî’ye ait bir kaside ile bitmektedir. Bitiş beyti şudur:

Belâ gird-âbına salsun ‘adûnı nâ-bedîd etsün

‘Adem deryâsına gark eyleyen Fir’avn u Hâmânı

- Yazmada ser-levha yoktur.
- Yazmanın kenar için oluşturulmuş cetveli yoktur. Fakat kenar boşlukları genel olarak düzenlidir. Yazmada bu boşluklara kaydedilmiş şiirler, beyitler mevcuttur.
- Mecmûa oldukça sadedir. Süslü, tezhipli, özel motifli değildir.
- Mecmûanın tümüne hâkim belli bir düzen özelliği olmamakla birlikte genellikle kaside ve gazeller arka arkaya verilmiştir. Gazellerin bitiminden sonra beyit, matla ya da müfred kaydedilmiştir.
- Şiirin bitmediği ve diğer sütuna veya sayfaya sarktığı durumlarda sütunun veya sayfanın başına şiirin devam ettiğine dair “tetimme” kaydı çoğunlukla yazılmamıştır.

- Bazı kasideler yarım kaldığı için varakların sayısında eksiklik olduğu anlaşılmıştır. Fakat bu eksikliğin kaç sayfa olduğu belli değildir.
- Mecmûanın 22a-22b numaralı varaklarının yarısı yırtılmıştır.
- Mecmûada aynı şaire ait şiirler ard arda verildiği gibi farklı yerlerde de verilmiştir. Farklı şairlerin benzer kafiye ve redifle yazmış olduğu şiirleri, ya da nazire özelliği taşıyan şiirleri birbirini takip eden sayfalarda verilmiştir. Bazen farklı sayfalarda da nazire özelliği taşıyan şiirlerin olduğu görülmektedir.
- Mecmûada bazı şiirlerin, özelliklede kasidelerin, devamının takip eden varakta olmadığı başka yerlerde olduğu görülmüştür. Bu durum mecmûanın varaklarında bir karışıklık olduğuna işaret etmektedir²⁹.

2.2. Şiir Mecmûasının Mürettibi ve Tertip Tarihi

Mecmûada mürettibin kimliğine dair herhangi bir bilgi yoktur. Mecmûalarda bilindiği gibi müstensih kendine ait olan şiirleri de kaydedebilmektedir. Bu şiirlerin kendine ait olduğunu göstermek için “Li-muharririhi, Li-Kâtibîhî, Li-müellifihi” gibi başlıklar kullanılmaktadır. Mecmûada müstensihe ait 3 beyit bulunmaktadır. Beyitlerden bir tanesi “Matla’ li-Kâtibîhî” başlığı ile verilmiş, diğer iki beyit “Velehu” başlığıyla sunulmuştur.(53b,k) Müstensihe dair tek bilgi mecmûanın kenarına kaydedilmiş olan şu üç beyittir:

Yâ Rab başuñ dide-i tıflân-ı bî-günâh

Rûz-ı haşirde kılma benüm rûyımı siyâh (291)

Yâ Rab dü cihân içre beni eyleme mahrûm

Hâl-i dil-i nâlânım olubdur saña ma’lûm (292)

Mülk-i nazm içre edünce taht-ı ma’nîye cülûs

Şâ ‘irân-ı dehr etdi dergehinde hâk-bûs (293)

Mecmûanın kenarına kaydedilmiş bu beyitler mecmûanın genelinde kullanılan yazı tipinden biraz farklı bir şekildedir. Fakat aynı yazı biçimiyle yazılmış Bâkî’ye ait 2 beyit de mevcuttur.(54b,k) Bunun dışında mecmûanın tamamında, kullanılan yazı tipinin değişiklik göstermemesi mecmûanın tek bir müstensih tarafından derlendiğini de düşündürmektedir. Mecmûanın başındaki düzenin birkaç varak hariç

²⁹ Çalışmada karşılaşılan bu problemin nasıl düzeltildiği” Şiir Mecmûasının Ciltlenme Problemi ve Sayfaların Yeniden Numaralandırılması” kısmında anlatılmıştır.

olmak üzere mecmûanın sonuna kadar devam etmesi, mecmûalarda kullanılan başlıkların da genel olarak aynı seyirde devam etmesi bu düşünceyi doğrular niteliktedir.

Mürettibin şiir hususunda bilgi taşıdığı, aynı zamanda şair kimliği olduğu yazmış olduğu beyitlerin yanında, şiirleri kaydederken kullanmış olduğu Farsça kelimelerden de (güft, fermâyed, rast, beray) anlaşılmaktadır. Mecmûanın başında veya sonunda belli bir künye bulunmadığından, mecmûanın kimin tarafından ve ne zaman derlendiği tespit edilememiştir. Mecmûanın yazıldığı dönem ile ilgili olarak şairler için kullanılan “Rahmetuhu”, “Sellemehullah” gibi ifadelerden yola çıkarak bir çıkarımda bulunulabilir. Mecmûada Bâkî ve Hüdâyî (Salâ Muslîsî) için “Sellemehullah” ; Ulvî için ise “Rahmetuhu” ifadesi kullanılmıştır.

Bu şairlerin vefat tarihleri şu şekildedir.

Bâkî	—————>	H.1008/M. 1600
Hüdâyî	—————>	H. 991/ M. 1584
Ulvî	—————>	H. 993/ M.1585

Bu bilgilerden yola çıkarak mecmûanın 16. yy’ın sonunda yazılmaya başlandığı; yine tespit edilebildiği kadarıyla en geç vefat eden üç şaire bakıldığında mecmûanın 17.yy’ın ilk yarısında oluştuğu söylenebilir. Bu üç şair: 1650 yılında vefat etmiş olan Selîsî; 1682 yılında vefat etmiş olan Nasîbî ve kaynaklarda aynı mahlası kullanmış Selâmî’lerdir. Bu Selâmî’lerden bir tanesinin yaşadığı dönem ile ilgili sadece 17. yy’da yaşadığı bilgisi vardır. Diğer Selâmî ise 1669 yılında vefat etmiştir. Mecmûada bu konuda dikkati çeken bir durum vardır. Selîsî ve diğer üç iki şair arasında bir nazire ilişkisi de bulunmaktadır. Mecmûada Selâmî’nin Selîsî’nin bir şiirine nazire yazdığı; Selîsî’nin de Nasîbî’ye nazire yazdığı görülmektedir. Böylece mecmûanın tertip edildiği tarihin daha çok Selîsî’nin yaşadığı döneme yakın olduğu görülmektedir.

Müstensih mecmûayı oluştururken Bâkî ve Hüdâyî’nin yaşadığını belirten ifadeler kullanır. Ulvî’nin ise vefat ettiğine işaret eder. Ulvî, Hüdâyî’den sonra vefat etmesine rağmen mecmûaya şiiri kaydedildiği tarihlerde vefat etmiş olduğu düşünülebilir. Tabii burada başka durumların söz konusu olması da muhtemeldir. Müstensih mecmûayı oluştururken başka bir kaynaktan faydalanmış, faydalanmış olduğu kaynaktaki bilgileri aynen alıntılanmış veyahut Hüdâyî’nin vefatından habersiz de olabilir. Bu ihtimaller ile birlikte mecmûada 16. yy ’da yaşamış olan diğer şairler için neden yaşadığına veyahut öldüğüne işaret eden ifadelerin kullanılmadığı da bir

soru olarak önemini korumaktadır. Mecmûada kayıtlı olan şairlerin vefatına dair bilgiler aşağıda tablo olarak verilmiştir. Mecmûada ismi geçen fakat şiirin sahibini tam olarak tespit edemediğimiz kişiler de vardır. Bu kişilerin aynı mahlası kullanan şairler olması sebebiyle, şiirin ait olma olasılığı bulunan ve biyografilerini verdiğimiz şairlerin tümünün vefat tarihleri tabloda gösterilmeye çalışılmıştır. Tabloda vefat tarihi bilinmeyen, yaşadığı yüzyıl belli olmayan veyahut şüpheli bilgiler için soru işareti “ ? ” kullanılmıştır.

Tablo 1: Mecmûadaki Şairlerin Vefat Tarihleri

Salîhî	?
Ukala Birader	?
Vahdetî, Yenipazar	?
Vahdetî, Bağdat	?
Hilmî, Bakkal-Zâde Bûstân	16-17.yy (?)
Hilmî, Vahyi-Zâde Abdullah	16-17.yy (?)
Hilmî, Muzarrafi Ali	16-17.yy (?)
Ârîfî, Mehmed	16.yy (?)
Avnî, Mustafa	16.yy
Bezmî, Aydınli	16.yy (?)
Cami'î	16.yy
Cemâlî, Karamanli	16.yy başları
Fasihî	16.yy
Garibi, Mir Hüseyin	16.yy (?)
Hâdî, Bosnalı	16.yy (?)
İyânî, Mehmed	16.yy (?)
İyânî, Süleyman	16.yy (?)
İyânî, Muzaffer	16.yy (?)
Kerîmî	16.yy
Pertevî	16.yy
Şerîfî, Mehmed	16.yy (?)
Tabîbî	16.yy
Tîrî Beg	16.yy (?)
Ârîfî, Yenişehirli	17.yy (?)
Dayfî	17.yy (?)
Hisâlî, Müfti-Zâde Abdurrahman Çelebî	17.yy (?)
İyânî, Bursalı	17.yy (?)
İyânî, Konya	17.yy (?)
Menba'î	17.yy
Muhîfî	17.yy
Muhyî	17.yy
Selâmî, İsmail Selâmî Çelebî	17.yy
Sipâhî, Mustafa	17.yy (?)
Vahdetî, Kazvinli Mir Mehmed	17.yy (?)
Vahdetî, İstanbullu	17.yy (?)

Tablo 1-devam

Vahdetî, İstanbullu Hasanî-Zâde Çelebî	17.yy (?)
Mevlânâ	1273
Hâfız-ı Şîrâzî	1390
Şâhî	1453
Karamanlı Nizâmî	1465-73
Seyyîd Şerîf Cürcânî	1413
Monlâ Câmî	1492
Sa'dî	1493
Amrî	1523-24
Behîştî	1571-72
Necâtî	1509
Mesîhî	1512
Revânî	1523
Fâkîrî	1526'dan sonra
Figânî	1531
Gazâlî	1535
Hayretî	1535
Usûlî	1538
Derûnî, İznikli	1544
Zâtî	1546
Garibi, Mehmed	1547
Ârifî, Hüseyin	1552
Fuzûlî	1556
Gubârî, Kireççi-Zâde Mahmud	1556
Hayâlî	1557
Gubârî, Abdullah	1566
Hicri, Bursa	1566
Derûnî, Manisalı	1569
Ümîdî	1571
Emrî	1573
Ubeydî	1573
Re'yî	1575
Sırrî	1575
Agehî	1577
Şemsî	1580
Taşlıcalı Yahyâ	1582
Cemâlî, Defter-Zâde	1583
Hüdâyî	1583
Âzerî, Muallim-Zâde	1585
Meşâmî	1585
Ulvî	1585
Hâlisî	1588
Makâlî	1589
Bezmî, Abdullah	1590
Hâşimî, Üsküdarlı Mehmed Çelebî	1591
Su'ûdî	1591

Tablo 1- devam

Kabûlî	1592
Kalender Efendi	1592
Derûnî, Vardar Yenicesi	1595
Fehmî	1595
Hilmî, Ali Çelebî	1595
Sun'î	1596
Mânî	1599
Nev'î	1599
Vahdetî, Bosna	1599
Âlî(Gelibolulu)	1600
Bâkî	1600
Hasan	1604
Sipâhî, Hüseyin	1605
Hâkânî	1606
Rûhî	1606
Misâlî	1608
Ârifî, Mustafa	1610
Hâdî, Mama-Zâde Ahmed	1610
Hicri, Nevvakop	1610 (?)
Meylî	1612
Vücûdî	1612
Furuğî, Hibetullah	1613
Furuğî, Ahmed Çelebî	1614
Bahti	1617
Edîbî	1618
Alî , Lâm Ali Çelebî	1620
Hisâlî, Paşa-Zâde Mustafa	1621
Hâşimî, Bursalı Seyyid Mehmed	1623
Nâdirî	1626
Veysî	1628
Hâletî	1631
Süheylî	1632
Şerîfî, Abdülkerim	1639
Âzerî, Bostan-Zâde	1647
Va'dî, Mehmed	1649
Selîsî, Baldır-zâde	1650
Hisâlî, Peşteli	1651
Fasihî, Mehmed Uşaki-Zade	1655
Selâmî, Selâmî Efendi	1669
Vahdetî,	1669
Nasîbî	1682
Va'dî, Ahmed	1684

2.3. Şiir Mecmûasının Ciltlenme Problemi ve Sayfaların Yeniden Numaralandırılması

Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları Koleksiyonunda kayıtlı olan mecmûa internet yoluyla, uzaktan erişim ile temin edilmiştir. Eser incelendiğinde, ilk başta herhangi bir problemin olmadığı, ciltli, yazısı gayet okunaklı; tamamen olmasa da kısmen mürettep sayılabilecek bir nitelikte olduğu görülmüştür. Fakat inceleme detaylandırılınca mecmûada bir takım problemlerin olduğu anlaşılmıştır. Bu problemlerden en önemlisi ve en büyüğü mecmûadaki varakların şiirlerin devamına göre sıralanmadığı, karışmış olduğu gerçeğidir. Mecmûanın varaklarındaki bu karışıklık uzun şiirler olan kasidelerin ve terc-bend gibi şiirlerin devamının takip eden sayfada olmamasından veyahut şiire ortasından başlanıp şiirin baş tarafının olmamasından anlaşılmıştır. Bazı şiirlerin devamı tetimme kayıtlarından yola çıkılarak mecmûanın değişik yerlerinde görülmüştür. Mecmûanın varaklarındaki bu değişiklik muhtemelen geçmişte şirazesı dağılmış, yaprakları kopmuş olan mecmûanın bu konuda bilgisi olmayan ama mecmûanın da yitip gitmesine içi el vermeyen biri tarafından içeriğine bakılmaksızın kopmuş olan yaprakların gelişigüzel toplanmasından, daha sonra yine içeriğine bakılmaksızın ciltlenmesinden kaynaklanmaktadır. Bu ciltlenme esnasında sadece varakların yeri değişmekle kalmayıp aynı zamanda bazı sayfalar da ters olarak yapıştırılmıştır. Yani mecmûanın (a) yüzü ile (b) yüzü de ters yapıştırılmadan dolayı karışmıştır. Bütün bu problemlerin üstüne mecmûa ciltlenirken farklı renkte olan (açık pembe ve açık yeşil) yapraklar da küme küme olarak bir arada verilmesi gerekirken mecmûanın içerisine dağıtılmıştır. Mecmûa sonradan kurşun kalem ile numaralandırılmıştır. Bir diğer problem de bu numaralandırmadan kaynaklanmaktadır. Kütüphane yetkilileri numaralandırırken ne mecmûanın içeriğine ne sayfanın yönüne ne de farklı renklerde olan sayfaların yan yana nasıl geldiğine dair bir sorgulama içerisinde olmuşlardır. Üstelik mecmûa numaralandırılırken numara 51'den 53'e atlamıştır. Bu durum “mecmûada acaba bir varak eksik mi?” sorusunun sorulmasını kaçınılmaz kılmıştır. Mecmûanın aslı bizzat gidilip yerinde incelendiğinde durumun hiç de öyle olmadığı numaralandırmadaki yanlışlığın sehven yapıldığı görülmüştür.

Mecmûadaki bu yanlışlığın düzeltilmesi adına çalışmalar şu şekilde yapılmıştır:

1. Şiirlerin hepsi okunmuş devamı olmayan veyahut başlangıç beyti eksik olan şiirler tespit edilmiştir.

2. Birbirinin devamı niteliği taşıyan veya tetimme kaydına uygun olarak başlayan şiirler tespit edilmiştir.
3. Mecmûayı oluşturan varakların renklerine dikkat edilmiş ve aynı renkte olan varaklar bir arada verilmiştir.
4. Mecmûanın a yüzü ve b yüzünün ters yapıştırılmadan dolayı karıştığı yukarıda ifade edilmişti bu karışıklığı gidermek için ters yapıştırılmış olan varaklar tespit edilmiştir.

Bu tespitler yapıldıktan sonra mecmûanın varaklarından problemli olanlar tek tek makas ile kesilmiş ve şiirlerin bütünlüğü esas alınmak üzere bir tertip içine girilmiştir. Ayrıca mecmûanın kütüphane tarafından yapılan numaralandırmasında 51'den 53'e atladığı ifade edilmiştir. Bu yanlışlık düzeltilerek 51'den sonraki varak 52 olarak numaralandırılmış takip eden numaralandırma bu düzeltmeye göre sıraya uygun bir şekilde devam etmiştir. Mecmûa numaralandırılırken orijinal numaralandırma ile mecmûa düzeltildikten sonra yapılan numaralandırma her şiirin başında gösterilmiştir. Orijinal numaralandırma { } küme parantezi ile gösterilirken, sonradan yapılan numaralandırma () yay ayraç/ parantez ile gösterilmiştir.

Mecmûanın varaklarındaki karışıklığın ne şekilde kendini gösterdiğini anlamak için, mecmûadaki uzun şiirlerin başlangıcının ve devamının hangi varakta/varaklarda olduğunu göstermek gerekir. Mecmûadaki karışıklığı gösteren şiirleri şu şekilde tablo üzerinde gösterebiliriz:

Tablo 2: Mecmûada Uzun Şiirlerin Başladığı ve Devam Ettiği Varaklar

Şiirin Başlığı	Başladığı varak	Devam ettiği varak/lar	Beyit sayısı
Mersiye-i Mânî Berây-ı Murtazâ	{42a}	{7b}	25
Kasîde-i Misâlî Efendi	{(7b)}	{7a}	21
Kasîde-i Bâkî Efendi Sellemehullâh	{15b}	{15a}, {6b}	47
Kasîde-i Baki	{(6b)}	{6a}, {5b}	36
Kasîde-i Bâkî Sellemehullâh	{(5b)}	{5a}, {4b}	34
Kasîde-i Bâkî Sellemehullâh	{(4b)}	{4a}, {3b}	36
Kasîde-i Nev'î	{10b}	{10a}	20
Kasîde-i Selîsî Efendi	{(10a)}	{61a}	35
Mersiye-i Bâkî Berây Sultân Süleymân Hân	{17b}	{17a}, {14b}, {14a}	56

Tablo 2-devam

Şiirin Başlığı	Başladığı varak	Devam ettiği varak/lar	Beyit sayısı
Mersîye-i Bâkî Efendi Beray Sultân	{(14a)}	{9b},{9a}	40
Kasîde- i Selîsî	{11b}	{11a}	34
Kasîde-i Bâkî Efendi	{24a}	{23b},{23a}	54
Tercî' Bend-i Veysî	{(35b)}	{35a},{34b}	30
Kasîde-i Âzerî	{(39a)}	{38b},{38a}	37
Kasîde-i Garrâ	{(37b)}	{37a}	13
Azerî Güft	{(37a)}	{36b}	15
Terc-i Bend-i Garibî	{(40a,k)}	{16b,k}, {16a,k}	30
Kasîde-i Figânî	{(49b)}	{49a}	26
Kasîde-i Mesîhî	{(49a)}	{48b},{48a}, {47b}	51
Kasîde-i Nâdirî Efendi	{(47b)}	{47a}	10
Kasîde-i Veysî Efendi	{(47a)}	{46b},{46a}, {45b},{45a}	71
Kasîde-i Selîsî Efendi	{(45a)}	{44b}	24
Kasîde-i Selîsî	{52b}	{52a}	23
Kasîde-i Figânî	{(52a)}	{50a}	20
Tesdîs-i Gubârî	{(58a)}	{54b}	15

Mecmûadaki karışıklığın giderilmesi amacıyla yapılan düzenlemede, mecmûanın özgün yapısına dikkat edilmiş sadece problemlili varakların yerleri şiirin bütünlüğü açısından değiştirilmiştir. Örneğin gazel, beyit, matla, kıta' gibi varaklar arasında bölünmeyen şiirler mecmûada orijinal varaklarında yer almıştır. Dikkat edilirse mecmûadaki ana problem, uzun şiirlerden; yani başladığı varakta bitmeyip başka bir varağa kaydedilen şiirlerden kaynaklanmaktadır.

Mecmûanın yeni varak düzenlemesi tablo olarak şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 3: Varak Numaralarının Yeniden Tertibi

Düzenlenmiş Numaralandırma	Orijinal Numaralandırma
<i>1a</i>	1a
<i>1b</i>	1b
<i>2a</i>	2a
<i>2b</i>	42a
<i>3a</i>	7b
<i>3b</i>	7a
<i>4a</i>	15b

<i>4b</i>	15a
<i>5a</i>	6b
<i>5b</i>	6a
<i>6a</i>	5b
<i>6b</i>	5a
<i>7a</i>	4b

Tablo 3-devam

<i>Düzenlenmiş Numaralandırma</i>	Orijinal Numaralandırma
7b	4a
8a	3b
8b	3a
9a	10b
9b	10a
10a	61a
10b	18a
11a	17b
11b	17a
12a	14b
12b	14a
13a	9b
13b	9a
14a	8b
14b	12a
15a	11b
15b	11a
16a	2b
16b	13a
17a	12b
17b	19a
18a	18b
18b	20a
19a	19b
19b	21a
20a	20b
20b	22a
21a	21b
21b	25a
22a	24b
22b	24a
23a	23b
23b	23a
24a	22b
24b	26a
25a	25b
25b	27a
26a	26b
26b	28a
27a	27b
27b	29a
28a	28b
28b	30a
29a	29b
29b	31a

30a	30b
30b	32a
31a	31b
31b	33a
32a	32b
32b	34a
33a	33b
33b	36a
34a	35b
34b	35a
35a	34b
35b	41a
36a	39b
36b	39a
37a	38b
37b	38a
38a	37b
38b	37a
39a	36b
39b	40a
40a	16b
40b	16a
41a	40b
41b	8a
42a	41b
42b	43a
43a	42b
43b	44a
44a	43b
44b	51a
45a	49b
45b	49a
46a	48b
46b	48a
47a	47b
47b	47a
48a	46b
48b	46a
49a	54b
49b	45a
50a	44b
50b	55a
51a	52b
51b	52a
52a	50a
52b	58a
53a	54b
53b	59a

Tablo 3-devam

<i>Düzenlenmiş Numaralandırma</i>	Orijinal Numaralandırma
54a	50b
54b	56a
55a	53b
55b	56a
56a	55b
56b	57a
57a	56b
57b	66b
58a	57b
58b	59a
59a	58b
59b	60a
60a	59b
60b	67a
61a	13b
61b	51b
62a	60b
62b	61b
63a	62a
63b	62b
64a	63a
64b	63b
65a	64a
65b	64b

66a	65a
66b	65b
67a	66a
67b	68a
68a	67b
68b	69a
69a	68b
69b	70a
70a	69b
70b	71a
71a	70b
71b	72a
72a	71b
72b	72b

3. ŞİİR MECMÛASININ MUHTEVASI

3.1. Mecmûadaki Şairler ve Alfabetik Olarak Kısaca Biyografileri

Mecmûada kayıtlı olan şairlere dair bilgiler ve biyografileri alfabetik olarak kısaca aşağıda gösterilmiştir. Farsça şiirler kaleme alan İranlı şairler *italik* olarak dizilmiştir.

ÂGEHÎ, Mansur³⁰ (D.? - Ö. H.985/M.1577)

Asıl adı kaynaklarda Mansur olarak geçen Âgehî, yine kaynaklardaki müşterek görüşe göre Vardar Yenicesi'ndendir. Kınalı-zâde Hasan, onun ilim ehli olduğunu, Mekke'de kadılık yapmış olan Hâce Kaynı namıyla bilinen Mehmed Çelebî'ye mülazım olduğunu yazar, kaynaklar sonrasında bazı kasabalarda kadılık ve müderrislik yaptığını; kadılıktan mazul olduktan sonra İstanbul'da 985/1577 yılında vefat ettiğini yazar.

'ALÎ , Lâm Ali Çelebî, Tuğrâyî (D.? – Ö. 1030/ 1620-21)

Mecmûada, 521 numarada Kâside-i 'Alî, ismiyle kaydedilmiş bir şiir vardır. Fakat kasidenin hangi Alî'ye ait olduğu tespit edilememiştir. Kaside 1594-1595 yıllarında Başdeftardar olan Nuh Paşa için yazılmıştır. Bu sebeple şiirin ait olma ihtimali en kuvvetli şair, Lâm Alî Çelebî'dir.

Alî Çelebî , Kaynaklarda nerede ve ne zaman doğduğu verilmemiştir. Lâm Alî Çelebî, Mollacık ve hat sanatındaki maharetinden dolayı Tuğrâyî olarak bilinmektedir. 1581-82 yılları arasında reisülküttap, 1593-94 yılları arasında Anadolu defterdarı olmuştur. Aynı yıl azledilip 1595 senesinde yeniden reisülküttaplık

³⁰ Âgehî ile ilgili başvurulabilecek kaynaklar: KNZ, 197. ; KNH, 228. ;RYZ, 62-63.; A. Tietze, "XVI. Asır Türk Şiirinde Gemici Dili" *Türkiyat Mecmuası*, c.9, İstanbul: (1951), 113-138.; Yekta Saraç, *Bursalı Mehmed Tahir Osmanlı Müellifleri*, c.3, (Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara, 2016), 937.; Sadeddin Nüzhet Ergün, "Âgehî", *Türk Şairleri*, c.1, (İstanbul: 1936-1945), 16-18.

yapmıştır. Haçova Savaşı'ndan sonra nişancı olmuş ve 1620-21 senesinde vefat etmiştir³¹.

ÂLÎ/ ÇEŞMÎ, Gelibolulu Mustafa (D. 948/1541-Ö. 1008/1600)

948/ 1541 senesinde Gelibolu'da doğan şair, medrese tahsili gördükten sonra yazdığı şiirlerle dikkat çekmiştir. Gerçek İsmi Mustafa olmasına rağmen mahlası ile memleketi bütünleşmiş ve kaynaklarda doğduğu yer ile anılmıştır. Annesinin adı Ümmühânî, babasının Hoca Ahmed, dedesinin de Abdullah'tır. Yetenek ve zekâyı geliştirecek tarzda bir eğitim seyri izlediği söylenmektedir.

Şehzade Selim'e (II. Selim) sunduğu Mihr ü Mah isimli eseriyle şehzadenin divan kâtipliğine kabul edilmiştir. Böylece Âlî için bürokrasi kapısı açılmaya başlanmıştır. II. Selimin mahiyetinde belli bir zaman geçiren şairin daha sonraları Mustafa Paşa, Ferhad Paşa ve Özdemiroğlu Osman Paşa'nın yanında bulunmuştur. çeşitli yerlerde divan katipliği, defterdar, nişancılık görevlerinde bulunmuştur. Son olarak Cidde sancak beyliğine tayin edildi ve 1600 senesi başlarında Cidde'ye giderek aynı yıl Cidde sancak beyi iken vefat etmiştir.³²

AMRÎ/ Amr³³ (D.?-Ö. 930/1523-24?)

Asıl adı Amr'dır. II. Mehmed ve II. Bayezid devirlerinde müderrislik, kazaskerlik ve şeyhülislâmlık gibi çeşitli görevlerde bulunmuş olan Abdülkerim Efendi'nin âzatlî kölesi ve evlâtlığıdır. Abdülkerim Efendi, Amrî'nin tahsili ile bizzat ilgilenmiş onun kendisini geliştirmesi için her hususta desteklemiştir. Amrî tahsilini bitirince bir müddet mülâzımlık yapmıştır. Serfiçe kadılığına tayin edilmiştir. Kadılık mesleğinden hoşnut olan Amrî'nin, kazancının bolluğu ve rahatlığı arkadaşı İshak Çelebîye yazmış olduğu bir mektuptan da anlaşılmaktadır. Amrî'nin daha sonra hangi meslekleri yaptığına dair kaynaklarda yeterli bilgi yoktur. Amrî'nin Vize kadılığına tayin edildiği ve çok geçmeden 930 (1523-24) sıralarında vefat ettiği kaynaklarda zikredilmektedir.

Şair hakkında tezkirelerde, şakacı, konuşkan, nüktedan, çevresinde sevilen, sakin tabiatlı gibi vasıflar kullanılır.

³¹ Beyhan Keskin, Alî, Lam Ali Çelebi,

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3246> [23.06.2018]

³² Ömer Faruk Akün, "Âlî Mustafa Efendi", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.2, (İstanbul:1989), 416-421.

³³ Mehmet Çavuşoğlu, "Amrî", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.3, (İstanbul: 1997), 96-97

Amrî'nin şiir konusunda maharetli olduğu özellikle aşk duygusunu dile getirmekte mahir sayılabilecek tarzda şiirleri olduğu söylenmektedir.

ÂRÎFÎ

Mecmûada kayıtlı olan şairin hangi Ârîfî olduğu tespit edilememiştir. Kaynaklarda birden çok Ârîfî mahlaslı şair vardır. Bu şairler tezkirelerde şu şeklide verilmiştir:

Ârîfî, Hüseyin (D. ?/ Ö. 959/1552)

Kânûnî Sultan Süleyman zamanında yaşamış, İstanbullu, Arîfî Hüseyin Çelebî'dir³⁴. 959/1552 yılında vefat etmiştir.³⁵

Ârîfî, Mehmed (D. ?/ Ö.)

Trabzonlu Mehmed adında Vezir-i a'zam Sinan Paşa'nın hocası olan Ârîfî'dir. Kınalı-zâde tezkiresini yazdığında hala hayatta olduğuna işaret eder.³⁶

Ârîfî, Yenişehirli (D. ?/ Ö.)

Ahdî tezkiresinde, diğer tezkirelerde verilen Ârîfî'lerden farklı olarak Rumeli Yenişehir'den olan âlim ve şair bir kişiden bahseder.³⁷

Ârîfî, Mustafa (D. ?/ Ö. 1018/1610)

Ârîfî, Sinoplu olan ve 1018/1610 yılında Seferihisar'da vefat eden Mustafa adında bir şairdir.³⁸

AVNÎ, Mustafa (D. ? – Ö. ?)

Kaynaklarda Avnî mahlaslı birden fazla şair olup mecmûada yer alan şiirin hangisine ait olduğu tespit edilememiştir. Avnî mahlasını kullandığı bilinen Fatih Sultan Mehmet'in divanında da mecmûada geçen şiir yoktur. Padişah bir şairin şiirlerinin kayıt altına alınmaması ve divanında de yer bulamaması oldukça düşük bir ihtimal olduğundan, şiirin "Avnî" mahlaslı diğer şairlerden birisine ait olduğu düşünülmüştür. II. Mehmet dışında Avnî mahlasını taşıyan şairler, Latîfî, Âşık Çelebî, Ahdî, Beyânî, Gelibolulu Âlî, Riyâzî, ve Rızâ tezkirelerinde bulunamamıştır. 16.yy tezkirelerinden sadece 1586 yılında tamamlanmış olan Kınalı-zâde Hasan

³⁴ LTF, 380-382.

³⁵ AŞÇ, 446. ; BYN, 116-118. ; KNH, 169.

³⁶ KNZ, 536. ; BYN, 116-118.

³⁷ AHD,

³⁸ RYZ, 214.

Çelebî'nin tezkiresinde bir tane Avnî'den söz edilir. Mecmûadaki şiirin bu şaire ait olması muhtemeldir.

Hasan Çelebî, şairin gerçek adının Mustafa olduğu, Arab-zâde'nin kız kardeşinin oğlu olduğu ve 'Ata Efendi'den mülazım olduğu yönünde de bilgi verir. Rumeli'nde hâlâ yüz elli akçe ile kadılık yaptığını, ilim ve irfan sahibi bir kişi olduğunu, çevresinde sevilen renkli karakterinden söz eder. Hasan Çelebî şairi "kuzât içre 'ilm ü hilm ile meşhûr her ciheti müzeyyen ü ma'mûrdur." şeklinde tanıtır. Fakat şairin şiir hususundaki maharetini gösteren hiçbir örnek vermemiştir.³⁹

ÂZERÎ

Mecmûada geçen şiirin hangi Âzerî'ye ait olduğu tespit edilemediğinden Âzerî mahlaslı şairlerin ikisi de verilmiştir.

1- Bostan-zâde İbrahim Âzerî Efendi (D. ? - ö. 1057/ 1647)⁴⁰

Bostanzade İbrahim Çelebî namıyla tanınan Âzerî, Rızâ'ya göre Edirnelidir. İstabl-i âmire hademesindendir. Edirne Dih-bâzâr-sitânında sahhaflık yaptığı bu nedenle birçok kitap ile tanışıklığı olduğu belirtilir. Kendinden önceki şairlerin şiirlerini okumuş, latif ve konuşkandır. Şiirleri nitelikli olup hayalden arınmış değildir⁴¹. Salim, Âzerî'nin Edirneli değil İstanbullu olduğunu söyler. Kâtiplik yaptığını daha sonrasında da durumuna uygun memurluklarda bulunduğunu, Defterdar olarak Şam'a gittiğini, Tekirdağlı Mustafa Paşa'nın vezirliğinde Şam'da iken vefat ettiğini kaydeder.

Ölüm tarihi Hibrî ve Safayî'de, Şevval 1057/Ekim 1647; Belîğ'de 1052/1642-43 olarak geçmektedir. Safayî, Âzerî'nin divan tertip ettiğini söyler.

2- Muallim-zâde İbrahim Çelebî (D.? – ö. 993/1585)

Asıl adı İbrahim olan Âzerî, Muallim-zâde İbrahim Çelebî namıyla tanınmıştır. Adı İbrahim olduğu için Hz. İbrahim'in ateşe atılma hadisesinden müteessir olarak Âzerî mahlasını kullanmıştır. Babası aslen Manisalı olan Âzerî'nin doğum yeri hakkında tezkirelerde bilgi yoktur. Bursalı olduğu kanaatiyle şöhret kazanmıştır. Doğum yerinin bu sebeple farklı kaynaklarda Bursa olduğu ifade

³⁹ KNZ, 622.

⁴⁰ İsmail Hakkı Aksoyak, Âzerî, Bostanzâde İbrahim Âzerî Efendi, <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2087> [23.06.2018]

⁴¹ RIZ,

edilmiştir.⁴² Babası Mevlânâ Ahmed bin Şeyh Muslihiddin Mustafa Efendi'dir. Bu sebeple Ebusuûd Efendi'nin dikkatini çeken Âzerî, ondan ders almıştır. İyi bir eğitim görmüştür. Âzerî, medrese eğitimini tamamladıktan müteferrika olarak çalışmış ve kadılık yapmıştır. Âzerî'nin Hama'da (Suriye) kadılık yaptığı ve burada 993/1585'te vefat ettiğini kaynaklarda geçmektedir.

BAHTÎ, Sultan 1. Ahmed (D.998/1590-Ö.1026/1617)

Babası III. Mehmed, annesi Handan Sultan'dır. 28 Nisan 1590'da Manisa'da doğmuştur. III. Mehmed'in 22 Aralık 1603'te ölümü üzerine tahta Sultan Ahmed çıkmıştır. I. Ahmed babasından farklı olarak tahta çıktığında bütün kanaatlerin aksine küçük kardeşi Mustafa'yı boğdurtmayarak halkın sevgisini kazanmıştır. I. Ahmed tahsil hayatına, özellikle okuma ve yazmaya büyük önem verirdi. Bu sebeple sarayda kendine büyük bir kütüphane yaptırmıştır⁴³. Şair olan ve şiirlerinde Bahtî mahlasını kullanan I. Ahmed'in küçük bir divançesi vardır. On dört yaşında tahta çıkan I. Ahmed'in tahttaki ömrü de on dört yıl sürmüştür. 22 Kasım 1617'de henüz 28 yaşında iken vefat etmiştir. Kendi adıyla anılan camiinin yanına defnedilmiştir.⁴⁴

BAKÎ, Mahmud Abdülbâki, Sultanu's-Şu'arâ, (D.933/1526-27 Ö.1008/1600)

Gerçek Adı, Mahmud Abdülbâki'dir. 933/1526-27 yılında İstanbul'da doğdu. Babası Fatih Camii'nde Müezzin olan Mehmed Efendi'dir. Mehmed Efendi 1566 senesinde Hac yolculuğunda vefat etmiştir. Bâkî, yoksul bir ailenin çocuğudur. Bu yüzden çocukluğundan itibaren çalışmak zorunda kalmıştır. Bâkî aynı zamanda medrese tahsili almak istemiş ve dönemin ünlü hocalarından olan Karamanlı Ahmed ve Mehmed Efendi'lerden tahsil görmüştür. Medresede dini ilimlerin yanında edebiyat konularına da eğilim göstermiş özellikle şiirin dünyasına bir şevkle dâhil olmuştur. Bâkî yirmili yaşlara doğru şiirleriyle ünlenmeye başlamıştır. Kanûnî'ye bir kaside sunarak padişahın ilgisini çekmiş ve etrafında olmuştur. Sırasıyla dânişmend, mülâzım, müderris, kadı, Anadolu Kazaskeri ve Rumeli Kazaskeri görevlerinde bulunmuştur. Hayalini kurmuş olduğu Şeyhülislâmlık makamına erişmeden 23

⁴² Ülkü Çetinkaya, Âzerî İbrahim Çelebi,

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1937>, [23.06.2018]

⁴³ İsa Kayaalp, **Sultan Ahmed ve Divânı**, (İstanbul:Hz. Akşemseddin Yayınları, 1994),59-87.

⁴⁴ Mücteba İlgürel, "Ahmed I", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.2 (İstanbul,1989) , 30-33.

Ramazan 1008/ 7 Nisan Cuma 1600'de vefat etti. İstanbul Edirnekapı Mezarlığı'nda medfundur.

BEHİŞTÎ, Ramazan, Vizeli Behiştî⁴⁵ (D.?-Ö.979/1571-72)

Gerçek adı Ramazan'dır. Babası Abdülmuhsin isminde Vizeli biridir. Kaynaklarda Behiştî kendisinden önce yaşamış ve aynı mahlası kullananlar ile karıştırılmamak amacıyla memleketi olan Vize ile birlikte "Vizeli Behiştî" olarak kaydedilmiştir. Behiştî'nin ilköğrenimini nerde aldığı bilinmemekle birlikte tahsil için İstanbul'a giderek Molla Sinan, Merhaba Çelebî ve Şeyhülislâm Sâdî Efendi gibi âlimlerden dersler almıştır. Daha sonra Merkez Efendi'ye intisap ederek Sümbüliyye koluna bağlanmıştır. Sonrasında Çorlu'ya yerleşmiş ve Behiştî ölümüne kadar Çorlu'da yaşamıştır. Ahmed Paşa Camii'nde imamlık ve vaizlik yapmıştır 979/1571-72'de burada ölmüş ve evinin bulunduğu kendi zaviyesine defnedilmiştir.

BEZMÎ

Mecmûada geçen şiirin hangi Bezmî'ye ait olduğu tespit edilememiştir. Tezkirelerde, 16.yy yaşayan iki ve 17.yy'da yaşamış olan iki Bezmî'den söz edilmektedir.⁴⁶

Mecmûada geçen şiirin Bağdatlı Ruhî'ye yazılmış bir nazire olması bu şiirin 16.yy'da yaşayan iki Bezmî'den birine ait olduğunu düşündürmüştür. Bu şairler şunlardır:

1- Bezmî (D. ? – Ö.?)

16.yy'da yaşamış olan bu şair hakkında ilk bilgileri veren Sehî Bey'dir. Şairin Anadolu vilayetinden olduğunu, ehl-i işret, hoş sohbet, şiirde tatlı ve renkli dilli olduğunu kaydeder.⁴⁷ Latîfî, Rum ilinden küttab zümresinden olduğunu söyleyerek Sehî Bey ile çelişkiye düşmüştür. Latîfî'de ehl-i işret ve rind-tabiat bir kişi olduğunu, meyhane köşelerini kendine mesken tuttuğunu hatta sonunun da bu hâl ile olduğunu yazar.⁴⁸ Âşık Çelebî, şair için galiba Aydın ilindendir ifadesini kullanır. İlim yolunda

⁴⁵ Behiştî hakkındaki bilgiler, muhtasar olarak aşağıda verilen kaynaklardan alınmıştır:

- Yaşar Aydemir, **Behiştî Divânı**, (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları,2007), 3-19.

- Mustafa Uzun, "Behiştî Ramazan Efendi", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.6, (İstanbul,1992), 145-46.

⁴⁶ 17.yy'da yaşamış olan Bezmî mahlaslı şairler: Riyâzî'nin kaydettiği İstanbullu, Kırıcı Ahmed Çelebî'dir. 1025/1616-17 yılında vefat etmiş Bektaşî bir şairdir. Diğer şair, Rızâ'nın tezkiresinde kaydettiği, İstanbullu Yasakçızâde İbrahim Çelebî'dir. Sultan'ın divan kâtiplerinden olan bir şairdir.

⁴⁷ SHB, 156.

⁴⁸ LTF, 187-188.

ilerleyerek mülâzım olduğunu, çeşitli illerde çalıştığını fakat talihi el vermediği için selamete ermediğini kaydeder. Şairin ilim yolunda ilerlerken zevk ve eğlence dünyasına daldığını, Rum illerinde bazı kişiler ile gezip tozduğunu, farklı şehirlerde farklı insanlar ile dost olup oralarda birkaç gün kaldığını, yine böyle bir halde iken ömrünün nihayete erip vefat ettiğini söyler.⁴⁹ Kınalızade Hasan Çelebî, Âşık Çelebî'nin söylediğinden farklı bir bilgi vermez.⁵⁰ Sehî Bey tezkiresinde şairin vefatı ile ilgili bir bilgi vermez iken diğer tezkireciler vefatını tarih olmaksızın zikrederler. Sehî Bey tezkiresini 1538 yılında yazdığına göre şair bu tarihlerden önce yaşıyordu. Latîfî'nin 1546 yılında yazmış olduğu tezkiresinde şairin vefatı tarih verilmeksizin kayıtlıdır.

2- Bezmî, Abdullâh (D.?- Ö. 988/1589-1590)

Şair hakkında bilgi veren kişiler Âşık Çelebî ve Kınalı-zâde Hasan Çelebî'dir. Her ikisi de şairin Filibeli Kadı Derviş Çelebî'nin oğlu olduğu, gerçek adının Abdullah olduğu ve şiir konusunda başarılı olduğu hususunda ortak görüşe sahiptirler. Âşık Çelebî şairin babası Derviş Çelebî'nin de şiir yazdığını fakat şiirlerinde mahlas kullanmadığı ve gayet sade tarzda yazdığı için çok rağbet görmediğini kaydeder. Fakat oğlu Bezmî'nin bu hususta babasından daha maharetli “Nev-heves” olduğunu, şairlik kumaşının daha belirgin olduğunu yazar. Kınalı-zâde Bezmî'nin “Topal Kadı” lakabıyla tanındığını kaydeder ve şairin ölüm tarihinin 988/1589-1590 olduğunu söyler.

CAMÎ'Î (D.? - Ö.?)

Manisa'da doğmuştur. Hayatı hakkında bilgiler sınırlıdır. Tezkirelerden sadece Latîfî'de kayıtlıdır. Latîfî onun Kanûnî Sultân Süleyman devrinde yaşadığını, hat sanatıyla ilgilendiğini ve bu konuda başarılı olduğunu kaydeder. Latîfî şairin Vâmık u Azrâ adını taşıyan bir mesnevisi olduğunu söyler. Divanı olup olmadığına dair bilgi vermez.⁵¹

CEMÂLÎ

Mecmûada kayıtlı şiirin hangi Cemâlî'ye ait olduğu belli değildir. Tezkirelerde bu mahlasla kaydedilmiş yazarlar şunlardır:

⁴⁹ ÂŞÇ, 179-180.

⁵⁰ KNZ, 232.

⁵¹ LTF, 208.

1- Cemâlî, Karaman (D.? - Ö.?)

Sehî Bey şair hakkında ilk bilgiyi veren kişidir⁵². Şair için Karamanlıdır, der. Latîfî Bursalı ya da Karamanlıdır diyerek doğum yerinin ihtilafı olduğunu kaydeder.⁵³ Gelibolulu Alî, Karamanlı; Riyâzî ise Bursalı olduğunu söyler. Tezkirelerde Fatih Sultan Mehmed devrinde yaşadığı, Sultan II. Beyazîd devrinin sonlarında vefat ettiği kaydedilmiştir. Şairin Sultan II. Mehmed için Hümâ vü Hümâyün adlı bir kitap yazdığını Latîfî, Kınalı-zâde Hasan⁵⁴, Gelibolulu Alî⁵⁵ ve Riyâzî⁵⁶ kaydetmiştir. Latîfî, şairin şiirlerinin hem kendi döneminde hem de içinde yaşadığı dönemde gayet güzel olduğunu fakat şairin hakkı olan şöhreti bir türlü bulamadığını söyleyip bu duruma şaşırmıştır. Kınalı-zâde, Latîfî'nin bu duruma şaşırmasına anlam vermediğini şairin şiirinde “ melahât ve sâfa” olmadığını kaydeder.

2- Cemâlî, Defter-zâde (D.?- Ö. 991/ 1583-84)

Şair hakkında en ayrıntılı bilgiyi Riyazi verir. Riyazi, şairin gerçek adının Ahmed Çelebî, Galata ahalisinden olup İstinyeli olduğu ve Kemâlî'nin küçük kardeşi olduğunu tezkiresinde kaydeder. Latifeleri ve hezl tarzında yazdığı şiirleri ile ünlenmiş olduğunu, Defter-zâde lakabıyla bilindiğini diğer tezkirelerde kaydeder. Latîfî, şairin alay ve şaka yollu yazdığı şiirlerinin şairin meşhur olmasına katkısı olduğunu ifade eder;⁵⁷ Ahdî şairi tanıtırken şiirdeki hüneri Emrî ve Bâkî gibidir, atasözü kullanmakta emsalsizdir, der⁵⁸. Riyazi kaynaklar içerisinde şairin ölüm tarihini veren tek tezkiredir. Şairin 991/1583 yılında vefat etmiş olduğunu ve İstinye'de medfun olduğunu söyler.⁵⁹

DAYFÎ (D. ? – Ö.?)

Mecmûada şaire ait iki şiir mevcuttur. Kaynaklarda Dayfî adında herhangi bir şaire rastlanılmamıştır. Dayfî'nin mecmûada yer alan şiirleri nazire özelliği göstermektedir. Bu şiirlerden bir tanesi, Selîsî ve Muhitî'ye; diğeri ise Va'dî'ye

⁵² SHB, 148

⁵³ LTF, 215-217.

⁵⁴ KNZ, 270.

⁵⁵ KNH, 51.

⁵⁶ RYZ, 105.

⁵⁷ LTF, 217.

⁵⁸ AHD, 131.

⁵⁹ RYZ, 105.

yazılmıştır.17.yy'ın ilk yarısında yaşadığı tahmin edilmektedir. Mecmûada yer alan şiirlerin matla beyitleri şunlardır:

*Hedef-i sinene gel tîr-i gâm-ı 'aşkını çek
Eğer ol kaşı kemânı sever isen geriçek (G/54)*

*Her serv-kaddûn pâyna yaşum revân olduğu bu
Yetürdi bir tâze nihâl anı arar ol sû-be-sû (G/80)*

DERÛNÎ

Mecmûada kayıtlı olan şiirin hangi Derûnî'ye ait olduğu tespit edilememiştir. Kaynaklarda ismi geçen Derûnî'ler şunlardır:

1- Derûnî, İznik (D.? – Ö.950/1544)

Asıl adı ve ailesi hakkında kaynaklarda bilgi bulunmaz. İznikli olduğu, Şem'i ve Revânî'nin yakın arkadaşlarından olduğu Latîfî tarafından dile getirilir.⁶⁰ Kınalı-zâde, gençliğinde şairin terzi çıraklığı yaparken bir zaman geçtikten sonra ilmin değerini anlamış ilim tahsiline başlamış olduğunu ifade eder. Mısırdaki kadılık yapıp sonradan dönen Leys-zâde ile irtibata geçmiştir. Böylece afyon şurubu ve afyon gibi uyuşturucu ve keyif verici maddelere düşmüştür. Bu düşkünlük şairin bedenen de epeyce yıpranmasına neden olmuştur.⁶¹ Beyânî'de Ömrünün sonlarının bağımlılıktan dolayı felaket, fakirlik ve sefalet içinde geçtiğini söylemiştir.⁶² Riyazi'de diğer tezkirecilerin söylediklerini tekrar ederek, Leys-zâde'ye danışman iken 950/1544 yılında vefat ettiğini söylemiştir.⁶³ Şiirlerinin güzel olduğu ve üzerinde uzun süre düşünülmüş yazıldığını, sanatkârane bir tarz, hayâl ve düşünce ile yoğrulmuş bir mücidlik taşıdığını ve bu yüzden nefis olduğunu Latîfî paylaşır.

2- Derûnî, Manisa (D.? – Ö. 976/1568-69)

Hayatı hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Manisalıdır. Kendi halinde, dervişane bir yaşam sürmüş kimsedir. Dönemin ilimleri hakkında malumat sahibidir. Aynı zamanda musiki de devrinin önde gelenlerindendir. Söylediği murabbalar ve şiirler ile insanları etrafında toplamış, sesinin güzelliği ve makam bilgisiyle şöhret sahibi

⁶⁰ LTF, 256-257.

⁶¹ KNZ, 351-353.

⁶² BYN, 70.

⁶³ RYZ, 147.

olmuştur. Kınalı-zâde, II. Selim'in eğlence meclisinde bulunmuş olduğunu kaydeder.⁶⁴ Beyânî, ilk başlarda Şeh-zâde Mustafa meclisinde bulunduğunu daha sonraları Sultan Selim'in meclisinde yer edindiğini söyler.⁶⁵ Tezkirelerde Agehî'nin meşhur kasidesine yazmış olduğu nazire ile kendisinin de meşhur olduğunu yazılmıştır. Riyâzi, şairin 976'da vefat ettiğini ve Manisa'da bir tekede medfun olduğunu kaydetmiştir.⁶⁶

3- Derûnî, Vardar Yenicesi (D. ? – Ö. 1574-1595(?))

Kaynaklarda kendisi, doğum tarihi, gerçek adı, hakkında fazla bilgi yoktur. Vardar Yenicesi'den olduğu Mevlevî tarikatına mensup olduğu, kalem zümresinden bir kişi olduğu söylenmektedir. Kınalı-zâde Farsça bilmediğini fakat bu yolda sebat ettiğini söyler. Farsça sözlük çalışması içerisine girdiğini ifade eder.⁶⁷ Ahdî, şairin dervîşâne yaşam tarzında olduğunu, temiz tabiatlı bir kimse olduğunu ve Hayretî'nin kardeşi Sine-Çâk Yusuf Efendi'nin perverdelerinden olduğunu, Farsça bildiğini de kaydeder.⁶⁸ III. Murat devri ortalarında(1574-1595) vefat ettiği Sicill-i Osmânî'de kaydedilmiştir.⁶⁹

EDÎBÎ (D. ? – Ö. 1027-28/1617-18)

Bursalıdır. Bakkal-zâde namıyla bilinir. İsmi Ali Çelebî'dir. Sultan III. Murâd'ın hocası Sadüddin Efendi'den mülazım olup Siyavuş Paşa medresesinde müderrislik yapmıştır. Rızâ, ilim ve irfanıyla iyi bir şair olduğunu, şairliği için cihanı güneş gibi aydınlatan, kaleminden sihirler akan, özgün nükteler söyleyen... gibi övücü sözler kullanmıştır.⁷⁰ Riyâzi şairin 1028 yılında Etmekçi-zâde'nin dâhilinde iken vefat ettiğini ve Edirnekapısı dışında medfun olduğunu söyler⁷¹. Sicill-i Osmanî'de şairin H.1027(M..1617-18) yılında vefat ettiği kayıtlı olup iki oğlu Tab'î Mehmed Efendi ve Mustafa Efendi ismen zikredilmiştir.⁷²

⁶⁴ KNZ, 153.

⁶⁵ BYN, 70.

⁶⁶ RYZ, 147.

⁶⁷ KNZ, 153.

⁶⁸ AHD 157

⁶⁹ SCL, 410.

⁷⁰ RIZ, 68.

⁷¹ RYZ, 54.

⁷² SCL, 445.

EMRÎ (D.?- Ö. 983/1573)

Asıl adı Emrullah olan kaynaklarda Emrî Çelebî olarak geçen Emrî, Edirnelidir. Bu hususta kaynaklarda birlik vardır.⁷³ Tahsil durumuna dair kaynaklarda pek bilgi verilmemiştir. Bir dönem devletin bir takım işlerinde çalışan şair düşmanlarının iftira ve hasetlerinden dolayı görevinden azledilmiş ve tekrardan memuriyet alamamıştır Emrî'nin yokluk ve yoksunluk içinde bir yaşam sürdüğünü, kendisine bir hami bulamamasını yahut böyle bir hami tercih etmediğini kaynaklar zikreder. Kaynaklar bir yandan da Emrî gibi bir muamma üstadının olmadığına özellikle değinirler. Emrî Türk edebiyatında muamma yazma yönüyle önemli bir yer teşkil etmektedir. Emrî'nin günümüze ulaşan eserleri Divanı ve muammalarıdır. Bunun yanı sıra mecmûalarda geçen şiirleri de önem teşkil eder.

FAKÎRÎ (D.? - Ö. 932/1526'dan sonra)

Rumeli'nden, Üsküp yakınlarında bulunan Kalkandelen diğer adıyla Tetova'dan(Makedonya) olduğu kaynaklarda zikredilmiştir. Şairin asıl adının ve ailesinin kim olduğu kaynaklarda verilmemiştir. Şairin mali açıdan fakir olduğu hemen hemen bütün tezkirelerde vurgulanmıştır. Şairin tezkirelerde Tarifat⁷⁴ üslubunda yazmış olduğu bir eseri olduğu ve çok sevildiği kaydedilmiştir. Şairin vefatıyla ilgili tezkirelerde tam bir tarih verilmemiştir. Sicill-i Osmanî⁷⁵'de ise I. Süleyman devrinin ortalarında denilmiştir. Latîfî'i tezkiresinde Budin ve Varadin'in yeni feth olunduğu dönemde Fakîrî, Rumeli'nde çeşitli görevlerde bulunmuştur. İfadesinden yola çıkarak şairin Sultan Selim değil de Sultan Süleyman devrinde vefat etmiş olabileceğini düşündürmüştür. Zira Budin 13 Zilkade 932 (22 Ağustos 1526) tarihinde Kanunî Sultan Süleyman tarafından fethedilmiştir.⁷⁶ Bu durumda Fakîrî'nin ölüm tarihinin 1526 tarihinden sonra olduğu düşünülebilir.

FASİHÎ

Kaynaklarda ismi zikredilen iki Fasihî vardır:

⁷³ M.A. Yekta Saraç, **Emrî Divânı**, (İstanbul: Eren Yayınları, 2002), 9.

⁷⁴ Kâşif Yılmaz, “Şehrengîz-i Fakîrî – Risâle-i Ta'rifât”, (Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1977.)

⁷⁵ SCL, 509.

⁷⁶ M. Fatih Köksal, “Fakîrî”

<http://www.turkedebiyatiisimleri-sozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1019> [31.01.2019.]

1- Fasihî, (D. ? – Ö.?)

Tezkirelerde hakkında bilgi yoktur. Edirneli Nazmî'nin Mecma'u'n-Nezâir'inde altı⁷⁷; Pervane Beg Mecmûası'nda iki⁷⁸ gazeli vardır. Şairin yazdığı nazirelere bakılırsa 16.yy da yaşamış olma ihtimali yüksektir.

2- Fasihî, Uşşaki-zâde Mehmed (D. ? – Ö.?)

Asıl adı Mehmed olan şairin doğum tarihi bilinmiyor. İstanbulludur. Babası yaşadığı devrin ünlü müderrislerinden Uşşaki-zâde Abdülaziz Efendi'dir. İyi bir eğitim almış olan Fasihî, çeşitli medreselerde müderrislik yapmıştır. İlk başlarda düşük rütbeli medreselerde daha sonraları yüksek rütbeli medreselerde hizmet etmiştir. 1063/1653 yılında Kudüs-i Şerif kazasına kadı olarak tayin edilmiştir. 1065/1655 yılında kadılıktan azledilmiştir. İstanbul'a dönerken yolda Hatay'ın Payas mahalinde vefat etmiştir.⁷⁹

İyi bir âlim ve şair olan Fasihî'nin Sicill-i Osmanî'de divan sahibi olduğu, Oğlunun Abdullah Efendi olduğu yazılmıştır.⁸⁰

FEHMÎ, Kınalı-zâde Mehmed (D. 972/1564 - Ö.1004/1595)

Gerçek adı Mehmed, doğum yeri Şam, doğum tarihi 972/1564'tür. Babası Ahlâk-ı Alâ'i isimli eseriyle tanınan Kınalı-zâde Alî Efendi'dir. Şam'da kadılık yaptığı sırada oğlu Fehmî dünyaya gelmiştir. Fehmî, ünlü tezkireci Kınalı-zâde Hasan Çelebi'nin küçük kardeşidir. Hasan Çelebi⁸¹, tezkiresinde kardeşine de yer vererek onun hakkında önemli bilgileri verir. Onun şairliğini, ilmini, faziletli yanlarını övgü ile dile getirir. Fehmî, iyi bir tahsil görmüştür. Çivi-zâde'ye mülâzım olmuştur. Çeşitli medreselerde de müderrislik yapmıştır. Beyanî⁸² de tezkiresinde Fehmî'yi ilimler ve fenler yönünden tahsil ve tekml etmediği bir şey kalmamış diyerek şairlik yönünü de övmüştür. Riyâzi⁸³, Fehmî'nin 1004/1595 yılında İstanbul'da vefat ettiğini, Nişancı Mehmed Paşa Cami'nin haziresinde medfun

⁷⁷ M.Fatih Köksal , **Edirneli Nazmî, Mecma'u'n-Nezair**, (Ankara Kültür Bakanlığı Yayınları, 2017) <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-195954/mecmaun-nezair-edirneli-nazmi.html>

⁷⁸ Kamil Ali Gıynaş, **Pervâne Beg Mecmûası**, (Ankara Kültür Bakanlığı Yayınları, 2017) <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-194492/pervane-bey-mecmuasi.html> [31.01.2019]

⁷⁹ Ramazan Ekinci, "Fasihî Uşşakizâde Mehmed", <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1708> [31.01.2019]

⁸⁰ SCL, 509

⁸¹ KNZ, 684-688.

⁸² BYN, 155-156.

⁸³ RYZ, 265-266.

olduğunu, vefatına Azmi-zâde Haletî'nin ““Gitdi ‘adem diyârına Fehmî gibi vücûd” mısraını tarih olarak düşürdüğünü yazmıştır.

FIGÂNÎ⁸⁴ (D. 1505(?) - Ö. 938/1531-32)

Asıl adı Ramazan olan şairin 1505 yılı dolaylarında Trabzon'da dünyaya geldiği tahmin edilmektedir. Gençlik döneminde İstanbul'a geldiği, kısa bir medrese öğrenimi gördüğü, hekim olmaya özendiği, bunun için tıp dersleri aldığı, özellikle gramer, hekimlik ve edebiyatta ileri gittiği anlaşılmaktadır. Önceleri Hüseyinî mahlasını kullanırken daha sonraları Figânî'yi mahlas olarak tercih etmiştir. Sadrazam İbrahim Paşa'nın Mohaç Savaşı'ndan sonra Budin'den getirtilip Atmeydanı'nda kendi sarayının karşısına diktirdiği heykeller için dilden dile yayılan ve Figânî'ye aitmiş gibi lanse edilen “Dü İbrahim amed be-dar-ı cihan Yeki büt-şiken şûd diger büt-nişan” Farsça beyti Sadrazam İbrahim Paşa'nın kulağına gitmiş ve Figânî kendisi ile bir ilişkisi olmayan bu beyit yüzünden, üç gün sonra Tahtakale'deki evinde yakalanmış, önce dövülmüş, sonra da 1532 yılında orada asılmıştır. Figânî'nin tek eseri divançesidir.

FÜRÛĞÎ

Mecmûada kayıtlı olan şiirin hangi Fürûğî'ye ait olduğu belli değildir. Kaynaklarda geçen şairler şu şekilde tanıtılabilir:

1- Fürûğî, Kayseri (D.? – Ö. 1023/1614)

Asıl adı Hibetullah olan şair Kayserilidir. Kınalı-zâde⁸⁵, Ahdî⁸⁶ ve Beyânî⁸⁷ tezkirelerinde bu şair ile ilgili benzer bilgiler verirler. Şairin doğum tarihi ile ilgili net bir bilgi yoktur. Kınâlızade, Şairin dayısının Şam'da Müftülük yapmış olan Abdülfettâh olduğunu söyler. Fürûğî'nin seyyid soyundan olduğunu, Nakşibendilik tarikatına intisap etmek maksadıyla İstanbul'a Hâkim Çelebî'nin yanına geldiğini, daha sonraları fikrinde olan değişim ile Danişmend olmak arzusuyla tasavvuf yolundan ilim yoluna geçtiği ve daha sonra Sultan II. Selim'in hocalığını yapmış olan Mevlana Ataullah Efendi'den mülazım olduğunu kaynaklar yazmaktadır. Sicill-i

⁸⁴ Abdülkadir Karahan, “Figânî”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.13, (İstanbul: 1996), 57-58.

⁸⁵ KNZ, 662-663.

⁸⁶ AHD, 247.

⁸⁷ BYN, 147.

Osmanî'de⁸⁸ kadılık yaptığı ve 1023/1614 yılında vefat ettiği yazmaktadır. Şairin Farsça ve Türkçe şiirleri olduğu özellikle de muamma tarzında başarılı olduğu söylenmektedir.

2- Fûrûğî, Bursa (D.? – Ö. 1022/1613)

Bursalıdır. Gerçek adı Ahmed Çelebî'dir. Ağazade'den mülazım olmuştur. Çeşitli yerlerde kadılık yapmıştır. I. Ahmed zamanı şairlerindendir. 1022/1613 yılında vefat etmiştir⁸⁹. Sicill-i Osmanî'de kadı olduğu ve 1033/1623-24'te vefat ettiği yazılıdır.⁹⁰

FUZÛLÎ⁹¹ (D.? – Ö. 963/1556)

Asıl adının Mehmed, babasının adının Süleyman olduğu bilinmekle beraber Hayatıyla ilgili bilgiler çok azdır. Hangi tarihte ve nerede doğduğu hakkında kesin bilgi yoktur. Tezkirelerde doğum yerinin neresi olduğuna dair de bir kesinlik yoktur. Şairin Bağdat, Necef, Hille, Kerbela, Kerkük gibi şehirler gösterilmektedir. *Türkçe Divânı*'nın mukaddimesinde geçen “menşe ve mevlidim Irak” ibaresinin ebced değeri olan 888/1483 yılında doğduğu kabul edilmektedir. Şairin mahlası olan Fuzûlî kelimesi, hem “kendini ilgilendirmeyen işlere karışıp lüzumsuz sözler söyleyen kimse”, hem de “yüce, üstün, erdemli” anlamına gelmektedir. Fuzûlî, 963/1556 yılında Bağdat ve çevresini etkileyen büyük veba salgını sırasında muhtemelen Kerbela'da vefat etmiştir. Kerbelâ'da Hz. Hüseyin Türbesi karşısındaki Abdülmü'min Dede Türbesi'nde medfun olduğu iddia edilmiştir.

GARİBÎ

Kaynaklarda geçen iki Garibî vardır:

1- Garibî, Vardar Yenicesi (D.?- Ö 954/1547)

Asıl adı Mehmed'dir. Vardar Yenicesi'ndendir. Mevlevilik tarikatına dâhil olmuştur. Şair Usûlî ile Yusuf-ı Sine-çâk'ın yakınlarından, perverdelerinden olmuştur. Latîfî onun garipler, fakir fukaralar, derviş tabiatlı kimseler grubunda gösterir⁹². Şairin ehl-i marifet sahibi olduğu fakat mal ve mülkten nasipsiz olduğunu söyler. Âşık Çelebî, Garibî'nin seyahat edip seyyah gibi gezdiğini, kendisi ile de

⁸⁸ SCL, 540.

⁸⁹ RYZ, 255-256.

⁹⁰ SCL, 540.

⁹¹ Abdülkadir Karahan, “Fuzûlî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.13, (İstanbul: 1996), 240-256.

⁹² LTF, 409-410.

Bursa’da görüştüğünü Garibî’nin bir müddet evinde misafir olduğunu daha sonra Vardar Yenicesi ‘ne döndüğünü tezkiresinde paylaşır⁹³. Âşık Çelebî, Kınalı-zâde, Ahdî, Riyâzî, şairin vefat tarihinin 954/1547 olduğunu kaydederler. Fakat Sicill-i Osmanî’de şairin vefat tarihi 952 / 1545 olarak verilmiştir⁹⁴. Garibî’nin şiirlerinin döneminde sevildiği, şairin şiirde kabiliyetli, hoşça manalar bulmakta mahir olduğu, kaynaklarda belirtilmiştir. Gazel ve mesnevi yazma tarzında çeşitliliğe sahiptir.

2- Garibî, Parmaksız (D.? – Ö.?)

Gerçek Adı Mîr Hüseyin’dir. Acem asıllıdır. Lakabı Türkler arasında Parmaksız Emir; Acemler arasında Mir Parmaksız’dır. Şairin şehadet parmağının kopmuş olmasından kaynaklı bu lakap verilmiştir. Tezkirelerden Âşık Çelebî hayatı hakkında bazı malumatlar verir. Doğum tarihi ve ailesi hakkında pek bilgi yoktur. Yavuz Sultan Selim’in İran seferinden önce Şah İsmail tarafından elçi olarak gönderilmiş ve Yavuz Sultan Selim’in fermanı üzerine Kayseri’de yakalanıp hapsedilmiştir. Sonrasın da Gelibolu, Bursa ve Kefe’de çeşitli işlerle uğraşmıştır. Vefat tarihi bilinmemektedir.⁹⁵

GAZÂLÎ, Deli Birader (D. ? – Ö. 942/1535)

Asıl adı Mehmed’dir. Bursa’da doğmuştur. Babasının adı Durmuş’tur. Mahlası Gazâlî olmasına rağmen kaynaklarda daha çok Deli Birader lakabıyla şöhret kazandığı belirtilir. Şairin “ Mecnûn ki belâ deştini geşt etti ser-a-ser/ Gamhâneme geldi dedi hâlin nedir birâder” beyti ile bu lakabın kendisine yapıştığı tezkirelerde kaydedilir. Bursa’da Bayezid Paşa Medresesi’nde müderrislik yapmıştır. Piyale Bey ile olan yakınlaşması şairin Şehzade Korkut’un yakınları arasına girmesine vesile olmuştur. Şehzade Korkut’un vefatından sonra şair Bursa Geyikli Baba Zaviyesinde bir müddet şeyhlik yapmıştır. Gazali mahlasını burada almıştır. Şair daha sonra Sivrihisar’a geçerek orada müderrislik yapmıştır. Sonrasında Akşehir, Agros, Amasya Kapıağası Hüseyin Ağa Medresesinde müderrislik yapmıştır, buradan emekli olmuştur. Bir müddet sonra İstanbul, Beşiktaş’a yerleşmeye karar vermiştir. Sonrasında İstanbul’dan ayrılıp Mekke’ye giden şair orada bir mescit ve bahçe

⁹³ AŞÇ, 688- 689.

⁹⁴ SCL, 545.

⁹⁵ AŞÇ, 689-690

yaptırmıştır. Dostlarıyla bir sohbet sırasında fenalaşan şair orada vefat etmiş ve yaptırdığı mescidin avlusuna gömülmüştür.⁹⁶

GUBÂRÎ

Mecmûada kayıtlı olan şiirlerin hangi Gubârî'ye ait olduğu tespit edilmemiştir. Kaynaklarda geçen Gubârî'lerden, mecmûada geçen şair olması muhtemel olan iki şair vardır:

1- Gubârî, Akşehir (D.? – Ö.974/1566)

Adı Abdurrahman, babasının adı Abdullah olan şairin kaynaklarda doğum yeri olarak farklı görüşler vardır. Âşık Çelebî Hamîdîli (Isparta), Latîf Karaman Larendeli, Beyânî, Hasan Çelebî, Ahdî, Riyâzî ve Kaf-zâde Fâ'izî ise Akşehir'de doğduğunu kaydeder. İlk tahsilini Akşehir'de babasından aldıktan sonra İstanbul'a gelen Şair, dönemin meşhur müderrislerinden Kınalı-zâde Ali Çelebî ve Müslim Çelebî'ye intisap ederek onlardan dersler almıştır. O dönemlerde hattat Şeyh Hamdullah-zâde Mustafa Dede'den "aklâm-ı sitte" adı verilen yazı türlerini meşk etmiştir. Gubar yazı türünde göstermiş olduğu başarıyla büyük bir şöhret kazanmış ve bunun üzerine şiirlerinde ve yazılarında Gubârî mahlasını tercih etmiştir. Tahsilini tamamladıktan sonra çeşitli medreselerde bir süre müderrislik yapmıştır. Ka'be-nâme eseri ile bilinmektedir. Mekke'de 974/1566 yılında, Riyâzî, Fâizî ve Mehmed Süreyya'ya göre ise 982/1574 yılında vefat etmiştir. Mekke'deki Cennetü'l-Muallâ'da Ebtah Mevkii'ne gömüldü.⁹⁷

2- Gubârî, Kireççi-zâde (D.? – Ö.964/1556)

Asıl adı Mahmud'tur. Kireççi-zâde Ahmed Çelebî'nin küçük oğludur. İlk eğitimini babasından alan şair Müftü Ali Çelebî'den mülazım olmuştur. İran şairlerinden Firdevsî ve Câmî gibi şairlere nazireler yazmıştır. Gubarî'nin, Firdevsî'nin "Şeh-nâme"sine nazire yazdığını ve bunu padişaha sunduğunu, padişahın bunu kendi yazdığını ispat etmesini istediğini ve Gubarinin bunu ispatta zorlandığını kaynaklar zikreder. Şairin "Nove" kadılığına atanmak için, kadının öldüğüne dair yalan bir mektup yazdığı, fakat bu asılsız haberden dolayı kadılıktan tamamen azledildiğini yine kaynaklar kaydetmiştir. Şairin ölümü İstanbul'a

⁹⁶ Orhan Şaik Gökyay, "Deli Birader", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.9, (İstanbul: 1994), 135-136.

⁹⁷ Yunus Kaplan, "Gubârî",

<http://www.turkedebiyatilisimleri-sozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2432> [12.02.2019]

döndükten sonra 964/1556 yılında olduğu söylenir. Gubarî için tezkirelerde oldukça olumsuz değerlendirmelerde bulunulmuştur. Afyon ve esrara düşkünlüğünden; kendisini eleştiren herhangi birine tahammül edemeyerek yüz iki yüz beyitlik hezl ve hiciv yazdığından söz edilir.⁹⁸

HÂDÎ

Kaynaklarda zikredilen iki tane Hâdî vardır. Mecmûada geçen şiirin hangi Hâdî'ye ait olduğu tespit edilememiştir.

1- Hâdî, Sofya (D.? – Ö.?)

Asıl adı Ahmed olan şairin Sofyalıdır. İlim ve fende başarılı olduğu söylenmektedir. Âşık Çelebî “Henüz mülâzım olmuştur ve şi'r ü inşâ tekmîline müdâvim olmuştur.” şeklinde bilgi paylaşmaktadır. Bu bilgiye göre Âşık Çelebî tezkiresini yazdığında (1568) Hâdî yeni mülâzım olmuştur. Böylece Hâdî'nin 16.yy'ın ikinci çeyreğinde yaşadığı söylenebilir. Şairin şiirleri mana bakımından güzeldir.⁹⁹

2- Hâdî, Edirne (D.? – Ö.1018/1610)

Edirnelidir. Asıl adı Mama-zâde Ahmed Çelebî'dir. Fevri Efendi'den mülâzım olmuştur. Kadılık yapmıştır. 1018/1610 senesinde Edirne'de vefat etmiştir.¹⁰⁰

HÂFİZ- I ŞÎRÂZÎ (D.? - Ö. 792/1390)

Asıl Adı Şemseddin Muhammed'tir. Şiraz'da dünyaya gelmiştir. Babası Kemâleddin veya Bahâeddin olarak kaynaklarda geçmektedir. Babasının İsfahan'daki Kûhpâye'den, Tuyseran'dan veya Hemedan'dan Şîraz'a geldiği rivayet edilir. İyi bir eğitim almış olan şairin “ Hâce” unvanını kullandığı, öğrenimi sırasında Kur'ân-ı Kerîm'i ezberlediği için “Hâfız” lakabını aldığı kaynaklarda zikredilmektedir. Dinî ilimlerin yanı sıra başta Arap edebiyatı olmak üzere çok iyi bir edebiyat kültürü de aldığı şiirlerinden anlaşılmaktadır. Eserlerinde, döneminin mûsikisi ve çeşitli sanatları hakkında bilgi edindiğine ve iyi satranç oynadığına dair bilgilere de rastlanmaktadır.

Hâfız 791/1389 veya daha kuvvetli bir ihtimalle 792/1390 yılında Şîraz'da ölmüş ve bugün türbesinin bulunduğu Hâfızıye semtine gömülmüştür.¹⁰¹

⁹⁸ AŞÇ, 683.

⁹⁹ AŞÇ, 231.

¹⁰⁰ RYZ, 341.

HÂKÂNÎ (D.? – Ö.1015/1606)

Gerçek adı Mehmed'dir. İstanbulludur. Babası Mahmud adında bir zattır. Vezir-i Azam Ayas Paşa'nın akrabasıdır. Hayatı hakkındaki bilgiler kısıtlıdır. Gençliğinde iyi bir eğitim görmüş, Saray'a yakın olmuş ve bu çevrede bulunmuştur. Sancak beyliği ve Divân-ı Hümayun'da muhasabecilik yapmıştır. Başından gençlik döneminde büyük bir aşk geçmiştir. Bu aşk ile türlü hallere dalan şair sonraları Hacca giderek ilahi aşka bürünmüştür. İstanbul'a döndüğünde 1015/1606 yılında vefat etmiştir. Edirnekapı Mihrimah Sultan Cami'sinin hazîresinde metfundur. Hâkânî, iyi derecede Arapça ve Farsça bilmektedir. Şiirlerinin açık ve sade oluşu dönemin şairleri tarafından beğenilmiştir. Lirik gazelleri ile tanınmıştır. Asıl şöhretini Hz. Peygamberi anlattığı Hilye ile kazanmıştır.¹⁰²

HÂLETÎ, Azmî-zâde (D. 977/1570 – Ö.1040/1631)

Gerçek Adı Mustafa'dır. 977/ 1570'te İstanbul'da doğmuştur. Babası 16.yy'ın önemli âlim ve şairlerindendir. “ Azmî” mahlasıyla şiirler yazmış olan Pir Mehmed Azmî Efendi'dir. Hâleti İlk tahsilini babasından almıştır. Daha sonra Hoca Sadeddin Efendi'den mülazım olmuştur. 21 yaşında müderris olmuştur. Sonraları Mehmed Ağa, Eyüp, Sahn-ı Süleymaniye, Sultan Selim-i Kâdim, Hakaniye ve Vefa medreselerinde müderrislik yaptıktan sonra kadı olmuştur. Şam, Kahire, Bursa, gibi yerlerde kadılık yapmıştır. Anadolu ve Rumeli kazaskerliği görevlerinde bulunmuştur. En son görevi 1040/1631 yılında Süleymaniye Darülhâdisi'dir. Bu görevde iki ay bulunduktan sonra vefat etmiştir. Hicri 1040 Şaban'ın 26. günü (Miladi 30 Mart 1631 Pazar) Sofulardaki evinin karşısında bulunan ve kendisinin tamir ettirdiği mektep sahasında defnedilmiştir.¹⁰³

HÂLİSÎ (D.? – Ö. 996/1588)

Gerçek adı, Abdü'l-Hayy'dır. Babası Sultân Selîm Han'ın hocası Ataullah Efendi'dir. Tımar ve ufak toprak işleriyle uğraşmıştır. Kırk akçe ile Temişvar

¹⁰¹ Tahsin Yazıcı, “Hâfız-ı Şîrâzî”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.15, (İstanbul: 1997), 103-106.

¹⁰² Mustafa Uzun, “Hâkânî Mehmed Bey”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.15 (İstanbul: 1997), 166-168.

¹⁰³ Bayram Ali Kaya, “Azmî-zâde Hâletî, Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni”, (Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996), 9-20.

deftedarlığı yapmıştır. Niğbolu’da üst düzey askeri rütbede görev almıştır. 996/1588’de vefat etmiştir.¹⁰⁴

HASAN, Kınalı-zâde (D. 953/1546 – Ö. 1012/1604)

Gerçek adı Hasan’dır. “ Kınalı-zâdeler” olarak bilinen âlim ve bilginlerle dolu aileye mensuptur. Babası Ali Çelebî’nin dedesi olan Abdülkadir Hamîdî Çelebî sakalına kına yaktığından dolayı aile bu isimle tanınır olmuştur. Kınalı-zâde Hasan Çelebî, babasının Hamza Bey Medresesi’nde müderrisliği sırasında 953/1546 yılında Bursa’da doğmuştur. İlk eğitimi babasından almış olan Hasan Çelebî sonrasında dönemin meşhur hocalarından Ebu’s-Su’ud Efendi’den dersler almış ve mülazım olmuştur. Sonrasında çeşitli yerlerde müderrislik ve kadılık yapmıştır. Halep, Mısır, Edirne, Gelibolu ve Eyüp mevleviyetlerinde bulunmuştur. H.1012/M. 1604 tarihinde Mısır’ın Reşid kazasında vefat etmiştir. Sicill-i Osmani’de Abdurrahman adında bir oğlunun olduğu ve 1038/1629’da vefat ettiği belirtilmektedir.¹⁰⁵

HÂŞİMÎ

Mecmûada kayıtlı şiirlerin kaynaklarda geçen iki ayrı Hâşimî’ye ait olduğu tespit edilmiştir.

1- Hâşimî, Seyyid Mehmed, Bursa (D.? – Ö.1033/1623)

Asıl adı Mehmed’tir. Kaynaklarda hayatı hakkında pek bilgi yoktur. Peygamber soyundan geldiği için Seyyid unvanıyla anılmaktadır. İyi bir eğitim almış olduğu, müderrislik ve kadılık yaptığı söylenmektedir. Fakat bu mesleklerin getirdiği paranın yetersiz olduğunu görünce Bursa’da bir saraç dükkânı açmıştır. Sultan I. Ahmed ve Nasuh Paşa’ya kasideler sunmuştur. H.1033/M.1623 senesinde vefat etmiştir. İstanbul Edirne kapısı dışındaki Emir Buhârî tekkesi civarına defnedilmiştir.¹⁰⁶

2- Hâşimî, Üsküdar (D.? – Ö.1000/1591)

Asıl adı Mehmed Çelebî’dir. Üsküdarlıdır. Kara Çelebî-zâde Hüsam Efendi’den Mülazım olmuştur. Riyazi kırk yaşında iken 1000/1591’de vefat ettiğini

¹⁰⁴ RYZ, 132-133.

¹⁰⁵ KNZ, 4-5.

¹⁰⁶ Ayşe Bulan, “Hâşimî, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni”, (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993), 10-12.

söyler¹⁰⁷. Böylece şairin 960/1551 civarında doğduğu çıkarılabilir. Rıza'da Riyazi ile vefatı ile ilgili aynı tarihi verir. Kınalızâde Hasan babasının Ispartalı olduğunu ve Fakih-zâde olarak bilindiğini kaydeder¹⁰⁸. Mecmûada şaire ait bir matla aynen Rızâ'nın tezkiresinde de verilmiştir¹⁰⁹. Matla şu şekildedir:

Emîr-i meclîs olursam 'aceb mi sohbetde

Gulâm-ı halka-be-guşem piyâle hidmetde (32)

HAYÂLÎ, Bekâr Memî (D.1497-99 - Ö. 964/1557)

Asıl adı Mehmed, lakabı Bekâr Memî'dir. Vardar Yenicesi'nde 903/1497-99 civarında doğmuştur. Çocukluk çağında esaslı bir öğrenim görememiştir. Yenice'ye uğrayan Kalenderî şeyhi Baba Ali Mest-i Acemî ve müridlerinin cazibesine kapılarak onlara katılmıştır. Bunlarla birlikte seyahat ederek birkaç defa İstanbul'a gidip gelmiştir. Bu yolculuklarının birinde, İstanbul Kadısı Sarı Gürz Nûreddin böyle güzel bir gencin Kalenderîler arasında yaşamasını uygun bulmamış ve onun İstanbul'da kalmasını buyurmuştur. Defterdar İskender Paşa, Sadrazam İbrahim Paşa ve sonunda da Kanûnî Sultan Süleyman'ın teveccühünü kazanmıştır. Hayatının son yıllarına dair fazla bilgi bulunmayan Hayâlî Bey 964/1557 tarihinde Edirne'de vefat etmiştir. Kabri, Vize Çelebî Mescidi avlusu önünde, kendi yaptırdığı Lüleli Çeşme'nin sol tarafında pencere yanında bulunmaktadır.¹¹⁰

HAYRETÎ (D.? – Ö. 941/1534-35)

Asıl adı Mehmed'dir. Kaynaklarda Mehmed Şah, Mehmed Çelebî ve Baba Hayretî olarak da geçer. Vardar Yenicesi'nde doğdu. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Mevlevî şeyhi Yûsuf-ı Sîneçâk'ın kardeşidir. Hayâlî, Usûlî, Garîbî ile dostluk kurmuştur. Şair İstanbul'da bulunduğu dönemde şiirleri ile Makbul İbrahim Paşa'nın dikkatini çekmiştir. İbrahim Paşa şaire ihsanlarda bulunmuştur. Hayretî uzun süre İstanbul'da kalmamış Yenice'ye dönmüştür. Yenice' de Mihaloğlu ve Yahyâlı akıncı ocaklarını kendine mesken edinen şair ölünceye kadar burada bulunmuş ve şair meclislerine katılmıştır. Hayretî, 941/1534-1535 yılında Vardar Yenicesi'nde vefat

¹⁰⁷ RYZ, 342-343.

¹⁰⁸ KNZ, 913.

¹⁰⁹ RIZ, 90.

¹¹⁰ Cemal Kurnaz, "Hayâlî Bey", TDV İslâm Ansiklopedisi, c.17, (İstanbul:1998), 5-7.

etmiştir. Vasiyeti üzerine daha önce kendisinin yaptırdığı zaviye bahçesine gömülmüş, mezarı daha sonra ziyaretgâh hâline gelmiştir.¹¹¹

HİCRÎ

Mecmûada kayıtlı şiirin kaynaklarda geçen hangi Hicri'ye ait olduğu belirlenememiştir. Hicri'nin yayımlanan divanında da şiir bulunamamıştır. Kaynaklarda şiirin olma ihtimali olan iki Hicri tespit edilmiştir.

1- Hicri, Bursa (D.? – Ö.973/1566)

Asıl adı Mehmed veya Muhyiddin Mehmed olarak kaynaklarda verilmiştir. Bursalıdır. Kara Çelebî lakabıyla bilinir. Doğumu hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur. Babası çeşitli yerlerde kadılık yapan Hüsameddin Efendi'dir. Şairin Bursalı olduğunu kaynaklar zikrederken sadece Ahdi Karamanlı olduğunu söyler. İyi bir eğitim almış olan şair, Kemal Paşa-zâde'den mülazım olmuştur. Bursa, Kütahya, Amasya, Manisa gibi yerlerde müderrislik yapmıştır. Şam ve Bursa'da kadılık yapmıştır. Kadılıktan azledilince müderrislik mesleğine geri dönmüştür. 973/1566 yılında İstanbul'da kadılık yaparken vefat etmiştir. Edirne kapısı yakınındaki Emir Buharî dergâhında medfundur. Kaynaklarda Hicri, âlim ve fazıl kişiliğinin yanında iyi bir şair olarak bildirilir. Şairin en çok işlediği temalar aşk, ayrılık, hicrandır. Üslup bakımından özgün olduğu gibi atasözü ve atasözü mahiyetinde vecizeler kullanmaktadır.¹¹²

2- Hicri, Nevrapop (D.? – Ö. 1610?)

Gerçek adı Mehmed, Nevrapop'dandır. Nev'i Efendi'den mülazım olmuştur. Kadılık yapmıştır. Riyazi tezkiresini yazdığı yıllarda (1610) şairin hayatta olduğunu belirtir. “ Bu dönemin şairlerindendir” diyerek tezkiresine kayıt düşer.¹¹³ Fakat Sicill-i Osmanî'de şairin 1018/1609-1610 yılında vefat ettiği ve Konyalı olduğu yazmaktadır.¹¹⁴

¹¹¹ Mustafa Tatcı, “Hayretî”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.17, (İstanbul:1998), 61-62.

¹¹² Ahmet Selman Yiğit, “Hicrî Divanı: İnceleme, Tahlil, Metin, Dizin” (Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013), 1-6.

¹¹³ RYZ, 343

¹¹⁴ SCL, 671.

HİLMÎ

Mecmûada kayıtlı şiirin kaynaklarda geçen hangi Hilmî'ye ait olduğu belirlenememiştir. Kaynaklarda şiirin ait olma ihtimali olan dört Hilmî tespit edilmiştir.

1- Hilmî, Bursa (D.? – Ö.?)

Hakkındaki bilgileri Kınalı-zâde vermektedir. Gerçek adı Bûstân'dır. Bursalıdır. Bakkal-zâde namıyla meşhurdur. Bahaüddin-zâde Abdullah Efendi'den mülazım olmuştur. Kınalı-zâde tezkiresine şairi kaydettiğinde şairin Üsküdar'daki Mehmed Paşa medresesinden henüz azledilmiş olduğunu söyler. İlim irfan sahibi, hoş sohbetli, dervişâne yaşam tarzına sahip bir kimsedir. Nazik sözleri ve hoş beyitleri vardır.¹¹⁵

2- Hilmî, İznik (D.? – Ö.?)

Adı Abdullah'tır. Vahyi-zâde olarak bilinmektedir. Babası Bursa'da elli akçe ile Manastır müderrisi iken vefat etmiştir. Tahsil hayatına babasının elinde başlayan Hilmî, daha sonra Anadolu kazaskeri Monla Ahmed Efendi'den mülazım olmuştur. Kınalı-zâde şairin hala ilim yolunda tahsil görmeye devam ettiğini söylemektedir. Dönemin ilim ehli tarafından takdir ile karşılanmaktadır. Kınalı-zâde tezkiresini yazdığı dönemlerde şair henüz müderris olmamıştır. Ölümü ile ilgili herhangi bir bilgi kaynaklarda geçmemektedir.¹¹⁶

3- Hilmî, Mora (D.? – Ö.?)

Asıl adı Ali'dir. Mora'dandır. Muzarrafi namıyla meşhurdur. Hayatı hakkındaki sınırlı bilgiler sadece Kınalı-zâde Hasan Çelebî'nin tezkiresinde geçmektedir. Kadı-zâde Efendi'den mülazım olmuştur. Kınalı-zâde şairi tezkireye kaydettiğinde hala Rumeli kadılığı yaptığını söyler. Şiirlerinin güzel olduğuna işaret eder.¹¹⁷

4- Hilmî, İnebolu (D. ? – Ö. 1003/1595)

Hayatı hakkındaki bilgiler sadece Rıza'nın tezkiresinde geçmektedir. Adı Ali Çelebî'dir. Kadılar zümresindendir. 1003/1595'te Belgrad'ta vefat etmiştir.¹¹⁸

¹¹⁵ KNZ, 303.

¹¹⁶ KNZ, 304-305.

¹¹⁷ KNZ, 303-304.

¹¹⁸ RIZ, 93.

HİSÂLÎ

Mecmûadaki şiirlerin hangi Hisâlî'ye ait olduğu belirlenememiştir. Kaynaklarda Hisâlî mahlasını kullanan üç şair tespit edilmiştir.

1- Hisâlî, Peşte (D. ? – Ö. 1062/1651-52)

Peşteli Hisâlî ile ilgili bilgiler Osmanlı Müellifleri ve Tuhfe-i Nâîlî'den başka bir kaynaktan yoktur. Kaynaklara göre Hisâlî Peşte'de yetişen Arap, Fars edebiyatına vakıf Osmanlı şiirlerindendir. 1062/1651-52 tarihlerinde vefat etmiştir. Şairin birden fazla divanı hatta bazı ifadelerine göre on tane divan tertip ettiği söylenmektedir. Divan, Metali'ün-nezâir, Letaifü'l-Hayâl, şairin önemli eserleridir.¹¹⁹

2- Hisâlî, Konya (D.? – Ö. 1031/1621-22)

Konyalıdır. Hakkında bilgi veren tek kaynak Rıza'nın tezkiresidir. Paşa-zâde Mustafa Bey olarak bilinir. 1031/1621-22 tarihinde vefat etmiştir.¹²⁰

3 - Hisâlî, Niğde (D.? – Ö.?)

Niğdelidir. Müfti-zâde Abdurrahman Çelebî olarak bilinir. Rıza tezkiresine Hisâlî'yi kaydettiği zaman kırklı yaşlarındadır. Şair için “ nev-heves” ve “ nev-zuhûr” ifadelerini kullanan Rıza, onun şiir alanında yeni bir söyleyişi olduğunu, özgün hayal ve düşüncelere vakıf olduğunu ifade eder.¹²¹

HÜDÂYÎ, Hüdâyî-i Kâdim(Salâ Mushısı) (D.? – Ö. 991 / 1583)

Adı Mustafa namı ise Salâ Mushısı'dır. Bazı kaynaklarda Hüdâyî-i Kâdim olarak da verilmiştir. Bunun sebebi olarak Aziz Mahmûd Hüdayî'den ayırmak için olduğu söylenebilir. İstanbul'un Haseki semtinde doğmuştur. Zarif ve nezaketli bir tavır içerisinde yaşamış ve böyle tanınmıştır. Öğrenimini tamamladıktan sonra sesi de güzel olduğu için müezzinliği tercih etmiştir. Vazifesini Haseki Camii'nde eda etmiştir. Farsça konusunda mahir olan Hüdâyî, Arapçadan da anlayan biridir. Musiki bilgisine itibar edilirdi.. Gazel söylemede İran şairleri gibi bir tavra sahip iken kaside, murabba ve müseddesleri ile oldukça renkli ve yenilikçi bir anlayış içinde olmuştur. Ölümüne kadar Haseki Camii'nde müezzinlik yapmıştır.

¹¹⁹ Özlem Ercan, **Peşteli Hisâlî Divânı**, (Bursa: Gaye Kitabevi, 2008.), 15-25.

¹²⁰ RIZ, 92.

¹²¹ RIZ, 93.

Kaynaklarda İstanbul'da 991/1583'te vefat ettiği ve Edirnekapı'sı dışında medfun olduğu yazılmıştır.¹²²

İYÂNÎ

Mecmûada kayıtlı şiirin kaynaklarda zikredilen hangi İyânî'ye ait olduğu belli değildir. Şiirin ait olma ihtimali olan şairler şu şekilde sıralanabilir:

1- İyânî, Mehmed (D. ? – Ö. ?)

Gerçek adı Mehmed'dir. Babası Acem Molla Hasan olarak bilinmektedir. Rumeli'de kadı iken vefat etmiştir. İyânî Âşık Çelebî'nin İfadesine göre zeki, şiir kabiliyeti yüksek, iyi huylu, güler yüzlü, renkli tabiatlıdır. Talik yazıda başarılı, sesi güzeldir. Birçok fende kabiliyet sahibidir. Kadri efendi'den mülazım olmuştur. Evvel Edirne'de babasının bir zamanlar çalışmış olduğu medresede müderris olmuş, akabinde kadılık mesleğine geçmiştir. Diyarbakır'da Pasinler kadısı iken Şah tarafından esir alınmış fakat zekâsı, hoş sohbeti ile Şah'ın ilgisini çekmiş ve Şah'a musahip olmuş ve nişancılığını yapmıştır. Bir plan yapıp ustaca kaçıp Rumeli'ne gitmiş böylece Şah'dan kurtulmuştur. Yeniden Osmanlı hizmetinde bulunmuş ve çeşitli mansıp sahibi olmuştur.

Kaynaklardan Kınalı-zâde¹²³ ve Âşık Çelebî¹²⁴ şair hakkında bilgi verir. Şairin vefatına dair kaynaklarda bilgi yoktur.

2- İyânî, Süleyman (D. ? – Ö. ?)

Asıl adı Süleyman'dır. Manastır'dandır. Güzel tabiatlı, hoş sohbetli akranları arasında sevilen bir kişidir. Molla Çelebî'den mülazım olmuştur. Âşık Çelebî, herhangi bir mansıp almadan vefat ettiğini söylemiştir¹²⁵. Kınalı-zâde şairin tabiat olarak zayıf, güçsüz ve hastalıklı bir halde olduğunu söyler ve şiirlerinin güzel olduğunu ayrı bir söyleyiş taşıdığını da ekler.¹²⁶

¹²² Hüdâyî'ye dair bilgiler aşağıdaki kaynaklardan muhtasar olarak alınmıştır. Mustafa Kaçalın, **Hüdâyî (Salâ Muslîsî) Divânı**, (Ankara: TDK, 2016).; Hakan Yekbaş, *Hüdâyî-i Kâdim*, Mustafa <http://www.turkdebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=145>, [13.07.2018]

¹²³ KNZ, 623-624.

¹²⁴ AŞÇ, 492-93.

¹²⁵ AŞÇ, 493-94.

¹²⁶ KNZ, 624-25.

3- İyânî, Muzaffer (D. ? – Ö. ?)

Asıl adı Muzaffer, Babası Halep müftüsü iken vefat etmiştir¹²⁷. Kimden mülazım olduğu kaynaklarda bildirilmemektedir. Aynı şekilde ne zaman müderris olduğu, vefat ettiği de bilinmemektedir. İstanbul’da medresede müderris iken kırk akçe ile emekli ayırtılmıştır.¹²⁸

4- İyânî, Bursa (D. ? – Ö.?)

Kaynaklarda hayatı hakkında verilen bilgiler çok sınırlıdır. Gerçek adı, doğum ve ölüm tarihleri, ailesi hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Bursalı olduğu ilim ve kemal sahibi olduğu söylenmektedir¹²⁹. Sicillî-i Osmânî’de Sultan I. Ahmed devrinde yaşamış şairlerden olduğu bilgisi verilmiştir.¹³⁰

5- İyânî, Konya (D.? – Ö.?)

Hayatı hakkında verilen bilgiler sınırlıdır. Konyalı olduğu ve danışmend taifesinden olduğu Ahdî tarafından kaydedilmiş bilgilerdir. Gerçek adı, doğum ve ölüm tarihi, ailesi ve çevresine dair bilgi kaynaklarda yoktur. Şiir yazma konusunda marifetlidir. Gençliğinin ortasında zihni açık, düşüncesi yerinde iken vefat etmiştir.¹³¹

KABÛLÎ, Gedizli¹³² (D./1523?-Ö.1000 /1591/92)

Kabûlî’nin asıl adı İbrahim’dir. Şairin kimi kaynaklarda ismi Ahmed olarak geçse de Kabûlî’nin Divan’ından ve Riyâzî Tezkiresi gibi kaynaklardan bunun yanlış olduğu anlaşılmaktadır. Kabûlî’nin doğum tarihi konusunda kaynaklarda hiçbir bir bilgi yoktur. Fakat Divan’ındaki bazı ipuçlarından hareketle şairin 1523 yılı civarında doğduğu tahmin edilmektedir. Kabûlî, Kütahya’nın Gediz ilçesinde doğmuş ve büyümüştür. Kabûlî İbrahim Efendi İstanbul’a giderek burada medrese öğrenimi görmüş kadılık mesleğini seçmiştir. Osmanlı coğrafyasının farklı yerlerinde, daha çok da doğu bölgelerinde görev yaptığı tahmin edilmektedir.

¹²⁷ BYN, 137.

¹²⁸ KNZ, 624-25.

¹²⁹ KNZ, 624-25.

¹³⁰ SCL, 733.

¹³¹ AHD, 234.

¹³² Mustafa Erdoğan, “Kabûlî İbrahim Efendi: Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divânı: İnceleme, Tenkitli Metin, Dizin”, (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.), 15.

Kaynakların rivayetine göre şair, 1000/ 1591/92 tarihinde son görev mahalli olan Mısır'dan gemiyle dönerken denizde boğularak can vermiştir.

KALENDER(İ) EFENDİ (D. ? – Ö. 1000/1591-92)

Hayatı hakkında verilen bilgiler sınırlıdır. Kütahyalıdır. Ebu's-Su'ud-zâde Mehmed Efendi'nin oğlu Abdülkerim Efendi'den mülazım olmuştur. Bilecik kadısı iken aklını yitirmiş, gelenek ve göreneği terk edip dervişane bir hayat yaşamıştır.¹³³ Sicillî-i Osmanî' de 1000 (1591-92) yılında vefat ettiği bilgisi vardır.¹³⁴

KERÎMÎ (D. ? – Ö. ?)

Bursalıdır. Asıl adı Abdülkerim'dir. Kaynaklarda ilim ehli ve müderris olarak geçmektedir. Bu bilgilerin dışında hayatına dair pek bilgi yoktur. Zarif, nazik ve kibar biri olarak tarif edilir. Latîfi tezkiresinde şairin öldüğüne işaret eder ama herhangi bir tarih belirtmez. Kerîmî'nin Pervâne Bey Mecmûası'nda “5” Edirneli Nazmî'nin Mecmaü'n-Nezâir'de “1” şiiri kayıtlıdır. İrşâd isimli mevlidi eldeki tek eserdir. Vesiletü'n-Necât'tan sonra bilinen en eski mevlittir.¹³⁵

Çalışılan mecmûada Kerîmî'ye ait olan üç şiir vardır ve kaynaklarda bu şiirlerine rastlanılmamıştır.

MAKÂLÎ, Mustafa (D. ? – Ö. 997/1588-89)

Asıl adı Mustafa'dır. Alaşehirli'dir. Ailesi hakkında kaynaklarda fazla bilgi olmamakla birlikte şiirleri için tezkirelerde benzer ifadeler kullanılmıştır. Şiirlerinin son derece parlak, kelamının güzel olduğu, söyleyişinin emsalsiz olduğu ve hayallerle dolu olduğu vurgulanmıştır. Kaynaklarda “ Kôr Makâlî¹³⁶ ” olarak da bilinmektedir. Turak Çelebi'nin himayesi altında olmuştur. 16. yüzyılda yaşayan Makâlî mahlasını kullanan ve Alaşehirli olan Hamamcı-zâde Mehmmmed Makâlî ile karıştırılmıştır. Gelibolulu Ali tezkiresinde her iki şairi bir mecliste bir arada iken gördüğünü, karşılıklı şiirler okuyup bazı beyitler hususunda anlaşılamayıp her ikisinin de beyitlerin kendilerine ait olduğunu söyleyip münakaşa ettiklerini kaydeder.

¹³³ RYZ, 274.

¹³⁴ SCL, 858.

¹³⁵ M.Fatih Köksal- Zübeyir Arslan, Kerîmî,

<http://www.turkedebiyatilisimleri-sozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=777>, [25.02.19]

¹³⁶ KNH, 271.

Makâlî Mustafa Efendi'nin vefatına dair Riyazî 997/1588-89 tarihini kaydederken¹³⁷; Sicill-i Osmanî'de 977/1569 tarihi verilmiştir.¹³⁸

MÂNÎ (D. ? – Ö. 1007/1598-99)

Gerçek adı Mehmed'dir. Daha çok Şeyh Mehmed ve Mehmed Çelebî namı ile tanınmıştır. Kanunî Sultan Süleyman dönemi âlimlerinden ve kadılarında Çolak Ali'nin küçük oğludur. Mevlânâ Abdurrahman Efendi'nin küçük kardeşidir. Medrese tahsilinden sonra ilk olarak Anadolu Kazaskeri Mevlânâ Ahmed Efendi'ye intisap etmiştir. Mollâ Ahmed Efendi'nin yanında oldukça sıkıntılı günler geçirmiş olan Mânî, aynı zamanda Şeyhülislâm Ebu's-su'ud Efendi'nin damadı olan Şeyhülislâm Malûl-zâde Mehmed Efendi'ye de intisap etmiş, ondan ders almış ve yine ondan mülazım olmuştur. Mânî, çeşitli yerlerde kadılık ve müderrislik yapmıştır. Fakat istediği gibi bir yaşam süremeden 1007/1598-1599'da bu dünyadan murat alamadan ölmüştür.¹³⁹ Mânî, Razgrad kasabasında bulunan Maktul İbrahim Paşa Câmî'nin bitişiğindeki hazirede medfundur. Mânî, Divan ve Şehr-engiz-i Bursa olmak üzere iki eser bırakmıştır.

MENBA'Î (D. ? – Ö. ?)

Kaynaklarda hayatı hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Ispartalı Yâverizâde Kâbilî tarafından 16. yüzyılın son çeyreğiyle 17. yüzyılın ilk çeyreği arasında derlenmiş olan *Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr*¹⁴⁰ adlı tematik matlalar mecmûasında şaire ait yedi şiirin matla beyitlerine rastlanmaktadır. Bir beytin başında yer alan “Menba'î Çelebî Kâtib” ifadesinden onun kâtip olduğu anlaşılmaktadır. Hakkında başka bir bilgi yoktur¹⁴¹. Üzerinde çalışma yaptığımız mecmûada yer alan şiir Kâbilî'nin derleme mecmûasında yoktur.

¹³⁷ RYZ, 299.

¹³⁸ SCL, 929

¹³⁹ Şener Demirel **16.Yüzyıl Şairlerinden Mânî Divanı ve Bursa Şehrengizi.** (Ankara:Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2011). <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-194359/divan-i-mani-ve-sehr-engiz-i-bursa.html> [25.02.19].

¹⁴⁰ Mehmet Gürbüz, **Sultan-ı Hûbanâ Münâsib Eş'âr,** (Ankara:Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,2018)

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-208513/sulan-i-bana--munasib-esar.html> [25.02.19].

¹⁴¹ Mehmet Gürbüz, Menba'î,

<http://www.turkedebiyatilisimleri-sozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4397> [25.02.19].

MESÎHÎ (D. ? – Ö. 981/1512)

Kaynaklarda Asıl adı hakkında iki farklı bilgi vardır. Sehî Tezkiresi’nde Mesih, diğer tezkire ve kaynaklarda İsa olarak gösterilmiştir. Kosova’da Piriştine’de doğmuştur. Çocukluk ve gençlik dönemini Rumeli’de geçirmiştir. Sonrasında öğrenim görmek üzere İstanbul’a geçmiştir. Hat sanatındaki yeteneği ile Atik Ali Paşa’nın dikkatini çekmiştir. Daha sonra Atik Ali Paşa’nın divan kâtipliğini yapmıştır. Şairin medrese tahsilini nasıl tamamladığı ve öğreniminin daha sonra nasıl devam ettiği bilinmemektedir. Kaynaklarda Mesîhî’nin içkiye olan düşkünlüğü sebebiyle Ali Paşa gibi bir hamiyi kaybettiği ve başka hamî bulamadığı; son dönemlerinin sefalet ve yokluk içinde geçtiği kayıtlıdır. Mesîhî 981/1512 yılında vefat etmiştir.¹⁴²

MEŞÂMÎ (D. ? – Ö. 993/1585)

Gerçek adı da mahlası gibi Meşâmî’dir. Kaynaklarda bu mahlası kullanan başka bir şair de yoktur. Şairin Konyalı olduğu ve babasının Mustafa Bey olup Kanûnî’nin veziri Rüstem Paşa’nın kethüdası olduğu söylenmektedir. Seyyid soyundan olduğu şairin bunun ile övüldüğü kaydedilmiştir. Gelibolulu Ali, Meşâmî’nin 40-50 bin akçelik zeametın sahibi olduğunu, Durak Çelebî vesilesiyle böyle bir zeamete kavuştuğunu yazmıştır. Şairin bir zamandan sonra zeametden vazgeçip tasavvufa meylettiği ve 993/1585’te vefat ettiği kaynaklarda geçmektedir. Meşâmî’nin divan tertip edip etmediği bilinmemektedir. Şairin başka bir eserinin varlığına dair de herhangi bilgi yoktur¹⁴³.

MEVLÂNÂ, Celâleddin-i Rûmî

(D. 6 Rebîülevvel 604/ – Ö. 5 Cemâziyelâhir 672 /17 Aralık 1273)

Horasan’ın Belh şehrinde 6 Rebîülevvel 604’te (30 Eylül 1207) tarihinde dünyaya gelmiştir. Babası Bahâeddin Veled’dir. Belh’e yerleşmiş bir ulemâ ailesine mensuptu ve “sultânü’l-ulemâ” unvanıyla tanınmıştır. Mevlana’nın annesi Mümine Hatun’dur. Mevlânâ’nın adı Muhammed lakabı “Celâleddin” dir. Sonrasında efendimiz anlamına gelen “Mevlânâ”, Anadolu’ya geçip Konya’da karar kıldıktan sonra ise “Rûmî” unvanıyla bilinmiştir. 5 Cemâziyelâhir 672 (17 Aralık 1273)

¹⁴² Mine Mengi, “Mesîhî” **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.29, (Ankara: 2004), 312-313.

¹⁴³ Emine Yeniterzi, “On Altıncı Yüzyılda Konyalı Bir Şair: Meşâmî”, **Türk Dili**, s.591 (Mart, 2001), 317-328.

tarihinde vefat etmiştir. Cenazesinde ağlayıp feryat edilmemesini vasiyet etti ve öldüğü günün kavuşma vakti yani “şeb-i arûs” (düğün gecesi) olduğunu söylediği için, ölüm yıl dönümleri bu adla anılmıştır. Mevlânâ’nın Divan-ı Kebîr, Mesnevî, Fîhî mâ fih, mecâlis-i seb’a, Mektubât adlı esreleri vardır¹⁴⁴.

MEYLÎ (D.? - Ö.1021/1612)

Asıl adı Mustafa’dır. Lakabı Kumsı-zâde’dır. Kayseri’de doğmuştur. Şeyhül İslâm Ebu’s-Su’ud Efendi’den mülazım olmuştur. Ahdî danışmend zümresinden olduğunu söylemiştir.¹⁴⁵ Beyânî kadı olmak için ilim tahsil etmiş olduğunu ve bu yolda gece gündüz demeden çalıştığını ifade eder. Bir zaman Osman Paşa ile birlikte Şirvan’a gitmiş olduğunu orada defterdâr ve mir-livâ olarak görev yaptığını, Kayseri’ye döndüğünde önce müderrislik kısa bir zaman sonra ise Kayseri kadılığı görevinde bulunduğunu söylemiştir.¹⁴⁶ Riyâzî 1021(1612) tarihinde şairin Kayseri’de vefat ettiğini tezkiresine yazmıştır.¹⁴⁷ Kaynaklarda şairin şiirlerinin son derece sade anlaşılır olduğu; özellikle muhammes ve müseddeslerinin güzel olduğu kaydedilmiştir.

MİSÂLÎ, Hasan Çelebî (D.? - Ö.1017/1608)

Asıl adı Hasan’dır. Edirneli’dir. Önceleri meslek sahibi yani zanaatkâr iken ilim ve marifet yolunu tercih etmiş padişah divânı yazıcılarından olmuştur. Hüner sahibi, yakışıklı, çalışkan bir şairdir. Tezkirelerde onun genç şairler içerisinde şiir söyleme kabiliyetinin farklılığı ifade edilir. Muamma yazmada başarılıdır. Ahdî, Beyanî, Kınalızâde, Aşık Çelebî şiirdeki yeteneğinde hem fikir iken tezkirelerini yazdıkları sırada Misâlî genç bir şairdir. Misâlî’nin ölümüne işaret eden Riyâzî, onun 1016/1608 yılında vefat ettiğini ve Yenikapı Mevlevihâne’sinde medfun olduğunu kaydeder.¹⁴⁸

¹⁴⁴ Reşat Öngören, “Mevlânâ Celâleddîn-İ Rûmî”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.29, (Ankara: 2004), 441-448.

¹⁴⁵ AHD, 279.

¹⁴⁶ BYN, 201.

¹⁴⁷ RYZ, 304

¹⁴⁸ Misali hakkında bilgi için:

Filiz Kılıç, Misalî- Hasan Çelebî,

<http://www.turkedebiyatilisimleri-sozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1558> [12.07.18].

KNZ, 741. ; AHD, 274. ; RYZ, 288. ; BYN, 176.

MONLÂ CÂMÎ, Abdurrahman (D. 23 Şaban 817/ 7 Kasım 1414 – Ö. 18 Muharrem 898 / 9 Kasım 1492)

Gerçek adı Abdurrahman'dır. İranlı âlim ve şairdir. 23 Şaban 817 (7 Kasım 1414)'de Horasan'ın Câm şehrinde Harcird kasabasında doğmuştur. Daha çok Molla Câmî olarak bilinmektedir. Memleketi olan Câm şehrine hem de Ahmed-i Nâmek-yi Câmî'ye olan hürmetinden dolayı "Câmî" mahlasını kullanmıştır. Herat'ta 18 Muharrem 898 (9 Kasım 1492) tarihinde vefat etmiştir. Fars şiirinin en büyük şairlerden sonuncusu olarak kabul edilen Câmî, Türk edebiyatında da önemli etkilere sahiptir.¹⁴⁹

MUHÎTÎ (D. ? - Ö. ?)

Türk edebiyatında 16.yy 'da yaşamış olan iki Muhîtî olduğunu kaynaklar ifade eder. Bunlardan biri Rodoslu olan Muhîtî diğeri ise Hurufî bir şair olan 960 (1533) yılında doğmuş olan divan sahibi Muhîtî'dir. Hurufî Muhîtî'nin divanında, mecmûada geçen şiir bulunamamıştır. Bu sebeple söz konusu olan Muhîtî'nin Rodoslu olan Muhîtî olması ihtimal dâhilindedir. Fakat mecmûada kayıtlı olan ve Muhiti'ye ait olan şiir Baldır-zâde Selîsî'nin şiirine nazire olarak yazılmıştır. Bu durum ayrıca bir problem teşkil etmektedir. Çünkü nazire yazılan Baldır-zâde Selîsî 12 Recep 1060'ta (Temmuz 1650) vefat etmiştir. Rodoslu Muhîtî'de 1008 (1600)'de vefat ettiğine göre Selîsî'ye nazire yazanın Rodoslu Muhîtî olduğu söylenemez.

Hurufî olan Muhîtî'de yine bir başka Hurufî şair olan Arşî'nin mürşididir. Arşî'nin 1621'de vefat ettiği ve Hurufî Muhîtî için bir mersiye yazdığı bilindiğine göre Hurufî Muhîtî'nin 1621 tarihinden önce vefat ettiği görülmektedir. 1594'te yeni mülahım olan ve 1601-1634 tarihleri arasında çeşitli yerlerde müderrislik yapan Selîsî'ye yaşça büyük olan bir şairin henüz tanınmamış ve genç bir şaire nazire yazması pek imkân dâhilinde değildir. Bu sebeple mecmûada söz konusu olan Muhîtî'nin ne divanı olan Hurufî Muhîtî ne de Rodoslu Muhîtî olduğu söylenebilir. Hurufî olan Muhîtî'nin divanında söz konusu şiirin olmaması başka bir Muhîtî olma olasılığını da güçlendirmektedir.¹⁵⁰

¹⁴⁹ Ömer Okumuş "Câmî, Abdurrahman" **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.7, (İstanbul:1993), 94-99.

¹⁵⁰ Muhîtî için Yararlanılan kaynaklar: Abdullah Tataroğlu, " Muhîtî: Hayatı, Eserleri ve Edebi kişiliği, Divanının Tenkitli Metni", (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü,1995), 4-5; KNZ, 770-771. ; BYN, 184-185. ; RYZ, 292-293.

MUHYÎ (D. ? – Ö.)

Gerçek adı Mehmet Çelebî'dir. Niğdelidir. Şeyhülislam Ebu's-Su'ud Efendi'nin oğlu Ahmed Çelebî'den mülazım olmuştur. Sonrasında kadılık yapmıştır. Şiirleri ve kalamı güzel olup akranları içinde meşhurdur. Hasan Çelebî, tezkiresini yazdığı yıllarda şairin hala hayatta olduğu ve kadılık yolunda ilerlediği bilgisini vermiştir¹⁵¹. Riyazî kadılık yaptığını söylemiştir¹⁵². Ahdî, Leylî vü Mecnûn mesnevisi yazdığı bilgisini vermiş ve birkaç beyit örnek olarak bu mesneviden sunmuştur¹⁵³.

NÂDİRÎ (D. 980/ 1572 – Ö. 20 Cemaziyülevvel 1035 /17 Şubat 1626)

Asıl adı Mehmed'dir. Gâni-zâde olarak da bilinmektedir. İstanbul'da 980 (1572) yılında doğmuştur. Şiirlerinin nadir olduğunu düşündüğünden mahlas olarak “ Nâdirî ” yi almıştır. Babası âlim ve fâzıl bir kişi olan Bolu Gerdeli Abdülgâni Efendi'dir. Nâdirî, Şeyhülislâm Sunullah Efendi'nin damadıdır. Hoca Sadeddin Efendi'den mülazım olmuştur. Dönemin ünlü âlim ve şairleriyle aynı meclislerde bulunmuş ilim ve irfan yolunda bilgiler edinmiştir. İyi bir medrese tahsili de alan şair birçok medresede müderrislik yapmıştır. Sonrasında kadılık, Anadolu ve Rumeli kazaskerliği görevlerinde bulunmuştur. Cemaziyülahır 1036 (17 Şubat 1626) 'da 56 yaşında iken vefat etmiştir. Evinin yakındaki Abid Çelebî Mescidi haziresine defnedilmiştir. Şiirleri oldukça beğenilen şairin Nakşibendi tarikatına mensup olduğu, hat sanatında mahir olduğu kaynaklarca söylenmektedir¹⁵⁴.

NASÎBÎ (D. ? – Ö. 1094/1682)

Asıl adı Halil Çelebî'dir. Edirneli İsmail Efendi'nin oğludur. Hayatı hakkında kaynaklarda pek bilgi yoktur. Müderrislik ve sonrasında kadılık yapmıştır. Sicill-i Osmani'de 1682 (1094) tarihinde vefat ettiği kayıtlıdır¹⁵⁵. Mecmûada 1617 yılında vefat etmiş olan Edîbî'ye yazmış olduğu bir nazire vardır. Nasîbî'nin yazdığı

¹⁵¹ KNZ, 764-765.

¹⁵² RYZ, 293-294

¹⁵³ AHD, 267-268.

¹⁵⁴ Numan Külekçi, “Ganî-zâde Nâdirî : Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Divanı ve Şeh-nâme'sinin Tenkidli Metni” (Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, 1985), 5

¹⁵⁵ SCL, 1229.

nazireye 1650 yılında vefat etmiş olan Baldırzâde Selîsî nazire yazmıştır. Kaynaklarda şiirleri için olumsuz değerlendirmeler yer almaktadır.¹⁵⁶

NECÂTÎ (D. ? – Ö. 25 Zilkade 914/ 17 Mart 1509)

Asıl adı İsa'dır. Edirne'de doğduğu tahmin edilmektedir. Edirneli yaşlı bir kadın tarafından köle olarak satın alınmıştır. Sonrasında Sâilî adında bir şaire verilmiş ve bu şair tarafından büyütülmüştür. Gençlik yıllarında Edirne'den Kastamonu'ya gitmiştir. Burada Necâtî mahlasıyla şiirler kaleme almış ve dikkat çekmeye başlamıştır. Bu sırada namı Bursa'da yaşayan Ahmed Paşa'nın kulağına kadar gitmiş ve şiirleri çok beğenilmiştir. Sonrasında Fatih Sultan Mehmed, II. Bayezid gibi padişahlarca takdir edilmiştir. II. Bayezit'in şehzadeleri Abdullah ve sonrasında Mahmud'un yanlarında yer almış ve "Bey" unvanıyla anılmıştır. Şehzâdelerin vefatıyla İstanbul'a dönmüş, başka bir görev almadan kendisine bağlanan 1000 akçe aylık ile Vefa semtinde ilim ve sanat ile meşgul olmuştur. 25 Zilkade 914 (17 Mart 1509) tarihinde vefat etmiştir. Şairin mezarı Unkapanı Manifaturacılar Çarşısı'nın inşasında ortadan kalkmıştır. Sonrasında çarşının orta yerinde inşa edilen Hızır Bey haziresine mezar taşı diktirilmiştir.¹⁵⁷

NEV'Î, Yahya¹⁵⁸ (D. 940/1533-34 – Ö. 1007/24 Haziran 1599)

Asıl adı Yahyâ olan Nev'î 'nin tezkirelerde doğum yeri olarak Malkara gösterilmiştir. Babası Pîr Ali, Ankaradan Malkaraya yerleşmiş olan Nasuh Halife'nin oğludur. İlk eğitimini tasavvuf konusunda yetişkin bir zat olan babasından alan Nev'î, İstanbul'a giderek "Ahaveyn" diye bilinen iki kardeşten Karamani Ahizade Ahmed Efendi'nin Davud Paşa Medresesi'nde ve Mehmed Efendi'nin Sahn'daki derslerine devam etmiştir. Ahizade Mehmed Efendi'den mülazım olmuş birçok yerde müderrislik yapmıştır. II. Murad'ın isteğiyle Şehzade Mustafa, Şehzade Bayezid, Osman ve Abdullah'ın da hocalığını yapmıştır, Sultan III. Mehmed'in kardeşlerini öldürttüğü zamana kadar bu görevde kalmıştır. Nev'î, 1007/1599 yılında vefat etmiş, Şeyh Şâban Efendi'nin yanına gömülmüştür.¹⁵⁹

¹⁵⁶ RIZ, 116.

¹⁵⁷ Bayram Ali Kaya, " Necâtî Bey" **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.32(İstanbul, 2006.), 477-478.

¹⁵⁸ Nejat Sefercioğlu, "Nev'î " **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.33. (Ankara,2007), 52-54.; Nejat

Sefercioğlu, **Nev'î Divanı'nın Tahlîli**, (Ankara: Akçağ, 2001),1-2.

¹⁵⁹ KNZ, 338.

NİZÂMÎ-İ KARAMANÎ (D. 839-844/ 1435-40? – Ö.874-78 /1465-73)

Karaman Beyliği sınırlarındaki Konya şehrinde doğmuştur. Doğum tarihinin 1435-1440 yılları arasında olduğu tahmin edilmektedir. Babası Konya'nın tanınmış müderrislerinden Molla Velîyüddin'dir. İlk eğitimini babasından almıştır. Daha sonralarda tahsil için İran'a gitmiş burada Farsça ve şiir bilgisine dair çok şey öğrenmiştir. Fatih Sultan Mehmed'in Karaman Beyliği'ne son verdiği ve Karaman'da yaşayan sanatkâr ve zanaatkâr insanları İstanbul'a davet ettiği ve Nizâmî'nin de bu davete icebet için yola çıktığı yolculuk sırasında vefat ettiği kaynaklarda geçmektedir. Nizâmî'nin nerede ve kaç yaşında öldüğüne dair kesin bir bilgi yoktur. Şiirlerinden yola çıkarak şairin 1465-1473 (874-878) tarihleri arasında vefat ettiği söylenmiştir.¹⁶⁰

PERTEVÎ (D. ? – Ö. ?)

Hayatı hakkında kaynaklarda fazla bilgi yoktur. Adı İbrahim'dir. Bursalı Lamî'i Çelebî'nin oğludur. Kınalı-zâde yüzünün güzelliği ve fiziki güzelliğinden dolayı bu ismi mahlas olarak seçtiğine işaret eder ve Pertevî'nin Bursalı Sarı Hâlîl namıyla bilinen "Halil-i Zerd" ile olan dostluğundan söz eder. Her iki şairin de Bursa'da meşhur olan Şems Meyhânesi'ne takıldığını söyler. Pertevî'nin zamanla güzelliğinden ve nurundan çok şey kaybedip zelîl duruma düştüğünü ifade eder. Hali-i Zerd'in Şems Meyhâne'sinde Pertevî'yi görünce söylemiş olduğu şu beyti kaydeder¹⁶¹:

*Pertev-i mihr-i ruhun yüzümüze virdi ziyâ/
Şems mey-hânesinin yine günü toğdı şehâ*

RE'YÎ (D. ? – Ö. 982/1574-75)

Asıl adı Mustafa Çelebî'dir. İstanbul'da doğmuştur. Derzî-zâde Mustafa Re'yi Efendi olarak bilinmektedir. Kendisi gibi şair olan ağbeyi de Derzî-zâde Ulvî'dir. Kınalı-zâde Ali Çelebî'den mülazım olmuştur¹⁶². Yine Ali Çelebî Bursa kadısı iken ona danışmend olmuştur. Sicill-i Osmanî'de 980 (1572-73) tarihinde vefat ettiği kaydedilmiştir¹⁶³. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler yer almaktadır. Farsça şiirler de

¹⁶⁰ A.Azmi Bilgin, " Karamanlı Nizâmî" **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.24 (İstanbul:2001),453-454.

¹⁶¹ AŞÇ, 586.

¹⁶² SCL, 1386.

¹⁶³ RYZ, 158.

yazmış olduğu ve özellikle muamma tarzında ayrı bir kabiliyetinin olduğu kaynaklarda geçmektedir. Riyazî, Re'yi'nin 982 (1574-75) tarihinde vefat ettiğini söyleyip Bursalı Cinânî'nin vefatına düşmüş olduğu *Âh Re'yi be-reft ez dünyâ* (982) tarihini vermiştir. Re'yi Ağabeyi Ulvî Çelebî ile Galata mezarlığında Kanlı Kazlar ismiyle bilinin mevkide yan yana medfundur.¹⁶⁴

REVÂNÎ (D. ? – Ö. 930/1523-24)

Asıl adı İlyas Şüca'dır. Babasının adı Abdullah olup sipahidir. Tezkirelerde şairin Edirneli olduğu yönünde söylem birlikteliği vardır. Şair İstanbul'a gelip kısa zamanda varlığını hissettirerek saray çevresindeki şairler gurubundan olmuştur. Surre emini olarak Hicaz'a gittiği söylenmektedir ve bu görevden azledilmiş ve maaşı kesilmiştir. Revânî'nin İstanbul'dan ayrılıp Trabzon'a Şehzade Selim'in yanına gittiği, orada hoş karşılanarak Şehzadenin ihsanına mazhar olduğu, bu sayede mal ve mülk sahibi olduğu söylenmektedir. Şehzâde Selim 1512 yılında tahta çıktığında yanında Revânî de vardır. Revânî, Matbah-ı Amîre kâtipliği, Ayasofya ve Bursa kaplıcaları mütevelliliği yapmıştır. Kanûnî Sultan Süleyman'ın ilk yıllarında vefat etmiştir. Ölüm tarihi olarak 930 (1523-24) yılı gösterilmektedir. Revânî kendi yaptırdığı mescidin haziresinde medfundur.¹⁶⁵

RÛHÎ-İ BAĞDÂDÎ (D. ? – Ö. 1014/1605-1606)

Gerçek adı Osman'dır. Bağdat'ta doğmuştur. Rûhî mahlasıyla şiirler yazan birçok şair olduğu için doğduğu yer ile anılmıştır. "Rûhî-i Bağdadî" olarak bilinmektedir. Kanunî Sultan Süleyman'ın Bağdat seferine katılmış, Bağdat'a yerleşmiştir. 1602-1604 yılları arasında Şam'da kadılık yapan Azmî-zâde Hâletî ile arkadaşlık kurmuştur. Dervişane yaşam tarzı Şam'da nihayete eren şair için Buhurî-zâde İtrî "*gitti Rûhî adem iklimine âh*" mısraını tarih olarak düşürmüştür. Rûhî, 1014 (1605-1606) yılında vefat etmiştir. Şiirlerinde tasavvufî bir hava hâkimdir. Bu yönüyle Nesîmî ve Fuzûlî'ye benzetilmektedir. Hem döneminde hem de sonraki dönemlerde birçok şairi etkilemiş, şiirlerine nazireler yazılmıştır.¹⁶⁶

¹⁶⁵ İsmail E.Erünsal, "Revânî" **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.35, (İstanbul: 2008), 30-31.

¹⁶⁶ Coşkun Ak, " Rûhî-yi Bağdâdî" **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.35, (İstanbul: 2008), 205-206.

SA'DÎ (D. 863/1458-59? – Ö. 898/1492-93?)

Gerçek adı Sadullah Çelebî'dir. Doğum yeri Serez, Sivrihisar, Seferihisar¹⁶⁷ olarak kaynaklarda farklı şekillerde gösterilmiştir. Sultan Cem'in nişancısı olduğu ve yaşları yakın olduğu için Cem Sa'dî'si olarak şöhret kazanmıştır. Doğum tarihi 863(1458-59) olarak tahmin edilmektedir. Cem Sultan'ın devlet adamlarıyla olan görüşmelerinde aracılık rolünü üstlenip tebdil-i kıyafet ile halkın içine karışıp Cem Sultan için istihbarat toplamıştır. Şairin bu görevler neticesinde yakalanıp boğdurulduğu kaynaklarda zikredilmektedir. Latifî, divanı olduğuna işaret eder ve Sultan Cem'in hayatını anlattığı bir Saki-nâme'si olduğunu söyler. Yine Galata Boğazından denize atılarak öldürüldüğünü de Latifî bildirmektedir¹⁶⁸. Kaynaklarda ölüm tarihi ile ilgili bilgi yoktur. Fakat Cem Sultan'ın yakalanıp öldürülmesinden kısa bir zaman önce şairin de öldürüldüğü söylenmektedir. Cem Sultan 24 Cemaziyülevvel 900 (20 Şubat 1495) tarihinde öldürüldüğünden şairin Cem'in ölümünden bir iki sene evvel ölmüş olabileceği tahmin edilmektedir.

SALÎHÎ (D. ? – Ö. ?)

Kaynaklarda hayatı hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Mecmûada kayıtlı olan bir gazeli vardır. Mecmûada kayıtlı gazelin matla' beyti şudur:

Lebine lûle ala nâz ile ol mâh-likâ

Şerer-i ateş-i âhumla tolar ard u semâ (G/402)

SELÂMÎ

Mecmûada Baldır-zâde Selîsî'nin gazeline nazire yazmış olan bir Selâmî kaydedilmiştir. Baldır-zâde'nin yaşadığı muhitler ve görev aldığı yerler dikkate alındığında şiirin ait olma ihtimali olan Selâmîler şu şekilde verilebilir:

Selâmî, İsmail Selâmî Çelebî (D.? – Ö.?)

17.yy'da yaşayan şairlerdendir. Hayatına dair verilen bilgiler çok sınırlıdır. Mûcib Tezkiresi'nde divân kâtibi olduğuna işaret edilmiştir. Şiirlerine örnek verilmemiştir¹⁶⁹.

¹⁶⁷ RYZ, 182-83.

¹⁶⁸ LTF, 308-306.

¹⁶⁹ İsmail Hakkı Aksoyak, Selâmi İsmail Selâmî Çelebî, <http://www.turkedebiyatilisimleri-sozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1442> ,[28.05.2019]

Selâmî, Selâmî Efendi (D.? – Ö.1080/1669)

17.yy'da Diyarbakır'da doğmuştur. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Şair'in 1669'da vefat ettiği kaynaklarda geçmektedir. Diyarbakırlı Lebîb bir beytinde Selâmî'den söz etmektedir.¹⁷⁰

SELÎSÎ, Baldır-zâde¹⁷¹ (D. ? – Ö. Recep 1060 / Temmuz 1650)

Gerçek adı Mehmed Selîsî'dir. Babası Tokatlı Ali Dede-zâde Müderris Mustafa Efendi'dir. Selîsî Bursa'da doğmuştur. Mehmed Selîsî, iyi bir tahsil görmüş ve Arap-zâde Abdurrauf Efendi'den mülazım olmuştur. Bursa Molla Fenâri, Lala Şahin Paşa, İstanbul Davut Paşa, Bursa Yıldırım Bayezid, İstanbul Ayşe Sultan, Sahn-ı Seman, Bursa Sultaniye, Üsküdar Valide Sultan Medreselerinde müderrislik yapmıştır. Sonrasında kadılık yapmıştır. Kadılık yaptığı yerler Üsküdar ve Mekke'dir. Bu görevlerden azledilince Bursa'da emekli olmuştur. Recep 1060 (Temmuz 1650) senesinde Bursa'da vefat etmiştir. Bursa'da Abdal Mehmed Cami haziresinde medfundur. Sicill-i Osmanî'de oğlunun Derviş Mehmed Efendi olduğu müderris ve Trablus mollası olduğu 1071 (1668) tarihinde vefat ettiği babası ve dedesi ile aynı yerde medfun olduğu yazılıdır. Baldır-zâde Selîsî kendisi ile yanı mahlası taşıyan ve aynı dönemde yaşadığı Avare-zâde Mustafa Selîsî ile karıştırılmıştır. Bu nedenle iki şaire ait bilgiler bazı kaynaklarda karışık olarak verilmektedir.¹⁷² Mecmûada Selîsî Mehmed Efendi'ye ait on altı gazel ve dört kaside vardır. Şaire birden fazla şair tarafından nazire de yazılmıştır.

SEYYÎD ŞERÎF CÜRCÂNÎ (D. 740/1350– Ö. 816/1413)

Mecmûada sadece Farsça bir şiiri vardır. 24 şaban 740 (24 Şubat 1350) tarihinde Cürcan'da doğmuştur. Seyyid soyundan geldiği için Seyyid Şerîf unvanıyla tanınmıştır. Arap dili, kelâm ve fıkıh âlimidir. Hem yaşadığı döneme hem de sonraki dönemlere etki etmiş “ Cürcânî ekolü” olarak adlandırılabilir takipçi

¹⁷⁰ İbrahim Halil Tuğluk, Selâmî Efendi,

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4284>, [28.04.2019]

¹⁷¹ Baldır-zâde Selîsî'nin şiirleri üzerinde yapılan bir çalışmada, inceleme yaptığımız mecmuâ tanıtılarak, mecmuâda Baldırzâde'ye ait olan şiirler makalede kullanılmıştır. Bu durum mecmuâların taşıdığı önemi ve çalışma yaptığımız mecmuânın Türk edebiyatına katkısı göstermektedir. İlgili makale: Enes Yıldız “ Mecmuâlardan hareketle Baldırzâde Selîsî'nin Şiirleri” **Mecmuâ; Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, s.6, (Güz,2018), 96-135.

¹⁷² İsmail Hakkı Aksoyak, Selîsî Mehmed, Baldırzâde,

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=7239> [3.03.2019].

silsilesi oluşturmıştır. 6 Rebiülâhir 816 (6 Temmuz 1413) tarihinde Şirâz'da vefat etmiştir.¹⁷³

SİRRÎ (D. ? – Ö. 982/1575)

Asıl Adı Mehmed'dir. Trabzonludur. Muzaffer Sırrî'si olarak bilinir. Babasının adının Muzaffer olduğu şaire verilen lakap sayesinde bilinmektedir. Şehzade II. Selim'in hizmetkârlarından Celâl Bey ile tanışmış onun meclislerinde bulunmuştur¹⁷⁴. Bazı kâtipliklerde bulunduğu kaynaklarda belirtilmiştir. Sultan III. Murad şehzade iken onun hizmetinde bulunmuştur. Sırrî şehzadeye hüsn-i hat dersi vermiştir. Rumeli Beylerbeyi Hasan Paşa Sırrî'nin kabiliyetini anlayınca onu kâtip yapmıştır. Hasan Paşa'nın vefatından sonra Sırrî büyük bir hâmisini yitirmiş, maddi olarak da zorluk yaşamaya başlamıştır. III. Murad tahta çıkınca Sırrî'yi kısa bir süreliğine rahatlığa kavuşmuştur. Sırrî 982 (1575) tarihinde vefat etmiştir¹⁷⁵.

SİPÂHÎ

Mecmûada kayıtlı olan şiir kaynaklarda verilmiş olan Sipâhî'lerden hangisine ait olduğu tespit edilememiştir. Şiirin ait olması muhtemel iki Sipâhi tespit edilmiştir.

1- Sipâhî, Hüseyin (D. ? – Ö.1014/1605)

Kaynaklarda İstanbul'da doğduğu kayıtlıdır. Rıza ise Bosna olarak verir.¹⁷⁶ Hayatı hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Adının Hüseyin olduğu Suyolcu Hasan beyin oğlu olduğu 1014 (1605) yılında İstanbul'da öldüğü Edirnekapı dışında medfun olduğu kaynaklarda verilmektedir.¹⁷⁷ Farsçayı iyi bilen şairin divanı olup olmadığı bilinmemektedir. Tezkirelerde kayıtlı şiirlerinin aynı olması şairin mecmûalar ve tezkirelerle sınırlı kaldığını göstermektedir.

2- Sipâhî, Mustafa (D. ? – Ö.?)

Şair hakkında kaynaklarda verilen bilgiler sınırlıdır. Rıza tezkiresinde adının Mustafa, memleketinin ise Bosna olduğunu söylemiştir. Saltanat divanından olan

¹⁷³ Sadreddin Gümüş, “ Cürçânî, Seyyid Şerîf” TDV İslam Ansiklopedisi, c.8.(İstanbul: 1993) 134-136.

¹⁷⁴ KNH, 247.

¹⁷⁵ RYZ, 179-180.

¹⁷⁶ RIZ, 144

¹⁷⁷ KNZ, 417

kâtiplerdendir. Taşlıcalı Yahya tarzında yazdığı şiirleriyle meşhurdur. Hüsrev Paşa ve Hafız Paşa'ya mersiyeler söylemiştir.¹⁷⁸

SU'ÛDÎ (D. ? – Ö.999/1590-91)

Asıl adı Mehmed'dir. Edirne kadılığından emekli olan Hasan Efendi'nin oğludur. Ebu's-Su'ud Efendi'den mülazım olmuştur. Ebu's-Su'ud Efendi'nin ismini kendine mahlas edinmiştir.¹⁷⁹ Beyanî, şairin Cinânî'nin kardeşi olduğunu Süleymaniye müderrisi olduktan sonra bir dönem kadılık yaptığını söyler.¹⁸⁰ Riyâzî şairin Halep'te kadılık yapmış olduğunu 999'da (1590-1591) Karamid'de kadı iken vefat ettiğini söylemiştir. Şair 992'de kardeşi Cinânî Efendi'nin yerine Halep, 998'de Medine kadılığına nakil olmuştur. Aynı yıl Mardin ve Diyarbakır kadılığını da yapmıştır.¹⁸¹

SUN'Î (D. ? – Ö.1005/1596)

Asıl adı Sunullah'dır. Derviş tabiatlı, kendi halinde, kanaat ehli bir zâttır. Mevlevilik yolunda tarikat adabını öğrenmiştir. Hasan Çelebî tezkiresini yazdığı yıllarda şairin hala hayatta olduğu ve ilim, irfan yolunda sebat ettiğini söylemiştir¹⁸². Riyazi, memleketi hakkında bilgi veren tek kişidir. Şairi Ereğli'den Mevlevi Derviş Sunullah diye tanıtip halk içinde Sun'i-i Leng olarak bilindiğini ve 1005'te (1596) vefat ettiğini söylemiştir¹⁸³.

SÜHEYLÎ (D. 970/1562? – Ö.1042/1632)

Asıl adı Ahmed'dir. Babası Hemdem Kethudâ'dır. Aslen Şamlıdır. Doğum tarihi 970/1562 olarak tahmin edilmektedir. Mısır'da divan kâtipliği yapmıştır. İstanbul'da yetiştiği ve orada şöhret kazandığı öğrenilmektedir. Babası Bağdat'da bulunmuş ve III. Mehmed döneminde Avusturyalıların elinde bulunan Eğri Kalesi'nin fethinde şehit düşmüştür. Süheylî babasının vefatından sonra ona yardım eden ve zor durumlarda kollayan Cerrah Mehmed Paşa'ya intisap eder. Onun çok yardımını görür. Halep muhasebeciliği ve Mısır divan kâtipliği yapmıştır. Cerrah

¹⁷⁸ RIZ, 144

¹⁷⁹ KNZ, 437- 438.

¹⁸⁰ BYN, 92.

¹⁸¹ RYZ, 183.

¹⁸² KNZ, 517

¹⁸³ RYZ, 209.

Paşa Sadaretten azledilince Şam'a dönmüştür. 1042 (1632) den sonra vefat etmiştir.¹⁸⁴

ŞÂHÎ (D. 784-787/1383-86 - Ö. 857/1453)

Asıl adı Akmelik'tir. Babası Cemaleddin Firûz Kûhî'dir. 784-787/1383-1386 yılları arasında, Sebzvâr'da doğduğu düşünülmektedir. Şii mezhebindedir. Bir dönem Sebzvâr'da hüküm sürmüş Serbedâr soyuna mensuptur. Timûr'un oğlu Şahruh; torunları Baysungur ve Uluğbey zamanlarında ve son döneminde Baysungur'un oğlu Ebülkasım Babür'ün yakınlarında bulunmuştur. 857/1453 yılında vefat etmiştir. İyi bir şair, hattat ve Musikî-şinas olarak kaynaklarda geçmektedir. Yaşadığı dönemde ve sonrasında birçok şairi etkilemiştir. Türkiye'deki el yazma kütüphanelerinde divanının on nüshası tespit edilmiştir.¹⁸⁵

ŞEMSÎ, Ahmed Paşa¹⁸⁶ (D.? - Ö. 988/1580)

Asıl adı Ahmet olan bir Osmanlı Paşa'sıdır. Bolu'da doğmuştur. Anadolu beyliklerinden İsfendiyaroğullarına mensup olup İsfendiyaroğlu Kızıl Ahmed Bey'in torunu ve Mirza Mehmed Paşa'nın oğludur. Ağabeyi Mustafa ile birlikte Enderûn'da yetişmiştir. Kanuni Süleyman'ın takdirini kazanmış ve Kanuni'nin yakın çevresine girmiştir. Şemsi çeşitli kademelerde görevler almış, önemli rütbelere vasıl olmuştur. 988/1580'de vefat eden şair Üsküdar sahilindeki Şemsi Paşa Cami'nin bahçesine defin edilmiştir.

ŞERÎFÎ

Mecmûada kaydedilmiş şiirin hangi Şerîfî'ye ait olduğu tespit edilememiştir. Kaynaklarda şiirin ait olma ihtimali olan iki Şerîfî tespit edilmiştir.

1- Şerîfî, Mehmed (D. ? – Ö. ?)

Asıl adı Mehmed'dir. Eğridirli'dir. Seyyid Mehmed olarak tanınmaktadır. Kaynaklarda hayatı hakkında pek bilgi yoktur. Babası Burhan Efendi adında bir zâttır. İlim ve takva sahibi olan Şerîfî, Rumeli'nde bazı kasabalarda kadılık

¹⁸⁴ M. Esat Harmancı, **Süheyli Divânı**, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017) <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55750,suheyli-divanipdf.pdf?0>, [04.03.2019].

¹⁸⁵ Ahmet Ateş, **İstanbul Kütüphanelerinde Farsça Manzum Eserler I**, (İstanbul: MEB Yayınları, 1968) 358.

¹⁸⁶ Erhan Afyoncu, "Şemsî Ahmet Paşa" **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.38. (İstanbul: 2010), 527-529. ; Mehmet Akkay, "Şemsi Paşa Divânı: İnceleme, Edisyon Kritikli, Metin" ,(Doktora Tezi, İstanbul, Üniversitesi, 1992).

yapmıştır. Şerîfî, İyi derecede Arapça bilmektedir. Anadolu'nun çeşitli yerlerinde ve İstanbul'da müderrislik ve kadılık yapmıştır.¹⁸⁷

2- Şerîfî, Abdülkerim (D. ? – Ö. 1049/1639)

Asıl adı Seyyid Abdülkerim Efendi'dir. Kefelidir. Kadıdır. Şiir ilminde başarılıdır. 1049/1639 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir.¹⁸⁸

TABÎBÎ (D. ? – Ö. III. Murad devri sonları)

Hayatı hakkındaki bilgiler Kınalı-zâde Hasan Çelebî'nin tezkiresinde mevcuttur. Asıl adı Abdi'dir. Filibeli'dir. Beytimur-zâde adında bir imamın oğludur. Tıp ilmiyle ilgilenmiştir. Bu ilimde kemale ermeden vefat etmiştir.¹⁸⁹ Sicill-i Osmanî'de III. Murad (1574-1595) devrinin sonlarında vefat etmiştir.¹⁹⁰

TÎRÎ BEG, Okçı-zâde (D. ? – Ö. ?)

Kaynaklarda hayatı hakkında bilgi yoktur. Çalıştığımız mecmûada ona ait bir gazel vardır. Yunus Kaplan 16.yy'da yaşamış olduğunu söyler. Bu bilgisini de 16.yy'da yazılmış olan tezkire özelliği taşıyan bir mecmûaya dayandırır.(İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet Koleksiyonu, 479 “Mecmû'a-i Eş'âr ”, varak 13a) Tiri'nin mecmûada “Okçı-zâde Tîrî Çelebi fermâyed” başlığı ile kaydedilmiş olduğunu ve bir gazelinin örneğiyle verildiğini söyler¹⁹¹.

*Zülf-i dil-berden eger olmaga isterse hâlâs
Okusun bu dil-i dîvâne hezârân ihlâs (G/304)*

UBEYDÎ (D. ? – Ö. 981/1573)

Asıl adı Abdurrahman'dır. Edirne'lidir. Nebi Halife adında bir vaizin çocuklarından en büyüğüdür. Kaynaklar babasının büyük bir veli olduğunu yazar. Ubeydî ilim ve musiki ile ilgilenmiştir. Küçük yaşta tahsile başlamıştır. Şiir yazmada başarılı olmuştur. Özellikle muamma tarzında kendini göstermiş ve şair Emrî'yi kendine örnek olarak almıştır. Kadı-zâde Efendi'den mülazım olmuştur. Daha sonra kadılık mesleğini icra etmiştir. Tezkirelerde fiziği düzgün, temiz. güler yüzlü, yakışıklı,

¹⁸⁷ KNZ, 471.

¹⁸⁸ RIZ, 150.

¹⁸⁹ KNZ, 523.

¹⁹⁰ SCL, 1608.

¹⁹¹ Yunus Kaplan, Tîrî, Okçı-zâde Tîrî,

<http://www.turkedebiyatilisimleri-sozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1027>, [10.04.2019]

ahlaklı, çalışkan, güvenilir ve utangaç biri olarak tasvir edilmiştir. Hac vazifesini yapmak için gitmiş olduğu Mekke’de vefat etmiştir. Kaynaklarda 981 (1573) tarihi ölüm tarihi olarak gösterilmiştir. Divanı dışında bilinen eseri yoktur.¹⁹²

UKALA BİRADER (D. ? – Ö. ?)

Kaynaklarda bu isim ile bilinen bir şaire rastlanmamıştır. Mecmûada kayıtlı bir şu beyti vardır:

*Tedbîr odur ki dünyada evlenmeye kişi
El verir ise erkek ala almaya dişi (45)*

ULVÎ (D. ? – Ö. 993/1585)

Asıl adı Mehmed’dir. Terzi-zâde lakabıyla bilinmektedir. Doğum yeri İstanbul’dur. Danişmendlik yapmıştır. Kardeşi Re’yî’de kendisi gibi şairdir. Manisa’da Şehzade Selim ile tanışmış bu vesile ile kaside sunmuş ve Şehzâdenin bol ihsanlarıyla karşılaşmıştır. II. Selim’in tahta çıkmasıyla şair İstanbul’a gelmiştir ve bir müddet müderrislik yapmıştır. Ulvî ömrünün sonlarını hasta, düşkün, ayyaş bir halde geçirmiştir. 993(1585) tarihinde İstanbul’da vefat etmiştir. Galata mezarlığı Kanlı Kazlar bölgesine defnedilmiştir. Ulvî’nin tek önemli eseri Divan’dır.¹⁹³

USÛLÎ (D. ? – Ö. 945/1538)

Asıl adı bilinmemektedir. Vardar Yenice’sindendir. Tasavvuf cereyanından etkilenmiştir. Kaynaklar şairin tekke kültüründen beslendiğine özellikle İbrahim-i Gülşenî’nin etkisinde kaldığına işaret eder. Mısır’a İbrahim-i Gülşenî’nin yanına gitmiştir. Burada ciddi bir tasavvufî eğitim almıştır. Tekrardan memleketine dönüp öğrendiği anlayışı yaymaya çalışmıştır. Bu girişim döneminde anlaşılmamış şair sapkın, zındık olarak nitelendirilmiştir. Usûlî Yenice’de 945(1538) tarihinde vefat etmiştir.¹⁹⁴

ÜMÎDÎ (D. ? – Ö. 797/1571)

16. yy’da yaşamış Kanûnî devri şairlerindendir. Asıl adı Ahmet, İstanbul’dandır. Hayatı hakkında pek bilgi kaynaklarda yer almamaktadır.

¹⁹² Ömer Arslan, “Ubeydî Divânı”, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013), 5-6.

¹⁹³ İsmail Çetin, “Derzi-zâde Ulvî Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Divânının Tenkidli Metni” (Yüksek Lisans Tezi Fırat Üniversitesi, 1993), 3-10.

¹⁹⁴ Mustafa İsen, **Usûlî Divânı**, (Ankara: Akçağ, 1990.)

Tezkirelerde danişmend zümresinden olduğu söylenmektedir. Bostan-zâde Mehmed Efendi'den mülazım olmuştur. Bostan-zâde'den gerekli ihsanı göremeyince Kadı-zâde Ahmed Efendi'ye intisap ettiği söylenir. Âşık Çelebî önce Sıdkî mahlasını kullandığını fakat sonra “Ümîdî” olarak değiştirdiğini söyler. Şairin vefatına dair Cinânî tarih düşerek 797 (1571) tarihini işaret etmiştir.¹⁹⁵

VA'DÎ

Mecmûada kayıtlı olan şiirin hangi Va'dî'ye ait olduğu tespit edilememiştir. Kaynaklarda şiirin ait olması muhtemel olan iki Va'dî tespit edilmiştir:

1- Va'dî, Ahmed (D. ? – Ö. 1095/ 1683-84)

Asıl adı Ahmed'dir. İstanbul'da doğmuştur. Üsküdar Mahkemesi'nde kâtip, daha sonra başkâtiplik yapmıştır. 1095 (1683-84) yılında vefat etmiştir¹⁹⁶. Üsküdarlı Sırrî'nin üstadıdır. Vefatına *Fıkr-i lutfunla Hudâya didiler tarîhini/Va'dîbula envâr-ı cemalünle neşât* (1095) mısraı tarih düşmüştür.¹⁹⁷

2- Va'dî, Mehmed (D. ? – Ö. 1059/1649)

Asıl adı Mehmed'dir. Bursalıdır. Kâtiplik yapmıştır. 1059 (1649) tarihinde vefat etmiştir. Bursa'da Şerafeddin Cami' haziresinde medfundur¹⁹⁸. Kaynaklara göre fıkraları derlenmiş olsaydı Nasreddin Hoca'dan çok latifeleri olurdu. Vefatına düşürülen tarihler şunlardır: “*Va'dî nâ-gâh cennete gitdi*” ve “*Va'dî bin elli tokuzda eyledi hayf intikâl* (1059)”¹⁹⁹

VAHDETÎ

Mecmûada yer alan şiirin hangi Vahdetî'ye ait olduğu tespit edilememiştir. Kaynaklarda Vahdetî mahlasını kullanan ve şiirin ait olma olasılığı olan yedi şair tespit edilmiştir.

¹⁹⁵ Muhammed Selvi, “Ümîdî Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanı”, (Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008) , 4-8.

¹⁹⁶ SCL, 1647.

¹⁹⁷ İsmail Hakkı Aksoyak, Va'dî Ahmed, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1860> [05.03.2019]

¹⁹⁸ SCL, 1647

¹⁹⁹ Kadir Atlansoy, Va'dî, Mehmed, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6136> [05.03.2019]

1- Vahdetî, Yenipazar (D. ? – Ö. ?)

Yenipazar'da doğmuştur. Hayatı hakkında pek bilgi bulunmamaktadır. Yazı yazmada maharetli olup yazısı güzel olduğundan dolayı kâtip olmuştur. Doğum ve vefat tarihi bilinmemektedir²⁰⁰.

2- Vahdetî, Kazvin (D. ? – Ö. ?)

Asıl adı Mir Mehmed olup Kazvin'de doğmuştur. IV. Murad ile Bağdat'tan İstanbul'a gelmiştir. Kapıcı başı olmuştur. Hayatı ve vefatı hakkında bilgi yoktur²⁰¹.

3- Vahdetî, İstanbul (D. ? – Ö. ?)

İstanbullu olan şair hakkında tek bilgiyi Ahdî verir. Tezkirede gerçek söylenmemiştir. Babası padişahın yakın hizmetinde bulunmuştur bilgisini paylaşarak şairin de sipahi oğlu olduğunu kaydetmiştir. Bölük ağası olmak için Yemen'e gitmiştir. Zarîfî Hasan Efendi'nin tekkesine bağlanmıştır. Halveti tarikatına mensup olmuştur. Arapça ve Farsça bilmektedir. Ölüm tarihi bilinmemektedir²⁰².

4- Vahdetî, İstanbul (D. ? – Ö. ?)

İstanbulludur. Hasanî-zâde Çelebî'dir. Gayet güzel ve latif şiirleri vardır.²⁰³

5- Vahdetî (D. ? – Ö. 1079/1668-69)

Müderreslik ve kadılık yapmıştır. Asıl adı ve doğum yeri bilinmemektedir. 1079 (1668-1669) tarihinde vefat etmiştir.²⁰⁴

6- Vahdetî, Bağdat (D. ? – Ö. ?)

Bağdatlıdır. Kaf-zâde Fa'îzî'nin tezkiresinde bir beyti bulunmaktadır.²⁰⁵

7- Vahdetî, Bosna (D. ? – Ö. ?)

Asıl adı Ahmed'dir. Hurûfî ve Bektâşî bir şairdir. Düzenli bir eğitim almamıştır. Kendisini iyi bir eğitim şekilde yetiştirmiş Arapça ve Farsça'yı şiirlerinde kullanacak kadar öğrenmiştir. Hayatı hakkındaki bilgiler tek eseri olan Divan'ından yola çıkılarak bilinmektedir. Balım Sultan'ın müritlerinde Sersem Ali Baba'ya intisap ettiği, Hacı Bektaş Velî'yi metheden bir terc-i bend yazdığı

²⁰⁰ Haluk İpekten, Recep Toparlı vd., *Tezkireler Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988), 513-514.

²⁰¹ Tezkireler Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, 513.

²⁰² AHD, 295.

²⁰³ RIZ, 161-162.

²⁰⁴ SCL, 1657.

²⁰⁵ Bekir Kayabaşı, "Kaf-zâde Fa'îzî'nin Zübdetü'l-Eş'ar'ı", (Doktora Tezi, Malatya, İnönü Üniversitesi, 1996), 589.

kaynaklarda geçmektedir. Riyâzi şairin Mülhîd Vahdeti olarak bilindiğini, 1007 (1598-99) tarihinde Ereğli’de vefat ettiğini yazmıştır²⁰⁶.

VEYSÎ (D. 969/1560 – Ö. 14 Zilhicce 1037 /15 Ağustos 1628)

Gerçek adı Üveys Bin Mehmed’dir. Kadı Mehmed efendi’nin ve şair Makâlî Mustafa Bey’in kız kardeşinin oğludur. Aydın vilayetine bağlı Alaşehir’de dünyaya gelmiştir. ilk eğitimini Aydın’da almıştır ve daha sonra İstanbul’a gelerek dönemin önemli alimlerinden Salih Molla Efendi’den mülazım olmuştur. Çeşitli yerlerde kadılık yapmıştır. Mısır, Beni Haram, Ferre, Reşid kadısı olmuştur. Anadolu’da çeşitli vilayetlerde emvâl müfettişliği yapmıştır En çok görev almak istediği yer olan Üsküp’e yedi defa atanıp her defasında azledilmiştir.

Şair 68 yaşında 14 Zilhicce 1037 (15 Ağustos 1628) tarihinde vefat etmiştir. Mezarı Üsküp’te Kamonova’dadır.²⁰⁷

VÜCÛDÎ (D. ? – Ö. 1021/1612)

Asıl adı Mehmed’dir. Karaman vilayetine bağlı Larende de doğmuştur. Abdülaziz Efendi’nin oğludur. Kınalı-zâde Ali Çelebî’nin Şam, Mısır, Bursa, Edirne, İstanbul görevlerinde yanında olmuştur. Şeyhülislam Ebu’s-Su’ud Efendi’ye intisab edip ondan mülazım olmuştur. Bir süre müderrislik yapmıştır. Bu görevden kırk bin akçe ile ayrılmıştır. Şam’da kendisine zeamet verilmiştir.²⁰⁸ Yirmi yıla yakın bu zeamete devam etmiştir. Çeşitli savaşlara da katılmıştır. Celâlî’ler zeametini harap edince İstanbul’a geçmiştir. Osman Paşa Medresesi’nde görev almış daha sonra Larende’deki Emir Musa Medresesi’ne tayin edilmiştir. On yıl sonra İstanbul’a dönen şair bir süre burada kalmış yazdığı eserleri sunmuş aldığı ikramlar ile memleketine dönmüş ve müderrislik yapmıştır. Larende’de 1021’de (1612) vefat etmiştir.²⁰⁹

YAHYÂ, TAŞLICALI (D. ? – Ö. 990/1582)

Arnavut asıllı Dukakin ailesindendir. Doğum tarihi ve yeri bilinmemektedir. Geldiği yerin taşlık bir bölge olmasından “Taşlıcalı” diye şöhret bulmuştur. Devşirme olup Acemi oğlanları ocağından eğitilerek yayabaşı ve sipahi olmuştur..

²⁰⁶ RYZ, 335.

²⁰⁷ Zehra Toska, “Veysî Divanı: Hayatı Eserleri ve Edebi Kişiliği”,(Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1985) ,19-30.

²⁰⁸ KNZ, 893-97.

²⁰⁹ RYZ, 334.

Yeniçeri ocağında iken ilim ile uğraşmıştır. Âlim ve şair olan kişilerin meclislerinde bulunmuştur. Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran ve Mısır seferlerine katılmıştır. Hemşehrisi Hayali Bey'in olumsuz tutumu ve ona karşı yapmış olduğu eleştirilerinden önemli bir mevki ve makam edinememiştir. Rumeli'de İzvornik sancağına sürülüp Yahyalı Akıncılar Ocağına katılmış bir daha İstanbul'a dönmemiştir. Son kasidesini Sigetvar Seferi sırasında (1566) Kanuni'ye sunmuştur. 990'da (1582) vefat etmiştir. Mezarı Sırbistan sınırları içerisinde kalan İzbornik yakınlarındaki Loznice'dedir.²¹⁰

ZÂTÎ (D. 876/1471 – Ö. Ramazan 953 / Kasım 1546)

Kaynaklarda adı Bahşî, İvâz, Satı, Zâtî veya Satılmış olarak verilmiştir. Doğum tarihi İvâz'ın ebced karşılığı olan 876 (1471)'dir. Zâtî babasının mesleğini Balıkesir'de icra etmiştir. Bu sırada şiir ile de uğraşmıştır. Şairin kulakları iyi duymadığı için şiir konusunda asgari bilgiye sahip olduğu söylenir. Şair geçimini sağlamak için ayrıca remmilcilik öğrenmiştir. Manisa, Bursa, İznik, Edirne ve kırk yaşından sonra İstanbul'da bulunmuştur. II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde yaşamış ve şair bu padişahlara da kaside yazmaktan geri durmamıştır. Bunun karşılığında önemli ikramlar almıştır. Ramazan 953 (Kasım 1546) tarihinde vefat etmiştir. Edirnekapı dışında Haliç'e bakan tarafta metfundur.²¹¹

2.2.2. Mecmûadaki Şiirlerin, Şair, Biçim ve Sayı olarak Gösterilmesi

Mecmûada şiiri kayıtlı olan 89 şair ve 413 adet şiir vardır. Toplam beyit sayısı ise 2566 adettir.

Bu şairlerin isimleri, yazmış oldukları şiirleri, yazmış oldukları şiirlerin biçim ve sayılarını tablo olarak verilmesi bütünlüğü göstermesi açıdan önemlidir. Bu durum tablo olarak şu şekilde gösterilebilir.

²¹⁰ Bayram Ali Kaya, "Taşlıcalı Yahya", **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.40,(İstanbul: 2011),156-157.

²¹¹ Vildan S. Coşkun, " Zâtî" **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.44, (İstanbul: 2013), 150-151.

Tablo 4: Mecmûada Yer Alan Şairlerin Şiirleri (Biçim, Sayı)

Sıra No	Şairler	Gazel	Kaside	Kıta	Tahmis	Tesdis	Matla	Beyit	Müfred	Mersiye	Müseddes	Terc-i Bent	Tarih	Toplam
1.	Agehî	1												1
2.	Alî		1											1
3.	Gelibolu Âlî	5												5
4.	Amrî	1												1
5.	Ârifî	1												1
6.	Avnî	1												1
7.	Âzerî	9	1								1			11
8.	Bahti	1												1
9.	Bâkî	27	7	1	1			3	1	2				42
10.	Behîştî				1									1
11.	Bezmî	1												1
12.	Cami'î	1												1
13.	Cemâlî	1												1
14.	Dayfî	2												2
15.	Derûnî	1												1
16.	Edîbî	4												4
17.	Emrî	1		3										4
18.	Fâkîrî	1												1
19.	Fasihî	1												1
20.	Fehmî	1												1
21.	Figânî	4	2											6
22.	Furugî						1							1
23.	Fuzûlî	4												4
24.	Garibi											1		1
25.	Gazâlî	1												1
26.	Gubârî	2				1								3
27.	Hâdî	1												1
28.	Hâfız	9		1										10
29.	Hâkânî	2												2
30.	Hâletî	24						2						26
31.	Hâlisî	1												1
32.	Hasan	1												1
33.	Hâşimî					1	2							3
34.	Hayâlî	4												4
35.	Hayretî	4												4
36.	Hicri	1												1
37.	Hilmî	1												1
38.	Hisâlî	4												4
39.	Hüdâyî	5												5
40.	İyânî	3												3
41.	Kabûlî	29						1						30

Tablo 4- devam

Sıra No	Şairler	Gazel	Kaside	Kıta	Tahmis	Tesdis	Matla	Beyit	Müfred	Mersiye	Müseddes	Terc-i Bent	Tarih	Toplam
42.	Kalender Efendi	1		2										3
43.	Karamanlı Nizâmî	1												1
44.	Kerîmî	3												3
45.	Makâlî	1	1		1									3
46.	Mânî		1		1					1				3
47.	Menba'î	1												1
48.	Mesîhî		1											1
49.	Meşâmî	1												1
50.	Mevlânâ	1												1
51.	Meylî	1												1
52.	Misâlî	1	1					1						3
53.	Monlâ Câmî	1												1
54.	Muhîti	1												1
55.	Muhyî	1												1
56.	Nâdirî		1											1
57.	Nasîbî	1												1
58.	Necâtî	5												5
59.	Nev'î	8												8
60.	Pertevî	1												1
61.	Re'yî	1												1
62.	Revânî	1												1
63.	Rûhî	5												5
64.	Sa'dî	1												1
65.	Salîhî	2												2
66.	Selâmî	1												1
67.	Selîsî	16	4											20
68.	Seyyîd Şerîf Cürcânî			1										1
69.	Sırrî	1												1
70.	Sipâhî	1												1
71.	Su'ûdî	1												1
72.	Sun'î	6												6
73.	Süheyli	2												2
74.	Şâhî							1						1
75.	Şemsî	1												1
76.	Şerîfi	1			1									2
77.	Tabîbî	1												1

Tablo 4- devam

Sıra No	Şairler	Gazel	Kaside	Kıta	Tahmis	Tesdis	Matla	Beyit	Müfred	Mersiye	Müseddes	Terc-i Bent	Tarih	Toplam
78.	Taşlıcalı Yahyâ	1												1
79.	Tîrî Beg	1												1
80.	Ubeydî	1												1
81.	Ukala Birader							1						1
82.	Ulvî	2												2
83.	Usûlî		1											1
84.	Ümidî	1												1
85.	Va'dî	2												2
86.	Vahdetî	3												3
87.	Veysî	5	1									1		7
88.	Vücûdî	1												1
89.	Zâtî	5												5
90.	İsimsiz	6	1	3	2		46	40	1	2				100
	Toplam	262	23	11	7	2	49	49	2	3	1	2	2	413

2.2.3.Mecmûada Olup Divanda Olmayan Şiirler

Mecmûaların şüphesiz en önemli yanlarından bir tanesi de divanlarda yer almamış şiirlere yer vermesidir. Bu durum çalışmış olduğumuz mecmua içinde geçerli olmaktadır. Mecmûada yer alan ve divan sahibi olan şairlerden 18 tanesinin divanlarda olmayan şiirleri mecmûada vardır. Bu şairlere ait olan şiirlerin 15 tanesi gazel, 14'ü beyit ve 2'si de kıt'a şeklindedir.

Tablo 5: Mecmûada Olup Divanda Olmayan Şairler ve Şiirleri

ŞAİR	NAZIM ŞEKLİ	SAYI	ŞİİRİN NUMARASI
'ÂLÎ	Beyit	1	168
'AMRÎ	Gazel	1	310
BÂKÎ	Beyit	4	123, 140, 141
EMRÎ	Kıt'a	2	177, 376
FİĞÂNÎ	Beyit	1	252
HÂLETÎ	Gazel	4	392, 393, 394, 260
	Beyit	2	232, 330
HÂŞİMÎ	Beyit	1	33
KABÛLÎ	Beyit	3	71, 210, 327

Tablo 5- devam

MÂNÎ	Beyit	1	350
MEYLÎ	Gazel	1	352
MUHÎTÎ	Gazel	1	53
RÛHÎ	Gazel	1	195
SÛHEYLÎ	Gazel	1	207
ŞEMSÎ PAŞA	Beyit	1	9
UBEYDÎ	Gazel	1	26
ULVÎ	Gazel	1	87
VAHDETÎ	Gazel	1	194
VEYSÎ	Beyit	2	213

2.2.4.Nazire İlişkileri

Atatürk Kitaplığı Bel.Yz.K.0336 numarada kayıtlı olan ve incelenen mecmûa, şiir mecmûası olarak birçok şairin şiirlerinden örnekler taşır. Özellikle on altıncı ve on yedinci yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan şairlerin şiirleri çoğunluğu teşkil etmektedir. Şiir mecmûası bu itibar ile önemli olduğu kadar nazire geleneğine bağlı olarak yazılmış şiirlere yer vermesi bakımıyla da önemlidir. Bir şairin, şiirinin başka bir şair tarafından vezin ve uyak özellikleri dikkate alınarak benzerinin yazılmasına nazire, bu durumun nesillerce devam ettirilmesine ise nazire geleneği denildiği bilinmektedir. Bu gelenek bir şairin dönemin şiir anlayışı içerisinde kimden beslendiğini, kimi örnek aldığını, hangi şiir tarzından hoşlandığını, hangi şair ile dostluk kurduğunu göstermektedir. Böylece sunduğu bir takım bilgiler ile aydınlatıcı olabilmektedir. Çalışılan mecmûa da mürettibin özel zevkinin yansımalarını taşıması bakımından ve nazire olan şiirlere yer vermiş olması bakımından önemli bir değere sahiptir. Mecmûada şairlerin birbiriyle etkileşiminin nasıl olduğunu gösteren 50 gazele ve 7 beyte yer verilmiştir. Bu nazire şiirlerin büyük çoğunluğunu gazel oluşturur iken bazen gazellere yazılmış nazire matla ve beyitlere de tesadüf edilmektedir. Beyitlere yazılmış olan nazireler de görülmektedir. Müstensih nazire olan şiirlerin küçük bir kısmına özel bir kayıt düşüp nazire olduklarını belirtmiş, bazılarını belirtmeden art arda vererek okuyanın çıkarımına bırakmıştır. Bazı nazire şiirler ise farklı varaklarda verilmiştir. Mecmûa tamamıyla mürettep olmadığından hangi şiirin zemin şiir, hangisinin sonradan yazılan şiir olduğunun tespiti de hayli güçtür. Bu nedenle yazılmış olan nazire şiirlerden hangisinin zemin şiir olduğu

hususunda tam olarak bir tespit yapılamamıştır. Mecmûada verilmiş olduğu sıraya göre zemin şiir ilk sırada olan şiir; ya da şairlerin yaşadığı tarihe bakılarak en eski tarihli olanın şiiri zemin şiir olarak kabul edilebilir.

Mecmûada nazire şiirlere bakıldığında en fazla şiiri Selîsî'nin yazdığı görülmektedir. Mecmûada nazire şiirleri olan diğer şairler Azmî-zâde Hâletî, Edibî, İyânî, Vahdetî, Rûhî, Dayfî, Hisâlî, Ubeydî, Muhiî, Kerîmî, Gazâlî, Salihî, Bezmî, Veysî, Meylî, Nasibî, Selâmî, Hasan, Fehmî, Vahdetî, Va'adî, Hâdî, Tabîbî, Avnî, Süheylî, Hicrî, Bâkî, Halisî, Sa'dî ve Azerî'dir.

Nazire olan şiirleri, şairlerini ve mecmûada geçmiş olduğu şiir numarasını tabloda şu şekilde göstermek mümkündür.

Tablo 6: Şairler, Nazire Şiirleri ve Mecmûadaki Yerleri

ŞAİRLER	NAZİRE ŞİİR SAYISI	ŞİİR NUMARASI
Selîsî	8	25, 52, 59, 78, 79, 221, 362, 366.
Hâletî	4	84, 127, 169, 217.
Edibî	4	27, 39, 340, 360.
İyânî	3	218, 369, 371
Hisâlî	2	38, 57.
Dayfî	2	54, 80.
Vahdetî	2	197, 220.
Rûhî	2	195, 219.
Ubeydî	1	26
Muhiî	1	53
Kerîmî	1	58
Gazâlî	1	85
Sa'dî	1	309
Salîhî	1	128
Bezmî	1	196
Vahdetî	1	197
Hâdî	1	198
Tabîbî	1	208
Avnî	1	209
Süheylî	1	275
Hicrî	1	312
Bâkî	1	316

Tablo 6- devam

ŞAİRLER	NAZİRE ŞİİR SAYISI	ŞİİR NUMARASI
Halîsî	1	317
Azerî	1	318
Veysî	1	218
Meylî	1	352
Nasîbî	1	361
Selâmî	1	367
Hasan	1	368
Fehmî	1	370
İsimsiz	1	40
Beyit	7	41, 42, 55, 56, 60, 61 ,62.

Tablo 7: Nazire Yazan Şairler, Şiirlerin Geçtiği Yerler, Kafiye ve Redifleri

Şairler	Şiir Numarası	Kafiye ve Redif
Ubeydî Edibî Selîsî Selîsî Dayfî	26 27 78 79 80	“-û”
Selîsî Hâletî	25 169	“-ân”
Hisâlî Edibî İsimsiz Matla Beyit	38 39 40 41 42	“-em/am” olmaz
Selîsî Muhîtî Dayfî Edibî	52 53 54 340	“-ek”

Tablo 7- devam

Şairler	Şiir Numarası	Kafiye ve Redif
Beyit	55 56 60 61 62	“-în” eylemiş
Hisâlî Kerîmî Selîsî	57 58 59	“- end”
Hâletî Gazâlî Sa’dî	84 85 309	“-âl”
Hâletî Salîhî	127 128	“-ân” çıkar
Rûhî Bezmî Vahdetî Hâdî	195 196 197 198	“- er”
Tabîbî Avnî	208 209	“- âm” olsun
Hâletî Iyânî Rûhî	217 218 219	“- er”
Vahdetî Selîsî Va’adî	220 221 222	“-an” olmuştur
Süheylî Hicrî	275 312	“- âsı” var
Bâkî Halîsî Azerî	316 317 339	“- em”
Veysî Meylî	218 352	“- er” olur
Edibî Nasibî Selîsî	360 361 362	“- üñ” senüñ
Selîsî Selâmî	366 367	“- ân” sanursın
Hasan Iyânî Fehmî Iyânî	368 369 370 371	“-ân” dahı

2.2.5.Mecmûada Olup Kaynaklarda Geçmeyen Şairler

Mecmûaların Türk edebiyatına diğer bir katkısı da şüphesiz yeni şairlerin keşfi için oynadığı roldür. Çalışılan mecmûada kaynaklarda hayatı hakkında pek bilgi bulunmayan yahut çok sınırlı olmak üzere bilgi bulunan şairler vardır. Bu şairlerin bazılarına tezkire özelliği taşıyan kaynaklarda ve nazire mecmûalarında rastlanılmamıştır. Bu şairler ve mecmûada yer alan şiirleri şu şekilde verilebilir:

DAYFÎ

Mecmûada şaire ait iki gazel vardır ve her iki gazel de nazire özelliği taşımaktadır. Şairin kim olduğu, nerede yaşadığı, ailesi ve çevresine dair herhangi bir bilgi kaynaklarda yoktur. Şairin mecmûada kayıtlı olan şiirlerine bakıldığında şiirlerin Selîsî'nin şiirine yazılan nazireler içinde yer aldığı görülmektedir.

Selîsî'nin:

*Zâhida baña yûri pend êdüben çekme emek
Gönlümi câm-ı leb-i yârdan olmaz çekmek (G/52)*

matla' ile başlayan şiirine Muhîfî:

*Ehl-i bezm içre gerüp sineği câm-ı Cem çek
Rind-i mey-hâre iseñ ey dil-i rüsvâ gerçek (G/53)*

matla' ile başlayan şiirini yazar hemen ardından da Dayfî:

*Hedef-i sineğe gel tîr-i gâm-ı 'aşkını çek
Eger ol kaşı kemânı sever iseñ geriçek (G/54)*

matla' ile başlayan şiirini nazire yazmıştır. Yazılan bu nazireye bakıldığında Dayfî'nin 1650 yılında vefat etmiş olan Baldır-zâde Selîsî'nin şiirine yazılmış nazireler içinde gazelinin yer alması şairin 17.yy'ın muhtemelen ilk yarısında yaşadığını göstermektedir. Yine Dayfî'nin nazire olan diğer şiirine bakıldığında onun da Selîsî'ye yazılmış olan şiirler içinde yer aldığı görülmektedir.

Selîsî'nin:

*Bezm-i şarâb-ı nâpdan yıkıldı gitdi hep 'adû
Meclis-i tehî ağyardan sâkî yine tolsun sebû (G/78)*

matla' ile başlayan şiirine Va'dî:

*Zülfün perîşân eyledi gün yüzine ol mâh-rû
Güyâ ki Rûm oldı hemân ceyş-i Habeşle tobtolu (G/79)*

matla' ile başlayan şiirini yazar. Hemen ardından da Dayfî:

*Her serv-ḳaddüñ pâyına yaşum revân olduğı bu
Yetürdi bir tâze nihâl anı arar ol sũ-be-sũ (G/80)*

matla' ile başlayan şiirini yazmıştır. Kaynaklarda iki adet Va'dî olduğu için Dayfî'nin hangisine nazire yazdığı tam olarak tespit edilememiştir. Kaynaklarda geçen Va'dî mahlaslı şairlerden bir tanesi Üsküdarlı Ahmed isminde bir şairdir ve 1683 tarihlerinde vefat etmiştir. Diğer Va'dî ise Bursalı olup Mehmed ismindedir. 1649 tarihinde vefat etmiştir. Burada dikkat çeken husus şudur ki nazirenin yazıldığı Selîsî de Bursalı bir şairdir. Bu durum Selîsî'ye nazire yazan şairin Bursalı Kâtip Va'dî Mehmed olma ihtimalini güçlendirmektedir. Eğer bu ihtimal doğru ise Dayfî'nin 17.yy'ın ikinci yarısında yaşamış olduğu Bursa da bulunduğu veya Bursalı olan bu şairler ile dostluk kurduğu söylenebilir.

MENBA'Î

Kaynaklarda hayatı hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Ispartalı Yâverizâde Kâbilî tarafından 16. yüzyılın son çeyreğiyle 17. yüzyılın ilk çeyreği arasında derlenmiş olan *Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr*²¹² adlı tematik matlalar mecmûasında şaire ait yedi şiirin matla beyitlerine rastlanmaktadır. Bir beytin başında yer alan “Menba'î Çelebî Kâtip” ifadesinden onun kâtip olduğu anlaşılmaktadır. Hakkında başka bir bilgi yoktur²¹³. Üzerinde çalışma yaptığımız mecmûada yer alan şiir Kâbilî'nin derleme mecmûasında yoktur. Şiirin matla beyiti şu şekildedir.

*Hatt êriüşdi dèyü dildâra ğamûñ eyleme fâş
Rûy-ı dilden elem-i hattın anuñ eyle tırâş (193)*

UKALA BİRADER

Kaynaklarda bu isim ile bilinen bir şaire rastlanmamıştır. Mecmûada kayıtlı bir şu beyti vardır:

*Tedbîr odur ki dünyede evlenmeye kişi
El verir ise erkek ala almaya dişi (45)*

²¹² Mehmet Gürbüz, *Sultan-ı Hûbanâ Münâsib Eş'âr*, (Ankara:Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,2018)

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-208513/sulan-i-bana--munasib-esar.html> [25.02.19].

²¹³ Mehmet Gürbüz, Menba'î,

<http://www.turkedebiyatiisimleri-sozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4397> [25.02.19].

TÎRÎ BEG

Kaynaklarda hayatı hakkında bilgi yoktur. Çalıştığımız mecmûada ona ait bir gazel vardır. Yunus Kaplan 16.yy'ın ortalarında da yaşamış olduğunu söyler. Bu bilgisini de 16.yyın ortalarında da yazılmış olan tezkire özelliği taşıyan bir mecmûaya dayandırır. (*İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet Koleksiyonu*, 479 “*Mecmû'a-i Eş'âr*”, varak 13a) Tiri'nin mecmûada “*Okçı-zâde Tîrî Çelebi fermâyed*” başlığı ile kaydedilmiş olduğunu ve bir gazelinin örneğiyle verildiğini söyler²¹⁴. Çalıştığımız mecmûa şu ana kadar tek bir şiiri bilinen Tîrî 'nin kaynaklarda geçmeyen yeni bir şiirini edebiyat araştırmalarına kazandırması yönüyle önemlidir.

Zülf-i dil-berden eger olmaga isterse hâlâs
Okusun bu dil-i dîvâne hezârân ihlâs (G/304)

²¹⁴ Yunus Kaplan, Tîrî, Okçı-zâde Tîrî,
<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1027>, [10.04.2019]

3. İKİNCİ BÖLÜM (METİN)

3.1. Metnin Kuruluş ve İmlasında İzlenen Yöntem

Atatürk Kitaplığı Bel_Yz K.336 numarada kayıtlı şiir mecmûasının metni oluşturulurken izlenen yöntemler şunlardır:

1. Metin içerisinde yer alan şiirlere mecmûadaki sıraya göre numara verilmiştir. Numaralandırma şiirin başlığının hemen üstünde yer almaktadır.
2. Şiirin içinde bulunduğu varak numaralandırılarak gösterilmiştir. Varak numaralandırmaları sayfanın solunda ve sağında koyu renkli şekilde yazılarak gösterilmiştir. Sayfanın sağ tarafında gösterilen numaralandırma eserin kütüphane kaydı yapıldıktan sonra yetkililerinin vermiş olduğu orijinal numaralandırmadır. Yetkililerin yapmış olduğu numaralandırma metnin sağ tarafında “{ }” işareti içinde gösterilmiştir. Sayfanın sol tarafında gösterilen numaralandırma ise mecmûanın ciltlenirken varaklarının karışması problemi giderildikten sonra tarafımızca verilen, metnin düzeltilmiş halini gösteren numaralandırmadır. “()” işareti içinde gösterilmiştir.
3. Metinde yer alan şiirlerin her beytine sıra numarası verilmiştir. Bu numaralar ilgili beytin başında olmak üzere gösterilmiştir. Bentler ile yazılan şiirlerin her bendi roma rakamları ile hemen bendin üstünde olacak şekilde sırlanmıştır.
4. Şiirlerdeki aruz bahirleri veya aruz kalıpları *italik* olmak üzere şiirin başlığının altında gösterilmiştir.
5. Metinlerdeki Arapça ve Farsça alıntılar, âyet ve hadisler Latin harfleri ile transkribe edilerek yazılmıştır. Ayetler için, sûre bilgisi ve meali dipnot olarak verilmiştir.
6. Mecmûadaki Farsça şiirlerin sadece matla’ beyti verilmiştir.

7. Mecmûadaki şiirler divanı olan ve üzerine bilimsel bir çalışma yapılmış olan şairlerin divandaki şiirleri ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmada daha çok bilimsel ve akademik kaynaklara başvurulmuştur.
8. Karşılaştırma yapılırken dipnotta, eserin adı ve sayfa numarası kısaltılarak verilmiştir. Kaynakça bölümünde eserin bilgileri ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir.
9. Mecmûada geçen şiir ve divanda geçen şiir karşılaştırılarak farklılıklar dipnotta gösterilmiştir. Dipnotta karşılaştırılmış yerler araya “:” işareti konularak verilmiştir.
10. Aynı beytin muhtelif yerlerinde görülen farklılıklar dipnotta verilirken aralarına “/” işareti konulmuştur.
11. Mecmûada bulunan şiir mahlas beytinde adı geçen şairin divanında bulunamamış ise dipnotta belirtilmiştir.
12. Mecmûadaki şiir herhangi bir kaynaktan görülmüş şiir ise dipnotta bu kaynak ile ilgili bilgi verilmiştir.
13. Mecmûada olmayıp orijinal metinde olan beyitler metine dâhil edilmemiştir.
14. Mecmûada yer alan kasidelerin başlığı genellikle kasidenin kime ait olduğu söylenerek verilmiştir (kaside-i Bâkî, kaside-i Mânî). Mecmûadaki kasideler divanlarda bulunanlar ile karşılaştırılıp başlık divanlardaki şekli ile koyu bir şekilde dipnotta gösterilmiştir.
15. Metne yapılan bütün eklemeler ve metin tamirleri “[]” işareti içinde gösterilmiştir.
16. Metindeki tahrifat sebebiyle okunamayan yerler (...) şeklinde gösterilmiştir. Müstensihin eksik veya yanlış yazdığı kelimeler düzeltilerek, dipnotta mecmûadaki orijinal haliyle verilmiştir.
17. Okunuşunda emin olunamayan kelimelerin yanına (?) işareti konmuştur.
18. Metinde kullanılan Transkripsiyon harfleri “Transkripsiyon Alfabesi” başlığında gösterilmiştir. “Gulnihal” fontu kullanılmıştır.

19. Arapça ve Farsça kelimelerin, eklerin yazımında İsmail Ünver'in " Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" makalesi esas alınmıştır²¹⁵.
20. Farsçadaki vâv-ı ma'dule'ler " ˇ " şeklinde gösterilmiştir.
21. Şiirlerde -b ile yazılan -ıp,-ip,-up,-üp gerundiumu -p şeklinde metinde kullanılmıştır. (olub-olup) Yine -b ile yazılan "heb" metinde "hep" olarak okunmuştur. Metinde " e" sesi yerine kullanılan " i" sesleri (gice, vir-, iriş- vb.) kapalı e (è) ile gösterilmiştir. (gèce, vèr-, èriş-)
22. Soru eki daima mı ve mi şeklindedir. (aceb mi, gider midün)
23. N'ola, n'eylesün, n'etsün gibi büzülmeler kesme işareti ile ayrılarak gösterilmiştir.
24. Özel isimlere gelen çekim ekleri kesme işareti ile ayrılmıştır.(Kabûlî'sin)
25. İ- fiili, -di ve -miş kip ekleri ile birlikte vezne göre ayrı şekilde yazılmıştır. (kâil idim, derd imiş)
26. Metin imlâsında Eski Anadolu Türkçesi ses özelliklerine uyulmuştur.

²¹⁵ İsmail Ünver, "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler." AÜ DTCF Türkoloji Dergisi XI.1 (1993): 51-89.

3.2. Mecmûanın Transkripsiyonlu Metni

1

[ŞUN'Î]

mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün

- 1a
- 1 Murâdum el vërüp bir dem dilâ şād olmadum gitdi {1a}
Esîr-i bend-i miḥnet oldum āzād olmadum gitdi
 - 2 Olam şāyed vişālün küncine mesken dèyü cānā
Ḥarāb oldum ğam-ı hicrūnle ābād olmadum gitdi
 - 3 Ne yād eyler aḥibbā ḥayr ile ne şerr ile a'dā
Eyü yatlu ḥuzūr-ı yārda yād olmadum gitdi
 - 4 Nêce şan'atların gördüm egerçi çerḥ-i ğaddārun
'Acebdür bu ki ey dil yine ustād olmadum [gitdi]
 - 5 Olup Ḥüsrev gibi 'ālemde Şun'î pādişāh-ı 'aşḳ
Sevüp bir lebleri Şîrîni Ferhād olmadum gitdi

(1a)

{(1a)}

2

[ŞUN‘İ]

fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

- 1 Hāller kim cā-be-cā vardur ‘izār-ı yārda
Benzer ol bülbüllere tutmuş vaṭan gülzārda
- 2 Fī‘l-meşel ḳand üstüne ḳonmuş megesler dil-berā
Hāller kim görünür ol la‘l-i şekker-bārda
- 3 Naḳş ederken ḥüsnüñi kilḳ-i ḳazādan beñlerün
Reşḥalardur kim saçılmış şafḥa-i ruḥsārda
- 4 Dağlar kim ḥasret-i ḥālünle yaḳdum başuma
Gūyiyā her birisi bir lāledür kühsārda
- 5 Noḳtadur ḥad üstine ḳonmuş meger kim Şun‘iyā
Görinen ḥāl-i siyeh ol ‘arız-ı dildārda

[ŞUN'İ]

fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

- 1 Başunı koyup etekde gelsün ol meydānuḡa
Kim ki yüz sürmek dilerse dil-berā dāmanuḡa
- 2 Yāri alup yanuḡa dolāba döndüğ ey raķib
Çerhdür bu dönerek kıalmaz senüğ de yanuḡa
- 3 Rāh-ı ġamda pāy-māl etmek şehā üftādeḡi
Böyle 'ālī-şān iken andan düşer mi şānuḡa
- 4 Sīm u zer verüp alur eller metā'-ı vaşluḡı
Baḡa istiḡnā şatarsın varıcaķ dükkānuḡa
- 5 Gözedürsin ġamze-i hūn-rīzini aḡuz açup
Şuşamısın Şun'iyā var ise beḡzer kıanuḡa

[ŞUN'Î]

mef'ûlû/ mefâ'ilü/ mefâ'ilü/ fe'ûlün

1b

1 Kîm görse şehâ yarelerüm sînede işler {1b}

Ġamzeñ oqınuñ işleridür dèdi bu işler

2 Tübâyı nèce kâmetüñe nisbet ederler

Yokdur şanemâ sendeki nâz ile revişler

3 Toğradı benüm yüregümi iki gözüm âh

Ol ġamze ile kıya kıya başa bakışlar

4 Bir tarzıla geldün ki şehâ gitdi hayâtum

Vallâhi nedür âfet-i devrân bu gelişler

5 Sun'î'ye ġünâh etti dèyü cevri çoğ étme

Cürmini kuluñ ġâhî efendisi bağışlar

(1b)

{{(1b)}}

5

[ŞUN'İ]²¹⁶

fā'ilātün/ fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün

- 1 Tîr-i âhum ger felek pûlâd ola eyler güzêr
Ol cefâkârûn dil-i sengînine êtmez eşer
- 2 Merdüm-i çeşmüm senün müy-ı miyânun görmedi
Yoğ iken anun gibi bir merdüm-i şâhib-nazar
- 3 Ğamzesi oklarına cānum nişân etmek diler
Ol kemān ebrûların gâhî kırar gâhî yıkar
- 4 Âfitābum nêce teşbîh edeyin mâhı saña
Zâtî'dür hüsnuñ senün ol ğayrıdan alur şatar
- 5 Yârün ardınca raķîbi eksük olmazsa n'ola
Hâzret-i 'İsî'nün ardınca giderdi gâhî har

²¹⁶ Şiirde mahlas olarak Sun'î verilmemiştir. Kınalızade Hasan Çelebi'nin tezkiresinde aynı şiirin sadece makta' beyiti değişmiş bir şekli yer almaktadır. Mahlas olarak Sun'î zikredilmiştir. KNZ,s.517.

(1b)

{{(1b)}}

6

[ŞUN‘İ]

fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

- 1 Kāmetün tāze nihāl ü gül-yağandır senün
 Mā‘il ol ey şāh-ı gül ‘uşşāka çağandır senün
- 2 Dağlar kim cā-be-cā sīnemde yağıduñ tāze dāğ
 Her biri tā haşre dek yanar çerāğandır senün
- 3 Kimse almasun dēyü ağzına la‘lüm var iken
 Bāde(y)i yürütmeyen beñzer yağıandır senün
- 4 Dāne-i hāl-i būnāgūş üzre zülfün dil-berā
 Murğ-ı dil şayd étmege kıldan duzağıandır senün
- 5 Āsitān-ı dil-rübā gündüz turağıñ Sun‘iyā
 Gūşe-i mey-hāneler gēce yatağıandır senün

[EMRİ]²¹⁷*fe‘ilātūn /fe‘ilātūn /fe‘ilātūn /fe‘ilūn*

- 2a 1 Vërme gīsū-yı dil-āvīzine dil cānānuḡ {2a}
 Göz göre ağızına atılma bir ejderhānuḡ
- 2 Ruḡuḡa öykineyin dēdügiçün gülşende
 Yüzüni ḡana yudı bād gül-i ra‘nānuḡ²¹⁸
- 3 Boynuḡa ḡolın uzatmış el uzunluḡın èder
 Yedi ḡaṭ‘ olsa n’ola zülf-i ‘abīr-efşānuḡ²¹⁹
- 4 Ğonca gülşende vèrelden leb-i la‘lūḡ ḡaberin
 Toldurur gevher ile gūşını şeb-nem anuḡ²²⁰
- 5 Emriyā şanma şafaḡ ol yüzi meh hicrinden
 Eşk-i ḡūnīni durur mihr-i cihān-ārānuḡ

²¹⁷ EMR, 172-173.²¹⁸ 2- bād: yār²¹⁹ 3- ‘abīr-efşānuḡ: ‘abīr-āsānuḡ²²⁰ 4- gūşını: ağızını

(2a)

{(2a)}

8

[NEV'İ]²²¹

fe'ülün/ fe'ülün/ fe'ülün/ fe'ül

- 1 Güzel göz güzel el güzellik maḥal
Naẓīrūn bulunmaz güzelsin güzel
- 2 Şeh-i kāmṛānsın güzeller kuluḡ
Güzellikde saḡa bulunmaz bedel²²²
- 3 Kime kim elūḡ öpmek oldu naşib
Sa'ādetle devlet aḡa vèrdi el²²³
- 4 Benüm serv-i nāzum efendüm meded
Cefāyile nāzı dırāz ètme gel²²⁴
- 5 Saḡa ma'īl olmuş gibi ol ḡazāl
Neden düşdi Nev'ī bu nev'a ḡazel²²⁵

²²¹ NVD, 400.

²²² 2- NVD 'de 3. sıradadır. /güzeller: gönüller

²²³ 3- NVD 'de 4. sıradadır.

²²⁴ 4- NVD 'de 2. sıradadır

²²⁵ 5- sana: seni, olmuş: ètmış

[ŞEMSİ]²²⁶*mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün*

- 1 Gözüm yaşına rahm edüp şorarsaṅ mâ-cerâsından
Bükildi kâmetüm dil geçmedi zülfün hevâsından
- 2 Muḳavves ḳaşların pür-çîn ederse yâr incinme
Zarar gelmez cefâsın çek alınma yayḳarasından²²⁷
- 3 Gören dër şeb-külâhı gûşesinde ṭurre-i zülfîn
Şikâr almağa çıkmış yavır şâhindir yuvasından²²⁸
- 4 Gözüm merdümelerini eşk-i çeşmüm ğarḳ-ı hûn etdi
Ne müşkildür kişi görmek cefâyı âşinâsından²²⁹
- 5 Maḳabbet bezminün nûş etdi Şemsî bir ṭolu cāmın
Siz anı geçdi şanmaṅ bâdenün zevḳ ü şafâsından²³⁰

²²⁶ ŞPD, 480.²²⁷ 2- ŞPD'de bu beyite yer verilmemiştir.²²⁸ 3- ŞPD'de 2. sıradadır. / çıkmış: çıkdı, yavır: yûri.²²⁹ 4- ŞPD'de 3. sıradadır. / eşk-i çeşmüm ğarḳ-ı hûn etdi: eşk-i sirişküm ğarḳ eder āba.²³⁰ 5- siz: sen, şanmaṅ: şanma.

MERSİYE-İ MÂNİ BERĀY-I MURTAZĀ²³¹*mef'ulü /fā'ilātü/ mefā'ilü/ fā'ilün*

-I-

- 2b 1 Ey rûzgār-ı kîne-güzār-ı sitize-kār {42a}
Vey çarḥ-ı fitne-cûy u sitemkār u bî-ḳarār
- 2 Bir servi sāye gibi düşürdün zemîne kim
Aḳmıṣdı ḥalḳ ayağına mānend-i cûy-bār
- 3 Bûstān-sarāy-ı dehrde bir tāze naḥl idi
Oldı o naḥle la'l ile yāḳût berg ü bār
- 4 Ḥûn-ı ciger pür êtse zemîni 'aceb degül
Şemşîr çekdi üstine cellād-ı rûzgār
- 5 Ḥayfâ ki dîdeden o perî oldı nâ-bedîd
Derdâ ki Murtaẓâyı şehîd êtdi bir yezîd

-II-

- 1 Sîmîn teninde zâhir olan zaḥm-ı ḥûn-feşân
Bir lâledür ki yâsemin içre ola 'ayân
- 2 Āb-ı revân içinde ṭuran berg-i gül gibi
Açıldı sînesindeki ol zaḥm-ı cân-sitân
- 3 Nergislerini ğarḳa-i ḥûn oldı şanmañuz
Ġayretten ol mehün büridi gözlerini ḳan
- 4 Ḥ'âb-ı eceldür anı zebûn eyleyen gelün

²³¹ MAD, 40-42. Başlık “**Mersiye-i Mânî Berāy-ı Merhûm Murtaẓâ Çelebi 'Aleyi'r-rahme'**” şeklindedir.

Bîdâr olunca eyleyelüm nâle vü figân

- 5 Zûlm ile katl olanları aşısam fenâ gelür
Zîrâ ki kalbe vâkı‘a-i Murtażâ gelür

-III-

- 1 ‘Uşşâka mâ’il ehl-i dile mihr-bân idi
Ma‘kûle kı‘l idi mülâyim-civân idi ²³²

- 2 Bâğ-ı cinân olursa maḥâldur turağı kim
Turduḳça serv-kâmeti rûḫ-ı revân idi

- 3 Varan bulurdu eşigine ‘ömr-i câvidân
Şahn-ı sarâyı ‘âşıka bâğ-ı cinân idi

- 4 Êtdi zamâne fitnesi âḫir nihân anı
Ḥaḳḳâ ki kendi fitne-i devr-i zamân idi

- 5 Ol servi kıldı bād-ı ecel ḥâksâr ḥayf
Ḥayf eyledi aḡa bu rûzgâr ḥayf ²³³

-IV-

- 1 Cism-i laṭîf idi teni rûḫ-ı revân gibi
Gözden ‘aceb mi cismi nihân olsa cân gibi

- 2 Bir gevher idi kıymetini kimse bilmeyüp
Şaḳlandı genc içindeki ḥâk-i nihân gibi

- 3a 3 Bir nev-reside ḡonca iken tâze gül yüzi {7b}
Şoldı döküldi topraḡa berg-i ḥazân gibi

²³² 1-İdi: eyleyidi, metin.

²³³ 5-Bu mısranın vezni bozuktur.

4 Cām-ı hayātın eyledi dest-i kazā-şikest
Kanı saçıldı hāke mey-i erguvān gibi

5 Kanı döküldi cismi belürmez turābdan
Sāgar gibi ki ayrı düşüpdür gül-ābdan

-V-

1 Mānī du‘ām odur ki makāmı cinān ola
Rūh-ı revān-ı pākine cennet mekān ola

2 Yā Rab aña ki bülbül-i gülzār-ı hüsn idi
Şahn-ı sarāy-ı bāğ-ı behişt āşiyān ola

3 Fānī cihāndan eyledi rihlet du‘ām odur
Rūhı behişt bāğına toğrı revān ola

4 Hāk-ı zemīne düşdi şolup tāze gül yüzi
Zīr-i meğāk o gül yüzine gülistān ola

5 Yatduğca yerde genc-i nihān gibi ol perī
Yerden Hāk üstün eyleye bākī civānları

(3a)

{{(7b)}}

11

KAŞİDE-İ MİŞALİ EFENDİ

mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün

1 Bî- hamdi’lilāh zelām-ı ğamdan oldı dehr nūrānī
Tulū’ êtdi sa‘adet burcınun mihr-i dirahşānı

2 Ne mihr-i evc-i rif’atdur ki ol māh-ı felek qadrün
Münevver eyledi āfākı nūr-ı ‘adl u ihsānı

3 Nêce tārīk ola qalb-i hazīni ehl-i ‘irfānun
Cihānı rüşen êtdi pertev-i envār-ı nūrānī

- 4 O mihr-i evc-i ‘izzet-i jāle-veş bir düşküni görse
Yer ile ref‘ eder hāk-i mezelletde kıomaz anı
- 5 Kerīmu’ş-şāndur zāt[1] şerīf ü nīk- haşletdür
Kemāl-i luţf ile şermende kııldı ehl-i ‘irfānı
- 6 Şadākatle sirişt etmişdür anuñ tıynet-i pākīn
Hüdā-yı *lem yeze*/ halk eyledükde nevi‘-i insānı
- 7 Cihān içre nēce kān-ı cevāhir ma‘den-i dūr var
Velī dest-i güher-pāşı gibi yok bir kerem kānı
- 3b 8 Anuñ evşāfını gel saña bir bir edeyim taqrīr {7a}
Eger bilmek dilerseñ kimdür ol şāh-ı suhan-dānı
- 9 Dūr-i deryā-yı emvāc-ı ‘adālet Nūh Paşa kim
Semiyy-i mālīk-i baħr-ı nübüvvet adem-i şānı
- 10 N’ola ta‘n- ı edānī tab‘-ı pākin kıılmasa muğber
Mükerrer edemez gerd-i küdüret ka‘r-ı ‘ummānı
- 11 Hemān deryā- dil ol sen hār u haşlar çalқанup batsun
Nēce ber-bād eder gör rüzgār-ı zūr-kār anı
- 12 Şināverlik ederken nēceler baħr-ı feşāhatda
Kopardın her birinüñ başlarına Nūh tūfānı
- 13 Hıyānet ğarķ-ı deryā-yı felāket eyledi yaşı
Karıya atdı emvāc-ı seķāmet kara biryānı
- 14 Sözüne ne ‘amel mādūnını cerr eyleyen şahsun
Eger bālāsına şarf etse kendin kesr eder anı

- 15 Kadūne bir kabādır istiḳāmet kim yiter tārīḫi²³⁴
 ‘Adālet bir muraşşa’ tācdır başuḡda ḥaḫanı
- 16 Mişālī tā ölünce āsitānuḡ terkinī kılmaz
 Koyup tūḡī-i gūyā kande gitsün şekker-istānı
- 17 Fedā kılsam yüzüḡ gördükde n’ola şükürāne cānı
 Éder mü‘min olanlar ‘ıyd-ı aḡḥā érse ḳurbānı
- 18 Du‘āya başla ey dil vaşfına çün ḥadd u ḡāyet yok
 Kemāl-i lütfunuḡ ol cān ile dilden şenā- ḥ‘ānı
- 19 Ḥüdā zāt-ı şerīfin keyd-i a‘dādan maşūn étsün
 Vücūd-ı pākinüḡ Nūḫ-ı necī olsun niḡehbānı
- 20 Bu defter ḥāne-i ‘ālemde Ḥaḫ rükn-ı rekīn étsün
 Cihānuḡ nitekim ḳā‘ım ola bu çār erkānı
- 21 Merāmı baḫş-ı cihān ol mesned-i şadr-ı sa‘ādetde
 Vezāretle müşerref éyleyüp dīvān-ı sulṡānı

(3b)

{{(7a)}}}

12

[ḲABŪLİ]²³⁵

fe‘ilātün/ mefā‘ilün/ fe‘ilün

- 1 Ḳalb-i kāmilde meyl-i māl olmaz
 Māyil-i mālde [hiç] kemāl olmaz
- 2 Lām-ı zülfün ḡamıyla ey meh-rū
 Bir elif-ḳad mı var ki dāl olmaz

²³⁴ Vezin bozuktur.

²³⁵ KAD, 606.

- 3 Al olan gözi yaşıdur ancak
Şūfiyā ehl-i dilde āl olmaz
- 4 Beni öldürse yāre nesne dimen
Kātil-i ‘āşıkā su’āl olmaz
- 5 Şorma hālın Kābūlī zühhādun
Bī-ğam olmayanda hāl olmaz

13

KAŞİDE-İ BÂKÎ EFENDİ SELLEMEHULLÂH²³⁶

mefâ’ilün /fe’ilātün /mefâ’ilün /fe’ilün

- 4a 1 Ne hoş yaraşdı sipihre kevākib içre hilāl {15b}
Taķındı pāyine gūyā ki cevherī halhāl
- 2 Tūlū’ édince ufuķdan miyān-ı encümde
Taķıldı gerden-i gerdūna şanki ‘ıkd-ı le’āl²³⁷
- 3 Çerāğ-ı māha yine bir filori dikdi güneş
Gören kimesne kenārın meh-i nev etdi hayāl
- 4 Şu sīb şekline girdi şafaķda cirm-i kāmēr
Güzellenüp ola bir yanı şarı bir yanı al
- 5 Şarındı meh yine bir hūb Yūsufī destār
Şoķındı farkına bir dāne ince sīm hilāl
- 6 Elinde muṭrib-i çarḥun ya kūrş-ı meh defdūr
Kenāresi görünür pūlınun mişāl-i hilāl

²³⁶ BD, 49-52. Başlık “Der- sitayiş-i Kubād Paşa” şeklindedir.

²³⁷ 2-Ikd: ukde, metin.

- 7 Ne hoşkadur bu ki altında arh-ı şu‘bede-bāz
Koyınca mūhre-i mihri gūm eyledi fı‘l-hāl
- 8 Nedūr bu řurř-ı nuḥāsī ki zerger-i gerdūn
řalup bu pūteye nār-ı řafaķda eyler ķāl
- 9 Ya cām-ı ‘iřret-i Dārā ya tēc-ı Kisrī’dūr
Tolaşdurur bu cihāmı sipihr olup dellāl
- 10 Kānadı gūřesidūr āřiyāneden görünūr
Ferāġa vardı meger řāh-bāz-ı zerrīn-bāl
- 11 Ya nūndur görünūr āḫirinde řa‘bān’uḡ
Ya rādur ol Ramazān evveline olmiş dāl
- 12 Götürdi perdeyi gözden görindi ḫalka-i der
Bu ġece gök ķapusın açdı Bārī-i Mūte‘āl
- 13 Gelūḡ bu fikri ķoyalum tereddūd ētmeyelūm
Bu deḡlū nesne iün pāy-ı ‘aķla vērme ‘ıkāl
- 14 Hemān bu haner-i zerrīn-ġılāf-ı Paşadur
Ki tāk-ı ‘arşa açıldı bu şeb hilāl-miřāl
- 15 Emīr-i řāh-naşar dāver-i bülend-aḡter
Vezīr-i ḫūb-siyer h‘āce-i ḫuceste-ḫıřāl
- 16 Bülend-himmet-i devrān Kūbād Pařa kim
Hilāl-i arḫa maḫal meclisinde şaff-ı ni‘āl
- 17 O kim debīr-i ezel ekdi kil-k-i ķudretle
řerīf nāmına tevķī‘-nāme-i iķbāl

18 Revāk-ı manzar-ı dīvānı tāk-ı eyvānı
Hilāl-i burc-i sa‘ādet sipihr-i cāh u celāl

4b

19 Nesebde pāyesi a‘lā ḥasebde bī-hem-tā {15a}
Keremde aḡa ne aḡrān seḡāda ne emṡāl

20 Seḡāda Ḥātem-i ṡay defterini ṡayy ētdi
Ġazāda Seyyid-i Gāzī ḡikāyetin baṡṡāl

21 Kef-i cevādı pūr eyler seḡāb dāmānın
Seḡāb egerṡi vērür dāmen ile vaḡt-i nevāl

22 Dem-i veḡādā çü pāy-i semendi deprense
Sipihre lerze düşer māha ēriṡür zilzāl

23 Nesim-i ḡulḡına bir dem ḡarīn olursa eger
ṡuyı ḡül-āb ēde ṡopraḡı mūṡk bād-ı ṡimāl

24 Miṡāl-i cūdına ‘unvān yazar debīr-i felek
Mürebbī-i fuṡalā dest-ḡīr-i ehl-i kemāl

25 Egerṡi ḡil‘at-i luṡfın ḡılaydı erzānī
Siyāḡ ṡālını terk ēde geymeyeydi leyāl

26 Kef ile gerṡi terāzū-yı ‘aḡla urmıṡdum
Ḥafīf geldi ḡatı keffe-i seḡāb-ı ṡıḡāl

27 ‘Aṡā-yı kān-ı kefi zer-feṡānına nisbet
Nevāl ü feyz-i seḡāb-ı ṡıḡāl bir miṡḡāl

28 ṡaḡā’īf olsa felekler nihāl-i ṡidre ḡalem
Yazılmaya keremi defteri ‘ale’l-icmāl

- 29 Şu cāmı şundı baña serverā bu sākī-i dehr
Şarābı zehr ile ālūde dārū-yı kıttāl
- 30 Şarāb-ı hayret ile şöyle mest ü medhūşam
Ne dest-i ‘aqla taşarruf ne pāy-ı fikre mecāl
- 31 Hemīşe şan‘at [u] pīšem dem-ā-dem endīšem
Özümlē baḥs-ı cedel yıldızımla ceng-i cidāl
- 32 Kemend-i ‘acz ile olmazdı dest ü pā-beste
Bu bendi geçmese baña zamāne-i muḥtāl
- 33 Elünğdedür çü bugün ḥall-i müşkilāt-ı enām
Enāmīl-i keremün ḳıl bu ‘uḳdeye ḥallāl
- 34 Şeḫāb-ı mekremet ü menba‘-ı mürüvvetsin
Nem-i şeḫāḡ ile ser-sebz gülşen-i āmāl
- 35 Bu gülşen içre seni serv-i ser-firāz görüp
Şu gibi ayaḡuḡa aḳdı ḥātır-ı meyyāl
- 36 Sezā-yı merḥamet ü müstaḫaḳḳ-ı ‘ātīfetem
Nevāl-i faḫluḡ ēdersen ḡaḫallidür efzāl
- 5a 37 Boyandı ḳanlı yaşum silmeden elüm ala {6b}
Ayaḳda ḳaldum eyā ma‘din-i kerem elüm al
- 38 Ṭapuḡa yüz süre geldüm şafā-yı ḫātır ile
Zülāl gibi beni gülsitān-ı luḫfuḡa sal
- 39 Dilümde şekker-i şükr-i fevāzıl[u] keremün
Ṭapuḡa arz ēde geldüm ne ise mā-fi’l-bāl

- 40 Elümde sâgar-ı ‘ışret emîr-i meclis édüm
Zamâne olmasa devr-i edânî [vü] erzâl
- 41 Belâgat içre ben ol şeh-süvâr-ı meydânem
Ki eyledüm şu‘arâ-yı zamâne-yi pâ-mâl
- 42 Benem bu ‘arşada kim rahş-ı ıab‘ı depretsem
Vücûdî haşm ola pâ-mâl olursa Rüstem-i Zâl
- 43 ‘Aceb degüldür eger olsa nükte-i kalemüm
Ser-i ‘adû-yı bed-endîşe ıarbet-i kûpâl
- 44 Du‘âya başla dırâz étme kışşayı Bâkî
Ki fehî olındı muhaşşal mu‘ayyen oldı me’âl
- 45 El aç du‘â-yı kıyâm-ı hıyâm-ı devletine
Yéter uzandı bu denlü tınâb-ı kıl u mekâl²³⁸
- 46 Hemîşe tâ nâme-i rûzî gelüp bu devr içre
Riyâzet ile ére peyker-i hilâle zevâl
- 47 Gecen şerefde şeb-i Kadr ü gündüzün bayram
Nevâl ü ni‘met ile hân-ı ‘ıyş mâl-â-mâ

(5a)

{(6b)}

14

KAŞİDE-İ BÂKÎ²³⁹

Mefâ‘ilün /fe‘ilâtün/ mefâ‘ilün/ fe‘ilün

- 1 Ağardı berf ile yêr yêr çemende cism-i nihâl
Niteki penbe-i dâg ile sîne-i abdâl

²³⁸ 45- kıl: kâl.

²³⁹ BD, 53-55. Başlık “Şitâ’iyye be-nâm-ı Müftî’z-zamân Ebû’s-su‘ûd” şeklindedir.

- 2 Zemİne bād-ı hevādan çoğ aķçe düşdi yine
Pür etdi dāmen-i řaħrāyı tıldı ceyb-i cibāl
- 3 Meger ki ĥoķķa-i ĉarħuñ zamāne ĥarrātı
Döker tırāřesini kūh u deřte berf-misāl
- 4 Zemİne dāmen-i ebr ile řaĉdı sİmi felek
Bu ĥāleti göricek mā'il oldu tāze nihāl
- 5 Bu faşl içinde şu kim kıldı şabrı ser-māye
Olur nihāl-i ĉemen gibi ġarķ-ı māl u menāl
- 6 Cihānı berf ile yaĥ tutdı kış kıyāmetdür
'Aceb mi yer yüzine ĉıkřa hep defā'in ü māl
- 7 Pür oldu řāħları üzre yaĥdan āyineler
Ġarİb řūrete girdi bu fařl içinde ġazāl
- 5b 8 Meger ki 'ālem-i 'ulvİde nev-bahār oldu {6a}
Döker řükūfe-i bādāmı sahn-ı bāġa řimāl
- 9 Sevāħil-i ĉemene ĉıkđı genc-i bād-āverd
Yöneldi Ĥüsrev-i nev-rūza devlet ü iķbal
- 10 Döşendi berf ser-ā-pāy řaħn-ı řaħrāya
Aġardı rūy-ı zemİn řanki taħta-i remmāl
- 11 Niřān-ı pāy-ı vuĥūř u tuyūr řaħrāda
ĉizildi rİk-i sefid üzre ġūyiyā eřkāl
- 12 Beyāz düşdi hele şekl-i řālİ'-i eyyām
Misāl-i ĉiħre-i baħt-ı edİb-i ferruĥ-fāl

- 13 Ser-i efâzıl-ı âfâķ müftî-i ‘âlem
Sipihr-i faẓl u kemâl âfitâb-ı câh-ı celâl
- 14 İmâm-ı şaff-ı efâzıl emîr-i ħayl-i kirâm
Emîn-i dîn ü düvel ħ’âce-i ħuceste-ħışâl
- 15 Ebû Hanîfe-i sâni Ebu’s-su‘ûd ol kim
Feẓâ’il içre efâzıl olupdur aña ‘ıyâl
- 16 O kim yazılmış ezel tāk-ı bârgâhında
Melâz u melce’-i erbâb-ı faẓl u ehl-i kemâl
- 17 Şu deġlü şân-ı şerîfnde var anun ‘âzamet
Ki kendüsin yitürür meclisine gelse Celâl
- 18 Dürüb-ı tîġ-i ħavâdisden özge bulmadılar
Şolar ki kendülerin aña tutdılar emsâl
- 19 Nücüm içinde Süreyyâ terâzûy ile yürür
Ki şâdır olmaya eyyâm-ı devletinde vebâl
- 20 Kemîne-bende-i dîrîneġem Ĥüdâvendâ
Bu bende cânibini luġfuġ étmesün ihmâl
- 21 Ma‘ârif ehline ħapuġdan erişür ma‘rûf
Feẓâ’il ehline ħapuġdan erişür efzâl
- 23 Kerîm özünle mükerrem cihân-ı luġf u kerem
Şerîf aduġla müşerref ħabâle-i iħbâl
- 24 ‘Arûs-ı dehre şenâġı benem ħılâde ħılan

Güher edā-yı girān-māye rişte ince ḥayāl²⁴⁰

25 Selāset-i kelimātum şafā-yı eş‘arum
Aķar řu gibi kılpdur ķulūbı hep meyyāl

26 Terāne eylese bülbul ķemende eş‘arum
Gelüp öñinde zemīn-būs ider ķü āb-ı zülāl

6a 27 Velīkin āyine-i ṭab‘-ı şafvet-āyīnün {5b}
Bu rūzgārda var sūretinde gerd-i melāl

28 Fezā-yı faķr u felāketde şavlecān-ı ķazā
Getürdi başuma gūy-şıfat döne döne hāl

29 Hemīşe nergis-i iķbāl u baķt h‘āb-ālūd
Hemīşe ṭurra-i tāli‘müşevveşü’l-aķvāl

30 Nigīn-i baķt u sivār-ı sa‘ādet elde degül
Ayakda ķodı zamāne niteki zer ḥalḥāl

31 Hezār-bār belā pūtesinde ķāl oldum
Henüz āteş-i miḥnetde yok ḥalāsa maḥāl

33 Du‘ā-yı devletine ķıl ‘azīmet ey Bākī
Murād neydügi ma‘lūm zāhir oldu me‘āl

34 Hemīşe tā kıla keff-i direm-feşān-ı şabā²⁴¹
Şitāda dāmen-i kūḥsār u deşti māl-ā-māl

²⁴⁰24- girān-māye , metin

²⁴¹34- Tā kıla: ķafile, metin

- 35 Eyādi-i keremün berr ü baħre şāmil ola
Niteki eyleye her cānibe şümül[i] şimāl
- 36 Cihān musahħar-ı fermān ola murādātun
Müyesser eyleye dā'im Müyessirü'l-a'māl

(6a)

{{(5b)}}

15

KASİDE-İ BÂKÎ SELLEMEHULLÂH ²⁴²

fâ'ilâtün /fâ'ilâtün /fâ'ilâtün /fâ'ilün

- 1 Gülşene altun varaklar zeyn édüp bād-ı hāzān
Güyyā zer-kūblar dükkānı oldı gülsitān
- 2 Rişte-i bārān ħarīf u gümüş tel sīm-keş ebr
İki çarħa döndiler güyā zemīn ü āsmān ²⁴³
- 3 Berg-i bīdi bāğda āb-ı revān üzre görüp
Dédiler akmış gılāfından bu tīg-i zer-nişān
- 4 Reh-güzār-ı bāğa ser-tā-pā dökilmiş berg-i zer
Şandum altun tebsiler ħonmuş simāṭ-ı ħüsrevān
- 5 Bāğda ser-gerdān éder evrāķı şanmañ gird-bād
Étdiler seyyāreler kıлмаğa seyr-i būstān ²⁴⁴
- 6 Perr ü bāl açmış yeşil tūṭl iken berg-i çenār
Zerd olup ser-pençe-i şeh-bāza dönmişdür hemān
- 7 Rāygān aldum şanurđı la'l u yāķūtı velī
Şimdi naķd altun şayar tırmış nihāl-i ergāvān ²⁴⁵

²⁴² BD, 55-58. Başlık “**Ƙasīde-i Bāķī berāy-ı Ĥāce-i Sultān Selīm**” şeklindedir.

²⁴³ 2- bārān ħarīf u gümüş: bārān gümüş. Vezin bozuktur.

²⁴⁴ 5- ser-gerdān: gerdān/ étdiler: indiler.

- 8 K anlu yaş d kmiş ru -ı zerd   g b r- l dına
Var ise dehr   fen sın bildi m r-i ‘ şık n
- 9 Sal anat t c n geyen ‘ lemde ma r r olmasun
N ce sult n b rkin almışdur beg m b d-ı  az n
- 6b 10 Ger i merd ne şoyındı girdi meyd ne dıra t {5a}
Geldi k ş şoydı vel kin v rmedi asl  em n²⁴⁶
- 11 Dest-b rd-i şarşarı   ir g r p ş  -ı  en r
D di el ar ası y rde  fer nler pehlev n
- 12 J le v  berg-i  az ndan p r-zer   ge her  emen
G lşene var n niş r  tdi meger dery  v  k n
- 13 Ge her-i s r- b şeb-nem g şv r-ı zer vara 
ş  n-ı b st n oldu g y    r-s y-ı zer-ger n
- 14 ş yle be zer kim  at-ı  y t-ı ra metd r  emen
B d-ı şub   tmişd r altun  all ile y r y r niş n
- 15 Bir yeşil  arr  zer-efş n k  ıd olmuşdur  emen
Yaraşur yaz lsa ger med -i ed b-i n kte-d n
- 16 H  ce-i ‘ l -naşar ser- eşme-i fa l u h ner
D ver-i fer unde-a ter k m-ba ş u k m-r n
- 17  fit b-ı ‘ lem- r -y  sipihr-i fa l o kim
Buldı ra’y-ı enveri feyziyle n r u fer cih n

²⁴⁵ 7-Sayar :  ayar, metin

²⁴⁶ 10- şoydı: başdı.

- 18 Ayağı toprağıdur kühl-i cevāhir encüme
Āsitānı hākidür iklīl-i fark-ı Farḳadān
- 19 Rūzgāruñ şiddetinden gülşen-i ḥüsni maşūn
Nitekim bād-ı ḥazāndan şaḥn-ı gülzār-ı cinān ²⁴⁷
- 20 Şafḥa-i āyīne-i ‘ālem-nümāy-ı ṭab‘ına
Cümle-i dünyā vü mā-fihā muşavverdür ‘ayān
- 21 Rāh-ı bāğa berg-i zer düşmiş degüldür serverā
Reh-güzāruñda yüzün ferş etdi māh-ı āsumān
- 22 Eyleyüpdür feyz-i ḥurşīd-i kemāl-i şun‘ ile
Zāt-i pākūñ gevherin perverde kân-ı *Kūn fe-kān* ²⁴⁸
- 23 Meclisünḡe ḳalbi altun gibi şāfī olmayan
Kāl ocağından halāş olmaz edersen imtihān
- 24 Āfet-i bād-ı ḥazāndan tā ebed maḥfūz olur
Bāğ-ı dehre ḥüsn-i tedbīrūñ olursa bāğbān
- 25 Şarşar-ı ḡam fikrüm evrāḳın perīşān eyledi
Çehre-i zerdüm belādan buldı reng-i za‘ferān
- 26 Cür‘a-i cām-ı belā-encām-ı ḡam bī-hūş edüp
‘Āḳıbet ḳıldı ḥumār-ı derd ü miḥnet ser-girān
- 27 Cür‘aveş ayakda ḳodı sākī-i devrān beni
Dest-gīr ol ey emīr-i meclis-i devr-i zamān

²⁴⁷ 19- ḥüsni: baḥtı.

²⁴⁸ 22- Yasin /32.İnnemā emruhu izā erāde şey-en en yekūle lehu [kun feyekūn]: Bir şey yaratmak istediğı zaman Onun yaptığı[«Ol» demekten ibarettir. Hemen oluverir].

- 7a 28 Himmetün şimşādınun şāḥ-ı bülendi var iken {4b}
 Kanda yapsun şāḥ-bāz-ı ṭab‘-ı Bākī āşiyān
- 29 Destüme alsam kalem nazm-ı bedī‘ümle benem
 Nīze-bāz-ı ‘arşa-i mülk-i ma‘ānī vü beyān
- 30 Ben kemend-endāz-ı meydān-ı belāḡat olalı
 Halka-i teslīme geçmişdür ser-i gerdān-keşān
- 31 Pehlevān-ı ‘arsa-i nazmem diyen ferzāneler
 Bir iki zār u zebūnumdur za‘īf ü nā-tüvān
- 32 Muṭṭaşıl şī‘rüm yazarken ḥāme ṭurmaz deprenür
 Neydür anı gūyiyā lerzān éder āb-ı revān
- 33 Bāḡ u bustān içre tā ola bisāṭ-ı sebzeve
 Şubḥ-dem berg-i ḥazāndan kaṭre-i şeb-nem çekān
- 34 Her seher şāḥn-ı zümür-rüd-gün-ı gerdün üstine
 Āfitāb altun ṭabaḡdan tā ola gevher-feşān
- (7a) {(4b)}

16

KASİDE-İ BAKİ SELLEMEHULLĀH²⁴⁹

mef‘ülü /fā‘ilātü /mefā‘ilü /fā‘ilün

- 1 Hürşīd öñinde şu‘lelenüp mäh-ı nev müdām
 Gūyā ki şem‘a qarşu görünür kenār-ı cām
- 2 Cām-ı hilāli hep bilece gördiler bu şeb
 Halk-ı cihāna kıldı Hüdā rüzeyi ḥarām

²⁴⁹ BD,s.59-62 Başlık “Kasīde-i diğer be-nām-ı H‘āce-i Sultān Selīm” şeklindedir.

- 3 Kibriyyetin dikedir şafaḳ nārına hilāl
Tā kim çerāḡ-ı māhı yaḳup ref' ola ḡalām
- 4 Mūy-ı sefīdi ḡalḳasını çarḡ-ı pīre-zen
İster ki şimdi eyleye ḡalḳ-ı cihāna dām
- 5 Çarḡ-ı 'acūze baḡlanup altunlu çenberin
Bir nev-'arūs gibi eder nāz ile ḡırām
- 6 Yā nāḡunı görindi felek bir pelengdür
K'olmışdur aḡa ḡulle-i kūh-ı cefā maḡām
- 7 Yā defter-i sipihrde re'y-i resīdedür
Deyn-i şıyāmı ḡalḳ edā ētdiler tamām
- 8 Zerrīn devāt māh-ı nev altun ḡalem şihāb
Erḡāmdur nücūm u felek defter-i şıyām
- 9 Behrām eline ḡançer alup ḡasd eder ya ḡod
A'dā-yı dīn ü düşmen-i İslāma intıḡām
- 10 Cirm-i ḡamer hilāl ile 'ayn-ı 'Alī yazar
'İd-i şerīfe ērmek içün ḡadr ü ihtirām
- 11 Nārencdür şarardı güneşden yanı dēsem
Olurdu bu mülāḡaza hem bir ḡayāl-i ḡām
- 7b 12 İllā ki māh-ı 'īda bu sözler ba'īddür {4a}
Erbāb-ı 'aḡl önünde ḡaḡīḡat budur kelām
- 13 Peyk-i zamāne zer teberin düşına alup
Ėrgürdi ḡāce ḡıdmetine 'İddan peyām

- 14 Ol fāzıl-ı zamāne lebīb-i ḥabīb-i ḥalķ
Ol ‘arīf-i yegāne edīb-i bülend-nām
- 15 Mihr-i sipihr-i mekremet ol kim cenābına
Gökden hilāl iki bükilüp vērür selām
- 16 Devrān içinde aḡa bugün māh-ı nev gibi
Kimdür ki ḡaddin étmeye vaḡt-i selām lām
- 17 Münkād emr ü nehyine aşḡāb-ı i‘tibār
Ednā işāretine zevi’l-iḡtirām rām
- 18 Envār-ı mihri birle münevver cebīn-i şubḡ
Enfās-ı ḡulķı birle mu‘aṡṡar meşām-ı şām
- 19 Şemşīr-i ihtimāmına nisbet kelīl [ü] künd
Ger tīḡ-i kahramān ola ya ḡod ḡüsām-ı Sām
- 20 Bāzū-yı sa’yı gerden-i maḡşūda şalmadın
Şemşīr-i ‘azmi olmadı hem-ḡāne-i niyām²⁵⁰
- 21 Fazlı fezāsı içre bu eflāk-i bī-ḡarār
Evc-i hevāda yēdi mu‘allaḡ döner ḡamām
- 22 Bircīs eşigi ḡākine olurdı ḡihre-sāy
Olmasa ger cenāb-ı efāzıldan izdihām
- 23 Deryā-yı ‘ilme dūr gibi ḡavvāş olanlara
Vērdi zamāne ḡidmeti silkinde intizām

²⁵⁰ 20- hem-ḡāne: hem-ḡābe.

24 Keff-i yem-i yemîni nem-i cûdın étse feyz
Bārān yêrine dürr ü güher yağıdurur ğamām

25 Gün gibi başı göklere êrdi şu kimsenün
Kim zerre deñlü eyledi şânında ihtimām

26 Āyİnedür ki şûret-i iķbāl gösterür
Şaĥn-ı sarāy-ı devleti ferşinde her ruĥām

27 Dehre devām-ı devletidür ğāyetü’l-münā
Çarĥa beķā-yı ‘izzetidür münthe’l-merām

28 Ey ĥāce-i zamāne senün āsitānuĥa
Bāķī kemİne bende geķer kemterİn gulām

29 Ĥāk-i derün sūcūdın éder bir fütādedür
Luţf eyle dest-ĝİri ol étsün biraz kıyām

8a 30 Ser-rişte-i murādı n’ola elde bulsa ĥalk {3b}
Ĥablü’l- metİn-i ‘ahdüne kılmışdur i’tisām

31 Gerdün-ı dūna eylemez ol ‘arz-ı ihtiyāc
Tapuĥ tırurken éyleye mi minnetü’l-merām²⁵¹

32 Ĥātem bu devr içinde geleydi cihāna ger
Étmek dilerdi sūfre-i cūduĥdan iĝtinām

33 Luţfuĥ zülālin eyle ‘aķā teşne-dillere
Ey menba‘-ı meķārim ü ser-ķeşme-i kirām

²⁵¹ 31- minnetü’l-merām: minnet-i li‘ām.

- 34 Hattm oldu söz du‘ā-yı cemīlūn zamānidur
K’ola rahīk-i cām-ı şenā ‘anberīn hītām²⁵²
- 35 Hemvāre tā ki edhem-i zerrīn-sitām-ı çarh
Na‘1-i zer ile eyleye bu ‘arşada hırām²⁵³
- 36 Devrān muṭī‘ u gerdiş-i gerdūn be-kām-ı dil
Ecrām rām devlet ü iqbāl müstedām²⁵⁴

(8a)

17

{(3b)}

MAṬLA‘

mefā‘ilūn / mefā‘ilūn / mefā‘ilūn / mefā‘ilūn

Bugün ‘adl ètmesen şehā görüp çāk-ı giribānum
Hużūr-ı Haqq’a yarın dāmen-i pākūn tutam girem

²⁵² 34- zamānidür: maḥallidür.

²⁵³ 35- BD’de 36. sıradadır.

²⁵⁴ 36- BD’de 37. sıradadır.

(8a)

{(3b)}

18

ĞAZEL-İ HÜDÂYÎ SELLEMEHULLÂH²⁵⁵

Fâ'ilātün/ fâ'ilātün/ fâ'ilātün/ fâ'ilün

- 1 Vaşf êder cām-ı güher-rîzün meger la'l-i şarāb
Toldurur dürr-i hoş-āb ile müdām ağzın ḥabāb²⁵⁶
- 2 Müflis [ü] mestem düşüp kılsam n'ola mey-ḥānede
Bāde-i 'aşkun beni yıkdı katı ḥālüm ḥarāb
- 3 'Adn-i kūyuṇda beni şaymazsın ādem yērine
Hey kıyāmet yāduṇa gelmez meger yevmü'l-ḥesāb
- 4 Şöyle devr êtdür ki ke's-i pür-habābı sākiyā
Seyrine reşk eyleye anuṇ sipihr-i nüh-kıbāb
- 5 Dirhem-i eşkin Hüdâyî şu gibi ḥarç eyledi
Dergeh-i a'lāḡa ey meh eyleyince intisāb²⁵⁷

(8a)

{(3b)}

19

KİT'A

fe'ilātün / fe'ilātün/ fe'ilün

- 1 Tekye-i ġamda olup abdālun
Şoyunup 'aşk ile 'üryān olayın
- 2 Cümleden kaṭ'-ı naẓar sulṭānum
Gūşe-i çeşmüṇe ḡurbān olayın

²⁵⁵ HÜD, 172.

²⁵⁶ 1-cām: la'l, la'l: cām.

²⁵⁷ 5-a'lāḡa: ulyāḡa.

(8a)

{(3b)}

20

MAṬLA‘

fe‘ilatün / fe‘ilatün / fe‘ilātün / fe‘ilün

- 1 Dil uzatmış haṭ-ı sebzine o ḥaddi semenün
Têz günlerde dili kuruya berf-i çemenün

(8a)

{(3b)}

21

MAṬLA‘

mefā‘ilün / mefā‘ilün / mefā‘ilün / mefā‘ilün

- 1 Qanı ḥāk olduğum sāyeṅ gibi ey serv yanunḍa
Alursa cānum alsa bāri Mevla asitānunḍa

22

KAŞİDE-İ BAKİ EFENDİ SELLEMEHULLĀH²⁵⁸

mef‘ülü / fā‘ilātü / mefā‘ilü / fā‘ilün

8b

- 1 Hengām-ı şeb ki küngüre-i çarḥ-ı āsmān {3a}
Zeyn eylemişdi şu‘lelenüp şem‘-i aḥterān²⁵⁹
- 2 Ḥayl-i kevākib içre yanup meş‘al-i kâmer
Saḥn-ı semāda rüşen idi rāh-ı keh-keşān
- 3 Dest urmuş idi kilik-i sipihre debīr-i çarḥ
Tuḡrā-nüvīs-i ḥükm-i Ḥüdāvend-i ins [ü] cān²⁶⁰
- 4 Bezm-i felekde urmuş idi Zühre sāza çeng

²⁵⁸ BD, 3-6. Başlık “Kaşide berāy-ı Sulṭān Süleymān Ḥān ‘aleyhi’r-raḥmetü ve’l-gufrān” şeklinde verilmiştir.

²⁵⁹ 1- eylemişdi: olmuş idi.

²⁶⁰ 3- sipihre: şihāba.

‘İş u şafâda hurrem ü handân [u] şâdmân

- 5 Bu çarh çenberinde tutup devr uşûlini
Deffâf-ı mihr kılmış idi çihresin nihân²⁶¹
- 6 Bir tîğ-i zer-nişân ile girmişdi ‘arşaya
Şemşîr-bâz-ı ma‘reke-i ‘arşa-ı Keyân²⁶²
- 7 Tedbîr-i mu‘zamât-ı umûr-ı cihân için
Yağmışdı şem‘-i fikreti Bercîs-i nükte-dân
- 8 Bâlâ-yı çarh-ı heftüme Keyvân-ı köhne-sâl
Oturmuş idi niteki Hindû-yı pîl-bân
- 9 Âyâ bu zîb ü zînet-i ‘âlem nedür dèyü
‘İbret göziyle nâzır iken dehre nâ-geh-ân
- 10 Eṭrâfa şaldı şa‘şa‘asın gûşe gûşe mihr
Oldı ufukda mühr-i Süleymân gibi ‘ayân
- 11 Kıldı bu hâli dîde-i ‘ibret müşâhade
Ṭuydı bu sırrı ‘âkıbetü’l-emr gûş-ı cân
- 12 Kim bu nizâmı vèrmedi ‘âlem sarâyına
İllâ ki yûmn-i devlet-i Şâh-ı cihân-sitân
- 13 Bâlâ-nişân-i mesned-i şâhân-ı tâc-dâr
Vâlâ-nişân-ı ma‘reke-i ‘arsa-i keyân

²⁶¹ 5- çarh çenberinde: çarh-ı çenberîde.

²⁶² 6- ‘arşa-ı Keyân: şâhn-ı âsmân.

- 14 Cemşîd-i ‘îş ü ‘işret ü Dārā-yı dār u gîr
Kisrā-yı ‘adl ü re‘fet ü İskender-i zamān
- 15 Sultān-ı şarḡ u ġarb u şehensāh-ı bahr u ber
Dārā-yı dehr Şāh Süleymān-ı kām-rān
- 16 Ol şeh-süvār-ı memleket-i ‘adl ü dād kim
Atı öñince olsa revā ḥüsrevān revān
- 17 Ser-keşlik êtdi emrine beñzer peleng-i çarḡ
Zencîr ile getürdi yine keh-keşān keşān
- 18 Şāhib-vücūd-ı memleket-i luṭf [u] cūd o kim
Mebzûl h‘ān-ı luṭfına maḥşûl-i bahr u kân²⁶³

23

KAŞİDE-İ NEV‘Î²⁶⁴

Mefâ‘lün/mefâ‘lün/ mefâ‘lün/mefâ‘lün

- 9a 1 Yine teşrîf êdüp bir cān-ı ‘ālem taḡt-ı ‘Oşmānî {10b}
Yine geldi yerine mürde iken ‘ālemin cānı
- 2 Kudūm-ı nev bahār-ı luṭfı kıldı mu‘tedil dehri
Meger êtdi taḡaddüm sâ‘at-i nevrüz-ı sulṭānî
- 3 Zamānından ‘aceb mi sebḡat êtse sâ‘at-i nevrüz
Ḥāraret vèrdi āfāḡa yüzünüḡ mihr-i raḡşānı
- 4 Çıḡarsa şad hezārān erba‘în pîr-i felek hergiz
Ḥaṭ-ı sebzi gibi görmez düşinde Ḥıẓr-ı devrānı

²⁶³ Bu kasîde mecmuâda eksik kalmıştır. Muhtemelen bir sayfa kopmuştur.

²⁶⁴ NVD, 135-137. Başlık, “**Berây-ı tehniyet-i cülûs-ı Sultān Mehmed Ḥān**” şeklindedir.

- 5 Birisi der-niyām olunca biri der- miyān oldu
İki yüzlü meger bir tığ imiş bu devlet-i fānī²⁶⁵
- 6 Sa‘ādet mihrinūḡ burcı ġurūb etdi ise ġam yok
Getürdi yèrine ni‘me‘l-bedel bir māh-ı Ken‘ānī²⁶⁶
- 7 Açılur şubḡ-dem mışra‘ları bāb-ı hümāyūnuḡ
Ḥicāb-ı mihri kıldı maṭla‘ul-envār dīvānī²⁶⁷
- 8 Eben‘an-ced şeh-i‘ālī-sened Sultān Mehemmed kim
Tecāvüz eylemişdir vaşf-ı şānı ḡadd-i imkānī²⁶⁸
- 9 Keremdür var ise bir vaşf-ı zā‘id ṭab‘-ı pākinde
Leṭāfetdür eger mevcūd ise cisminde noḡşānī²⁶⁹
- 10 Leṭāfet cūyınūḡ perverdesi ruḡsār-ı dil-cūyı
Melāḡāt gülşeninūḡ dikmesi ḡadd-ı ḡırāmānī²⁷⁰
- 11 Bu ḡüsn ile bu anı kimde görmişdür gören gelsün
Bulınur Yūsuf’a şānı bulunmaz anuḡ aḡrānī²⁷¹
- 12 Ümİdüm kesmiş idüm mİve-i bāġ-ı ḡayātumdan
Ḳad-i mevzūnı baḡş etdi baḡa ‘ömr-i firāvānı
- 13 Şikest étmişdi cismüm zevraḡını rüzġār ammā
Beni ġarḡ etdi ol şāhuḡ muḡlṭ-i baḡr-ı iḡsānı

²⁶⁵ 5- NVD’de 7. sıradadır.

²⁶⁶ 6- mihrinūḡ: burcınun.

²⁶⁷ 7- NVD’de 11. sıradadır. Açılur : Açılup, ḡicāb: cemālī.

²⁶⁸ 8- NVD’de 12. sıradadır.

²⁶⁹ 9- NVD’de 13. sıradadır.

²⁷⁰ 10- NVD’de 14. sıradadır.

²⁷¹ 11- NVD’de 16. sıradadır (19. beyite kadar mecmuā ve divan arasındaki beyit sıralaması aynı seyri takip eder.)

- 14 Şafā geldüñ semā-yı devletüñ ey mihr-i pür-nūrı
Ğubār-ı maḳdemüñle rüşen êtdüñ çeşm-i a'yānı
- 15 Ne zātüñ gibi gösterdi felek mir'atı bir şüret
Ne ṭab'ım gibi ṭūṭı gördi Rūm'uñ şekkeristānı
- 16 Cihānda adımız ḳalsun dēyü nām ehli serverler
Çerāğ ile arar ṭūmār-ı eş'ār-ı şenā- ḥ'ānı
- 17 Bilürler cevherinden ḥançeri ābından elmāsı
Sözinden sen de fehmi êt ḳadr-i Nev'ī-i suḥan-dānı
- 18 Yeter sen şāha mīrāş-ı peder ṭab'um gibi gevher
Ḳalur dürr-i suḥan bāḳı olur sīm-ile zer fānı
- 9b 19 Nitekim her seḥer olup muẓaffer ḥüsrev-i ḥāver {10a}
Geçüp taḥt-ı zümürüd üzre teşrīf êde erkānı²⁷²
- 20 Ṭınāb-ı bārgāh-ı 'ömrüñ olsun ḥaşre dek mümted
Êrişsün ḳadrünüñ 'arş-ı berīne ṭāḳ-ı eyvānı²⁷³
- (9b) {(10a)}

24

KAŞİDE-İ SELİSİ EFENDİ

Mefāilün/ fe'ilātün/ mefāilün/ fe'ilün

- 1 Vücūdımı hedef-i tīr-i ğam ḳılup her ān
Zamāne çekdi çevirdi beni mişāl-i kemān
- 2 Derūn-ı sīneme āteş bıraḳdı nār-ı sitem
Tenūr-ı dilde yanup oldı bu cigerüm büryān²⁷⁴

²⁷² 19- NVD'de 26. sıradadır.

²⁷³ 20- NVD'de 27. sıradadır.

- 3 Şalup feleklere āhum şerāreler her şeb
Cihānı tīre eder gece şanma dūd-ı duhān
- 4 Ne dem ki seng-i havādiş atar bu dest-i kazā
Bu oñmaduk başım olur zarūrī aña nişān
- 5 Cihānda olmadı feryād-res baña kimse
Egerçi bülbül-i tab‘um eder hezār efğān
- 6 Gülüp açılmağı bir pāre gonçe-i hātır
Dirīğ hayf ki güldürmedi beni devrān
- 7 Yağar şu deñlü gözüm yaşı hiç göz açdurmaz
Cihānı seyle verir bu sirişk-i bī-pāyān
- 8 Hücūm eder gelūben leşker-i gam u miḥnet
Şafā vü zevki eder dilde gāret u tālān
- 9 Helāk eder beni āḫir bu miḥnet ü endūh
Esirgeyüp baña kılmazsa çāre vü dermān
- 10 Emīr-i meclis-i eşrāf u zübde-i ‘ulemā
Emīn-i millet-i beyzā mu‘īn-i muḥtācān
- 11 Sipihr-i fażl Aḫīzāde Efendi ḫāzret kim
Zekā vü ‘ilm ile oldur zūkā gibi tībān
- 12 N’ola dēsem aña müşkil-güşā-yı ḫaş u ‘avām
Elindedür civānuḡ ḫall [ü]‘aḫd-i ḫalḫ-ı cihān

²⁷⁴ 2- vezin bozuktur.

- 13 Der-i sa‘ādetidür melce’-i melāz-ı kibār
Ayağı toprağıdur kühl-i dīde-i a‘yān
- 14 Olalı Rūmēli semtine şadr-ı ‘ālī-şadr
Bir ehl-i ilm kapusunda olmadı nālān
- 15 Ayağın almadı devrinde kimsenün kimse
Meger ki bāğda serv-i sehīnün āb-ı revān
- 16 Nesīm-i hulkına fī’l-cümle olmayaydı şebīh
Cihānı bād-ı şabā étmez idi reşk-i cinān
- 10a 17 Sen ol ki kufi-güşā-yı der-i ma‘ānīsin {61a}
Celāl ü seyyid olımaz yanunda ebced-h‘ān
- 18 Telemmüz ise senden revā Ebū Yūsuf
Kemāl ü fazl ile olduñ çü şāni-i Nu‘mān
- 19 Mezīd-i fazl ile keşşāfsın ya Beyzāvī
Ser-ā-ser ezberün olmuş ma‘ān-i Qur‘ān
- 20 Ümīd-i lutf ile geldüm kapuğa sultānum
Murāda dāhīl olımaz isem zehī husrān
- 21 Bağa senün keremün bilmesem muşarrer eger
Bu deñlü étmez idüm hāl-i pür melāl ‘ayān
- 22 Şu deñlü teşne durur kim bihār kandurmaz
Zülāl-i lutfunı n’ola olursa dil cūyān
- 23 Cesāret étmez idüm medhūne olup küstāh
Veşīle olmasa aḥvālüm eylemege beyān

- 24 Olup durur benüm işbu sūtūr-ı eş‘ārum
‘Adū-yı devletün için elümde tīg u sinān
- 25 Egerçi çokdur[ur] ebyātumun içinde kuşūr
Tamāma tut ağı var ise sehv ile noķşān
- 26 Ne fikr edem ne diyem medh-i zāt-ı pākünde
Beyāna vaşfuñı yokdur kalem de tīb u tūvān
- 27 Kapaunda bir nēce demdür mülāzemet ederīn
Zamānidur keremün kim revā degül hırmān
- 28 Nişān u devlet ü rif‘at yeterdi sulṭānum
Nişāncı Medresesin baña eyleseñ iḥsān
- 29 Veyāḥūd eyle ‘Aṭā Hürremiye Medresesin
Ki_olam zamān-ı şerīfnde ḥurrem ü ḥandān
- 30 Sözi kes eyleme taṭvīl mes’ele ma‘lūm
Çi ḥācet-est beyān eyā nigeḥ hest ‘ayān
- 31 Yeter bilindi Selīsī murād u maķşūduñ
Du‘ā-yı devletine başla var iken imkān
- 32 Niteki bülbul éde şahn-ı bāğda çün nağamāt
Niteki devr éde peyveste nev-bahār [u] ḥazān
- 33 Nihāl-i devleti bād-ı ḥazāndan ola maşūn
Ḥüceste ḥātırına ebed gelmeye āḥzān ²⁷⁵

²⁷⁵ Vezin bozuktur.

- 34 Eşigi taş1 olup kıble-i kibār u fihām
Der-i sa‘ādeti ola melāz-ı pīr ü civān
- 35 Olup serīr-i sa‘ādetde dāīm u kāīm
‘Adū-yı devleti ola ḥaḳīr u ḥār-ı cihān

25

[ĠAZEL-İ SELİSİ]

mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün

- 10b 1 Sürūr ile yèridur pūr olursa beytü’l-aḥzānum {18a}
Ḥalāş oldu belā-yı çāh-ı ğamdan Yūsuf-ı cānum²⁷⁶
- 2 Açıldı baḥt-ı ümmīdüm bi-ḥamdi’llāh günüm toĝdı
Derūnum ḥānesin rūşen kılup ol māh-ı tābānum
- 3 Yüzüm güldi göñülden ğam gidüp zevḳ ü şafā geldi
Yüzüme bir güle baḳdı bugün ol verd-i ḥandānum
- 4 Mūsā‘id oldu devlet şāhid-i maḳşūd el vèrdi
Benümle merḥabā ètdi benüm ol şāh-ı ḥübānum
- 5 Hezārān ḥamd [u] minnet Ḥaḳḳ’a kim bāĝ-ı cihān içre
Gül-i maḳşūdı buldı ‘andelīb-i ḳalb-i nālānum
- 6 Esüp bād-ı muvāfiḳ ḥaste göñlüm saĝ esen oldu
Şalındı seyr-i bāĝa nāz ile serv-i ḥırāmānum
- 7 Murādum üzre döndi sāĝar-ı devr-i felek şimdi
Selīsī ḥamdi’llilāh kim geḳer ‘ıyş ile devrānum

²⁷⁶ 1-Aḥzānum: ḥazānum, metin

GAZEL-İ ‘UBEYDİ²⁷⁷*müstef‘ilün/ müstef‘ilün/ müstef‘ilün/ müstef‘ilün*

- 1 Sākī mey-i gül-fām ile ʔolsun şürāḫī vü sebū
Būs-ı lebi yādına yāruḡ içelüm bir kaç ʔolu
- 2 Ḥayli ʔerāvet bağlayup gösterdi ḥaṭṭuḡ kendüyi
Zülf-i siyāhuḡ taḡ mıdur eylerse aḡa ser- fūrū
- 3 Fūrkat deminde ‘ıyş u nūş etdük dil-i ḥūnīn ile
Baḡrum kebāb eşkim şarāb her dīdem oldı bir kedū
- 4 Ğam ḥānede ʔal bir gece dēdüm o serv-i ʔāmete
Güldi dēdi ol ʔaşı rā ʔursun buralar eli ʔo
- 5 Olursa sāde Ğam degül şı‘rı ‘Ubeydūḡ ey göḡül
Düşmiş hevā-yı zülfine sevmiş yine bir sāde rū

²⁷⁷ Ubeydi Divanı’nda bu gazele rastlanılmamıştır.[ubeydi- hayatı- edebi kişiliği ve Divânının Tenkitli Metni, Dok.T. M. Şahabettin Ünlü, Mimar Sinan Üniv. İst. 1991.]

GAZEL-İ EDİBİ

müstef'ilün/ müstef'ilün/ müstef'ilün/ müstef'ilün

- 1 Tolsun şarāb-ı nāb ile sākī yine cām u sebū
Bārān-ı ğam tıtdı bizi lütf eyle şun bir kaç tolu
- 2 Kālū belāda tā ezel naḥl-i ḳad-i bālāsını²⁷⁸
Tübā temāşā eyleyüp ol serve ḳılmıṣ ser- fūrū
- 3 Gelmez ṭarīḳ-i ‘aşḳa çün gitsün ḳapıñdan şür hemān
Şāhum saña yüz ḳat(?) dēdüm gelmez yola gitsün ‘adū
- 4 La‘l-i lebūñden dil-berā vērme meded şāfī cevāb
Neylersen eyle düşmeni bir dāla lütfet aşā ḳo
- 5 Hāḳḳ’ā Edībī görmedüm ‘ālemde dildāruñ gibi
Nāzik-miyān[u]serv-ḳad şīrīn-dehān u ḥande-rū

²⁷⁸2- Kālū belā: Ar‘af ,172.... e lestu birabbikum, kālū belā,....(Allahû Tealâ şöyle buyurdu): “Ben, sizin Rabbiniz değil miyim?” Dediler ki: “Evet...”

MERŞİYE-Yİ BÂKÎ BERÂY SULTÂN SÜLEYMÂN HÂN²⁷⁹*mef'ûlû /fâ'ilâtü /mefâ'ilü /fâ'ilün*

-I-

- 11a 1 Ey pây-bend-i dāmgeh-i kayd-ı nām u neng {17b}
 Tā key hevā-yı meş'ale-i dehr-i bî-direng²⁸⁰
- 2 Añ ol günü ki āhır olup nev-bahār-ı 'ömr
 Berg-i hāzāne dönse gerek rûy-ı lāle-reng
- 3 Āhır mekānuñ olsa gerek cür'a gibi hāk
 Devrān elinden erse gerek cām-ı 'ıyşa seng
- 4 İnsān odur ki āyİne-veş kalbi şāf ola
 Sİneñde neyler ādem isen kİne-i peleng
- 5 Ğayret gözinde nēceye dek ğaflet uyhusı²⁸¹
 Yētmez mi saña vākı'a-i Şāh-ı şİr-ceng
- 6 Ol şeh-süvār-ı mülk-i sa'ādet ki rahşına
 Cevlān deminde 'arşa-i ālem gelürdi teng
- 7 Baş egdi āb-ı tİğına küffār-ı Üngürüs
 Şemşİri gevherini pesend eyledi Freng
- 8 Yüz yere kodı luţf ile gül-berg-i ter gibi
 Şandūka şaldı hāzin-i devrān güher gibi

- II -

²⁷⁹ BD,s.75-80.²⁸⁰ 1- meş'ale: meşgale.²⁸¹ 5- ğayret: 'ibret.

- 1 Hakkā ki zīb ü zīnet-i iqbāl ü cāh idi
Şāh-ı Sikender-efser ü Dārā-sipāh idi
- 2 Gerdūn ayağı tozına eylerdi ser-fürū
Dünyāya hāk-i bār-gehi secde-gāh idi
- 3 Kem-ter gedāyı az ‘aṭāsı kılurdu bāy
Bir luṭfı çok mürüvveti çok pādişāh idi
- 4 Hāk-i cenāb-ı hāzreti der-gāh-ı devleti
Fazl u belāgat ehline ümmīd-gāh idi
- 5 Hük-m-i kazāya vèrdi rızāyı egerçi kim
Şāh-ı kazā-tevān u kader-dest-gāh idi
- 6 Gerdūn-ı dūna zār u zebūn oldu şanmañuz
Maḳşūdı terk-i cāh ile ḳurb-i İlāh idi
- 7 Cān u cihānı gözlerümüz görmese n’ola
Rūşen cemālī ‘āleme ḥurşīd ü māh idi
- 8 Hurşīde baksa gözleri ḥalkuñ tola gelür
Zīrā görince ḥāṭıra ol meh-liḳā gelür

-III-

- 1 Döksün şehāb ḳaddīn añup ḳatre ḳatre ḳan
Ėtsün nihāl-i nārveni naḥl-i ergavān
- 2 Bu acılarla çeşm-i nücūm olsun eşk-bār
Āfāḳı tutsun āteş-i dilden çıkan duḥān

11b

- 3 Ḳılsun kebūd cāmelerin āsmān siyāh {17a}
Geysün libās-ı mātem-i Şāhı bütün cihān

- 4 Yaşsun derûn-ı sîne-i ins ü perîde dâğ
Nâr-ı firâk-ı Şâh Süleymân-ı kâm-rân
- 5 Kıldı firâz-ı küngüre-i ‘arşî cîlve-gâh
Lâyîk degüldi şânına Hakk’â bu hâk-dân
- 6 Mürğ-i revânı göklere êrdi hümâ gibi
Kaldı hâzîz-i hâkde bir iki üstüh²⁸²ân
- 7 Çâpük-süvâr-ı ‘arşa-i kevn ü mekân idi
İkbâl ü ‘izzet olmuş idi yâr hem-‘inân
- 8 Ser-keşlik êtdi tevsen-i baht-ı sitîzekâr
Düşdi zemîne sâye-i elîf-ı Kirdgâr
- IV-
- 1 Olsun felekde bencileyin zâr u bî-çarâr²⁸³
Âfâkı gezsün ağlayurağ ebr-i nev-bahâr
- 2 Dutsun cihânı nâle-i mürgân şubh-dem²⁸⁴
Güller yolınsun âh u figân eylesün hezâr
- 3 Sünbüllerini mâtem êdüp çözsün ağlasun
Dâmâne döksün eşk-i firāvânı kûhsâr
- 4 Anđukca bûy-ı hulğunı derdünle lâle-veş
Olsun derûn-ı nâfe-i müşg-i Tatar târ
- 5 Gül hasretünle yollara tutsun kulağını

²⁸² 6- üstüh²⁸²ân: üstühân.

²⁸³ 1- Felekde: gamuğda.

²⁸⁴ 2- Dutsun: tutsun.

Nergis gibi kıyāmete dek çeksün intizār

- 6 Deryālar étse ‘ālemi çeşm-i güher-feşān
Gelmez vücūda sencileyin dürr-i şāh-vār
- 7 Ey dil bu demde sensin olan baḡa hem-nefes
Gel nāy gibi inleyelüm bārī zār zār
- 8 Āheng-i vāh u nāleleri edelüm bülend²⁸⁵
Aşhāb-ı derdi cūşa getürsün bu heft bend
-V-
- 1 Gün toḡdı şāh-ı ‘ālem uyanmaz mı h‘ābdan
Kılmaz mı cilve ḡayme-i gerdün-cenābdan
- 2 Yollarda kaldı gözlerümüz gelmedi ḡaber
Ḥāk-i cenāb-ı südde-i devlet-me‘ābdan
- 3 Reng-i ‘izārı gitdi yatur kendü ḡuşk-leb
Şol gül gibi ki ayru düşüpdür gül-ābdan
- 4 Gāhī ḡicāb-ı ebre girür ḡüsrevā felek
Yād eyledükce luḡfuḡı terler ḡicābdan
- 12a 5 Tıfl-ı sirişki yērlere girsün du‘ām odur {14b}
Her kim ḡamuḡdan aḡlamaya şeyḡ u şābdan
- 6 Yansun yaḡılsun āteş-i hecrünle āfitāb
Derdünle ḡara çullara girsün seḡābdan
- 7 Yād eyledükce hūnerlerünḡi ḡanlar aḡlasun

²⁸⁵ 8- Vāh:āh.

Tîğün boyınca qaraya batsun kırābdan ²⁸⁶

- 8 Derd [ü] gamuñla çāk-i girībān édüp qalem
Pîrāhenini pârelesün guşşadan ‘alem

-VI-

- 1 Tîğün içürdi düşmene zaḥm-ı zebānları
Baḥş étmez oldu kimse kesildi lisānları

- 2 Gördi nihāl-i serv-i ser-efrāz-ı nîzeñi
Ser-keşlik adın aḡmadı bir daḡı bānları

- 3 Her ḡanda baḡsa pāy-ı semendün nişār içün
Cānlar yoluñda cümle revān étđi cānları ²⁸⁷

- 4 Dest-i fenāda mürğ-ı hevā ṭurmayup döner
Tîğün Hüdā yolında sebīl étđi cānları ²⁸⁸

- 5 Şemşīr gibi rüy-ı zemīne ṭaraf ṭaraf
Şalduñ demür ḡuşaḡlu cihān pehlevānları

- 6 Alduñ hezār meykedeyi mescīd eyledün
Nāḡūs yerlerinde okutduñ ezānları ²⁸⁹

- 7 Āḡır çalındı kūs-ı raḡīl étđün irtihāl
Evvel ḡonaḡuñ oldu cihān büstānları ²⁹⁰

- 8 Minnet Hüdā’ya iki cihānda ḡılup sa‘īd
Nām-ı şerīfün eyledi hem gāzī hem şehīd

²⁸⁶ 7- eyledükce: eylesün.

²⁸⁷ 3- baḡsa: başsa./ cānlar: ḡānlar.

²⁸⁸ 4- dest: deşt.

²⁸⁹ 6- meykedeyi: büt-gedeyi.

²⁹⁰ 7- cihān: cinān.

- VII -

- 1 Bâķī cemāl-i Pādişeh-i dil-pezi gör
Mir'āt-i şun'-ı Hāzret-i Hayy-i Kādī gör
- 2 Pīr-i 'āzīz-i mışr-ı vücūd etti irtihāl
Mīr-i cevān-ı çāpūk-i Yūsuf-naẓīr gör
- 3 Gün toğdı şimdi gāyete erdi sepīde-dem
Ruḥsār-ı ḥūb-ı ḥüsrev-i rüşen-zāmīr gör
- 4 Behrām-ı vaķtı gūra yetürdi bu şayd-gāh
Var işigine ḥidmet-i Şāh Erdeşīr gör
- 5 Ber-bād kıldı taķt-ı Süleymānı rūzgār
Sulṭān Selīm Hān-ı Sikender-serīr gör
- 6 Vardı peleng-i kūh-ı veğā h'āb-ı rāḥate
Kūh-sār-ı kibriyāda ṭuran nerre şīr gör
- 12b 7 Cevlāne gitdi ravzaya ṭāvūs-ı bāğ-ı ḳuds {14a}
Ferr-i ḥümāyı evc-i sa'ādet- mesīr gör
- 8 İķbāl ü baķt-ı ḥüsrev-i āfāk müstedām
Rūḥ u revān-ı Şāha Taḥiyyāt ve's-selām

MERSİYE-İ BÂKÎ EFENDİ BERAY-I SULTÂN²⁹¹*Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*

-I-

- 1 Cāy-ı āsāyiş olur şanma cihān-ı fānī
Eyleme kaşd-ı 'imāret bu ḥarāb eyvānī
- 2 Menzil-i bār-ı belā köhne-serādur dünyā
Künc-i rāḥāt yeri zann eyleme bu vīrānī
- 3 Felegün kaşr-ı dil-āvīzīne meftūn olma
Néce mīrāşa girüpdür bu sarāy-ı fānī
- 4 Düşmen-i ehl-i keremdür felek-i sifle-nevāz
Göz göre nētdi o Şeh-zāde-i 'ālī-şānī
- 5 Āb [u]tābın giderüp teff-i semūm-ı ḳahrı
Berg-i nīlūfere döndürdi gül-i ḥandānī
- 6 Ḳanı ol küngüre-i tēc-ı sa'ādet mihri
Ḳanı ol bār-geh-i luṭf u kerem sultānī²⁹²
- 7 Ḳanı ol dürr-i dil-efrüz-ı sehā deryāsi
Ḳanı ol gevher-i nā-yāb-ı mürüvvet kānī
- 8 Mihr ü māh-ı felek u taḥt-ı sa'ādet sultān
Şem'-i eyvān-ı serā-perde-i 'işmet sultān

²⁹¹ BD, 82-85. Başlık “**Mersīye-i Mīhrümāh Sultān**” şeklindedir.

²⁹² 6- mihri: güheri.

-II-

- 1 Ebr-i bārān ki yağar bāğ u gülistān üzre
Kaṭreler kim dökilür sünbül ü reyḥān üzre
- 2 Cūylar kim tolanur dāmen-i şaḥrālarda
Jāleler kim görünür lāle-i Nu‘mān üzre
- 3 Hep o göz yaşlarıdır aḳdı bisāṭ-ı arṣa
Ağlaşur ehl-i semā Ḥazret-i Sulṭān üzre
- 4 Mātemin tutsa n’ola ‘ālem-i ‘ulvīde melek
Sāye-i raḥmet-i Raḥmān idi insān üzre
- 5 Bu fenā gülşeninüñ ḥār u ḥasından göçürüp
Kurdılar bār-gehin ravṣa-i Rıdṽān üzre
- 6 Cism-i pākin götürüp ḥākden aldı Rıdṽān
Döşedi ḥ‘āb-gehin ğurfe-i ğufrān üzre
- 7 Ser-be-ser şalmışdı sāye-i faẓl u iḥsān
Şeh-per-i ‘āṭifetin ḥayl-i yetīmān üzre
- 8 Ağlañ ey ḥayl-i yetīmān u ğarībān ağlañ
Yād edüp ni‘met-i sulṭānı firāvān ağlañ

-III-

13a	1 ‘İyd yaklaşdı döşensün yine kaşr u eyvān
Çıkup eyvān-ı sa‘ādetde buyursun Sulṭān2 Derd-i dīvārına ğaram eylesün eşrāf u kibār | {9b} |
|-----|--|------|

Eşiki hâkine yüzler süre gelsün a‘yân²⁹³

3 Hâla Sulţân dèyü şehzâdeler iqbâl êtsün
Gelsün ol lütf u kerem kânına şād u handân

4 Ah kim h‘āb u hayāl oldu bu devletler hep
Tırmadı ‘aksine devr eyledi çarh-i devrân²⁹⁴

5 Gelüp aḥbāb sarāyuḡda seni görmeyicek
Kanı Sulţân dèyü eflāke erişsün efgān²⁹⁵

6 Ne ḥaṭā eyledüḡ ey tır-i kec-endāz-ı felek
Merdüm-i dīde-i devrāna toḡındı peyḡān

7 Meded Allāh meded ‘avn [u]‘ināyet senden
Bu firāk āteşine döymege ṭāḡat senden

-IV-

1 Bir yere cem‘ olalum ḥāṭır-ı maḥzūnlar ile
Zār zār ağlaşalum dīde-i pür-ḡūnlar ile

2 Gülmenüḡ oynamanuḡ gitdi zamānı şimdi
Ḥālümüz söyleşelüm ḡālī diger-ḡūnlar ile

3 Şöyle bī-hūş [u] ḡarāb eyledi efsāne-i ḡam
‘Aḡlumuz başumuza gelmeye efsūnlar ile

4 Naḡd-i vaḡt oldu bize eşk-i sefid [ü] ruḡ-ı zerd
Derd [ü] ḡam ṭālibiyüz aḡçe vü altunlar ile

²⁹³ 2- Derd-i dīvārına ḡaram eylesün: Der-i der-ḡāhına ‘azm eylesün.

²⁹⁴ 4- devrân: gerdân.

²⁹⁵ 5- Sarāyuḡda: serîründe.

- 5 Kõndı řařn-ı çemene ravza-i Firdevs içe
Sāye-bānlar şurulup şetr-i hũmāyũnlar ile
- 6 Ni‘met-i raşmet-i sultāna yētiřdi o velī
Biz ciger hũnı yērũz bunda ciger-hũnlar ile ²⁹⁶
- 7 Kāpusunda ēřigi hĩdmetin eyler ğılmān
Hũrīler şarşu tũrur atlas u eksũnlar ile ²⁹⁷
- 8 Minnet Allāha kemāl-i kerem-i Rabbānī
Eyledi iki cihān devletine erzānī
- V-
- 1 Lāyık-ı maġfiret-i Hāzret-i Ğaffār olsun
Devlet-i nā-mũtenāhiye sezā-vār olsun
- 2 Hil‘at-ı fāhiresin dāmen-i ‘afv-i Settār
Rũh-ı pākine ğıdā lezzet-i dīdār olsun ²⁹⁸
- 3 Merķad-i pākin ēdũp şem‘-i hidāyet-rũřen
Meşhed-i řāhiri mũstaġraķ-ı envār olsun ²⁹⁹
- 13b 4 ‘Āķıbet yoklıĝ imiş kār-ı cihān ey Bāķī {9a}
Nēdelũm řāh-ı cevān-başt-ı cihān var olsun
- 5 Daşı ol duşter-i sa‘d-aşter-i pākīze-ĝũher
Çeşm-i Nāhīd gibi rũřen ü bī-dār olsun

²⁹⁶ 6- Mecmuāda 5.beyit ile 6. Beyit yer deĝiřtirmiřtir. Raşmet-i sultāna: raşmet-i Rařmāna.

²⁹⁷ 7- eksũn: eknũn, metin.

²⁹⁸ 2- fāhiresin: fāhiresi.

²⁹⁹ 3- Bu beyitten sonra farklı bir yazı tarzıyla “**Hāzret-İ Monlā Cāmī**” bařlıĝı ile Farsça bir beyit kaydedilmiştir. şiirin bũtũnlũĝũnũn bozulmaması amacıyla, farsça beyit şiirden sonra verilmiştir.

- 6 Āb-rūy-ı vūzerā Hazret-i Aḥmed Paşa
 Mazḥar-ı keff-i Ḥüdāvend-i cihān-dār olsun³⁰⁰
- 7 Aḳ gül ḡoncaları gibi güzel körpeleri
 Ḥār-ı āzārdan Allāh nigh-dār olsun³⁰¹
- 8 Ġarḳa-i rahmet ola rūh-ı revān-ı Sulṭān
 Ḥūrīler mūnis ola gülşen-i Firdevs mekān

(13a,k)

{{(10b,k)}}

30

ḤAZRET-İ MONLĀ CĀMĪ³⁰²

mefāʿlūn/mefāʿlūn/feʿlūn

Ġaraz ez cāme defʿ-i harr u berdest

Ne-dāred meyl-i zīnet her ki merdest

³⁰⁰ 6- keff-i : luṭf-ı.

³⁰¹ 7- körpeleri : körpelerin.

³⁰² Bu şiir 13a'da kenara kaydedilmiş olup şiirin bütünlüğünün bozulmaması amacıyla burada gösterilmiştir.

(13b)

{(9a)}

31

ĞAZEL-İ ‘ÂLİ³⁰³

fâ‘ilātün/ fâ‘ilātün/ fâ‘ilātün/ fâ‘ilün

- 1 Bunca bīmāruñ ‘aceb fikr eylemez mi çāresin
Ol tabīb-i cān çoğaldur muttaşıl bī-çāresin³⁰⁴
- 2 Tīği cānlar pāreler peykāmı diller yareler
Dindi ādem neylesün nētsün o cānlar pāresin³⁰⁵
- 3 ‘Ārıḫ-ı cānāna ḫaṭ geldiyse zāhid ağılama
Yuyamaz deryā daḫı ey dil bu yüzler ḫarasın³⁰⁶
- 4 Saḫa beḫzer bir mesiḫā-dem bulunmaz dostum
Yēr ü gök arasını āhum gerekse arasın³⁰⁷
- 5 Yār ile şoḫbet budur ‘Ālī’leṭāfet bundadur
Ol saḫa düşnām ēde sen ṭurmaya yalvarasın

(13b)

{(9a)}

32

MAṬLA‘-I HĀŞİMİ³⁰⁸

mefā‘ilün/fe‘ilātün/mefā‘ilün/fe‘ilün

- 1 Emīr-i meclis olursam ‘aceb mi şoḫbeṭde
Ġulām-ı ḫalkā-be-gūşam piyāle ḫidmetde

³⁰³ GAD, 218.

³⁰⁴ 1- ‘aceb: meger./ bī-çāresin: āvāresin

³⁰⁵ 2- cānlar pāreler: diller yaralar, diller yareler: cānlar pāreler.

³⁰⁶ 3- zāhid: zā’id.

³⁰⁷ 4- yēr ü gök: yēr ile gök.

³⁰⁸ Kınalızade Hasan Çelebi’nin Tezkiretü’ş-Şu’ara’sında bu beyit Üsküdarlı Haşimî’ye ait olarak verilmiştir.

(13b)

{(9a)}

33

HÂŞİMÎ GÜFT

mef'ülü /fâ'ilâtü/mefâ'ilü /fâ'ilün

- 1 Ebr-i sefîde girdi şanursın meh-i nevî
Ebrû-yı yârı kaplasa destârı qallavî

(13b)

{(9a)}

34

Hişâlî Güft

mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün

- 1 Füzûn olsun ço derdüm çıksın eflâke dem-i serdüm
Şalın sen gayrılarla ile ey nihâl-i naz-perverdüm
- 2 Fiğân étsem n'ola bülbül şıfat kim bâğ-ı kûyunda
Cüdâ kılmak muqarrer oldu şimdi ol ruḥı verdüm
- 3 N'ola hicrünle 'azm-ı gurbet étsem kim bu 'âlemde
Bir iki gün bilürsün ḥod senünle gönül eglerdüm
- 4 Felek senden ayırdı ölmedin kām almadum gitdüm
Dirîğâ kim kapuḡdan ben ölem ayrılmayam dèrdüm
- 5 Degüldür kimse vâkıf ey Hişâlî 'azm-ı gurbetle
Hemân bir ben bilürem bir Hüdâ ancak benüm derdüm

ĞUBĀRĪ GÜFT

mefā'ilün/fe'ilātün/ mefā'ilün/ fe'ilün

- 14a 1 Ğanı o kebk-i hırām ile êtdüğüm pervāz {8b}
 Dilā gözümde uçar şimdi ol gözi şeh-bāz
- 2 Ğanı o serv-i revān ile 'azm-ı seyr-i kenār
 Ğanı anuñla olan mā-beyinde nāz u niyāz
- 3 Ğanı o şāh-ı cihānıla êtdüğüm demler
 Ğanı o şūh cefākāra 'arz-ı sūz [u] güdāz
- 4 Ğanı haber vēr o mehpāreden şabā ki (?) henūz
 Eder mi 'āşık-ı dil hasteler niyāzına nāz
- 5 Añar mı bendesini gör o şūh-ı şehir-āşūb
 Getür var ise haber ehl-i dilde vākıf-ı rāz
- 6 Şabā ilet ser-i kūyunda cānım eyle fedā
 Dègil o şūha ki dilde niyāz u elde piyāz
- 7 Ğanı o 'āşık-ı rüsvā ki mest kūyunda
 Êderdi nāle vü feryāda rüz [u] şeb āgāz
- 8 Ğanı Ğubārī-yi şeydā karīn-i kūy-ı vefā
 Ğanı o 'āşık-ı dīdār-ı Aḥmed-i Mümtāz
- 9 Niyāzım ol saña lütf èyle ey debīr-i felek
 Bu şî'ri mekteb-i 'irfānda ehl-i dillere yaz

ĞUBĀRĪ RĀST

fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün

- 1 Tolaşur dāmen-i pākine yürür dildāruñ
Yoğ ola naħlını gūlzāra dikenler ħaruñ
- 2 Kūrusun elleri èllerde olup ‘ömri kışa
Yā Rab ol şāħ-ı gül[e] el uzadan aġyāruñ
- 3 Ola kim dest-i erāzilden èdem yārı ħalāş
Sūreyim pāy-ı semendine yüzüm ħūnkāruñ
- 4 Şulı şeftālūların bu sene alduķ vāfir
Berħudār ide Ĥüdā naħl-ı vūcūdın yāruñ
- 5 Naķd-i cāna vèrürüm būs-ı lelim dèmiş o yār
Ey Ġubārī gözūñ aç uyuma gör bāzāruñ

GAZEL-İ BÂKÎ GÜFT³⁰⁹*mefâ'ilün/ mefâ'ilün/mefâ'ilün/mefâ'ilün*

- 1 Göñül aqđı gözüm yaşı gibi ol kıadd-i dil-cūya
Niçün meyl étmez ol serv-i hırāmānum aķar suya
- 2 Baķa devlet yüzün göstermeyen baķt-ı siyāhumdur
Kara zülfün ki çekmiş perde ol ruhsār-ı nīkūya
- 3 Şu 'āşık kim senün hüsñün belāsından helāk oldu
Şan ol bīmārdur şıhķat yetişdi vardı uyķuya
- 4 Felekde ay u gün sen şehriyāruñ şehir-i 'aşķında
Kesilmiş başlardur kim dikilmiş burc[u] bārūya
- 5 Yine cisminde Bāķī hanķerünle yaralar çizdi
Şanasın sāde-rū bir dil-rübāyı çekdi pehlūya

³⁰⁹ BD, 457-458. Ėazel-i Bāķī Güft: Maķla'-yī Bāķī,metin.

GAZEL-İ HİŞÂLÎ

mef'ülü/mefâ'ilü/mefâ'ilü/fa'ülün

- 14b
- 1 Yâr olmasa meclisde inen 'ıyş u dem olmaz {12a}
Bir şöhbete kim gelmeye dil-ber kadem olmaz
 - 2 Çekmez ğam-ı 'âlem saña her kim ola 'âşık
Meşhûr meşeldir bu ki 'âşıkda ğam olmaz
 - 3 Gelmez ser-i zülfünle ğamum kâle muhaşşıl
Hecrünle bu şeb çekdüğim ey meh dësem olmaz
 - 4 Maẓmûnı bulup tâze edâlarla o servün
Başlarsan eger kâmeti vaşfinda kem olmaz ³¹⁰
 - 5 Biñ cevır êde ger cāna Hîşālî ne ğam ol şāh
'Uşşāka 'adū ta'nı gibi bir sitem olmaz

³¹⁰ 4- başlarsan: beslersen,metin

ĞAZEL-İ EDİBİ

mef'ülü/mefâ'llü/mefâ'llü/ fâ'ülün

- 1 Bir meclise ayak başa cām anda ğam olmaz
Sāġar gibi ĥaĥķā ki mübārek ķadem olmaz
- 2 Yok bencileyin baġrı yanık 'āşık-ı bī-dil
Bir sencileyin lāle ruĥ u gonca-fem olmaz
- 3 Kūyına 'aceb varmamaġa ķāre mi vardur
Bir ġün o mehūġ ġün yüzini görmesem olmaz
- 4 Ey nūr-ı bařar dūr olalı ĥāķ-i derūnden
Ĥūnābe-i ķeřmüm mehüm aķmaya dem olmaz
- 5 Hep ĥālet-i 'aşķ ile durur nazm-ı Edībī
Keyfiyyet ile söylenen eş'ār kem olmaz

(14b)

{{(12a)}}

40

GÜFTE-İ ĞARRĀ ³¹¹

mef'ülü/ mefâ'ilü/mefâ'ilü/ fa'ülün

- 1 Anuñ ki ğam-ı 'aşkıñ ile kıaddı ğam olmaz
Meydān-ı muhabbetde o şābit kıadem olmaz
- 2 Seyr ile varup gülşen-i kūyın o nigāruñ
'Āşıqlara anuñ gibi bāğ-ı İrem olmaz

(14b)

{{(12a)}}

41

BEYİT

mef'ülü/ mefâ'ilü/mefâ'ilü/ fa'ülün

- 1 Yār eylemesün kendüye tek ğayrıyı hemdem
Vaşlından eđerse bizi maħrūmı ğam olmaz

(14b)

{{(12a)}}

42

MAṬLA'

mef'ülü/ mefâ'ilü/ mefâ'ilü/ fa'ülün

- 1 Kūyuñda yüzüñ kim ki görür anda ğam olmaz
Gülzār-ı cinān içre efendi elem olmaz

(14b)

{{(12a)}}

43

MAṬLA'

fe'ilātün/fe'ilātün/fe'ilātün/fe'ilün

- 1 Bu cihāndan getüri geçdi dil-i āzāde
Şimdi dīvāne göñül'ālem-i istiğnāda

³¹¹ Metinde şiiri gösteren iki başlık vardır. Biri şiir başlamadan önce üstünde yer alan “güfte-i ğarā” şeklinde; diğeri ise sayfanın kenarına kaydedilmiş “ġazel-i a'lā” şeklindedir.

(14b)

{{(12a)}}

44

BEYİT ³¹²

mef'ülü /fā'ilātü/ fā'ilātü/fā'ül

- 1 'Āşık ki derd-i 'aşkuñ ile hasta-ḥāldür
Vaşluñ olur ḥayāl éder ammā muhāldür

(14b)

{{(12a)}}

45

BEYİT 'UḲALĀ BİRĀDER

mef'ülü /fā'ilātü/mefā'ilü /fā'ilün

- 1 Tedbīr odur ki dünyede evlenmeye kişi
El verir ise erkek ala almaya dişi

46

KAŞİDE- İ SELİSİ ³¹³

mefā'ilün /fe'ilātün /mefā'ilün /fe'ilün

15a

- 1 Sepīde dem ki çeküp cünd-i berfi şāh-ı şitā {11b}
Vilāyet-i çemeni başdı eyledi yağma
- 2 Şoyup libāsını eşcārı ḳodı gömlekle
'Aceb yüz aklıḡı étdi yine şeh-i sermā
- 3 Dökildi gülşene cünd-i şitā aḡın şaldı
Pür oldu leşkeri bārān u berf ile dünyā
- 4 Şu deḡlü ḥalkı şaşırđı üşitdi ḳorḳutdı
Ki künc-i ḥāne-i mermeri eyledi me'va

³¹² AZD,s.462.

³¹³ Mecmuâda Kaşide-i Hâletî başlığıyla verilmiştir. Bu durum muhtemelen müstensihin 28. beyitteki (ḥālîni) sözcüğünü sehven Hâletî okumasından kaynaklanmaktadır.

- 5 Düşerse gülşene külhan n'ola bu faşl içre
Görince şöhret-i sermāyı  tdi halk anı c 
- 6 Meger ki serv   elinde bulunmadı şecere
Yeşilin aldı başından g l p nak b-i şit 
- 7  emende nergise k r  tmemiş b r det-i dey
Oturmuş ar asına giymiş  teşi kem  
- 8  en r şanma ki b s-ı şit  fer 'inesin
Meger ki da'vet  d p g sterir y d-i beyz 
- 9 Şu de l  kapladı z lmet cih n  kar ya dı
Ki a da karayı fark  tmez oldu her b n 
- 10 Şanasın a  de ize d nd  berfle g l en
Sef nedur anu   st nde her var k g y 
- 11  emende cevher dey cevherid r y   d
Cev hir ile p r oldu d k n  ser-t - p ³¹⁴
- 12 Riy zet eyley ben erba' ne girmişd r
Giyerse t r-i felek n'ola bir bey z  ab 
- 13  emende şanma ki eşc ra berf ya mışdur
Ki giydi her birisi bir a  k rk şovud  hev ³¹⁵
- 14 Bel rmez oldu gece g nd z oldu t r cih n
 ara k ş oldu  rişdi yine şeb-i yeld 
- 15 Nu  d-ı berf  cih na şu de l  şa dı felek
G m şden  tdi eşigin cem' -i bay u ged ³¹⁶

³¹⁴ Vezin bozuktur

³¹⁵ Vezin bozuktur.

- 16 Gelür o fâzıl-ı devrân éder dèyü teşrîf
Döşendi bâğa ser-â-ser beyâz bir dîbâ
- 17 Emîn-i millet-i beyzâ mu‘ayyen dîn-i nebî
Melâz-ı hayl-i yetîmân u melce-i fuķarâ
- 18 Emîr-i hayl-i efâzıl zâhîr-i şadr-ı kirâm
Süvâr-ı esb-i feżâ‘il güzîde-i ‘ulemâ
- 15b 19 Muķîm-i şer‘-i Mużaffer Efendi hâzreti kim {11a}
Semend-i fażlına pâ-mâl zümre-i ‘adâ
- 20 Nesîm-i ‘adli toķunmuş durur ķulağına
Nihâl-i gül n’ola hâvf ile ditrer ise şehâ
- 21 Yanup yaķılmadı kimse zamân-ı ‘adlinde
Meger ki şiddet-i sermâ vü dîde-i hime(?) ola
- 22 Münevver eyledi âfâķı mihr-i ma‘deleti
Ėubâr-ı dergehi vèrdi ‘uyûn-ı dehre cilâ
- 23 Cihânı lutfla hep ķıldı bende-fermânı
Şu değlû vèrdi aķa ‘izz u mekremet Mevlâ
- 24 Muķâbil olsa eger aķa rezm-i fażl içre
Olurdı teng ‘adûya bu ‘arşa-ı binâ
- 25 Sen ol nihâl-i gülistân-ı istiķâmetsin
Görünce ķâmetünĖi ķıldı ser-fürû Tûbâ

³¹⁶ Vezin bozuktur.

- 26 Göreydi fażl-ı kemālün Celāl sultānum
Revān olurdı senün ħürmetünġe şubĥ u meşā
- 27 Du‘ā-yı devletünġe müşteġil durur dā‘ım
Ėderse n’ola dil-i zāra lütfün istid‘ā
- 28 Yanup yaķılsa n’ola ħālını saġa dil-i zār
Ki sūz-ı derdini teskīne çāre yok aşlā
- 29 Şovuk baķar baġa ‘ālem görüp senün lütfün
Ne ġam eger ki şovukluk Ėderler ise baġa
- 30 ‘Aceb durur ki bürüdet cihānı tutmuşken
Benüm bu sūz-ı dilim sākin olmadı kaţ‘ā
- 31 Yeter Selīsī bu sūz u güdāz-ı ‘arz-ı kuşūr
Du‘ā-yı devletine başla oldurur evlā
- 32 Niteki münhezim Ėde bahār-ı ‘askerini
Niteki ġālib u manşūr ola şeh-i sermā
- 33 Ėdüp ‘adūya seni Ĥaķ mużaffer u manşūr
Serīr-i ‘izzet u rif‘atde olasın ebedā
- 34 Nihāl-i devletünġi şaķlayup yavuz yĖlden
Hemişe necl-i necilün mu‘ammer Ėde Ĥüdā

(15b)

{(11a)}

47

BEYİT

fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün

- 1 Her kaçan mey içġasız ‘işret evin ābād Ėdüp
Cür‘asını şaġasız torpaġa bizni yād Ėdüp

(15b)

{{(11a)}}

48

BEYİT

mefā'ılün/mefā'ılün/mefā'ılün/mefā'ılün

- 1 Tırāş olduḡda ḡaṭ şīt ü şarīrin şanma beyhūde
Fırāḡ-ı ḡüsn içün her bir ser-i mū biṅ fiḡān eyler

(15b)

{{(11a)}}

49

BEYİT

fe'ilātün/fe'ilātün/fe'ilātün/ fe'ilün

- 1 Şimdi hīḡ ḡam yemezüz vërse maḡşūdumuz el
Ber-murād olmaḡı bilmem ne şanurduḡ evvel

(15b)

{{(11a)}}

50

BEYİT

mefā'ılün/ mefā'ılün/ mefā'ılün/ mefā'ılün

- 1 Tıtuşdı ol kıl oḡlınuḡ ruḡ-ı pür ṭābına dünyā
Ocaḡdan böyle yaluḡ yüzli çoḡdan olmadı peydā

51

[FARSÇA MATLA']

mefā'ılün/ fe'ilātün/ mefā'ılün/ fe'ilün

16a

- Sipīde dem ki şodem mahrem-i sarāy- ı sürür
Şinīdem āyet-i tūbū ilallāh ez-leb-i hūr

{2b}

ĞAZEL-İ SELİSİ

fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/fe‘ilün

- 16b 1 Zāhidā baḡa yūri pend édüben çekme emek {13a}
 Göñlümi cām-ı leb-i yārdan olmaz çekmek
- 2 Elemin sonra çekersin seni pek ellerler
 Rind-i mey-ḡārelere ta‘nı ko şūfī el çek
- 3 Yıkılup şarşar-ı ‘aşḡ ile olurdu ber-bād
 Dūd-ı āh-ı dilim olmasa eger göge direk
- 4 Çek kemān-ı ḡamın ol saḡt- dilün mā’ıl iseḡ
 Ḳatı meşhūr durur bu ki ya tek ṡur ya pek
- 5 Ey Selīsī yine tenhā düşürürsem fırsat
 Ḥāl[ümi] ‘arz édeyin pāyına yārün düşerek

NAZİRE- İ MUHİTİ³¹⁷*fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün*

- 1 Ehl-i bezm içre gerüp sîne-i cām-ı Cem çek
Rind-i mey-ı hāre iseñ ey dil-i rüsvā gerçek
- 2 Cām-ı billūr ile gördüm reh-i maḳsūdumı ben
Her vişāli ḳadeḫūñ oldı baña çün ‘aynek
- 3 Gitme gel ḡayrı ile pīr-i muḡān meclisine
Sāḳiyā sen ayağı çünki çekersin giderek
- 4 Gerçi ḳahr ile ‘azab lāzıme-i şāhīdür
Gāhī cevır eyler iseñ gāhī mürüvvet de gerek
- 5 Bu Muḫīṭī sürünir yolda mişāl-i sāye
Ḳapuña ‘azm edüben maḳşadıdır yüz sürmek

³¹⁷ Bu gazel MUD ‘de yoktur.

GAZEL-İ DAYFİ

fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün

- (16b) 1 Hedef-i sînege gel tîr-i ğam-ı ‘aşkıını çek {(13a)}
Eger ol kaşı kemānı sever iseñ gerçek
- 2 Çoğ olur rāh-ı haṭarnāki ṭarīk-i ‘aşkuñ
Ey gönül ‘özü bahāne me-kon iftaḥ ‘aynek
- 3 Giderüp ğayrı senünle gideyin seyre demiş
Ṭurup ol ‘ahde vefā ede mi bilmem giderek
- 4 Uyup aġyār ile gülzāra şehā varma şaşın
Hîç revā mı ki enîs ola şeyātîne melek
- 5 Lebi cān perver ola rūḥa ġidā ola sözi
Dayfiyā sevmege dil-ber olıcağ böyle gerek

BEYİT

- (16b) BEYİT {(13a)}

fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün

- 1 Hüsünün şaşın ezel naqqāşı tezyîn eylemiş
Bārekallāh yok nazîri ḥayli rengîn eylemiş

BEYİT

- (16b) BEYİT {(13a)}

fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün

- 1 Tāb-ı müliden gül gibi rüyını rengîn eylemiş
Al ile dil murgın almış tāze āyîn eylemiş

GAZEL-İ HİŞÂLÎ

fâ‘ilâtün/fâ‘ilâtün/fâ‘ilâtün/fâ‘ilün

- 17a 1 ‘Āşık olmışsun seni almış o la‘l-i nūş-ḥand {12b}
Kendünjî çaķ böyle vèrmişsün yazıklar derdmend
- 2 Çeşm-i ḥūn-rîzün cihānı kırdı sultānum yetiş
‘Ālemi vèrdi ḥarāba bir delü kanlu levend
- 3 Hāşıl-ı ‘ömrüm durur ḳaddün nihāli isterüm
Tā ḳıyāmet èrmeye bād-ı ḥavādişden gezend
- 4 ‘Aşķ-ı ḥübān ile mey gitmez dilinden vā‘izün
Men‘ èder bezm ehlini gūyā ki eyler nuşḥ u pend
- 5 Hüb èdersin lebleri vaşfin Hişālî dil-berün
Tab‘-ı gevher-sencünjî Hāķķ’ā èderler hep pesend

GÜFT KERİMİ³¹⁸*fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün*

- 1 Zülfünün her tārına biñ ‘āşık-ı zār olsa bend
Hıçe şaymaz yār ey dil bunca miḥnet tā-be-çend
- 2 Şa‘şa‘a şanmañ görinen ḥançer-i zülf-i yār ile
Dūd-ı āh-ı pür-şerārüm çarḥa şalmışdur kemend
- 3 Sen şeh-i ḥüsne kıl oldım başıma āzād iken
Tarzuñı göñlüm begendi ey civān-ı dil-pesend
- 4 ‘Āşıkunñ bir buseñe şatdı metā‘-ı ‘aqlını
Cām-ı la‘lünle şehā öldürdi kendin derdmend
- 5 Ḥüb vaşf eylersün ancak la‘l-i khand-ı dil-beri
Dād-ı Ḥaḳ’dur ey Kerîmi saña bu tarz-ı bülend

³¹⁸ Bu gazelin başında “ Güft Selîsî” başlığı vardır. Bu hata müstensihin Kerîmî’nin bu gazelini bir sonraki gazelle sehven birleştirmesinden kaynaklanmaktadır.

(17a)

{{(12b)}}

59

GÜFT SELİSİ

fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün

- 1 Künc-i ğamda hem-demün geh girye olmuş geh nejend
Fürkat-ı dildār ile hālün diger gūn derdmend
- 2 Eylemezdi bu dil-i dīvāne bir lahza karar
Tār-ı zülf-i müşg-bāruñ kılmasaydı anı bend
- 3 Nêce serler pāy-māl olup nêce tozlar kopar
Şeh-suvārum her kaçan nāz ile depreteñ semend
- 4 Kāmet-i bālāsı vaşfin yāruñ a'lā eyledün
Gülşen-i nazm içre haqqā ṭab'ūñ olmuşdur bülend
- 5 Şi'ri êrgürdün kemāle ey Selīsī şimdi sen
Tıfl-ı ebceddür saña nisbet dağı Pīr-i Hocend

(17a)

{{(12b)}}

60

BEYİT

fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün

- 1 Çün Hüdā rūz-ı ezel Firdevsi ta'yin eylemiş
Nūr-ı pākin cebhe-i ādemde ta'yin eylemiş

(17a)

{{(12b)}}

61

BEYİT

fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün

- 1 Ğamzesine yār cān almağı ta'yīn eylemiş
Hāline şayd-ı dil-i 'uşşāķı telķīn eylemiş

(17a)

{(12b)}

62

BEYİT

fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün

- 1 Ğamze-i ser-mestin öpdürmiş kaçın çin eylemiş
Katl-i aḥbāb etmeki çeşmine āyın eylemiş

63

GÜFT SELİSİ

mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün

- 17b 1 O şeh aḡyāra yār olup dil-i bī-çāreyi şatmış {19a}
Elin alup kılunun ol perī yabanlara atmış
- 2 Nihān-ı zevk edüp gül-geşt-i seyr-i cān-fezā etmiş
Yine a‘dānuḡ ol şūḡ-ı cihān cānına cān kıatmış
- 3 Dil-i dīvāneyi dārü’ş-şifā-yı kūyuna alup
Ṭabībim şerbet-i la‘liyle tīmār edüp uşlatmış
- 4 Nişān olmaḡ mukkarrer sīneler tīr-i cefāsına
Yine ol çeşm-i ḡūnī ḡışm ile yā kaçların çatmış
- 5 Selīsiyi ḡehī şādī vü ḡāḡī ḡuşşa vü ḡamla
Bu çarḡ-ı nā-muvāfıḡ ṭurmayup hemvāre oynatmış

BÂKÎ EFENDÎ GÜFT³¹⁹*Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*

- 1 Reşk-i firdevs-i berîn olsa n'ola rûy-ı zemîn
Âb-ı cû Kevser aña nergis ü gül hürü'l- 'İn³²⁰
- 2 Demidür bezm-i şafâda açıla süfre-i gül
Yeridür nergis alursa ele cām-ı zerrîn
- 3 Lâleler kâselere döndi ki_ola cevher-dâr
Jâlelerle görünür gül şadef-i dürr-i şemîn
- 4 Şûretâ çîn görünür çihre-i gülde ammâ
Bir şafâ var ki görenler şanur âyİne-i Çîn
- 5 Rûz-ı 'İd êrdüğini tıydılar etfâl-i çemen
Şubh-dem geydiler envâ'-ı libās-ı rengîn
- 6 'Âleme 'İd-i sa'İd ol yeter ey Bâkî kim
Ola pâyende sa'âdetle şehenşâh-ı güzîn³²¹
- 7 Hân Mehemmed şeh-i 'âdil ki zamân-ı 'adli
'İd ü nev-rûz gibi êtdi cihânı tezyîn³²²

³¹⁹ BD, 342.³²⁰ l- olsa nola: oldu yine / hürü'l- 'İn: hür-ı 'İn.³²¹ 6- sa'âdetle: sa'âdetde.³²² 7- 6.beyit ile yer değiştirmiştir / êtdi: kıldı.

SELİSİ EFENDİ

fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün

- 1 Bengi hayrân olup ol torlağa oldım ‘âşık
İstedüm būs-ı lebîn baña dēdi yoḡdur ışıḡ
- 2 Pek şıkardum anı ben bahşē çeküp meclisde
Bāde dost olmasa la‘l-i leb-i dildār ile şık
- 3 Devr-i güldür içeriz bāde olup mest-i müdām
‘Aḡlı başında olan şimdi olur mu ayık
- 4 Yapmaḡ istersen eger gönlümi ey serv-i revān
Bezmüñ içre beni cām-ı leb-i mey-gün ile yık
- 5 Reh-güzāruḡda Selīsī nēce gündür ki yatur
Raḡm ēdüp ḡāline bir ker[re] dēmezsün yazık

ĠAZEL-İ SELİSİ

mef'ülü/mefâ'ilü/mefâ'ilü/fa'ülün

- 18a 1 Beñzetdi ruḥına kimi mihri kimi māhı {18b}
 Hıç bir bilür olmadı o meh-rüyı ke-mā-hı
- 2 Ṭolsun göreyim iki gözüm ḵan ile her dem
 Sen var iken eylerse eger ġayra nigāhı
- 3 Da'vā-yı maḥabbetde yeter şıdḵına şāhid
 Hicründe dilün eyledügi derd ile āhı
- 4 Başdan çıkarup nēceleri kākül-i dildār
 'Uşşāḵa ayak ṭoladı ol zülf-i siyāhı
- 5 Dāyim baña luṭf eyle dēmez aña Selīsī
 Ḳā'ildir eger meh-rū vefā eylese gāhı

ĞAZEL-İ RŪĦİ³²³*mefā'ilün/ mefā'ilün /mefā'ilün /mefā'ilün*

- 1 Göñül bir meclis-ārā şūĥ-ı nāzik tab'a mā'ıldür
Ki erbāb-ı nezāket tarz-ı güftārına kā'ıldür
- 2 Açıkdur tab'ı tarz-ı ihtilāṭı ĥūb bilmişdür
Melāḥat var sözinde şūĥdur şīrīn- şemā'ıldür
- 3 Açılmaz ġayra kāfir şīvenüġ üstādı olmuşdur
Göñüller almada yok mişli bir maḥbūb-ı kāmildür³²⁴
- 4 Teġāfül etdüğünden çekme ġam ey dil ki ol şūĥuġ
Murādı hep cefādur ḥāl-i dilden şanma ġāfildür
- 5 Bugün ol şūĥ ile hem-meclis oldık fırsat el vèrdi
Ġam aḥīr oldu şimdi Rūḥiyā maḥşūd ḥāşıldur³²⁵

³²³ RUD.571.³²⁴ 3- 2. ve 3. beyit yer deġiştirmiştir.³²⁵ 5- ġam: ġam-ı hicr.

ĞAZEL-İ SELİSİ

mefā'ilün/ mefā'ilün /mefā'ilün /mefā'ilün

- 1 Demidür el yusa ƙan aƒlamaƒdan eşm-i giryānum
Halāř etdüm belā-yı hārdan gül-berg-i handānum
- 2 Dehān-ı ejdehādan genc-i maƒřūdum halāř oldu
No'lā řimdengirü ma'mūr olursa ƙalb-i vīrānum
- 3 Gül-i bahtum açıldı naħl-i kāmum bārver oldu
Murād el vērdi ser-sebz oldu açıldı gülistānum
- 4 Düşüp dest-i 'adū-yı dīve ƙalmıřdı bi- ğamdi'lilāh
Elinden đarb-ı dest aldum bugün mühr-i Süleymānum
- 5 Dil-i maħzūn-ı nā-řād ziyā cün nūr-ı baħř oldu³²⁶
Yüri ey zulmet-i ğamdan ıƒan ğurşıd-i raħřānum
- 6 'Adūnuğ bağrını ƙan eyledi ƒaddin kemān etdi
Ērüp ser- menzil-i maƒřūda tīr-i āh-ı sūzānum
- 7 Müyesser oldu 'ıyş-ı dest-res- d[ā]mān-ı dildāra
Bi- ğamdi'lilāh ki aldum dest-i miħnetden ğirībānum

³²⁶ Vezin bozuktur.

KİT'A-YI KALENDER EFENDİ

müstef'ilün/ müstef'ilün

- 18b 1 Dildür huzûra tuhfemüz {20a}
 Hiç vermeyen şād olmamış
 İki gözüm ma'zûr tut
 Vārın veren yād olmamış

(18b) {(20a)}

BEYİT

me'ülü/fā'ilātü/mefā'ilü/fā'ilün

- 1 Yokdur günāh o gözleri hūnīde bendedür
 Zīrā suç öldürende degüldür ölendedür

(18b) {(20a)}

KABÜLİ³²⁷*me'ülü/fā'ilātü/mefā'ilü/fā'ilün*

- 1 Evvel nazarda 'āşıkā ey şūh-ı şīve-ger
 Cādū gözün görüşmeler eyler ki sihr éder

(18b) {(20a)}

BEYİT

fe'ilātün /fe'ilātün /fe'ilātün /fe'ilün

- 1 Halka-yı zülf-i girihgīrūn ucından güzelüm
 Ğam-ı zincīr-i belānı kırılınca çekelüm

³²⁷ KAD'de bu beyit yoktur.

(18b)

{(20a)}

73

BEYİT

mefâ'ilün/mefâ'ilün/mefâ'ilün/mefâ'ilün

Bizimle dāyimā pür-kîn dirilmek katı rengîndür

İçi kan karpuzı gibi raḡībün şart-ı sikkindür³²⁸

(18b)

{(20a)}

74

GAZEL-İ HÜDÂYİ³²⁹

fe'ilātün / fe'ilatün / fe'ilātün / fe'ilün

- 1 Kıl nazar ḥāline eşkini revān eyleyenün
Dem gelür 'afv olunur suçları kan eyleyenün
- 2 'Aşkı ketm edemedüm koḡ beni kan ağlayayın
Ḥālî budur éle sırrını 'ayān eyleyenün
- 3 Nāşihā pendî ḡo var şüret-i zībāsına bak
Beni bu veçh ile rüsvā-yı cihān eyleyenün
- 4 Lahza geçmez ki müjen tîri göñülden geçmez
Ka'be'dür cilvegehi ṭayy-ı mekân eyleyenün
- 5 Ey Hüdâyî seni bî-nām ü nişān etmekdür
Ġarażı tîr-i cefāsına nişān eyleyenün

³²⁸ sikkindür: sapkındır, metin.

³²⁹ HÜD, 241.

(18b)

{(20a)}

75

GAZEL-İ FİĞÂNİ³³⁰

mef'ülü/fā'ilātü/mefā'ilü/ fā'ilün

- 1 Vêrdüm dehân-ı dil-bere dil gâibâne ben
Miqdâr-ı zerre görmedüm andan nişâne ben
- 2 Meclisde la'l-i dil-beri öpmek dilerse cām
Khanını şu yêrine içem kana kana ben³³¹
- 3 Bezm-i belâda şem'uh özi göyünür bağa
Sûz-ı derûnum ağlar isem yana yana ben
- 4 Şaçdum ümîd-i hâkine tohm-ı sirişkûmi
Hâl-i 'izâr-ı yâri görüp dâne dâne ben
- 5 'Avn-ı ilâh reh-ber olursa Figâniyâ
Mülk-i sühanda beglük edem hüsrevâne ben

(18b)

{(20a)}

76

BEYİT³³²

mefā'ilün/ mefā'ilün /mefā'ilün /mefā'ilün

- 1 Hayâl-engîz édüp cādū gözünğa sürme tartupsun
Meni bu halk ara rüsvây kılğa göz qarardupsun

³³⁰ FİD, 90.

³³¹ 2- 4. beyit ile yer değiştirmiştir.

³³² Beyit Çağatayca'dır.

(18b)

{(20a)}

77

BEYİT

mefā'ilün/ mefā'ilün /mefā'ilün /mefā'ilün

- 1 Alındurmak diler cānā beni aġyār ben tınmam
Şehā bāzār-ı 'aşķuŋda şatılmayınca alınman

78

ĠAZEL-İ SELİSİ

müste'ilün/ müste'ilün/ müste'ilün/ müste'ilün

- 19a 1 Bezm-i şarāb-ı nābdan yıkıldı gitdi hep 'adū {19b}
Meclis-tehī aġyārdan sāķī yine tolsun sebū
- 2 Vērmiş leṭāfet şol kadar bāġ-ı ruķına dil-berūŋ
Gördükde ḥaṭṭ-ı sebzini ķıldı benefşe ser-fürū
- 3 Gözden bıraķdı ol perī bu merdüm-i çeşm-i terī
Seyl-i sirişķim her yeri anuŋcün eyler çüst-cū
- 4 Sāķī pür édüp sāġarı yaġdur yūri bezm ehline
Ḥum-ḥāneler oldu yine erbāb-ı 'işretle tolu
- 5 Vaşf-ı miyān-ı yārda diķķatler édüp ķıl yarar
Ḥaķķ'ā Selīsī şerḥ éder evşāfın anuŋ mū-be-mū

GAZEL-İ VA'Dİ

müstef'ilün/ müstef'ilün/ müstef'ilün/ müstef'ilün

- 1 Zülfün perîşân eyledi gün yüzine ol mäh-rû
Güyâ ki Rûm oldu hemân ceş-i Hâbeşle tobtolu
- 2 Âb-ı revân sürdi yüzün serv-i sehînün pâyna
Ser-keşlûk édüp ser aña kılmadı kaç'â ser-fürû
- 3 Ser-pâ- bürehne derdle girdüm tarîk-i 'aşka çün
Reh-zenlik étme zâhidâ yok yere baña pendî kıo
- 4 Bâğ-ı ruḥunda ol gülün bülbül gibi efgânumı
Güş eyleyüp ḥâr u ḥası oldu hemân baña 'adû
- 5 Ol dil-ber-i nâzik edâ bir kez 'aceb dër mi ola
Gitsün 'adüyı bed-liḳâ Va'dî kulum gelsün berû

(19a)

{{(19b)}}

80

GAZEL-İ DAYFÎ

müstef'ilün/ müstef'ilün/ müstef'ilün/ müstef'ilün

- 1 Her serv- kıddün pâyına yaşum revân olduğı bu
Yetürdi bir taze nihâl anı arar ol sũ-be-sũ
- 2 Ey kân-ı elîâf-ı kerem vey pâdişâh-ı muhterem
Tarh olsa yegdür lâ-cerem bezm-i şafâdan hep 'adũ
- 3 Bir dala aş kim engeli dönsün yürüsün bir zamân
Tenhâca 'işret kılalum ey mâh-rũ sen gel berũ
- 4 Yârũn işitmiş gayr ile cãm-ı mey[i] nũş êtdüğün
Bârân-ı eşkũm eylese tañ mı cihânı tobtolu
- 5 Gördi cihân ehli kamu üftâdesidir Dayfıyâ
Aña o zũlf-i pũr-hamı anuñçũn êtdi ser-fürũ

(19a)

{{(19b)}}

81

BEYÎT

fe'ilâtũn/fe'ilatũn/fe'ilâtũn/fe'ilũn

- 1 Leb-i cãn- baħşuñ ile kıamet-i dil-keş şanma
Yeter ol 'âşık-ı dil-ħastelere bal u belâ

(19a)

{{(19b)}}

82

BEYÎT

fe'ilâtũn/fe'ilatũn/fe'ilâtũn/fe'ilũn

- 1 Şalın ey dost şalın kıamet-i ra'nâñ ile kim
Hıl'at-i ħũsn biçũpdür boyuñ şun'-ı Hũdâ

ḲABŪLĪ GÜFT³³³

fe'īlātūn /fe'īlātūn/ fe'īlātūn /fe'īlūn

- 19b 1 Cāhilūn ḥar gibi göñlin büyüden zerdür zer {21a}
 Zer ile ğirre olup faḥr édinen ḥardur ḥar³³⁴
- 2 Zāl-i dünyāya göñül bağlamadı üştür-i dil
 Mā'il-i māya degüldür besirek(?) nerdür ner
- 3 Nev- 'arūs-ı felegün hīlesine aldanmaz
 Baḳmaz ārāyiş-i dünyāya göñül erdür er³³⁵
- 4 Sürme-i ḥāk-i derūn kuḥl-ı başardur ammā
 İmtizāc étmediler dīde aḡa terdür ter
- 5 Güşe-i meykedeyi ḳoma Ḳabūlī elden
 Ḳoyacaḳ güşe degül zevḳ édecek yêrdür yêr

³³³ KAD, 559-560.

³³⁴ 1- ğirre olup faḥr édinen: faḥr edinüp ğirre olan.

³³⁵ 3- dünyāya: nisvāna.

[ĠAZEL-İ HÂLETİ³³⁶]*fâ‘ilâtün/fâ‘ilâtün/fâ‘ul*

- 1 Āfītāb-i şeref cemālündür
Māh-ı nev ʔal‘at-ı hilālündür
- 2 Eyleyen ‘āleme tecell-i hāllaş
Bugün ol hüsni-bā-kemālündür
- 3 Nāzar et hāke pāye düşdükce
Dil-i üftāde pāy-mālündür
- 4 Beni hūn-ābe eyleyen ġark-āb
Gūşe-i çeşmle celālündür
- 5 Hâletîye bu künc-i ‘uzletde
Göñül eglencesi hayālündür

³³⁶ Bu gazelin başında “Ġazel-i Ġazālî” başlığı vardır. Bu hata müstensihinin Hâletî’nin bu gazelini bir sonraki gazelle sehven birleştirmesinden kaynaklanmaktadır. AZD, 483.

(19b)

{(21a)}

85

ĞAZEL-İ ĞAZÂLÎ

fe‘ilātün/mefā‘ilün/fe‘ilün

- 1 Ka‘be’kıblem senün cemālündür
Hacerü’l-esved anda hālündür
- 2 Ka‘be örtüsüdür siyeh zülfün
Zemzem ağzundaki zülālündür
- 3 Ka‘be sensin bu halka tahkîkâ
Ka‘be zāhirde bir mişālündür
- 4 Şayd-ı murğ-ı harem harām ammā
Cân-şikâri senün helālündür
- 5 Dêdüm êrsem vişālünge dâdi yâr
Ol Ğazâlî senün hayālündür

ḲABŪLİ GÜFT³³⁷

fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

- 1 Gerçi kim 'ālemde çok sulṭān-ı 'ālī-şān var
Ey şeh-i mülk-i melāḥat sende ammā şān var
- 2 Deyr-i 'ālemde yazılan ḥüb-şüret bī-'aded
Ṭotalum anlar güzeldür sende ammā ān var
- 3 Secde-i şükr etmek ey dīl farz [u] vācibdür saḡa
İmtinā' etmek nigāruḡ vaşlına imkān var
- 4 'Ārız-ı gül-gün ile sensin cihānuḡ yügrügi
Gelmege sebz-i ḥaṭṭuḡ göḡlümde çün bir māh var
- 5 Gerçi ey gül-ruḡ Ḳabūlī gibi çokdur būlbūlün
Aḡla hem anuḡ gibi bir 'āşık-ı nālān var

³³⁷ KAD,s.578.

GAZEL-İ FUZÛLÎ³³⁹*mefā'ilün / fā'ilātün / me'fāilün / fā'ilün*

- 1 Yürü yeter başa ey sîm-i eşk bî-dād êt
Ger aqçeñ ile alınmış kul isem âzād êt³⁴⁰
- 2 Harâb olan göñül ey büt senün maķāmındur
Tegāfûl eyleme bir kaç taş ile âbād êt³⁴¹
- 3 Eşitmedün mi göñül 'aşk müşkil olduğunu
Sağa bu müşkil işi kim dēdi ki bünyād êt
- 4 Hilâf-ı 'âdete çok olmaya ey perî mâ'il
Yeter füsünla teşhîr-i âdemî-zād êt³⁴²
- 5 Fuzûlî ister iseñ izdiyād-i rütbe-i fazl
Diyâr-i Rûmı gözet terk-i hâk-i Bağdād êt

³³⁹ FUZ, 165.³⁴⁰ 1- başa: mağa.³⁴¹ 2-taş: daş.³⁴² 4- çok: çoğ.

ĠAZEL-İ FUZÜLİ³⁴³*fe‘ilātün /fe‘ilātün/ fe‘ilātün /fe‘ilātün*

- 1 İstedüm merhem oqundan cigerüm yarasına
Attı biñ oq ki dege her oqu bir yāresine ³⁴⁴
- 2 Birbiriyle çekişür gerd-i rehün’çün müjeler
Gör ne qanlar düşecekdür olaruñ arasına
- 3 Qanı göz yaşı gibi ehl-i naqar kim yürüyüp
Bir içim şu vère deşt-i ğamuñ āvāresine
- 4 Bilmezem kim naqar ehli nesini eksildür
Ġazab eyler naqar ètsem meh-i ruhsāresine
- 5 Ey Fuzülî cigerüm qanını qoymaz döküle
Cān fedā ol şanemüñ ğamze-i hūn-ẖāresine ³⁴⁵

³⁴³ FUZ, 376.³⁴⁴ 1- oqından: oğından/ biñ: miñ, oqı: oğı.³⁴⁵ 5- döküle: töküle.

(20a)

{(20b)}

90

MAṬLA‘

mef‘ülü/fā‘ilātü/mefā‘lül/ fā‘ilün

- 1 Dédüm gider midün gidicek seyr-i yâre biz
Sâyem zebân-ı hâlde dèdi sizünleyüz

(20a)

{(20b)}

91

FARSÇA BEYİT

mefā‘ilün/ fe‘ilātün /mefā‘ilün /fe‘ilün

Cihân ribāṭ-ı harāb-est der güzergeh-i seyl
Gümân me-bor ki be-yek muşt gil-şevd ma‘mür

92

GAZEL-İ BÂKÎ EFENDİ³⁴⁶

Mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün

20b

- 1 Nihāl-i kâmetün haqqā ‘aceb naḥl-i dil-ārādur {22a}
Egerçi kıddün a‘lā kākülün a‘lādan a‘lādur
- 2 Çerāğ-ı hüsnünün nūrı fūrūğ-ı şem‘-i kâfūrī
Nigār-ı ‘anberīn-gīsū nihāl-i sīm-sīmādur
- 3 Beyāz-ı şafḥa-i ruḥsāruṅ üzre zülf-i pür-çīnün
Mişālīn görmemişdür kimse bir tuğrā-yı garrādur
- 4 Gedā-yı bī-ser ü pāyı semend-i nāza çignetme
İğende hüsne mağrūr olma sultānum bu dünyādur
- 5 Kenār-ı baḥr-i nazma yine dūrler dizmiş ey Bâkī
Sütūr-ı defter-i şi‘rün meger emvāc-ı deryādur

³⁴⁶ BD, 132.

GÜFT KALENDERİ EFENDİ

fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün

- 1 Meşrebi pāk olan ‘ālemi hep pāk bilür
Her kişi kendi gibi ‘āqıl ü derrāk bilür
- 2 Kimseden havf u hāzer eylemez ehl-i ‘işmet
Kendi zātı gibi her ādemi bi-pāk bilür
- 3 Anlamaz sūz-ı ğam-ı dil-beri bī-derd olan
Hālet-i bāde-i ‘aşkı dil-i şad-çāk bilür
- 4 Güzerān étmede dūr-i āb gibi ‘ömr-i ‘azīz
Ġāfil olmaz ‘uqālā qālībını hāk bilür
- 5 Ey Kalendar bilemez ehl-i dil[i] her ednā
‘Ālemi kendi gibi cāhil-i nā-pāk bilür

(20b)

{(22a)}

94

GÜFT BÂKÎ SELLEMEHULLÂH³⁴⁷

mef'ûlû/ fâ'ilâtü/ mefâ'ilü/ fâ'ilün

- 1 Cānān odur ki meyl êde anı görince cān
Esbāb-ı hūsni hūb ola ammā be-şart-ı ān
- 2 Cānā metā'-ı mihrüñe dil müşterî iken
Olmamış idi 'aşk iline kārīvān revān
- 3 Mihmān olınca derd ü ğamuñ dilde mā-ḥazar
İki enār dāneledi çeşm-i hūn-feşān
- 4 Ceng êtmege sitāre-i baḥtumla eyledüm
Bu āh-ı pür-şirārımı bir tîğ-i zer-nişān
- 5 A'dāya baş egdüremez kimse Bâķīyā
Şemşîr gibi olmayıcak ser-be-ser zebān

(20b)

{(22a)}

95

MAṬLA'

fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün

- 1 Öykünürmiş şalınup kāmētüñe serv-i çemen
Bilmez ol şîve-i reftārı efendi yüri sen

³⁴⁷ BD, 324.

(20b)

{(22a)}

96

MAṬLA‘

meḥ‘ülü/fā‘ilātü/meḥā‘lül/ fā‘ilün

- 1 Vêrdüm dehân-ı dil-bere dil gâibâne ben
Geldüm anı arayı bu bâğ-ı cihâne ben

97

ĞAZEL-İ VEYSİ³⁴⁸

fe‘ilātün/meḥā‘ilün/fe‘ilün

21a

- 1 Uralı mār-ı zülfi cânuma nîş {21b}
Hayli şişdi kabardı bu dil-rîş
- 2 Lu‘b-ı şatranc-ı nâz êderse eger
Nêce şeh mât êder o kâfir kîş
- 3 Fikrüm ümmîd-i vaşl-ı dil-berdür
Belî ‘ âşık olur muḥâl-endîş
- 4 Mâlik-i mülket-i kanā‘at isen
Pâdişâh-ı zamānesin dervîş
- 5 Gösterüp Veysî’ye ser-i zülfün
Vêrme bir müslimāna gel teftîş

³⁴⁸ VSD,s.199-200.

VEYSİ GÜFT³⁴⁹*mef'ülü/mefâ'llü/mefâ'llü/ fâ'ulün*

- 1 Kaddüm ki senün qabza-i 'aşqun da kemāndur
 Āhumdur anuñ tîri zehî rişte-i cāndur
- 2 Her tîr-i belā kim erişür saña felekden
 Şabr eyle gönül buda geçer devr-i zamāndur
- 3 Feryād ki bir gamzesi cellāda esîriz
 Hûnî gözinün yêdügi dil içdügi qandur
- 4 Bir şem'-i dil-ārādur o peykān-ı dil-efrüz
 Luţf eyle anı hāne-i cān u dile yandur³⁵⁰
- 5 Mā-beynümüzizi faşl eden a'dā ile Veysî
 Meydān-ı belāgatde bugün tîğ-i zebāndur³⁵¹

³⁴⁹ VSD, 195³⁵⁰ 4- dil-fürüz: zer-endûd.³⁵¹ 5- mā-beynimizi: ma'betümüzizi.

(21a)

{(21b)}

99

GÜFT KABÜLİ³⁵²

meʿûlû fâʿilâtü mefâʿlû fâʿilün

- 1 Sünbül nedür ki kâkül-i zîbâña beñzeye
Mümkin midür ki serv-i semen saña beñzeye³⁵³
- 2 Meh kim bu deñlü zînet ü zîb aña fer vèrür
Kâbil midür ki ʔalʿat-ı zîbâña beñzeye
- 3 Naḥl-i ruṭab ki lezzet-i bāl aña beñzemez
Ḥāṣā ki naḥl-i ḳāmet-i bālāña beñzeye
- 4 Sîmāña beñzemez der iken ḳurş-ı âftāb
Lāyık mıdur ki külçe-i sîm aña beñzeye³⁵⁴
- 5 Ḥaḳḳā Ḳabûlî ḳalb-i şekîbāña âferîn
Gördüğ mi hiç bir ehl-i şekîb aña beñzeye

(21a)

{(21b)}

100

BEYİT

mefâʿlün/mefâʿlün/mefâʿlün/mefâʿlün

- 1 Yüzüğ mihrine meh dèdümse naḳlüm Aḥteridendür
O dendāne dür ıṭlāḳı Şıḥāḥ-ı Cevheridendür

³⁵² KAD, 719.

³⁵³ 1-kâkül-i zîbāña: zülf-i semen-şāña.

³⁵⁴ 4- beñzemez der: beñzeyemez.

(21a)

{(21b)}

101

ꞐIT‘A³⁵⁵

mefā‘lün/mefā‘lün/fa‘ülün

1 Seher vaꞑtinde meşhedler arasın
O yerin anlara şordum töresin

2 Lisān-ı hāl ile vèrüp cevābın
Dèdiler geldüğün vaꞑtin göresin

102

GÜFT ꞐABŪLİ³⁵⁶

mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün

21b

1 Ğubār-ı haꞑṭṭ-ı la‘lün ğāyet ile ħurde yazmışlar {25a}
Şanasın şūre-i Kevşer durur bir dūrde yazmışlar

2 Ne deṅlü telḥ ise erbāb-ı ‘aşḑa şabr nāfi‘dür
Yazanlar ḥikmeti ekşer devāyı merde yazmışlar³⁵⁷

3 Yatan berf anlamaṅ gülzārda şeyḥ-i şitā gelmiş
Ḥarīm-i bāḡa anı da‘vete bir pèrde yazmışlar

4 Ölümlüdür dèyü efvāh-ı ‘ālemden işitmişler
Güzeller defter-i ‘uşşāḑa bizi mürde yazmışlar

5 Senün yolunda ölmekden kaçır dèyü münāfıḑlar
ꞐabŪlī ol şeh-i ḥüsne bizi öldürde yazmışlar

³⁵⁵ Mecmuâda başlık “Beyit” olarak kaydedilmiştir.

³⁵⁶ KAD, 582.

³⁵⁷ KAD’de 2. ve 4. beyit yer deḡiştirmiştir.

GÜFT HÂLETİ³⁵⁸*fe'îlâtün/ fe'îlâtün/ fe'îlâtün/ fe'îlâtün*

- 1 Ağzına aldı düütün lûlesin ol hûr-liķā
Çeşme-i Kevşere bir lûle ķomışlar gûyā
- 2 Düütün ol ğonçe dehan ağzına zîbā yakışur
Reng-i âteşdedür ol la'l-i leb-i rūh-efzā
- 3 Düütün etmekdesin ellere velî nār-ı ħased
Yüregüm yakdı benüm oldu duĥānlar peydā
- 4 Düşeli hecre işüm tırma duĥān etmekdür
Tā çıķa dūd-ı dilüm bilmeye hergiz a'dā
- 5 Hāne-i dilde olan dūd eleminden cānum
Korķarın kim tüte mülk-i 'ademe Hāletiyā

³⁵⁸ AZD, 312.

(21b)

{(25a)}

104

ḤĀLETİ GÜFT³⁵⁹

fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

- 1 Turdılar yolda sorup izlemege dildārı
 Şormadan izlemeden öldüresin ağyārı
- 2 Ebr-veş ḥā’il olur mihr-i cemāl-i yāre
 Gün mi gösterdi baḡa kākül-i ‘anber-bārı³⁶⁰
- 3 Ne kadar ta‘ḡa taşı gelse kayırmam şimdi
 Çünkü çaldum yere ben şîşe-i neng ü ‘ārı
- 4 Reg-i cānum uzanup nabż maḡāmına gelür
 Görmege gelse ṭabībüm bu dil-i bīmārı
- 5 Nār-ı ‘aşkıını gül êtdi baḡa mānend-i Ḥalīl
 Ėden ol şūḡ-ı cihānuḡ ruḡını gül-nārı
- 6 N’ola dīvārına êtdükçe nigāḡ eylesem āḡ
 Anḡdurur Ḥāletı’yā her taşı ḡalb-i yāri

(21b)

{(25a)}

105

BEYİT³⁶¹

mefā‘ilün/fe‘ilātün/mefā‘ilün/fe‘ilün

- 1 Emİr-i meclis olursam ‘aceb mi şoḡbetde
 Ėulām-ı ḡalka-be-gūşam piyāle ḡidmetde

³⁵⁹ AZD, 782.

³⁶⁰ 2- KAD’de 7. sıradadır. Aradaki beş beyit mecmuāda olmadığı için sıralama kaymıştır./ olur: olup.

³⁶¹ Mükerrer olarak yazılmıştır. bak.s.138.

GAZEL-İ HİŞÂLİ³⁶²*mef'ûlû/ fâ'ilâtü/ mefâ'ilü/ fâ'ilün*

- 22a 1 Eşk-i revân 'âşık-ı zâr..... {24b}
 Varılmaz oldu reh-güzer-i yâre.....
- 2 Zemm étse şî'rüñi n'ola a'dâ-yı keç nazar
 Lâ-büd 'alîl olur yine her söz-i 'alîlden
- 3 Benzetme şî'r-i ğayrıya nazm-ı Hîşâlî'yi
 Bir şâdır olmaz ehlile her söz kelîlden

³⁶² Mecmuânın sayfası yırtık olduğundan şiirlerin ilk iki beyiti okunamamıştır. Beyitlerin numaralandırılması da mevcut beyitlere göre yapılmıştır, HSD'de bu gazel bulunamamıştır.

GAZEL-İ RŪḤÎ³⁶³*fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün*

- 1 Yā semendür ḥaddi yā gül ikiden ḥālī degül
Zülf-i şebbūdur yā sünbül ikiden ḥālī degül
- 2 Ağlar inler [serv-kaddin gül ruḥın yād eyleyüp
Dil ya ḳumrıdur ya bülbul ikiden ḥālī degül]³⁶⁴
- 3 Ḥāl-ı rûḥsârı ki mülk-i fitnede yek dānedür
Ḥabb-ı miskidür ya fülful ikiden ḥālī degül³⁶⁵
- 4 'Aḳlın alur ['āşıḳuṅ fi'-l cümle reng ü ālile
Berk-i güldür la'li ya mül ikiden ḥālī degül]
- 5 Dün bir ehl-i derde 'aşḳuṅ çāresin şordum dēdi
Yā seferdür yā taḥammül ikiden ḥālī degül
- 6 Evveli 'aşḳuṅ [melāmetdür nedāmet āḫiri
Sen gerek ağla gerek gül ikiden ḥālī degül]
- 7 Va'de-i luṭf eylemiş dūn Rūḫi-yi 'uryāna çarḫ
[Yā 'abādur luṭfı yā çul ikiden ḥālī degül]

³⁶³ Mecmuânın sayfası yırtılmış olduğu için şiirin bazı kısımları RUD'den alınıp eklenmiştir. RUD, 769.

³⁶⁴ 2- RUD'de 3. sıradadır.

³⁶⁵ 3- RUD'de 3. sıradadır.

ĞAZEL-İ HÂKÂNÎ³⁶⁶*fe‘ilātün/ fe‘ilātün /fe‘ilātün /fe‘ilün*

- 1 [Yine rez- duhterinün devlet-i mäder-zādı
Oldı ihyāsına āyīn-i Mesīhānuḡ bādī]
- 2 [Ğam zafer bulmaz aḡa meykede ıtlāk olunur
Ki bu bir ḡal‘a binā eyledi Cem şeddādī]
- 4 [Mey-i telḡ ile dile étmedünḡ ilḡā-yı nā-şāda
Sāḡiyā açmaduḡ gitdi dil-i nā- şādı]
- 5 [N’ola āhum şanemā kūyuḡı lertzān étse
Ditredür ‘arşı sitem-dīdelerünḡ feryādı]
- 5 Vādi‘-i kūy-i ḡarābāta sülūk eyle göḡül
Bilmiş ol girmez ele böyle münāsib vādī]
- 6 Ḥuten āhūsı ise tutmaz efāzil maḡbūl
Bir ḡazālūḡ ki erāzilden ola şayyādı]
- 7 Hicre mu‘tād ola Ḥākānī hiḡ insāf mıdur
Var iken devlet-i in‘āmuḡa isti‘dādı]

³⁶⁶ Sayfa yırtılmış olduḡu için şiirin bazı kısımları HKD’den alınıp eklenmiştir. HKD,707.
Alıntılanan kısımlar köşeli parantez([])içinde verilmiştir. Başlık, mecmuāda genel olarak şiirler için kullanılan şekli esas alınarak konulmuştur.

[KASİDE-İ BÂKÎ EFENDİ³⁶⁸]*fe‘ilātün/ fe‘ilātün /fe‘ilātün/ fe‘ilün*

- 22b 1 [Rûḥ-baḥş oldu Mesîḥâ-şıfat enfâs-ı bahâr {24a}
Açdılar dîdelerin ḥ‘âb-ı ‘ademden ezhâr]
- 2 [Tâze cân buldı cihân êrdi nebâtâta ḥayât
Ellerinde ḥarekât eyleseler serv ü çenâr]
- 3 Döşedi yine çemen naṭ‘-ı zümür-rüd-fâmın
Sîm-i hām olmuş iken ferş-i ḥarîm-i gülzâr
- 4 Yine ferrâş-ı şabâ şaḥn-ı ribât-ı çemene
Geldi bir kıfile kondurdu yüki cümle bahâr
- 5 Leşker-i ebr çemen mülkine aḫın şaldı
Tırma yağmada yine niteki yağı Tâtâr
- 6 Başına bir nêce per taḫınur altun tellü
Ḥayl-i ezhâra meger zanbaḫ olupdur serdâr
- 7 Dikdi [leşkergeh-i ezhâra sanavber tûğın
Ḥaymeler kırdı yine şaḥn-ı çemende eşcâr]
- 8 Döşedi mihr-i felek yolları dîbâlar ile
Êtdi teşrîf çemen mülkini sultân-ı bahâr
- 9 Şubḥ-dem [velvele-i nevbet-i şâḫî mi degül

³⁶⁷ Mecmuânın sayfası yırtılmış olduğu için kasidenin bazı kısımları BD’den alınıp eklenmiştir.
Alıntılanan kısımlar köşeli parantez [] içinde verilmiştir. Şiirin başlığı da mecmuâda geçen
Bâkî’nin diğer kasideleri esas alınarak konulmuştur.

³⁶⁸ BD, 39. Başlık “**Bahâriyye be-nâm-ı Destûr-ı azam‘Alî paşa**” şeklindedir.

Şavt-ı mürgân-ı hoş-elhân u şadâ-yı kühsâr]

- 10 Çemen eţfâlinün uyhuların uçurdı yine
Şubh-dem gülğule-i fâhte gül-bāng-i hezār
- 11 Dāye-i ebr [yine goncalaruñ şeb-nemden
Başına aķçe dizer niteki eţfâl-i şıgār]
- 12 Mevsim-i rezm degüldür dem-i bezm êrdi diyü
Sūsenün ħaņçerini tutdı ser-ā-pā jengār
- 13 Semenün [sīne-i sīmīnin açup bād-ı seher
Çözdi gülşende gülün dügmelerin nāħun-ı ħār]
- 14 [Pīrehen berg-i semen gūy-ı girībān şeb-nem
Gūlsitān oldı bu gün bir şanem-i lāle-‘izār]
- 15 [Zīb ü fer vêrmek içün rūy-ı ‘arūş-ı çemene
Yāsemen şāne şabā māşıta āb āyinedār]
- 16 Dürr ü yāķütla bir naĥl-i muraşşa‘ şandum
Ergavān üzre dökilmiş ķaţerāt-ı emtār
- 17 Şīşe-i çarĥda gör bunca muşanna‘ naĥli
Nêce ārāste ķılmiş yine şun‘-ı Cebbār
- 18 Berg-i ezhārı hevā şöyle çıkardı felege
Pür-kevākib görünür günbed-i çarĥ-ı devvār
- 23a 19 Dem-i ‘İsā dirilür būy-ı baĥūr-ı Meryem {23b}
Açdı zanbaķ yed-i Beyzāyı kefi Mūsāñ vār

- 20 Zanbaķuñ ġoncasıdur bāġa ġümiş bāzū-bend
Za‘ferān ile yazılmış aña ġaţţ-ı tūmār
- 21 Cām-ı zerrīni tolu bāde-i ġül-reng étmiş
ġül-i ra‘nā seherī kıлмаġ içün def‘-i ġumār
- 22 Dehen-i ġonca-i ter dürlü leţā‘if söyler
ġülüp açılsa ‘aceb mi ġül-i rengīn-ruġsār
- 23 ġüher-i fursatı aldurma şaķın devr-i felek
Sīm ü zerle ġözüñi boyamasun nergisvār
- 24 Cām-ı mey ķaţreleri sübhā-i mercān olsun
ġelünüz zerķ u riyādan edelüm istiġfār
- 25 Lāle şaġrāyı bu ġün kār-ı Bedaġşān étđi
Jāle ġülzāra nişār eyledi dürr-i şehvār
- 26 Dāmenin dürr ü cevāhirle pür étđi ġül-i ter
Ki éde ġāk-i der-i Ĥazret-i Paşaya nişār
- 27 Şāġib-i tıġ u ķalem mālik-i cām u ġātem
Āşāf-ı Cem- ‘azamet dāver-i Cemşīd-vekār³⁶⁹
- 28 Şāġ-ı ġül neşv ü nemā bulsa nem-i luţfindan
Ola her ġonca-i ter bülbül-i şīrīn-ġüftār
- 29 Āb [u] ġil müşġ [ü] ġül-āb ola ķemen şaķnında
Büy-ı ġulķıyla ġüzār étse nesīm-i eşār

³⁶⁹ 27- Bu beyitten sonra BD’de bir beyit daha vardır ;ama mecmuāda o beyit eksitir. Bu yüzden sıralamada bir beyitlik bir kayma vardır.

- 30 Tab‘-ı veḳḳādın eger āteş-i hicrān görse
Ḳızara aḥker-i sūzān nitekim dāne-i nār³⁷⁰
- 31 Güneşi keff-i zer-efşānına beḡzer dēr idüm
Almasa māha ‘aṭā eyledügin āḥir-ı kār
- 32 Şöyledür keff-i güher-pāşı yemīn etmek olur
Ki ‘atāsından ērer baḡre ġinā kāne yesār
- 33 Manzar-ı ḳaşr-ı sa‘ādetden anuḡ re‘yi gibi
Rūy göstermedi bir şāhid-i ḥurrem-dīdār
- 34 Bāġ-ı cūdında nihāl-i kereminden derilür
Luṭf-ı bī-minnetinüḡ mīvelerinden her-bār
- 35 Mazḡar-ı himmetinüḡ küngüre-i rif‘atine
Ėremez şarşar-ı tūfān-ı fenā birle ġubār
- 36 Ėşigi ḥāki imiş yüz süreceḡ ḡayf deyü
Ṭaşdan ṭaşa çalar başını şimdi enhār
- 37 Serverā cānı mı var devletüḡ eyyāmında
Sünbülüḡ ṭurrasına el uzada şāḡ-ı çenār
- 38 Eylemez kimse bu gün kimse elinden nāle
Bezm-i ‘işretde meġer muṭrib elinden evtār
- 23b 39 Şer‘ā uymaz nēdelüm nāle vü zār eyler ise {23a}
Gerçi ḳānūna uyar zemzeme-i mūsīḳār

³⁷⁰ 30- hicrān: raḡşān.

- 40 Geşt iderken emen-i medħ ü řenānı ħātır
Lāyih oldu dile nā-gāh bu şi‘r-i hemvār
- 41 Gül gibi gülşene kılsañ n’ola ‘ar-ı dīdār
Ĥayli dökildi şaçıldı yoluña faşl-ı bahār
- 42 Reşk-i dendānuñla ħançere düşdi jāle
Berg-i süsende gören étđi şanur anı qarār
- 43 Geçemez enber-i gīsū-yı girih-gīrūñden
Gerçi kim za‘f ile bir kılcā ħalupdur dil-i zār
- 44 Turralar milket-i Ćın nāfe-i miskīn ol hāl
Gözün āhū-yı Ĥuten ġamzelerūñdür Tātār
- 45 Dil-i mecrūħa řifā-baħř leb-i la‘lūñdür
Gül-be-şekkerle bulur ħuvvetī şab‘-ı bīmār³⁷¹
- 46 Degme bir gevheri kirpüġine şalındurmaz
Görelī la‘l-i revān-baħřuñı eřm-i ħūn-bār
- 47 Ķoma Bāķī ħuluñı cür‘a-şıfat ayaķda
Dest-gīr ol aña ey dāver-i ‘ālī-miķdār
- 48 Bāġ-ı medħūñde olur cümleye ġālīb tenhā
Baħř içün gelse eger bülbul-i ħoř-naġme hezār
- 49 Puĥtedür ġayrılar eş‘arı velī puĥte piyāz
Ĥām ‘anberdür eger ħām ise de bu eş‘ār

³⁷¹ 45- leb-i: ruĥ u

- 50 Hām var ise eger micmere-i nazmumda
Dāmen-i luṭfuṇ anı setr eder ey faḥr-i kibār
- 51 Baḥr-i eş‘ār yeter urdı süṭür emvācın
Demidür ki ede du‘ā dūrlerini zīb-i kenār
- 52 Lālelerle bezene niteki deşt ü şaḥrā
Nitekim güller ile zeyn ola dest ü destār
- 53 Nitekim lālelere şeb-nem olup üftāde
Güllere ‘āşık-ı şeydā geçine bülbül-i zār
- 54 Gül gibi ḥurrem ü ḥandān ola rūy-ı baḥtuṇ
Sāğar-ı ‘ayşuṇ ola lāle-sıfat cevherdār

(23b)

{{(23a)}}

110

MAṬLA‘-I ĞARRĀ

mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün

- 1 Senüṇ bir dāne-yi ḥālūṇ cihāne vèrmez ādem var
Perī-rū dil-rübālar çoḳdur ammā sende ‘ālem var

(23b)

{{(23a)}}

111

ḲİṬ‘A-I ḤĀFİZ

fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün

Şubḥ-dem murğ-ı çemen bā-gül-i nev-ḥāste güft
Nāz kem kon ki der-İN bāğ besi çün tu şüküft

Gül be-ḥandīd ez -ān rāst ne-rīḥtem vellī

Hıç ‘āşık suḥan-ı saḥt be ma‘şūk negüft

193

GÜFT ZĀTİ³⁷²*fā'ilātün / fā'ilātün/ fā'ilātün / fā'ilün*

- 24a 1 La'lün ey cān pāresi gāyetde şîrîn yârdur {22b}
Mişli yok dērlerse ger dēdüklerince vardur
- 2 Tāḳatüm tek bār-ı cevrl̄n çekmege yetsün benüm
Başumı ḳaṭ' ét kim ey dil-ber baṅa ser- bārdur
- 3 Mār-ı zūlfün genc-i ḥüsnünden giderdün āh kim
Ey lebi tiryāk anuṅçün gülemez bīmārdur
- 4 Āl ile ol 'ārızı gül dil alup inkār eder
Şöyle beṅzer dāīmā anıṅ işi inkārdur³⁷³
- 5 Dün gece seyrümde öpdüm aḡzını ol dil-berün
Yine yok yerden gelür Zātī naşibüm vardur³⁷⁴

(24a)

{(22b)}

ĠAZEL-İ BĀḲĪ SELLEMULLĀH³⁷⁵*Mefā'ilün /mefā'ilün /mefā'ilün /mefā'ilün*

- 1 Ḥayālī 'ālem-i vuşlat ḥalāş eyler dili ḡamdan
Ki 'aşk ehline vaşl-ı yârdur maḳşūd 'ālemden
- 2 Ḥaṭ-ı la'lünde bulmaz cāy-ı engüşt i'tirāz ehli
'Aceb zāhirdür ey ḡonca dehānuṅ farkı ḥātemden

³⁷² ZAD, 1.c, 221.³⁷³ 4- 'arız: yüzi, eder: eyledi.³⁷⁴ 5- naşibüm: naşibün.³⁷⁵ BD, 323.

- 3 Nihānī ‘işrete māni‘ degüldür kisvet ey zāhid
İçerler bunda ‘ārifler ʔoluyı tāk-ı Edhemden
- 4 Metā‘-ı dehr-i fānīden bu gün peymānedür varlık
Ne ʔaldı cāmdan ğayrı nişān-ı devlet-i Cemden
- 5 Cemāli şem‘ine pervānedür Bākī o māhuṅ kim
Yaḳar ḥüsn-i dil-efrūzı çerāğı nūr-ı a‘zamdan

(24a)

{(22b)}

114

ĠAZEL-İ BĀĶĬ SELLEMEHULLĀH³⁷⁶

Meḥ‘ülü /fā‘ilātü/ meḥā‘ilü/fā‘ilün

- 1 Ten pāy-māl ü serde ğam-ı ‘aşḳ-ı yār ise
Ḳaldum ayaḳda elde degül ihtiyār ise
- 2 Maḥbūb-ı mey mülāzemetinden ʔaçardı dil
Geldi yetişdi bir yaḳadan nev-bahār ise
- 3 Ḥāṭır kenāre mā‘il iken baḥr-i ‘aşḳda
Girdāba şaldı fülk-i dili rüzgār ise
- 4 Cevr ü cefālar étmede ḥod başdan aşdı çarḥ
Ṭurmaz ‘itāb u nāz éder ol şīvekār ise
- 5 Bākī cihānda resm-i vefādan nişāne yok
Yār adın anḳma ‘aḳluṅ eger saḳa yār ise

³⁷⁶ BD, 373.

(24a)

{(22b)}

115

BEYİT

fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün

- 1 Sîneçe bir serv-ķāmet-i dil-rübāyı şorasın
Ehl-i derdün ğayrı ben bulmadum aşlā ķāresin

(24a)

{(22b)}

116

BEYİT

fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün

- 1 Bundan özge daķı vuşlat nece olur ‘ālemde kim
Sevdüğün düşnām éde sen tırmaya yalvarasın

117

REVĀNĪ GÜFT³⁷⁷

me‘ulü/fā‘ilātü/me‘ilü/fā‘ilün

24b

- 1 Kaş ile göz esīri durur her zamān göñül {26a}
Miskīn göñül belālu göñül nā-tüvān göñül
- 2 Her gül yanaķlu lāle ruķa mübtelā olup
‘Aşķ āteşine göz göre her dem yanan [göñül]
- 3 Sīne-be-sīne olmaķa sa‘y eyle yār ile
Dünyāda ķatmağ ister iseñ cāna cān [göñül]
- 4 Aşşıya ķaldı cān lebinün būseline vēr
Bāzār-ı ‘aşķ içinde görünmez ziyān göñül
- 5 Söyleşdürürse ol şeh-i hūbān ile seni
Neñ var Revānī’ye arada tercemān göñül

³⁷⁷ RVN,312.

FİĞÂNÎ GÜFT³⁷⁸*mef'ülü/ fâ'ilâtü/ mefâ'ilü/ fâ'ilün*

- 1 Da'vâ-yı hüsni kılmaya 'âlemde ey nigâr
Sen dil-sitân ile büt-i Çînün ne cânı var³⁷⁹
- 2 Peykânların bedende gelüp olalı muķım
Ėam 'askerine oldu tenüm âhenîn hışâr
- 3 Kanlu yaşumla yazmaya Ėam mâcerâsını
Ruhsâr-ı zerdüm oldu benüm levh-i zer-nigâr
- 4 Ėün gibi göge erdi başım olalı şehâ
Ben 'âşık-ı felek-zede kūyunda hâksâr³⁸⁰
- 5 Kimdür Fiğânî dersen eyâ serv-i hoş hırâm
Bir derd esîri 'âşık-ı bed-nâm-ı rûzigâr³⁸¹

³⁷⁸ FİD, 60.³⁷⁹ 1- cânı: hâlî.³⁸⁰ 4- başım: başı / ben: bir.³⁸¹ 5- derd esîri 'âşık: 'âşık-ı felek-zede.

(24b)

{(26a)}

119

ḤAYRETİ GÜFT³⁸²

fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

- 1 Şol gelen nāz ile ol serv-i ııırāmān ancak
Şu gelen şİve ile ol gül-i ııandān ancak
- 2 Şu geçüp alıcı şāhIn gibi ııışmınla bakup
O benüm gönlüm alan dil-ber-i fettān ancak³⁸³
- 3 Devr edüp karşıda şol nāz ile cevlanlar edüp
Şol bir āşüb-ı cihān āfet-i devrān (ancak)
- 4 N’ola bu ān ile ‘ömrüm dēsem ey cān saıa
‘Ömr dedükleri aıılayana bir ān ancak
- 5 Görüp āşüfte beni nāz ile dildār dedi
Ḥayretİ yine bu gün vālih ü ııayrān ancak

(24b)

{(26a)}

120

MAṬLA‘

fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün

- 1 Göre şehir içre toıup büyümiş iken ayı
Beızedür kendüye ol mihr-i cihān -ārāyı

³⁸² HYD,s.250

³⁸³ 2- bakup: başkan.

(24b)

{(26a)}

121

MAṬLA‘

fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün

- 1 Tāze ‘āşık olıcağ dağ ile zeyn ét koluñ
Yeni sikke çıkıcağ eskisi geçmez pülün

122

ĞAZEL-İ ‘ĀLİ³⁸⁴

mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün

- 25a 1 Yaşum tār etdi rûzum tîre bahtum kara hāmem mü {25b}
Siyeh hāl ü siyeh gîsü siyeh çeşm ü siyeh-ebrü³⁸⁵
- 2 İki çeşmüm yaşın gül-gün éder bağrum dilüm pür-hün
İki la‘l-i leb-i mey-gün iki ruhsāre-i gül-bü³⁸⁶
- 3 Dehānuñ yok leb-i la‘lünle dendānuñ ne hikmetdür
‘Adem baħrinde bir la‘lîn şedefde bu kadar lülü
- 4 Muħammed-nām bir Aħmed-liķā maħbūba kûl oldım
Şanasın çār-yār olmış durur hûsnîne çār-ebrü³⁸⁷
- 5 İlet bu nazm-ı gevher-bārı şun destine ey ‘Ālî
Lebin öpmek kadar vardur okursa bir kez ol meh-rû

³⁸⁴ GAD, 235.

³⁸⁵ 1- yaşum: şebüm , hāmem: şabrum/ Siyeh-hāl ü siyeh gîsü siyeh çeşm ü siyeh-ebrü: Siyeh-çeşm ü siyeh-ebrü siyeh-hāl ü siyeh-gîsü

³⁸⁶ 2- éder: édüp.

³⁸⁷ 4- hûsnîne: ol şāh-ı.

GAZEL-İ BÂKÎ ³⁸⁸*fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün*

- 1 Oldı dil bir büt-i şîrîn-dehenün Ferhâdı
Ana lâlâ geçinür Hüsrev ü Şîrîn dâdı
- 2 Bi’llah ey naḥl-i ter ol şîve-i reftâr nedür
Serv-i âzâduḡa ḡul eyledün şimşâdı
- 3 Hem-demümdür şeb-i fûrḡatde dèyü ḡaste göñül
Ögerek göge çıkardı bu gece feryâdı ³⁸⁹

³⁸⁸ BD,s.423³⁸⁹ 3- BD’de 4. sıradadır. Müstensih, “Gazel-i Bâkî” başlığı altında farklı vezin ve kafiye de şu iki beyti şîirin devamı gibi vermiştir:

BEYÎT

mefâ‘ilün/fe‘ilātün/ mefâ‘ilün /fe‘ilün

Deḡân-ı âhım êdüp ejdehâyı âteş-bâr

Benümle ḡorḡudur oldı cihânı şimdi o yâr

BEYÎT

fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün

Ḥabiş-i ḡamze-i misk ile dökersen ḡānum

Ḳılıcın keskin ola ey şeh-i ‘ālî-şānum

fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

- 1 Müdde‘î âl ile ol şūhı ki tenhāya çeker
Korqarın reng vērür mey-i hamrāya çeker³⁹¹
- 2 İki dīvāneden alınmadı ‘aşkun yaqası
Kühken tağa çeker Qays ise şahrāya çeker
- 3 Nām ile ‘āleme bir velvele şaldı ki seni
Kimi teşhīre muqayyed kimi esmāya çeker³⁹²
- 4 Ki çalar yerlere ki ‘ālem-i belāya çeker
Biri eflāke gayrı lücce-i deryāya çeker³⁹³
- 5 Yine bir saht kemān aşdı ki ‘Âlî felege
Haq budur az bulunur ancılayın yāya çeker³⁹⁴
- 6 Dāmenüm seyl-i sirişk aldı yaqam āteş-i āh
Biri eflāke biri lücce-i deryāya çeker

³⁹⁰ GAD, 79.

³⁹¹ 1- vērür: geçer, mey: bāde. Vezin bozuktur.

³⁹² 3- GAD’de 4. sıradadır.

³⁹³ 4 - Bu beyit gazelde yoktur. Vezin bozuktur.

³⁹⁴ 5- GAD’de 6. beyit ile yer değiştirmiştir.

(25a,k)

125

{(25b,k)}

[MAṬLA']

meḥ'ülü/mefā'Ilü/mefā'Ilü/fe'ülün

- 1 Ālüfte olur 'aql u dil u cān ḥaṭ-ı yāra
Dīvāneligüm düşdi bu yıl köhne bahāra

(25a,k)

{(25b,k)}

126

[MAṬLA']

mefā'Ilün/ meḥ'Ilün/ meḥ'Ilün/ meḥ'Ilün

- 1 Gezer ser-geşte-i kūy-ı cünün olmuş dil-i zārum
Eger seng-i cefā étse kayurmaz tıfldur yārum

127

GAZEL-İ ḤĀLETİ EFENDİ³⁹⁵

fā'ilātün/fā'ilātün /fā'ilātün /fā'ilün

25b

- 1 Gitse kūyından 'adū ol ḥüsrev-i ḥübān çıkar {27a}
Geçse hengām-ı şitā tırmaz gül-i ḥandān çıkar
- 2 Her kaçan ḥübān-ı şehri yine çevgān oynaya³⁹⁶
Başımı top étmege ol āfet-i devrān çıkar
- 3 Ḥāk olup cismüm geçerse ser-be-ser gırbālden
Nāvek-i cevri-i nigārumdan kalan peykān çıkar
- 4 Çāk çāk étseñ tenüm tığ-i ğam-ı hicrān ile
Her şikāf-ı sīneden bir āteş-i sūzān çıkar
- 5 Defter-i ağıyardan ḥussādı bīrūn eylemez

³⁹⁵ AZD, 272

³⁹⁶ 2 ḥübān-ı : ḥübānı, / yine: binse/ oynıya: oynına.

Gerçi ‘âdetdür ezelden mürde-i gebrân çıkar

6 Kaşr-ı şâdiden dil-i ‘âşık ne yoldan kām alur
Nerd-bân-ı kaşr-ı dildāra çıkınca cān çıkar³⁹⁷

7 Uğrasañ bir gülşene tā haşre dek ol gülşenün
Dīde-i ‘âşık gibi nergisleri giryān çıkar

8 ‘Aql ile peygār eden dīvāneler şemşīrveş
Nār-ı ‘aşk-ı dil-bere ‘uryān girer ‘uryān çıkar

9 Hāke yeksān olsun ol naḥl-i emel kim mīvesi
Degmez erbāb-ı dile dā’īm aḡa nādān çıkar

10 Hāletī kıl gerdenün bend-i ta‘alluḡdan ḡalāş
Yā gibi ḡaddün dü-tā kıl çille-i merdān çıkar

³⁹⁷ 6 kaşr-ı: vasl-ı.

GAZEL-İ ŞÂLİHÎ

fâ'ilātün/fâ'ilātün /fâ'ilātün /fâ'ilün

- 1 Cehd kıl қоçмаға һаммәмдан ki yâr 'uryân çıkar
Yoһsa ey dil cāmeler çıkınca tenden cān çıkar
- 2 Ey қаşı yā tır-i cevruң gördüң öldürmez beni
Ġamzesi cellād luṭf ét һаңçer-i bürrān [çıkır]
- 3 Zāhid-i һod-bīn gibi ' aşқа giriftār olmayan
Ḍār-ı dünyā içre ol һayvān girer һayvān çıkar
- 4 Her kime şerһ eylesem keyfiyet-i esrārımı
Fikr-i la'l-i yār ile benden beter һayrān çıkar
- 5 Baһuңuz top eyleñüz çevgānına ey 'āşıķān
Kūy-ı һüsni қармаға ol āfet-i devrān çıkar
- 6 Āh u һasret derd[ü] miһnetdür enİs-i maһremüm
Her gece ey Şāliһī қаsr-ı dile yārān çıkar

NECÂTÎ GÜFT³⁹⁸*mefâ'ilün /fe'ilātün/ mefâ'ilün/ fe'ilün*

- 26a 1 Duḥān-ı āhla oldım şerer gibi rakḳāş {26b}
Sirişk-i çeşm ile oldım güher gibi ğavvāş
- 2 Bu āh ile çıkışursam bu yaşı nêce'deyün
Yuḳaru ḳorsam is olur aṣağı ḳorsam paş
- 3 Ḥalāş olımadum ḳayd-ı bend-i zülfünden
Ḥaṭṭundan okıdı biñ kez sūre-i İhlāş³⁹⁹
- 4 Şuçın bilüp düşer ayağa zülf-i fettānuñ
‘Azîz başuñiçün eylük ile fitneyi baş
- 5 Ne üzilür ne kesilür saçunla ğamzenen
Gerek boğazla Necâtî ḳuluñ begüm gerek aş

³⁹⁸ NCD, 301.³⁹⁹ 3- olımadım ḳayd-ı : olımadı dil ḳayd-ı./ kez: kerre.

(26a)

{(26b)}

130

ḤAYĀLĪ GÜFT⁴⁰⁰

mefāʿlün/mefāʿlün/faʿülün

- 1 Raḫībün dil-berā kūyunda neyler
Ki Īsā ile göke çıkmadı ḫar
- 2 Beni öldürmek için nīze alma
Ne lāzım ey ḫaşı yā tīri gönder⁴⁰¹
- 3 Yüzüñe beñzerem dēse n'ola şu
Köpüklü bir delüdüñ nolsa söyler
- 4 Ara yêrde şovukluk ēdeli bād
El ucuyla görüşür oldı 'ar'ar
- 5 Ḥayālī tāb-ı ruḫsāruñ görelden
Ėder Nūr āyetin her gēce ez-ber⁴⁰²

(26a)

{(26b)}

131

[BEYĪT]

mefʿülü/fāʿilātü/mefāʿlū/fāʿilün

Mestāne kūy-ı dil-beri gezdün çü serserī
Olmaz cihānda sencileyin dil-berün eri

⁴⁰⁰ HBD,192

⁴⁰¹ 2- alma: ile.

⁴⁰² 5-görelden: görüben.

RE'Yİ GÜFT

mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün

- 1 Şarābum bezm-i ğamda hūn-ı eşk-i çeşm-i pūr-nemdür
Ġamuñla neçe demler sürdüm ey meh bu da bir demdür
- 2 Der-i mey-hānenüñ her şuffesi bir şadr-ı İskender
Harābāt-ı muġānuñ her sıfāl-ı sāġar[1] Cemdür
- 3 Oķuñla na'ller delme yerin şaff-i ni'al etme
Maķāmı anuñ ey ebrū-kemānum şadr-ı sīnemdedür
- 4 Vişāl-i dil-beri şanma göñül dünyāda sen 'ālem
Fırāķa daħı şabr eyle bu da bir yüzden 'ālemdür
- 5 Tecāhül eyleyüp 'aşkımdan ol meh Re'yİ'yā bir gün
Baña 'āşık mısun dēdi dēdüm sulţānum a'lemdür

GAZEL-İ MUHYÎ

fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün

- 26b 1 Gül gül olsun ruḥun öp yâri çeküp pehlûya {28a}
 Benzesin ḳadd-i nihâli gül-i şeftâlûya
- 2 Mün‘akis olmasun erbâb-ı şafâya ḥazer èt
 Gitme aḡyâr ile seyrâna kenâr-ı cûya
- 3 Yêrde gökde bulur ol mihr-i cihân-ârâyı
 Eşk-i çeşmüm şalan her yaḡa cüst ü cûya
- 4 ‘Ârızuḡda görelî iki gözüm yêr yêr mû
 Mûyeden döndi ten-i zâr u nizârum mûya
- 5 Kesilüp ḳayd-ı te‘alluḡdan olur âzâde
 Muḡyiyâ baḡlanan ol silsile-i ḡlsûya

ĞAZEL-İ SIRRÎ

mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün

- 1 Kânı hâk-i rehûn âhumla ber-bâd êtdüğüm demler
Añılamaz mı ser-i kūyuñda feryâd êtdüğüm demler
- 2 Aķar cūy-ı sirişkim ķāmet-i dil-cūyuñ añduķca
Tolar ķan ile ķeşmüm la'lūñü yād êtdüğüm [demler]
- 3 Gözümde uķar oldu sen tezerv-i hoş-ķırāmumla
Dem-ā-dem murğ-ı cānı ģamdan āzād êtdüğüm[demler]
- 4 Daķı bennā-yı ķudret yapmamışdı hāne-i dehri
Binā-yı 'aşķı Sırrî dilde būnyād êtdüğüm [demler]
- 5 Ħayāl-i h'āba döndi ģūşe-i fūrķatde ey meh-rū
Vişālūñle dil-i nā-şādumı şād êtdüğüm demler

ḲABŪLĪ GÜFT⁴⁰³

fā'ilātün/ fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün

- 1 Gerçi kim kâşâneme çok dil-ber-i ra'cā gelür
Ol ıadı bālā baḡa ammā ıatı a'lā gelür ⁴⁰⁴
- 2 Zerrece mihr ü vefā gelmez güzellerden görün
Giderek 'uṣṣāḡa da dil-berden istiḡnā gelür ⁴⁰⁵
- 3 Kākül-i yāre ıolaşmaḡ ey dil-i sevdā-zede
Çok perîşānlıḡ çekersin başuḡa ḡavḡā gelür ⁴⁰⁶
- 4 La'l-i cān-baḡşuḡdur iḡyā eyleyen dil mürdesin
Ol baḡa rūḡ-ı mücerred mu'ciz-i 'İsā gelür ⁴⁰⁷
- 5 Ey Ḳabūlī ḡün gibi her-cāyidür gerçi o meh
Her zamān ḡam-ḡāneme gelse hele tenḡā gelür

⁴⁰³ KAD, 561.

⁴⁰⁴ 1-ıatı: cümleden.

⁴⁰⁵ 2-Beyit KAD'de 5. sıradadır/'uṣṣāḡada: 'uṣṣāḡadan.

⁴⁰⁶ 3-Beyit KAD'de 2. sıradadır.

⁴⁰⁷ 4-Beyit KAD'de 6. sıradadır.

KİTA'-I MAKBÛL

müstef'ilün/ müstef'ilün/ müstef'ilün/ müstef'ilün

Ey ebrûvân-ı yâr için tîr-i cefâ ya şabr eden
Görmezsin anuñ karasın yok yere étme cân telef

Ṭarf-ı külehden seyr edem dersen eger râ kaçların
Ey 'âşık-ı miḥnet-zede ṭursun o râlar ber-ṭaraf

KABÛLÎ GÜFT⁴⁰⁸*mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün*

- 27a 1 Ṭoğunmak kaçdın étse ḥavf ederdüm tîr-i müjgānuñ {27b}
Yüreklendüm yine benden yaña gelmekle peykānuñ
- 2 Benüm efkâr-ı zülfünden murādum kesb-i cem'iyet
Senüñ ḥâṭır perîşân eylemekdür ey perî şānuñ
- 3 Yine bir âstāna intisāb êtdüm ki mihrāsā
Kemend atup erişmez ṭāķına eyvān-ı Keyvānuñ
- 4 Yine bir bî-bedel cânāna vêrdüm naķd-i cânı kim
Metā'-ı ḥüsni cânānuñ anuñ destinde cân anuñ
- 5 Kōmaduñ ḥayliden başuñ eşigi ṭaşına yārūñ
Kabûlî başuñ aşlā ṭoğunmaz oldu dermānuñ

⁴⁰⁸ KAD, 630.

KABÜLİ GÜFT⁴⁰⁹*fe'ılātün/mefā'ilün /fe'ilün*

- 1 Özi yaḥşı sözi yaman dil-ber
Gözi Tātār-ı bī-amān dil-ber
- 2 Eyle luṭf u mürüvvetün mebzül
Bize mi bu cefā hemān dil-ber⁴¹⁰
- 3 Geçer eyyām-ı ḥüsnün āyende
Böyle kalmaz şaḳın zamān dil-ber
- 4 Koçmağ için miyānuḡı 'uşşāk
Varını kıldı der-miyān dil-ber⁴¹¹
- 5 Ḥāne-i ḳalbi ğam ḥarāb etti
Tārmār oldu ḥānmān dil-ber
- 6 Kāmetüm 'aşḳ ile ḥamīde ḳılan
Beni pīr eyleyen cüvān dil-ber
- 7 Ehl-i 'aşḳa ḳıya ḳıya baḳıcı
Bire 'āşıḳlara ḳıyan dil-ber
- 8 Her ne māha nihān ise 'aşḳum
Gün gibi saḡa hep 'ayān dil-ber⁴¹²

⁴⁰⁹ KAD,s.569⁴¹⁰ 2-Eyle; ile⁴¹¹ 4- Koçmağ: Koçmak⁴¹² 8- 'aşḳum: mihrüm.

- (27a) 9 Ber-murād  t  ab li-i z r 
Eyle vaşlu la k m-r n dil-ber
- {(27b)}

139

 ZER  G FT

mef  l n/ me   l n /mef  l n/ me   l n

- 1 Eger sen germ olup d rse    z r-   teş n m var
Bi-  amdi ll h ben m de ş  le-i  h-  en n m v r
- 2 Sa a ger ş hid-i h sn-i mel  at hem-dem olduysa
Ben m de  aş  d rler n mına bir hem-niş n m var
- 3 Senin t  -  b lend   var ise ey t lib-i d ny 
Ben m de   neler v r n  der  h-   az n m var
- 4 Ba a d ny  ile ey    ce  arz-  şevket eylersen
Ben m de n ce bi  d ny  de er bir n zen n m var
- 5 Şayarsa dil-r b lar bendesin sen de d  s lt n m
Ben m de  zer veş bir   l m-  kemter n m var

BÂKÎ GÜFT⁴¹³*Fe‘ilātün /fe‘ilātün/ fe‘ilün*

- 27b 1 Nāle -i ‘āşık[ı] kılmazsın yād {29a}
 Hey ala gözlüm elünden feryād⁴¹⁴
- 2 Bulmasun kimse kuşūrum dersen
 Eyleme kaşr-ı cefāyı bünyād⁴¹⁵
- 3 Var ise çekmege her bār gamun
 Har gibi oldu rakībün mu‘tād⁴¹⁶
- 4 Kāmetün kulluğına düşmeyecek
 Olmadı serv-i hırāmān āzād⁴¹⁷
- 5 Şi‘r-i Bākîye nazır olmaz hiç
 Fenn-i ‘aşk içre olupdur üstād

⁴¹³ BD, 127⁴¹⁴ 1-Nāle: Nāz ile.⁴¹⁵ 2- BD’de 4. sıradadır.⁴¹⁶ 3- BD’de 2. sıradadır.⁴¹⁷ 4- BD’de bu beyit yoktur.

GÜFT BÂKÎ⁴¹⁸*fe‘ilātün /fe‘ilātün /fe‘ilün*

- 1 Kūy-ı ‘aşkuṇda olurdum Ferhād
Acıyup eylese Şîrîn lebi dād ⁴¹⁹
- 2 Bağladı sünbülede ey meh-rū
Vaşf-ı zülfüṇdeki şî‘rüm üstād
- 3 Dil ceres gibi hicāz-ı kūyuṇ
Yād édüp ṭurmadın eyler feryād
- 4 Oṇmasun bitmesün ey serv-i sehī
Göreyin bāğ-ı cihānda şimşād
- 5 Bākî’ye emr nedür sulṭānum
Saṇa ḵul oldı muṭî‘ ü münḵād⁴²⁰

⁴¹⁸ BD, 125-126.⁴¹⁹ 1- Kūy-ı: kūh-ı⁴²⁰ 5-Bu beyit divanda yoktur. Mahlas beyiti olarak şu beyit verilmiştir:

Dāne-i ḵāl-i siyāh ey Bākî

Ḥîrmen-i ‘ömrümi êtdi ber-bād

(27b)

{{(29a)}}

142

GÜFT NEV'Î⁴²¹

fâ'ilātün /fâ'ilātün /fâ'ilātün /fâ'ilün

- 1 Olmadı devlet müsâ'id kıldı istignâ murâd
Rûzgâr el vèrmedi kalduķ ayaķda nâ-murâd
- 2 Eşk sîm ü rûy zer olmaķdan özge bir daķı
Olmaya derd ehline dünyâ vü mâ-fihâ murâd
- 3 Rûy-ı zîbâdan ğaraż taķşîl-i hâletdür göñül
Nûş-i şahbâdan degüldür sâğar-ı mînâ murâd⁴²²
- 4 Gülde yok bûy-ı vefâ bûlbûlde şabr-ı bâr-ı ğam
Vèrmedi bağ-ı fenâda kimseye dünyâ murâd
- 5 Şûret-i keşretde vaķdet 'âlemin seyr eylerüz
Bilmişüz dünyâda Nev'î neydüğün dünyâ murâd⁴²³

(27b)

{{(29a)}}

143

BEYÎT

mef'ûlû/fâ'ilâtü/mef'â'ilü/fâ'ilün

Rif'atde câhil ehl-i ma'ârifde âh u zâr
Olmaz hevâya yeltenür oldu bu rûzgâr

⁴²¹ NVD, 258.

⁴²² 3- mînâ:mîdâ, metin

⁴²³ 5- dünyâ: ma'nâ, a.g.e

(27b)

{(29a)}

144

BEYİT

mef'ulü/fā'ilātü/mefā'ilü/fā'ilün

Åh êtdüren efendi saña cevri-yârdur

Her kişi êtdüğünü bulur rûzgârdur

145

GÜFT KABÜLİ EFENDİ⁴²⁴

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

28a

1 Yatur pîr-i muğân evgâr olup desti kabağ tutmaz

{28b}

Şu deñlü bâde-nüş olmuş ki el dîtrer ayak tutmaz

2 'Aşâyile içürdi dime şüfl pîr-i mey-ğâne

Elünde ihtiyârûñ başuña kimse çomağ tutmaz

3 Zeri bir sîm-ten mağbûba şarf êt yoğsa ey h'âce

Seni ol rûz u şeb koynuñda yatsa ıssıcak tutmaz

4 Semend-i hâtırûm 'aşka tutıldı dème ey zâhid

Har-ı nâ-pâydâr u nâ-pesendi hûd ulağ tutmaz

5 Kabûlî gevher-i kân-ı ma'ârif bî-revâc olmuş

Dür-i nazm-ı kelâm-ı pākûñe kimse kulağ tutmaz⁴²⁵

⁴²⁴ KAD,s.598

⁴²⁵ 5- olmuş: ancak.

ĞAZEL-İ ҚABŪLĪ EFENDİ⁴²⁶*fe‘ilātün/ mefā‘ilün/ fe‘ilün*

- 1 Çeşm-i āhū nigāri kim sevmez
Şayda қābil şikāri kim sevmez
- 2 Būse-i la‘l-i yāre cān vērürüz
Mīve-i ābdārı kim sevmez ⁴²⁷
- 3 Dilde yaқduқ maḥabbeti nārın ⁴²⁸
Böyle nārın nigāri kim sevmez
- 4 Māyilüz zülfi] bāğını seyre
Seyr-i bāğ u bahārı kim sevmez
- 5 Sögse dil-ber Қabŭlĭ ḥazḡ eyler
‘İzzet ü i‘tibārı kim sevmez

⁴²⁶ KAD,s.600.⁴²⁷ 2- beyit KAD’de 7. sıradadır.⁴²⁸ 3- yaқduқ: yaқdum a.g.e/ Beyit KAD’de 4. sıradadır

ḲABŪLÎ EFENDÎ⁴²⁹

fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

- 1 Āh alursın güzelüm 'āşıkā cevri eyleme çok
Girü dönmez meded ey kaçış kemān atılan ok⁴³⁰
- 2 Var iken sürme-i ḥāk-i reh-i yār ey keḥḥāl
Nidelüm kuḥl-ı Şıfāḥānı yūri gözüne şok⁴³¹
- 3 Nāzı çok cevri katı az gerek ḥūblaruḡ
Biz de cānā bilürüz lâzım olanı az u çok⁴³²
- 4 Dehen-i teng-i dil-āvîzüne hîç benzeye mi
Ġonca-i gülşen ise bir deheni var dili yok⁴³³
- 5 Söylenür geldi dēyü nāfe-i ḥaṭṭı yārūḡ
Ey Ḳabŭlî biz anı ol mehe çokdan okuduk⁴³⁴

⁴²⁹ KAD,s.621-622.

⁴³⁰ 1- meded: şaḡın.

⁴³¹ 2- yūri: var al.

⁴³² 3- beyit KAD'de 5.sıradadır.

⁴³³ 4-dil-āvîzüne: dil-āvîzüne. / benzeye: öyküne .

⁴³⁴ 5- nāfe-i: nāme-i.

(28a)

{(28b)}

148

MAṬLA‘

fe‘ilātün/ mefā‘ilün/fe‘ilün

Dil-berün kim murādı ola firāk

Fürkat ile şafā sürer ‘uṣṣāk

(28a)

{(28b)}

149

MAṬLA‘

fe‘ilātün/ mefā‘ilün/fe‘ilün

Qoz ağacı gibi büyütme serün

Tā ki qoz gibi bitmeye semerün

150

ḤİLMİ RAST

mefā‘ilün /mefā‘ilün /fe‘ülün

28b

1 Derūnum telḥ eder düṣnāmı anuḡ
Dilünden dād ol ṣīrīn zebānuḡ

{30a}

2 Biline bilmezem nēce sarılsam
Tutacaḡ yeri yoḡ ol mū-miyānuḡ

3 Bahār eyyāmıdur ‘etmeḡ ta‘accüb
Hevāyī oldıḡun bād-ı şabānuḡ

4 Beni bir yola qosun dēyü dēyü
Yolında öldüm ol serv-i revānuḡ

5 ‘Aceb mi Ḥilmiyā andan kesilsem
Ser-i zülfi imiş başı belānuḡ

220

GAZEL-İ BÂKÎ⁴³⁵*fe'îlâtün/ mefâ'ilün/ fe'îlün*

- 1 Sînesin tîrûne tutardı siper
Göbegin kesdüginde âhenger
- 2 Başumun yazusını gördüm hep⁴³⁶
Benem erbâb-ı 'aşka ser-defter
- 3 Yazdı sevdâñı başumuzda kazâ
Kayd olındı rû'ûsa hükm-i kader
- 4 Tâbı gitmez o zülf-i şeb-rengün
Oldı hem-sâye-i meh-i enver
- 5 Gêce sâķî delîl-i râh oldı
Al fânûs elindeki sâğar
- 6 Bâķiyâ hem-dem ü hevâdârun
Câm-ı gül-reng ile habâb yêter
- 7 Biri hırşîd gibi rûşen-dil
Biri nâhîd gibi pâk-nazar

⁴³⁵ BD, 188⁴³⁶ 2- gördüm hep: hep gördüm.

ĞAZEL-İ ҚABŪLİ⁴³⁷*mefā'ilün/ fe'ilātün/ mefā'ilün/ fe'ilün*

- 1 Bülend-қad bize bir şūh-ı şeh-levend gerek
Ya himmeti kişinün kendüye bülend gerek
- 2 Girān[u]tünd gerekmez nigār-ı nāzūk olan
Güşāde-ṭab' gerek rūḥ-ı dīl-pesend gerek⁴³⁸
- 3 Kemende çek dili pend ü naşīḥate çekme
Efendi pend gerekmez delüye bend gerek⁴³⁹
- 4 Güzelde nāz u nezāket gerek velī 'āşık
Ġarīb ü ğam-zede vü zār u müstemend gerek⁴⁴⁰
- 5 Қabŭlī ṭālib-i vaşl-ı ḥabīb olan 'āşık
Niyāzmend gerekdür niyāzmend gerek⁴⁴¹

⁴³⁷ KAD, 635.⁴³⁸ 2- Beyit KAD'de 4. sıradadır/ gerek: sebük.⁴³⁹ 3- Beyit KAD'de 2. sıradadır.⁴⁴⁰ 4- Beyit KAD'de 3. sıradadır.⁴⁴¹ 5- ḥabīb: nigār.

PĀDİŞĀH-I ‘ĀLEM-İ PENĀHUMDUR⁴⁴²*fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün*

- 29a 1 Meşnevîsin işidüp hazret-i Mevlânâ’nun {29b}
- Güşvâr oldı kulağumda kelâmı anuñ
- 2 Deff ü ney nâle kılup Mevlevîler êtdi semâ‘
- Eyledük yine şafâsını bugün devrânun⁴⁴³
- 3 Emr-i Mevlâ ile bir himmet êde Mevlânâ
- Gele ayağıma kim kelleleri a‘dânun⁴⁴⁴
- 4 Ceddi-i a‘lâlaruma himmet êde gelmişdür
- Ummanın mı ne ‘aceb luţfunı dil sulţânun⁴⁴⁵
- 5 Bahtiyâ bendesi ol hazret-i Mevlânânun
- Taht-ı ma‘nide odur pâdişehi dünyânun⁴⁴⁶

⁴⁴²İsa Kayaalp, *Sultan Ahmed ve Divanı*, Hz. Akşemsettin Vakfı Yayınları, İstanbul,1994. Başlık “**Der Hakk-ı Hazret-i Mevlânâ**” şeklindedir.

⁴⁴³ 2- şafâsını bugün: bugün zevkini.

⁴⁴⁴ 3- kim: hep.

⁴⁴⁵ 4- ummanın mı: ben de umsam, dil: ol.

⁴⁴⁶ 5- dünyânun: devrânun.

GÜFT NECÂTÎ⁴⁴⁷*fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilün*

- 1 Nâz ile cānānumuz kim la'l-i cān-perver şunar
Şūh dil-berdür ağızdan şanasın şekker şunar
- 2 Bezm-i hüsn içinde dā'im mest-i nâz olmağışün
Lebleri her lahçada cām-ı mey-i aḥmer şunar
- 3 Gerçi çeşmün bî-muḥābā öldürür 'āşıkları
Ġamzeñündür suç ki mestün destine ḥançer şunar
- 4 Çeşm-i giryānum sevindürsin izün tozıyla bād
Sāy ile 'ādetdürür erbāb-ı himmet zer şunar
- 5 Cānı bî-hüş etmek için gözlerümden dem-be-dem
Bezm-i ğamda sāḳī-i miḥnet iki sāġar şunar
- 6 Baḥr-ı ğamda serv ile gülden n'ola umsam meded
Ġarḳ olanlar ḥār ile ḥāşāke ey dil-ber şunar
- 7 Kāpuḡa itün gibi varurdum ulumasa raḳīb
Korḳum oldur baġa bir gün ol seg-i kāfer şunar⁴⁴⁸
- 8 N'oldıñ ölürsin Necātī la'l-i rūḥ-efzā-yi dost
Āb-ı Hızır ile leb-ā-leb cām-ı İskender şunar

⁴⁴⁷ NCD, 258.⁴⁴⁸ Vezin bozuktur.

(29a)

{(29b)}

155

GÜFT ‘ĀLİ⁴⁴⁹

fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

- 1 Eşk-i hūnünüm firāvān eyledüm ‘ālemlere
Çok şükür Allāh’a ergusdi beni bu demlere
- 2 Bīm-i fūrkatden mu‘arrā eylemişler dilleri
Kūy-ı ‘aşk içre şataşdum bir bölük bī-ğamlara⁴⁵⁰
- 3 On sekiz biñ ‘ālemün bilmek dilerseñ resmini
Nāzır ol deryā-yı dilde reşha-ı mübhemlere⁴⁵¹
- 4 Şāhid-i ‘aşkuñ nece fāş olmasun esrārı kim
Rāzın açmış Vāmık u Mecnūn diyen sersemler⁴⁵²
- 5 Derd ü gamdan ta‘n-ı a‘dādan kim ağlar ‘Āliyā
Dönse gerdün bir qarara uysa demler demlere

(29a)

{(29b)}

156

BEYİT

fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

- 1 Leblerün senbüsesine diş bilermiş it raķīb
Ni‘metine hüsnünün tır eyle gör kim.....⁴⁵³

⁴⁴⁹ GAD,s.246

⁴⁵⁰ 2- dilleri: dillerin,

⁴⁵¹ 3- bilmek: görmek.

⁴⁵² 4- diyen:gibi. Vezin bozuktur.

⁴⁵³ Beyit sayfa kenarına kaydedilmiş, sayfa kenarı da yırtılmış olduğu için eksik kalmıştır.

GAZEL-İ FAŞİHİ

fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

- 29b 1 Çıkmağ ister cān-ı pāküm cism-i zārumdan benüm {31a}
Yeridür çarḥ-ı felek iñlerse zārumdan benüm
- 2 İrtihāl edem gibi dār-ı fenādan 'ākıbet
Munfaşıl olam gibi āḥir diyārumdan benüm
- 3 Müddet-i 'ömr erdi pāyāna mecālim kalmadı
Cismime düşdi ḥarāret dilde nārumdan [benüm]
- 4 Bāğ-ı 'ömrüm şoldı ezhārı ḥazāna tutdı yüz
Kalmadı būy-ı şafā zūlf-i nigārumdan benüm
- 5 Yok liyāḳat varmağa derdā cenāb-ı ḥazrete
Yüz qaralıklarla cürm-i bî- şumārumdan benüm
- 6 Gıtdüm ālām ile kūyuḡdan sen ḳal dostum
Rūzgār ilte meger bir gün ğubārumdan benüm⁴⁵⁴
- 7 Ey Faşihî bir gün ola ḳalmaya nām u nişān
Cism-i zārumdan degül belki mezārumdan benüm

⁴⁵⁴ Vezin bozuktur.

GÜFT HÜDÂYİ⁴⁵⁵*mef'ülü/ fâ'ilâtü/ mefâ'ilü/ fâ'ilün*

- 1 Gitme hey kâfir alup tenden dil ü cānı daḥı
Varup uğratma belāya bir müselmānı daḥı
- 2 Başına sultān iken dil bir şehe ḡul oldı kim
Ḡul édüpdür bendeyi ḥüsnine sultānı daḥı
- 3 Mā'il oldım vechi var dil-ber cefālar eylese⁴⁵⁶
Neyledüm kim cevır éder bu 'ālem-i fānī daḥı
- 4 Var ise 'aḡlı ḡara başında cānā zāhidün
Zülfünün küfrine vërsün dīni İmānı daḥı
- 5 Göñlüni vërdi Hüdāyī bir büt-i tersāya kim
Dīn ü İmānına beḡzer 'ahd ü peymānı daḥı

⁴⁵⁵ HÜD, 339⁴⁵⁶ 3- 3. ve 4. beyit yer deḡiştirmiştir.

GAZEL-İ VEYSİ⁴⁵⁷*mef'ulü/ mefâ'ilü/ mefâ'ilü/ fâ'ulün*

- 1 Benden yêtişür nâle-i yâ Rab göge her şeb
Ol mâhuñ êrüşmez mi ola güşuna yâ Râb
- 2 Baḥş eyler imiş kūyuñ ile aṭlas u gerdūn
Ey mäh-ı cihân yoḫdur o bî-çārede kevkeb
- 3 Kaşumla müjemden yine Ḥaḫḫ'a ki maḥabbet
Lülü-yi sirişkim deler almış ele mışḫab
- 4 Çāh-ı zeḫanuñ üzre görüp ruḫlarıñ oldı
Efgende çeh-i miḥnete meh-pāre-i Naḫşeb
- 5 Zerd olsa n'ola sîne-i Veysî ki olupdur
Mecmū'a-i faẓl u hünere cild-i müzehheb

⁴⁵⁷ VSD, 190

{30b}

229

GÜFT ABÜLİ⁴⁶¹*fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün*

- 1 Cism-i pākin görmek istersen şoyup ammāma oy
Olmaz ol sīmīn-beden gibi efendi pāk-şoy
- 2 Ol tezerv-i hoş-ırāmun şimdi ey şeh-bāz-ı dil
Şaydınun eyyāmıdur zīrā raībī daı oy
- 3 N’ola pest olsa nazarda serv-i bālā-yı çemen
add-i yāre uymadı başa başına çekdi boy
- 4 Āb-ı istiğfār ile çirk-i günāh-ı cismi yu
Naş-ı ğayrı lev-i dilden tīğ-i irfān ile yuy
- 5 azret-i ‘İsā da olsa aramazsın düşmene
Ey abülī sūzen-i zerle gerekse gözin oy

⁴⁶¹ KAD, 738.

(30a)

{(30b)}

162

BEYİT MAKBÛL

fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

- 1 Şerefi yêr yüzinüñ zümre-i ‘irfân ile dūr
‘Āşık-ı hâste dilüñ şıhḥâti cānān ile dūr

(30a)

{(30b)}

163

ŞĀHĪ GÜFT

mef‘ülü/ fā‘ilātü /mefā‘lū /fā‘ilün

- 1 Ey naḳş beste nām-ı ḥaṭet- bâ-sirişt mā
İn ḥarf-ı şod zî-rûz-ı ezel ser-nüvist hemā⁴⁶²

164

[ŞERİFİ]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

30b

- 1 Üstüḥ‘ānum dēr görenler sine-yi şad-çākden {32a}
Āşiyān-ı murḡa beñzer cümleten ḥāşakden
- 2 Şanma na‘l ü dāḡ ile pūr oldı şadr-i sīnede
Görinür pāy-ı semendüñ naḳşı rûy-ı ḥākden
- 3 Görinen encüm degüldür ḳubbe-i gerdūnda
Aşulur ḳandīl yêr yêr āh-ı āteşnākden
- 4 Ḥāne-i dilde ḥayālün şāhnı mihmān édüp
Geldi yêr gösterdi tīrūñ bu ten-i sad-çākden
- 5 Ey Şerīfī Gülşen-i kūyunda yārūñ jālevar
Dāne-i eşküñ nişār ét dīde-i nemnākden

⁴⁶² Mehmet Nuri Çınarcı, “Mustafa Şem’i’nin Şerh-i Divân-ı Şâhî Adlı Eseri: İnceleme-Tenkitli Metin –Sözlük”, (Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2011) 138-143.

fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

- 1 Hālîme raḥm eyleyüp dil-ber benüm yād eylemez
Gönlümi bend-i ğam-ı zülfünden āzād eylemez
Hâtır-ı maḥzūnümü bir dem gülüp şād eylemez
Ol vefāsız āşināya êtdüğün yād eylemez
Yādlerle 'ıyş éder 'uşşâkını yād eylemez
- 2 Derdümi her dem dil-i dīvâne dūr-efzūn éden
Tālî'imdür her nefesin baġrumı pūr-ḥūn éden
Şanma cev-r-i dil-rübādur eşkimi Ceyḥun éden
Kendü baḥt-ı ser-nîġünümdür beni maḥzūn éden
Yoḥsa 'aşk ehlün ğam-ı dildār nā-şād eylemez
- 3 Dil vèren cān ile yār-i bî-vefādan ağlamaz
Terk-i cān u ser kılan renc ü 'anādan ağlamaz
Miḥnet-i 'aşka düş[en] derd [ü] belādan ağlamaz
'Āşık-ı şādık olan cev-r-i cefādan ağlamaz
Ölse bīmār-ı maḥabbet āh u feryād eylemez
- 4 Cevr-i zecr ile beni dil-ber vefādan dūr éder
Hâtır-ı nā-şādumı hicrānla mehcūr éder
Kālbimi her demde ḳahr ile benüm maḥḥūr éder
Gerçi bennā yıķduġı kāsāneyi ma'mūr éder
Yıķdı ol zālîm dil-i vîrānım ābād eylemez

⁴⁶³ Şiirin devamı yok.

- 31a 1 Ol ki māha nūr tevcīh èylemiş rû koymış ad {31b}
 Nürdan bir nûn peydâ ètmiş ebrû koymış ad⁴⁶⁵
- 2 Şem'-i kâfûrî fûrûzân eylemiş gerden dèmiş
 Halka-i dūd-ı siyāh-ı şem'e gīsû koymış ad⁴⁶⁶
- 3 Zerrece yok bir la'l kim bir dürc kılmış fem dèmiş
 Jäleler derc ètmiş ol dürc içre lü'lü' koymış [ad]⁴⁶⁷
- 4 Bir mücellā levha taşvîr ètmiş üstād-ı ezel
 Rîşteler taḥrîr édüp eṭrāfına mû koymış [ad]⁴⁶⁸
- 5 Gülşen-ārā-yı bahāristān-ı nüzḥetgāh-ı üns
 Bir nihāl-i dil-firîbe kıadd-i dil-cû koymış [ad]⁴⁶⁹
- 6 Nokṭa denlû nuṭfeyi nuṭṭa getürmüş ol ḥakīm
 Ḥikmeti gör kim Kabûlî-i suḥan- gû koymış ad

⁴⁶⁴ KAD, 552⁴⁶⁵ 1- nūr tevcīh èylemiş: nūr u fer tevcīh édüp/ ètmiş : kılmış.⁴⁶⁶ 2- Beyit KAD'de 6. sıradadır⁴⁶⁷ 3-Zerrece yok bir la'l kim bir derci kılmış: Bir müdevver la'lden bir ḥoḳḳa düzmiş. Jäleler derc ètmiş ol derc içre: Jäleler dizmiş anuḡ içinde. İlk mısranın vezni bozuktur.⁴⁶⁸ 4- Beyit KAD'de 2.sıradadır.⁴⁶⁹ 5- Bir nihāl-i dil-firîbe: bir draḡt ārāyış ètmiş. Beyit KAD'de 4.sıradadır.

GAZEL-İ VÜCŪDÎ⁴⁷⁰*fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün*

- 1 Bir mülāyim qoculur tāze civāndur bedenün
Yağalarsa n’ola nāziklük ile pīrehenün
- 2 Gülşen-i bāğ-ı leṭāfetde ‘izāruñ var iken
Nergis-āsā gözi çıksun güli bāğa dikenün
- 3 Haṭ-ı sebzünle ruḥuñ n’ola leṭāfet vërse
Bāğ-ı ‘ālemde şehā revnaķı güldür çemenün
- 4 Yok yere leblerün ortasına düşdi şeker-āb
Dil-berā söyle şokulmasun araya suḥanuñ
- 5 Bunca gündür ki ‘adem mülkini ṭurmaz yoğlar
Bulmadı zerrece ‘ālemde Vücūdī dehenün

⁴⁷⁰ Mecmuâda “Gazel-i laṭīf-i qābūlī” diye kaydedilmiştir. Gazelin mahlas beyitine bakıldığında “Vücūdī” ismi zikredilmektedir. Müstensihin bunu sehven Kabuli diye kaydettiği açıktır. Ayrıca Kabulī Divanı’nda bu şiire de rastlanılmamıştır.

GÜFT KABÜLİ⁴⁷¹*mefâ'ılün mefâ'ılün mefâ'ılün mefâ'ılün*

- 1 Ruḥuṇ şevḳiyle yanmış nêce dâğ-ı pür-fetîlüm var
Bulursam Ka'be-i kūyuṇ nêce rüşen delîlüm var ⁴⁷²
- 2 Beni şemşîr-i 'aşka ser-fürû étmez kaçar dirsen
Yürür yoluṇda başum gibi boynum var keflüm var
- 3 Vefâ vü ma'deletden yüz çevirmez merḥamet ehli
Benüm bir 'adle mâyl pādşāh-ı bî-'adîlüm var
- 4 Ne bir mâhuṇ fūrūğ-ı mihr-i rüyından fūrūğum var
Ne bir şāhib-cemālün vaşlına sa'y-i cemîlüm var ⁴⁷³
- 5 Kabûlî cānib-i ḥaşmı havāle eyledüm Ḥaḳḳa
Ne pervā müdde'iden çün Ḥüdā gibi vekîlüm var

⁴⁷¹ KAD, 565.⁴⁷² 1- nice: nola.⁴⁷³ 4- fūrūğum: ferāğum.

mefā'Ilün /mefā'Ilün /mefā'Ilün /mefā'Ilün

- 31b 1 Firāķıyla ğubār-ālūdedür āyine-i cānum {33a}
 Benüm ħālüm mükedder oldığın bilmez mi cānānum
- 2 Ğam-ı ħaṭṭ-ı lebün cān gibi şaqlardum derūnumda
 Tıyuldu tıfl-ı eşkümden velī esrār-ı pinhānum
- 3 Ne var bir gēce kılsa beyt-i aḫzānumda luṭfindan
 Benüm eksüklüğüme kıalmasa ol māh-ı tābānum
- 4 Kıo baķsunlar ıoyunca rūyuĝa men' étme 'uşşāķı
 Gözi yaşını alma kimsenün ey mihr-i raḫşānum
- 5 Ğubār-ı ħaṭṭı sevdāsiyla vardum kūyına ammā
 Beni ey Hāletī güldürmedi ol verd-i ħandānum

⁴⁷⁴ AZD, 242

[HĀLETİ⁴⁷⁵]*fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün*

- 1 İstemez anuñ içün ölmegi qorqar cānum
Ben gidem gayrılaruñ cānı ola cānānum
- 2 Her kaçan kim uzadam gonçe-i maqşūduma el
Çāk olur hār-ı ğam-ı miḥnet ile dāmānum
- 3 Beñzedürdüm lebüñi la'le dişüñ lü'lüye
Vāqı'ā öyle midür söyle benüm sulṭānum⁴⁷⁶
- 4 Şeh-süvārum beni yolda göricek kıılma şitāb
Saḡa şāyed yetişe āh-ı dil-i nālānum
- 5 Zaḥm-ı dilden alalı merhem-i peykānını yār
Qalmadı Hāletiyā başuma hiç dermānum

⁴⁷⁵ AZD, 242.⁴⁷⁶ 3- böyle:öyle.

[HĀLETİ⁴⁷⁷]*fe‘ilātün /fe‘ilātün /fe‘ilātün /fe‘ilün*

- 1 Yêtişür saña şağın āh-ı dil-i nālānum
Dil-i sevdā-zededen kaçma benüm sulṭānum
- 2 Şulayup yollaruñı eşk-i firāvānum ile
Hāk-rūb eyleyeyin pādişehüm müjgānum
- 3 Eylesün nūş dem-ā-dem mey-i ḥamrā yèrine
Benüm ol ğamze-i ḥūn-ḥāra bağışla ḳanum
- 4 Öperiken dehenüñ la‘lūñe teslīm edeyin⁴⁷⁸
Yetiş èy şūḥ-ı cihān ağızuma geldi cānum
- 5 Şabr imiş Hāletīyā derd-i dilüñ dermānı
Şabrum elden gideli ḳalmadı hiç dermānum

⁴⁷⁷ AZD,s.241⁴⁷⁸ 4- öperiken:öpüyorken,

mefā'Ilün /mefā'Ilün/mefā'Ilün/mefā'Ilün

- 1 Güşāyiş hāk-i kūyından bulupdur dīde-i cānum
Gözin açdı seni gördi dil-i āvāre sulṭānum
- 2 Eger şu yèrine kıan aḳsa vādi-i maḥabbetde
Ta'accüb eylemez hergiz bilenler çeşm-i giryānum
- 3 Ḥayātum cāmesi ey dil 'aceb mi çāk çāk olsa
Girüpdür néce kerre pençe-i 'aşḳa girībānum
- 4 Kaçarken vādī-i 'aşḳ u beyābān-ı maḥabbetden
Yolum aldı sirişkümi hār-ı miḥnet tıtdı dāmānum
- 5 Serīr-i mülk-i nazma şāh iken ey Hāletī Hüsrev
Tırup el bağlayaydı karşıma ger görse dīvānum

⁴⁷⁹ AZD, 240

HĀLETİ⁴⁸⁰*mefā'ilün/fe'ilātün /mefā'ilün /fe'ilün*

- 1 Senün elüñdedür ey cān ṭabībi tīmārum
Gözin açup seni gördi bu cān-ı bīmārum
- 2 Ne yeller esdi baña geldi bilmezdin hergiz
‘Adūya étmiş idi ḥod ḥadengini yārum
- 3 Şeh-i diyār-ı ğamum lık kār u bārum yok
Hemİşe bār-ı ğam-ı ‘aşka şabrdur kārūm
- 4 Ğubār-ı ḥāk-i derün ḥaṭṭ-ı nāme üstine şāc
Gözine sürse gerek anı bu dil-i zārūm
- 5 Hasūd yala[n] sözün[i] dinledeydi Hāletiyā
Cihānı ṭutmasa şīt u şadā-yı güftārum

⁴⁸⁰ AZD ‘de yok.

TAHMÎS-İ [ŞERİFİ]

fe‘ilātün /fe‘ilātün /fe‘ilātün /fe‘ilün

- 32a 1 Bir şehün dil reh-i ‘aşkında olup pā-mālī {32b}
 Tāḳatüm ḳalmadı ‘arz étmege māfī’l-bālī
 Hemdemümdür çok ola yaşı ki yok ihmālī
 Bir dem olmadı gözüm ḳanlu yaşımdan ḥālī
 Göremem yāri kime ağlayayın ahvālī
- 2 Asmānı şerer-i āh-ıla zerrīn eyler
 Ḳurudup nāfe gibi kanımı geh çīn eyler
 Geh ḥaṭalu dile sögdün dēyü çok kīn eyler
 Geh dilim ḥūn u gehi yaşıımı ḥūnīn eyler
 Eksük olmaz baḡa ol ruḥları alun ālī
- 3 Terk-i tāc eyle keyānī gibi keyden geçme
 Hemdem-i sūz-ı dil ol nāle-i neyden geçme
 Rind ḥūy-ı ‘araḳ- aşām ol ḥ‘āyden geçme
 Geç dilā atlas u dībādan u meyden [geçme]
 Ki ḳomaz dilde şīḳālī gamı bir mişḳālī
- 4 Gördi feryādını beyhūde degül bülbülde
 Bülbüle ḳıldı ne ḡam hemdem olup ḡulḡulde
 Ele āyine-i cām al ne görürsün mülde
 ‘Āşīka yād-ı lebün şevḳine devr-i gülde
 Mey-i ale nēce şabr ēde dil-i meyyālī
- 5 Ḳāl olup pute-i ‘aşḳuḡda Şerīfinün özi
 ‘Āşīḳuḡ altun olur kār-ı maḡabbetle özi
 Ḥūş dēr ol Ḥoca-yı şāḡib-ḡüner aḡla bu sözi
 Zer-i dāḡ-ı direm-i eşkle pür göḡlü gözi
 Nēylesün devlet-i ‘aşḳuḡda Cemālī mālī

(32a)

{(32b)}

175

[BEYİT]

mefâ'ılün/ mefâ'ılün/ mefâ'ılün/ mefâ'ılün

Yatur dil hasteler cânâ kapuñda yaşıdanup taşı
Terahhüm kıl ki 'uşşâkuñ katı yaşıdukdadur başı

176

ĞAZEL-İ NECÂTİ TAHHMİS-İ BÂKİ⁴⁸¹

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

32b

- 1 Rāyet-i fitne çeküp ol kad-i dil-cū begler
Üşdiler yanına her şüh-ı cefā-hū begler
Bir yere geldi nece gamzesi cādū begler
Bir ālāy oldu perī şīvelü āhū begler
Gözi āhūlaruñ ālāyına yā Hū begler

{34a}

- 2 Kaynadup nār-ı gam-ı 'aşk ile hūn-ı cigeri
Gözlerümden akıdur kendi görünmez o perī
Şanmañuz nev'-i beşerden gele bu şīveleri
Bir perī içün aķar iki gözüm çeşmeleri
Şaķınuñ bilmiş oluñ ılıdur ol şu begler

- 3 Cān yedürseñ eger ol hüsrev-i şīrīn-dehene
Ġālib olsañ reh-i 'aşķında bu gün Kūhkene
Ne ķadar naķd-i revānuñ da nisār olsa yine
Bī-vefālīķlar éder yolına cānlar vèrene
'Acebā böyle molur dünyede hep bu begler

- 4 Hūb-rū tāze-cevāndur baña cānumdan e'az

⁴⁸¹ BD,s.98

Gelmedi yanuma zen kısmı meger duḡter-i rez
Baḡmadum aḡlas u dībāsına dehrüñ bir kez
Raḡt u baḡtum götüri oda urursañ dütmaz
Bir iki gün beni bu dünyede maḡbüb begler

- 5 Boynuña ḡile kemendin biri baḡlar nā-gāḡ
Çıkarur toḡru yoluñdan beni eyler gümrāḡ
Bu belāya bulımaḡ çāre ne dervīḡ ü ne ṡāḡ
Kimseye uymasun ulaşmasun Allāḡ Allāḡ
Zülf-i bī-dīn ile ol ḡamze-i cādū [begler]
- 6 Bāḡīyā gel olalum Ka‘be-i dīn yolına peyk
Dēyelüm sem‘a nidā ēricek āḡir Lebbeyk
Girelüm rāḡ-ı Ḥüdā‘ya dēyüp e‘-s-sa‘yü ileyk
Ne Necātā ne güzeller ne selāmün ne ‘aleyk
Fāriḡuz eylemezüz kimseye ṡapu begler

(32b)

{(34a)}

177

ḲİṢ‘A-I [EMRİ]⁴⁸²

mefā‘lün/ mefā‘lün/ fe‘ülün

- 1 Benüm cennetde de göñlüm açılmaz
Duḡa meyḡānesine varmayınca
Güzellerde budur ‘ādet ki Emrī
İṡi bitmez kiṡi yalvarmayınca

(32b)

{(34a)}

⁴⁸² EMD’de bu kıta yok.

BEYİT

fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün

- 1 Böyle zār olmaz idüm çıkısa idi tenden cān
Cān cismimde iken çıkıdı elimden cānān⁴⁸³

[HĀLETİ]⁴⁸⁴*mefā‘lün/mefā‘lün/mefā‘lün/mefā‘lün*

- 33a 1 Hüner meydānınuñ çāpük resen-bāzı benüm şimdi {33b}
Sunulmuşdur baña rüz-ı ezelden ṭab‘-ı mīzānı
- 2 N’ola reh-i cānı ṭāhirdir dēyü raġbet kılurlarsa
Olupdur sikke-i nazm-ı laṭifim reşk-i Hākānī
- 3 Bahār-ı luṭfuñ ētdi Hāletī-i bī-dili gūyā
Felek lāl eylemişken öyle bir murġ-ı hoş-elhānı
- 4 Budur Hāk’dan du‘āmız ber-ķarār ol ṣadr-ı devletde
Hūdā hemvāre kim cāy ēde cāna ṣadr-ı insānı

⁴⁸³ Bu beyitin biraz farklı bir şekli mecmuânın kenarına şöyle kaydedilmiştir:
Aġlamazdım bu ķadar çıkısa tenümden çün cān
Gerçi sıhḥat de tenüm çıkıdı elimden cānān

⁴⁸⁴ Bu şiirin matla‘ beyiti eksik olup şiir divanda yoktur.

fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

- 1 Dem mi vardur fūrkatünle şem'-veş yanmaz göñül
Vaşluğa ben қatlanurdum lık қatlanmaz göñül
- 2 Der-қafādur her zamānda çünki şemşīr-i firāk
Āb-ı vaşla hiç hūzūr-ı қalp ile қanmaz göñül
- 3 Tek sen uşanma cefālar eylemekden dostum
Her ne deñlü cev ēderseñ senden uşanmaz göñül
- 4 Sīm-i eşkin vèrmek isterse metā'-ı vaşluğa
Hıç tevaққuf ètme şāhum sağa kim şanmaz göñül
- 5 Va'de-i ferdasına ol afet-i devrānumuñ
Aldanurdum ben yine ammā ki aldanmaz göñül
- 6 Bir gözi şeh-bāz şūḥ-ı şeh-süvārūn saydıdur
Ḥāletīveş degme bir fitrāke bağlanmaz göñül

⁴⁸⁵ AZD, 581.

mefā'Ilün/ mefā'Ilün/ mefā'Ilün/ mefā'Ilün

- 1 Cihān-ı bī beḳā fikriyle ḳalbüm āšnā etmek
Ġam-engīz olmayan efkārden çokluk şafā etmek
- 2 Şeh-i iḳlīm-i faḳram tābiş-i miḥnetle cān vèrsem
Varup ben ilticā-yı sāye-i perr-i hümā etmek
- 3 Vücūdum maḥv eden dīvāne-i şahrā-neverdüm⁴⁸⁷
Düşürdüm kūha 'aks-i nālemi şıyt u şadā etmek⁴⁸⁸
- 4 Demiş sulṭān-ı ğam birdür yanumda cümle 'aşḳ ehli
Felek gibi gedāyı şāh edüp şāhı gedā etmek
- 5 Gözüm ey Hāletī bildürdi gönlüm aḳduġın yāre
Anuḳcün söyleşüp ṭafsīli 'arz-ı mā-cerā etmek

⁴⁸⁶ AZD, 238

⁴⁸⁷ 3- Vücūdum: Vücūdın/ Düşürdüm: Düşürmem, / şadā etmek: şadāyım ben, metin

[HĀLETİ⁴⁸⁹]*fā'ilātün /fā'ilātün /fā'ilātün /fā'ilün*

- 1 Tîğ tutsa başına cellād-ı ğamzeñ dem-be-dem
Bu dil-i şeydā olurdı kühveş sâbit-ķadem⁴⁹⁰
- 2 Çeşme-i hayvān gibi cān-bağş iken la'l-i lebün
Hiç revā mıdur bu kim ben teşnelikden cān vèrem
- 3 Şefķat eyler hālūme halk-ı zemīn ü āsmān
Eyledükçe nağme-i nāy-ı figānum zīr ü bem
- 4 Hāşıl olan ebr-i nīsāndur duḡānumdan benüm
Dürr-i dendānuñ ğamıyla her kaçan āh eylesem
- 5 Cām-ı meyden dil ğinā-yı kalb taḡşīl eyledi
Girdi gūyā kim eline ḡātem-i yāķūt-ı Cem
- 6 Haṭṭ-ı rüy-ı yārdan hergiz şikāyet eyleme
Çāre yok ey Hāletī şimden ğerü ceffe'l-ķalem

⁴⁸⁹ AZD, 241.⁴⁹⁰ l- ğamzeñ: 'aşķuñ.

ZĀTĪ FERMĀYED⁴⁹¹*mefā'Ilün /mefā'Ilün /mefā'Ilün/ mefā'Ilün*

- 33b 1 Şağın şayyād-ı 'ālemden ki dām-ı hīle kırmışdur {36a}
Nêce çābüklere ğaflet kemānından oğ urmışdur⁴⁹²
- 2 Bu rubāh-ı zemānuğ hīlesi çokdur hāzer eyle
Nêce şîr-i nerûğ ol pençesin āl ile burmışdur
- 3 Sikender gibi bir er yoğ iken ey nev-cuvān anı
Şuya iltüp bu Zāl-ı pîre-zen şusuz getürmişdür⁴⁹³
- 4 Kūmāş ile tolu dükkāna mağrūr olma ey h'āce
Hāzer kıl h'āce-i devrān metā'-ı 'ömri dürrmişdür⁴⁹⁴
- 5 Şu deñlü bî-kes olmışdur ki Zātī ölicecek anı
Bulutlar şu koyup bārān yuyup yeller götürmişdür

⁴⁹¹ ZAD, 1.c, 147.⁴⁹² 1- ki dām-ı hīle: kemān-ı hīle,/kemānından: kemīninden,⁴⁹³ 3- gibi: deñlü/ zāl: dehr⁴⁹⁴ 4- dürrmişdür: sürmişdür.

KAŞİDE-İ USŪLİ⁴⁹⁵*fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün*

- 1 Yā mücessem rūhdur yā peyker-i cān ol beden
Yā gül-i gülzār-ı cennet yā semen yā yāsemen
- 2 Yā elifdür kilik-i kudretten yā bālā yā belā
Yā ser-āmed bir Habeş maḥbūbdur ol gül-beden⁴⁹⁶
- 3 Yā nihāl-i serv yā naḥl-ı revān yā nārven
Yā kı rişte-‘ömr yā mergül yā misk-i Ḥoten⁴⁹⁷
- 4 Sünbül-i bāğ-ı cinān yā ṭurre-i ṭarrār-ı cān
Yā ṭirāz-ı ‘anberīn yā misk yā miskīn resen⁴⁹⁸
- 5 Yā muşavver nūrdur yā şūretün taşvīridür
Yā cemāl-i Aḥmed-i Muḥtar yā vech-i ḥasen⁴⁹⁹
- 6 Ḥāşılı bir naḥl-i güldür kāmētün şimşādı kim
Başdan ayağa müzeyyen berg ü nāz u şīveden⁵⁰⁰
- 7 Yoğ yoğ āb u gilden olmamışdur anuñ ṭıyneti
Cān u dilden yaradılmışdur vücūdı cümleten
- 8 Bir nazarda cān u dil mülkini yağma eyledün

⁴⁹⁵ USD, s.64-65.⁴⁹⁶ 2- kilik-i: dest-i/Yā ser-āmed bir ḥabeş maḥbūbdur ol gül- beden: Yā nihāl-i serv yā naḥl-ı revān yā.⁴⁹⁷ 3- misk-i: müşk-i.⁴⁹⁸ 4- cinān: cihān /ṭurre-i ṭarrār-ı cān: ṭurre yā ṭarrār-ı cān.⁴⁹⁹ 5- nūrdur yā: nūr yāhud.⁵⁰⁰ 6- beyitin sırası farklı yerde verilmiştir

Gün gibi bir dağı ‘arz-ı hüsn edersen vāy men

9 Şeb- külāh üstünde dūlbendin görenler dēdi ki⁵⁰¹

Başına bir deste gül koymış o serv-i sīm-ten

10 Dest-i şevk ile neçe cān cūbbesi olur hebā

Egnūye ey serv-i sīmīn-ten kabā aldıkda sen

11 Ditrer üstine yavuz yēl esdügüni istemez

F’il-meşel cān-ı za’fūmdür benüm ol pīrehen

12 Ey Uşūlī ayağı toprağı gözler nūrıdur

Şağlasun anı yavuz dilden Hūdā-yı zū’l-minen⁵⁰²

13 Ebr gibi kanlu yaş dökdükce ‘uşşākun gözi

Gülşen-i hüsn içre gül gibi olasın şād sen

34a 14 Ben olayın sāyeveş hāk-i siyehde pāy-i māl {35b}

Bu cihān durduķca dur ey serv-i sīm-endām sen

15 Āh-ı ‘āşıķdan yavuz yēl esmesün ruhsāruņa

Ya’nī olsun güllerüñ bād-ı hazāndan bī- hazen

16 Pādişāhum kendüñe ehl-i kemāli kıl eden

Sen Süleymānsın saņa yār olmasun her Ehrimen

⁵⁰¹ 9- ki: kim, a.g.e. s.66.

⁵⁰² 12- dilden: gözden, a.g.e,

(34a)

{(35b)}

185

MAṬLA‘

fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

Sinemün tağını gördükce tutar taşlara

Hâtır-ı yâre gelen taşlara taşlara

(34a)

{(35b)}

186

MAṬLA‘

fâ‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

Ālet-i hüsn-i mükemmel kad-i dil-cûda güzel

Ol siyeh gözler ile Hâk bu ki ebrû da güzel

(34a)

{(35b)}

187

ḲABŪLÎ GÜFT⁵⁰³

fâ‘ilātün/ fâ‘ilātün/ fâ‘ilātün/ fâ‘ilün

- 1 Herkese mihr ü vefâ ‘uşşâka nâz etmek neden
Gayra ihsân ehl-i dilden ihtirâz etmek neden
- 2 Raḥm idüp nâ-dâna luṭfun nâ-maḥalle bezl edüp
Nâz u istignâ maḥallinde niyâz etmek neden
- 3 Düşmene taḥşîş edüp mihr ü vefâyı ‘aşîka
Cevr ü nâz etmek neden anı da az etmek neden
- 4 Fâş idersin sırrun[1] hiç şaḳlamazsın râzuṇı
Açılup her ḥâra dâ‘im keşf-i râz etmek [neden]⁵⁰⁴

⁵⁰³ KAD,s.669.

⁵⁰⁴ 4-hiç: ilden/ râzuṇı: goncaveş/dâ‘im: ey gül.

- 5 Yād-ı zülf-i yār ile her şeb Kābūlī bilmezem
Böyle bir endîşe-i dūr u dırāz etmek neden

(34a)

{(35b)}

188

BEYİT

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Şahn-ı hammāmda gördüm o nāzik bedeni
Sinede mūdān eşer yok daḥı pehlū da güzel

(34a)

{(35b)}

189

TERCİ' BEND-İ VEYSİ

mef'ülü/ fā'ilātü /mef'ülü /fā'ilün

-I-

- 1 Ey rahş-ı 'azmüñe ser-i küffār pāy-māl
Fersūde tıḡ-i nuşretüñe fırķā-yı dalāl
- 2 'Ankā-yı zer cenāḥ-ı livā-ı sa'ādetün
Açsun feẓā-ı devlet-i nuşretde perr ü bāl
- 3 Tutsun cihānı bāñ-ı nefīr-i guzzātdan
Āvāze-i beşāret-i feth-i ḥüceste-fāl
- 4 Gürz-i girān u nīze-i merdüm- rūbā ile
A'dā-yı dīni kıır geçür ey şāh-ı Cem ḥişāl
- 5 Êrgürür [ol] gürūha şerer-efşān topla
Erkān-ı dīn-i bāṭıl-ı küffāra iḥtilāl

6 Kır ‘askerini kal‘a-yı nā-üstüvārın al
Serkeşlik étmesün kapuğa bir dağı kırāl

-II-

- 1 Ey şāh sidre baht u meh-i afitāb-tāc
Na‘ālūñ sipihre küngüre-i tāt-ı ibtihāc
- 2 Arturdı hayli hüsn ü bahāyı metā‘-ı cāh
Verdi kumāş-ı salṭanata devletūñ revāc
- 3 Bir pādişāhsun ki eder saña mutaşşıl
Şāhān-ı kāmran-ı cihān ‘arz-ı ihtiyāc
- 4 Yazardı dest-i salṭanatuñ bī-niyāz iken
Almağda Hüsrevān cihāndan harāc u bāc
- 5 Étme qabūl ‘özüñi eylerse i‘tizār
Alma verirse mā-melekin yoluğa harāc

6 Kır ‘askerini kal‘a-yı nā-üstüvārın al
Serkeşlik étmesün kapuğa bir dağı kırāl

-III-

- 1 Çek ‘askerūñ livāyı şeref ihtivā ile
Nuşret-i refiğdür saña ‘avn-ı Hüdā ile
- 2 Ersün sipihre zemzeme-yi kerre-nāy u çeng
Ser-geşte eyle düşmeni sıyt ü şadā ile
- 3 Şad pāre ede cevşen-i a‘dāyı devletūñ
Peykān u tīr ü nīze-i merdüm-rübā ile
- 4 Gönder livāyı salṭanatuñ düşmen üstine
Merdān-ı ceng-cūy u neberd-āzmā ile

5 Meydān-ı kār-zāra girüp şîr-i ner gibi
Şemşîr u nîze dest-i memālik-güşā ile

6 Kır ‘askerini kal‘a-yı nā-üstüvārın al
Serkeşlik étmesün kapuğa bir dağı kırāl

-IV-

1 Şāhā tırup maķam-ı şalābetde er gibi
Gönder ‘adūya tîrûnî hûkm-i ķader gibi

2 Peykân-ı zer-nişānuñı gönder ‘adūlara
Şaç ehl-i nāra ateş-i ķahruñ şerer gibi

3 Derrende gürg olursa ‘adū-yı gürāz-tab‘
Nēce ķuluñ var anda senüñ şîr-i ner gibi

4 Tîr-i ķazā gibi tōķunur aña ķullaruñ
Gögsün gererse ‘asker-i ā‘dā siper gibi

5 Şîr-i hünerver-i ma‘reke ki serdār-ı ā‘zamuñ
Gönderdigi beşāret fetḥ-i zafer gibi

35a

6 Kır ‘askerini kal‘a-yı nā-üstüvārın al
Serkeşlik étmesün kapuğa bir dağı kırāl

{34b}

-V-

1 Kimdür dēnürse nāzm-ı manzūme-i şenā
Veysî-yi medḥ-ḥ‘ān u du‘ā-gūy-ı bî-riyā

2 Dā‘im mużaffer olmağcün ceyş-i devletüñ
Olur hemîşe dest-i ber- āverde-i du‘ā

3 Şimden gerü her işde saña destgîrdür
İmdād-ı luṭf-ı ḥazret-i sulṭān-ı ķibriyā

- 4 Te'yîd-i dest-i kudretle eyle dikkâtdür
Râyât-ı çarh-şukḳâ-yı islâmı 'arş-sâ
- 5 Â'dâ-yı dîn u devlet olan bed- güherlere
Çek tîḡ-i itmâmı 'ala niyet'il-ğazâ
- 6 Kır 'askerini ḳal'a-yı nâ-üstüvârun al
Serkeşlik êtmesün ḳapıya bir daḡı ḳrâl

(35a)

{(34b)}

190

BÂḲÎ GÜFT⁵⁰⁵

Fe'îlâtün/ fe'îlâtün/ fe'îlâtün/ fe'îlün

- 1 N'ola dehr içre nişānum yoḡ ise 'Anḳāyem
Ne 'aceb seyl gibi çağlamasam deryāyem
- 2 Göze göstermez ise ṭaṇ mî beni her ednâ
Ki nazar farḳ êdecek mertebeden a'lāyem
- 3 Şüretâ gerçi gedâ şeklin urındum ammâ
Müleket-i ma'rifet-i memlekete Dārāyem⁵⁰⁶
- 4 İltifât eylemezen zerre ḳadar nâ-dâne
Âsmân-ı hünere mihr-i cihân-ārāyem⁵⁰⁷
- 5 Bâḳîyâ dîn-i Muhammed Ḥaḳ için 'âlemde
Dem-i cān-baḡş ile nazm içre bugün 'İsâ'yem

⁵⁰⁵ BD, 294.

⁵⁰⁶ 3-Beyit BD'de 4. sıradadır

⁵⁰⁷ 4-Beyit BD'de 3. sıradadır

KERİMİ GÜFT

mef'ulü/ mefâ'ilü/ mefâ'ilü/ fâ'ulün

- 1 Āh eylerm ḥadeng-i müjeḡ geçse sīneme
Ėyilik batarmış ey ḳaşı ya gerçek ādeme
- 2 Vaşf-ı dehān-ı yār eyleyeyem dēme ey rakīb
Düşmez senüḡ ol aḡzuna yok yēre söyleme
- 3 Devr içre böyle zevḳ olur mu ki ey göḡül
Sen nūş-ı cām ederken eyleye yār zemzeme
- 4 Būs-ı lebīni isteyicek yārdan dēdi
Zehr-i cefāmı çekme tama' ētme bu seme
- 5 Vërmez Kerīmī būyuḡla la'l-i nābuḡı
Āyīne-yi Sikender ile sāḡar-ı Cem'e

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 35b 1 Kocmağa el vèrmeyen serv-i dil-ārādan n'olur {41a}
 A benüm çok sevdüğüm kırı temāşādan n'olur
- 2 Başdan ayağa günāh olursa düşmez boynuma
 Sağlu şollu şalınan serv-i dil-ārādan n'olur
- 3 Māni' olma қо şalınsun cān ile dil zülfüne
 Ol sevād-ı Şāmdur bir iki şeydādan [n'olur]
- 4 Geldi hatt-ı müşk-bāruñ kıl vefā dēdüm dēdi
 Da'vī-i tezvīrden bāṭıl temennādan n'olur
- 5 Çünkü bir gece konuşmaz sen meh-i bī-mihr ile
 Yere geçsün nédeyin eşk-i süreyyādan n'olur
- 6 Rind-i ser-meste naşīhat halk içinde eyleme
 Vā'izā hüşyār iseñ şöhetde gavgādan n'olur
- 7 Vākı'ayla bağlayımazsın Necātī'nün gözin
 Düşün ise hayr ola şūfī bu rü'yādan n'olur

⁵⁰⁸ NCD, 244

GÜFT MENBA'İ

fe'ılātün/fe'ılātün/fe'ılātün/fe'ilün

- 1 Hatt erüşdi dëyü dildāra ğamūñ eyleme fāş
Rūy-ı dilden elem-i hattın anuñ eyle tırāş
- 2 Diş biler la'l-i güher-bāruña aġyār veli
Bu ümmîd ile eger olsa da yok dişine t̄aş
- 3 Gendüm-i hāline rūyunda kanā'at kıldum
Ġayrî yüzden baña bir veçhle olmazsa ma'āş
- 4 Vêrdi biñ bende serin yakmadı bir dāğ ol meh
'Aşk yolunda n'ola bir pūlad olsa biñ baş
- 5 Menba'î bezmi görüp ol leb-i müldeñ hālî
Cāmveş tolar o dem hasret ile gözleri yaş

VAHDETİ GÜFT⁵⁰⁹*mefâ'ılün/ mefâ'ılün/ mefâ'ılün/ mefâ'ılün*

- 1 Sifâl-i mey gibi geh elde olduk geh şikest olduk
Bu devr-i süfle-perverde geh â'lâ gâhi mest olduk
- 2 Şürâhî gibi bezm-i 'âlemün gerdün-ı firâzıyken
Dil-i pür-ğün ile sâkı-i devre zîr-dest [olduk]
- 3 Severken bir boyu servî döşendik bîkr-i şahbâya
Uşanduk zevk-i şâhid-bâzlıktan zen-perest [olduk]
- 4 Şafâ-yı bâtın-ı humm-ı mey ifşâ olmamak olmaz
Nêce ser-beste olsun râzımız gâyetde mest [olduk]
- 5 tutulduk bir ayakdan Vahdetî'veş dest-i sâķîde
Ne çâre hâlka-yı dâm-ı şafâya pây-best olduk

⁵⁰⁹ VHD'de bu gazel yoktur.

GAZEL-İ RŪHÎ⁵¹⁰*fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün*

- 36a 1 Rāh-ı ‘aşkında koyup cānını geçdi serden {39b}
 Geçmedi kaldı göñül hāk-ı reh-i dil-berden
- 2 Aķidüp hūn-ı sirişkim beni rusvāy etti
 Böyle umulmaz idi merdüm-i çeşm-i terden
- 3 Defter-i yāre mukayyed degül iken ağıār
 Geçinürmiş yazılı ‘āşık olup defterden
- 4 Def[ü] ref etmekçün guşşayı cān u dilden
 Bir tolu şun baņa ey sākı mey-i aķmerden
- 5 Eksük olmaz kemeründen geçer üftādelerün
 Cümle azardadır aşüfteler ol haņcerden
- 6 Rūy-māl eyler ise aņa ‘aceb mi Rūhî
 Hāk-i pāyuņ aņa yeg iki gözüm cevherden

⁵¹⁰ RUD’da bu gazel yoktur.

BEZMÎ GÜFT

fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün

- 1 Cām-ı la‘lün ki vèrir cāna ğınā kevşerden
Şunma aġyāra diriġ èt anı her epterden
- 2 İzdiyād-ı heves-i cennet-i kūyuñla revān
Uçmaġ ister kafes-i ħāk-ı ten-i lāġardan
- 3 ‘Abher-i bāġ-ı irem çeşmüñe hemtā olımaz
Ādem añlar anı қattāl édüġin abherden
- 4 Duñter-i rez ayaġın tıtsam olur baş üzre
Bir қadeġ yegdür efendi қuluña efserden
- 5 Bezmiyā zevқ-i müdām-ı leb-i la‘li yārün
Geçürür merdüm-i ‘İsī’yi mey-i aħmerden

(36a)

{{(39b)}}

197

VAHDETİ RÂST

fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün

- 1 Aşsa tufân-ı sirişk ey gül-i ra‘nâ serden
Çıkmaya hâl-i ruhuñ naqşı dū-çeşm-i terden
- 2 Kıpdı sînemde olan dâğ karası nâgeh
Korğarın mülk-i vücûdum yana ol aħkerden
- 3 Kākülün şaklamadan kaçdı o şūhuñ bu kim
Dil-i sevdâ-zede küfri okusun ezberden
- 4 Keşret-i eşk êde mi qalbine yâruñ te’sîr
Hiç bārân ile nesne bite mi mermerden
- 5 Depeden sūz-ı ğam-ı ‘aşk ile çıkdı dütünüm
Eşerîdür görünen serde siyeh mûlardan
- 36b 6 Bir büt-i sîm tenüñ vaşlına anı şarf êt
Hâce maqşûduñ eger nef‘ ise sîm ü zerden
- 7 Fürqat-ı cāmı kabûl eylesün evvel ol kim
Vuşlat ümmidin eden Vaħdetiyâ dil-berden

{39a}

ĠAZEL-İ HĀDĪ

fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün

- 1 N’ola rāz-ı dilümi aḡlasa çeşm ü terden
‘Āşıkam gizli yèrüm yok o perī-peykerden
- 2 Kūşe-i çeşmle ‘uşşāk-ı naẓar-ı bāz n’ola
Naẓar-ı merḡamet olsa o melek manẓardan
- 3 Aşdı başdan heves sāye-i ḡaddüñe yaşum
Bir belā ḡalmadı kim geçmeye cānā serden
- 4 Vāy anuḡ nāme-i rūz-ı cezā i‘māline kim⁵¹¹
Ehl-i ‘aşḡ içre anı ḡakk èdesin defterden
- 5 Varuḡı şarf ède gör yoluna bir sim-tenüḡ
Ġaraẓ ey ḡ‘āce nedür kesret-i sīm u zerden
- 6 Yaraşur Hādiye ṡāş yaşdana ṡopraḡ dōşene
Tek cūdā düşmeye dūnyāda der-i dil-berden

⁵¹¹ 4- nāme-i a‘māline kim rūz-ı ceza: nāme-i rūz-ı cezā i‘māline, metin.

KAŞİDE-İ ÄZERİ

mef'ülü/mefâ'Ilü/mefâ'Ilü/fa'ülün

- 1 Ey çİn-i haııı ser-şiken-i zülf-i kevâ'ib
Bağlandı saçun tārına her müşk-i zevâ'ib
- 2 Şİrİn suhanun çeşme-i hayvāna muķārİn
Sİmİn zeķanun āb-ı hayāta müteķārİb
- 3 Pertev şala ger lem'a-i ĥurşİd-i cemālün
Maşrıķ gibi tābān [u] fūrūzān ola mağrib
- 4 Mihr olmasa olmazdı ruĥun gün gibi zāhir
Cān olmasa olmazdı lebün cān gibi ġā'İb
- 5 Üstād-ı ezel eyledi āyİne-yi rūyun
Mirāt-ı mücellā-yı 'arūsān-ı meţālib
- 6 Şahbā-yı lebün yāduma ser-mest-i e'ācim
Zülf-i siyehün tārına dil piste e'ārib
- 7 Olmazdı ĥaı-ı la'l-i lebün böyle revān-baĥş
Ser-çeşme-i hayvāndan eger olmasa şārib
- 8 Zİr-i ĥam-ı zülf-i siyehünde ruĥ-ı alün
Bir mihr-i cihān-tāba dönüpdür ki ola ġārib
- 9 Olmasa senün bedreķa-ı mihr-i cemālün
Olmazdı ķamer ķāfile-sālār-ı kevākib

Eller saña cān vërmege biñ cān ile ṯalib

- 11 Öykünmese ṯabān yüzüñe şubḥ-ı nuḥistīn
Olmazdı anı mihr-i cihān-ṯab mükezzib
- 12 Her cānibe āteş birağup sūz-ı firāḡuñ
Cānun dileyen senden olur mu mütecānib
- 13 Seyr eyler idüñ bāğ-ı ruḡuñ gūşe-be-kūşe
Ebrū-yı kemāndāruñ eger olmasa ḡacib
- 14 Cān-baḡş kelāmuñ ferah-efzā kelimātuñ
Olduñ meger ol çeşme-i hayvāna musāhib
- 15 Tuğrā-keş-i divān-ı felek mertebe- maḡmūd
K’oldı ḡalemi naḡl-i berümend-i me’ārib
- 16 Ḳıl yārsa eger dikkat ile fīkr-i daḡīḡi
Tedbīr-i pesen-dīdesi pākīze ü şā’ib
- 17 Bām-ı feleke sāye şalar ḡaşr-ı celāli
Āvīzeleri gün gibi raḡşende vü şāḡıb
- 18 Baḡr-ı keremi cūş u ḡūruş eylese eyler
Mūr u megesi ḡarḡa-yı derya-yı mevāhib
- 19 Olsa dem-i cān-baḡşuñ bir laḡzā muḡārin
Lā-būd ola her derde devā nīş-i ‘āḡārib
- 20 Tedbīrūñ olursa aḡa serheng ü muḡāfız
Bāruçe-i āhen görünür beyt-i ‘anākib

- 21 Şîrân-ı pelenk-efken olurlarsada a'dā
Seg-pençe-i kūyuñ olur ahir aña gālib
- 22 Çekseñ yèridür tabl u 'alem şahñ-ı felekde
Dest-i keremin nāşib-ı rāyāt-ı menāşib
- 23 Tābende-ruhuñdan dîle ruhsār-ı meķāsîd
Raḥşende yüzüñden yaña ḥurşîd-i mutālib
- 24 Olsa felek-i aţlas eger menzil-i miḥrûñ
Dergāhuña bir pāre olurdı müteķārîb
- 25 Şāhā benüm ol micmere gerdān-ı belāğat
Müşğîñ nefesimden ṭolu eṭrāf u cevānib
- 26 Ben kişver-i nazım içre şeh-i mülk-isitānum(?)
Olursa 'uṭārid n'ola dīvānuma kātîb
- 27 Bîkr olmağla zāhir olān zāde-i ṭab'um
Pūşîde kelāmumda 'arūsān-ı 'acāîb
- 37b 28 Her beyti ġarîbāne gezer gūşe-be-kūşe {38a}
Étdi bu ḳaşîdem yine ızhār-ı ġarā'îb
- 29 Ben mürşîd-i erbāb-ı kemālüm ki öñümde
Oldı şu'ara cām-ı suḥan içmege tā'îb
- 30 Siḥr étdi ḳuluñ Āzerî -i nadire- perdāz
Mu'ciz oḳunursa suḥan-ı pāki münāsib
- 31 Eş'ār-ı revān-baḥşıma meyl ét ki dēsünler
İskender imiş oldı ḥayāt ābına ṭālib

- 32 Āteş gibi pür-süz u ciger-düz kelāmum
Polād ise de hāṭıruṅı ēyleme zā'īb
- 33 Şure't veremez hacle nişīnān-ı me'āni
Mirāt-ı dili kapladı jengār-ı meşā'īb
- 34 Tā kim yine hūrşīd-şıfat meşa'ī māhuṅ
Her şeb ola tābende feleklerde kevākib
- 35 Ruḥsāruṅ ēde şafha-yı gerdūnı ziyāver
Şemi' emelin ola şüreyyā gibi şākīb
- 36 Mānend-i sipihr ey meh-i gerdūn-ı sa'ādet
Gıtdükce 'ulüvv üzre ola sende merātib
- 37 Bir bezm-i felek-sāya-ı qarīn ol ki felekde
Her gēce ola zühre-yi zehrā aṅa muṭrib

(37b)

{(38a)}

200

ḲİṬA' [BER ḤAḲḲ-I EMRİ]⁵¹²

mef'ülü/ fe'ilātü/ mefā'ilü / fe'ilün

Emrī senün için yine poḥ yedi dērler

Bir rāyiḥa-yı fāsıde çıkmış suḥanuṅdan

Kim qarnuḡa taş başdı behey poḥ yedi cāhil

Çāk böyle çepel herzeler aḳdı dehanuṅdan

⁵¹² Mecmuâda başlık yoktur. Başlık mahlas esas alınarak eklenmiştir.

ĞABŪLĠ ĞŪFT⁵¹³

fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

- 1 ‘Ömrümün ħāşılı naĥl-i ħad-i ra‘nāña fedā⁵¹⁴
‘Ömrümün ħāşılı nem var ise hep saña fedā
- 2 Serv-i şimşād-ı çemen naĥl-i ħadün āzādı⁵¹⁵
Bāğda lāle vü gül ‘arız-ı zībāña fedā
- 3 Zer-i pūşide-i ħurşİd-i felek başuña nūr⁵¹⁶
Tabla-i ħurs-ı ħamerţal‘at-ı zībāña fedā
- 4 Tevsen-i atlas-ı gerdün u nüh pāy-ı felek⁵¹⁷
Atuña itüñe ataña vü anaña fedā
- 5 Esb-i çābüċ-reviş-iţab‘-ı ĞabŪlĠ Ğaĥĥ‘ā⁵¹⁸
Eblağ-ı bād-rüy-ı bādiye-peymāña feda

⁵¹³ KAD,s.530

⁵¹⁴ 1- ra‘nāña: bālāña, age

⁵¹⁵ 2-KAD’de 6. sırada

⁵¹⁶ 3- KAD’de 2. sırada Zer-i pāşide-i ħurşİd-i felek başuña nūr: Zer-i ħurşİd-i felek pāşide başuña ne dūr, age

⁵¹⁷ 4- KAD’de 3. sırada/ pāy-ı: abā-i,age

⁵¹⁸ 5- Ğaĥĥ‘a: cānā, age, s.531

38a

1 ‘Ârızuñ vaşf eylesem gülzârda şular tûrur {37b}
Kâmet-i dil-cûyuñ aṇsam bâğda cûlar tûrur

2 Nâle-i pûr sûz-ı dil ḥâmûş ider bûlbûlleri
Ben figâna başlasam murğân-ı ḥoş-gûlarṭurur

3 Vaşf-ı ḥâlûñ eylesem pûr-ḥûn olur nâf-ı ğazâl
Gözlerûñ yâd eylesem şahrâda âhûlar [ṭurur]

4 Söylesem rûy-ıṭarâvet-baḥşuñı gülzârda
Kimse baḳmaz güllerûñ ruḥsârına şularṭurur

5 Gel tebessûm kıl bizi giryân êdüṭturma dësem
Ey Kâbûlî söylemez ol ğonça-leb gülerṭurur⁵²⁰

520 5- bizi: beni.

VELEHU- EYẒĀN [ḲABŪLĪ]⁵²¹*mef'ulü/ fâ'ilâtün/ mef'ulü/ fâ'ilâtün*

- 1 Bir sen degülsin ey dil giryân u zâr böyle
Her-cāyi yâr elinden her bir diyâr böyle
- 2 Ol yâr-ı bî-vefâdan yok çâre derd-i 'aşka
Derd öyle çâre böyle 'aşk öyle yâr böyle
- 3 Bir cevher idi göñlüm bir şehir-yâra düşdi
Bir şehir-yâra düşmez bir yâdgâr böyle
- 4 Şahñ-ı şafâ-yı gülşen bâğ-ı bihişt olurdu
Ḳalaydı bir qarâra faşl-ı bahâr [böyle]
- 5 Tūfân-ı eşk-i çeşmün ğark-âb eder cihânı
Ağlarsañ ey Ḳabŭlî leyl ü nehâr böyle

⁵²¹ KAD, 713

KAŞİDE-İ ĞARRĀ

mefāʿlün/ mefāʿlün /mefāʿlün /fāʿülün

- 1 Bi- ḥamdiʿllāh vezān oldı nesīm-i luṭf-ı rabbānī
Şeref buldı vücūd-ı şāh ile mülk-i süleymānī
- 2 Felek şaḳlar yürürdi taḥtunı Dārā [vü] Cemşid’ün
Aḡa teslīm édince yérine oturmadı cānī
- 3 ‘Arūs-ı dehre gūyā zer ṭabaḳlarla nişān geldi
Çekildi nāmuna altūnla ṭuḡrā-yı ḥāḳānī
- 4 Düşer mi éle bir zıll-ı Hüdā kim feyz-i luṭfundan
Éde zulmet- saray-ı ‘ālemi gün gibi nūrānī
- 5 Kudūmyla n’ola faşl-ı şitā reşk-i bahār olsa
‘Adālet bāḡunun geldi yetüşdi verd-i ḥandānı
- 6 Érişdüirdi şabā ḥāk-ı rehinden dīde-i cāna
Mübārek maḳaddemi rūşen- dil étdi cümle a’yānı
- 7 Şerār-ı sümm-i esbi kevkeb-i baḥt-ı sa‘ādetdür
Ṭururken āsitānı neylesünler çarḥ-ı gerdānı
- 38b 8 Cihān baḥtum gibi bir şubḥ-dem tārīk idi nāgeh {37a}
Ṭulū‘ étdi sa‘ādet burcunun mihr u dıraḥşānı
- 9 Hümā- sāye hümāyūn-pāye sulṭān-ı felek-rif‘at
Cenāb-ı ḥazret-i sulṭān Mehemmed Ḥān-ı ‘Oşmānī
- 10 Eger keyvān ile sevr-i sipihrün bulsalar ruḥşat

Olurlardı apunda o řāhu ulı urbānı

- 11 Felek her ece bir mizān urar var ise vezn eyler
‘Aā-yı řāh ile maḥşūl-i baḥrı ḥāşıl-ı kānı
- 12 Keff-i derya nevālinden ıan hergiz ḥesāb olmaz
Şabā ḍāb etse rīk-i sāhile emvāc-ı ‘ummānı
- 13 Anu her bir keffı bir baḥr-ı mevc-engīz olur gūyā
aan kim cūşa gelse lūcce-i deryāyı iḥsānı

ÄZERİ GÜFT [MÜSEDDDES]

mefā'ilün/ mefā'ilün/ mefā'ilün/ mefā'ilün

-I-

Xanı bir haşletün cānā dil-ārālanmadan ğayrı
 Ya bir işün mi var hüsni ile ra'nālanmadan[ğayrı]
 Ya bir 'ādet mi êtdün halka zībālanmadan ğayrı
 Ya nem gördün benüm yolunda şeydālanmadan[ğayrı]
 Ne mihr etdün baña mihrünle ğarrālanmadan ğayrı
 Güzeller şāhınun gördün temāşālanmadan[ğayrı]

-II-

Göñül halvet sarāyında belānı eyledüm mesken
 Ğam [u] enduh [u] miḥnet bir gün eksük olmadı benden
 Cemālünsüz gülistān-ı cihān oldu baña külḥen
 Senün ben cān ile kurbānun oldım ey perī ya sen
 Ne mihr etdün baña mihrünle ğarrālanmadan ğayrı
 Güzeller şāhınun gördün temāşālanmadan[ğayrı]

-III-

Êşigünje raḳībe dā'īma 'izzetler eylersün
 Gece tā şabaḥ olunca şevk ile şoḥbetler eylersün
 Dil-i zāra cefāya dā'īmā raġbetler eylersün
 Yine tırmaz vefā êtdüm dēyü minnetler eylersün
 Ne mihr etdün baña mihrünle ğarrālanmadan ğayrı
 Güzeller şāhınun gördün temāşālanmadan[ğayrı]

-IV-

Olaldan mihr-i ruḥsārun sipihre beḥçetün māhı
 Dil-i miskīnün eksük olmadı āh-ı seḥer-gāhı
 Beni yād eylemezsen luḫf ile eyler gehi gāhı
 Efendüm şorduğum 'ayb êtme inşāf eyle billāhi
 Ne mihr etdün baña mihrünle ğarrālanmadan ğayrı {36b}
 Güzeller şāhınun gördün temāşālanmadan ğayrı

-V-

Olaldan Һaste-i derd-i ҺamuҺ cānā dil-i şeydā
YoluҺda ölmek oldu Āzerī 'ye maṭlab-ı a'lā
Ėdüp aḳbel vücūdum eyledüm şıḥhatden istibrā
Bilürken yoluҺa cān verdigim ey Һonçe-i ra'nā
Ne mihr etdüҺ baҺa ҺüsnüҺle Һarrālanmadan Һayrı
Güzeller şāhınuҺ gördüҺ temāşālanmadan Һayrı

(39a)

{36b}

206

ḤĀFİZ GÜFT⁵²²

mefā'ilün/ mefā'ilün/ mefā'ilün/

Ėmeş ta der-dilem me'vā girifteset
Serem çün zülf-i u sevdā girifteset

⁵²² HFD,s.306.

SÜHEYLİ GÜFT⁵²³*fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün*

- 1 Gözlerüm nûrı ciger gūşesi cān-pārecigi
Göñül eglencesi āvāre dilün çārecigi
- 2 Gördüğüne bakıcı göz kıpıcı dil kapıcı
Zālīmün öte ucı ğamze-i mekkārecigi
- 3 Şūh-ı şengül saçın sünbül beñi fülful yüzi gül
Cānumun cānı tamar kıñı dil avārecigi
- 4 Başlu bağruma devā merhem olān zaḥm-ı dile
Cānuma cān kıatıcı ḥaste dilün çārecigi
- 5 Şīve vü nāz edici göñlimü benden kıapıcı
Çāha mā’ıl zeķanı beñleri seḥḥārecigi
- 6 Nēce bir ēde cefā bir gün olā ēde vefā
Ey Süheylī kıala ağıyāra yüzi kıarecigi

⁵²³ Bu gazel SÜD’de yoktur.

ĠÄZEL-İ ŦABİBİ

mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün

- 39b 1 Benüm sâķi hele destümde meyle tolu cām olsun {40a}
Felekden intikām almazsam içdügüm hāram olsun
- 2 O yāruñ āstānı baña besdür ey dil-i şeydā
Gerekmez ol perī rūsuz ger cennet maķām [olsun]
- 3 Muķarrer yoluña rûḥum revān étmek benüm 'ömrüm
Bir 'āşık yāre cān vemiş dēyü ḥalk içre nām [olsun]
- 4 Gel ey şeh-bāz-ı dil şaydından ol kebg-i ḥırāmanuñ
Nedür ḳaşduñ 'aceb bilsek ṭotalum saña rām olsun
- 5 Egerçi ḳullaruñ çokdurur benüm devletlü sulṭānum
Eşigünde ṭabībī dāḥı bir kemter ḡılām [olsun]

mefâ‘lün/ mefâ‘lün/ mefâ‘lün/ fâ‘ülün

- 1 Hayāl-i la‘l-i sâķi şîşe-i dilde müdām olsun
Yine demler sürülsün bezm-i gamda dīde cām [olsun]
- 2 Eger baş eğmez ise zāhid ol mihrāb-ı ebrūḡa
Du‘ām ol ey elif ḡad mihnet ile ḡaddi lām [olsun]
- 3 Şehā çokdur senüḡ ḡāpuḡda ḡol bağlar ḡul ammā
Kerem ḡıl dilde ḡapūḡda ḡo bir kemter ḡulām olsun
- 4 Yeter vā‘iz ḡuşūr-ı cennet-i ā‘lāyı vaşf êtdüḡ
Biraz yāruḡ ser-i kūyunda medh êt söz tamām [olsun]
- 5 Ḳomaz bir dem şeb-i fūrḡatde ḡālī çeşm-i ḡūn-bārı
Ḳayālī ‘Avniyā ol māh-rūnuḡ müstedām olsun

ĞABŪLĪ RĀST⁵²⁴

fā'ilātün /fā'ilātün /fā'ilātün /fā'ilün

- 1 Şāh-bāz-ıtab'ı şaldum hūblar ālāyına
Umarın aralarından bir şikār ala yine
- 2 Ārzū-yı dāne-i hālünle ey meh kūyuḡa
Süzilüp gökden kebūterveş neçe ālāy ine ⁵²⁵
- 3 Ğamze-i hūn-rīz ile yoğ yere ḡanum dökmege
Göz ḡarardursın ola mı ey gözi ala yine ⁵²⁶
- 4 Ehl-i 'aşğ ālāyınuḡ ālāy-ı ḡamdur yēdüḡi
Bu simāt-ı 'aşğdur böyle neçe ala-yı yēne ⁵²⁷
- 5 Āl tūḡıdūr dehānuḡ şehd ü şekker leblerünḡ
Āl ile söylet anı cānā ele al āyine
- 6 Çıkmaz ālām-ı ḡaḡuḡ efkārı ḡār-ı sīneden
Mürdan girmiş yatur ḡūyā ki bir ālāy ine ⁵²⁸
- 7 Dirhem ü dīnār ile girmez metā'-ı vaşl ele
Tek Ğabūlī nağd-i cānı vēreyin alay yine

⁵²⁴ KAD,s.718

⁵²⁵ 2- KAD'de 3. sıradadır

⁵²⁶ 3- KAD'de 2. sıradadır

⁵²⁷ 4- Bu beyit KAD'de yoktur.

⁵²⁸ 6- KAD'de 4. sıradadır

[TERC-İ BEND-İ ĞARİBİ] ⁵²⁹*fā'ilātü/ fā'ilātü/ fā'ilün*

-I-

- 1 Nêce bir şām-ı seher-kāruñ ola
Cürm-i 'ișyān u güneh sehv ü haṭā
- 2 Nêce bir meykede-i 'ıyş uṭarab
Ḳanı mescidde 'ibādāt-ı du'ā
- 3 Nêce bir fıkr ü ḥayāl-ı ruḥ-ı yār
Ḳanı endîşe-i dîdār-ı Ḥüdā
- 4 Nêce bir zülf-i nigāruñ hevesi
Ḳanı ol bismi Celāl-i Mevlā
- 5 Nêce bir Ḥocañe ḳul olmayuban
Olasın ğaflet ile 'abd-ı hevā
- 6 Ğāfil olma be göñül agāḥ ol
Geç hevādan gel 'abdu'l-lāḥ ol

-II-

- 1 'Aceb emrinde ḳomayup yère baş
Gözedürsin ruḥ-ı zülf ü göz ü ḳaş

⁵²⁹ Terc-i bent özelliği gösteren bu şiir mecmuânın kenarına kaydedilmiş olup diğer kısımları farklı sayfalarda yer almaktadır. Şiirin bütünlük özelliğini kaybetmemesi amacı ile şiirin tamamı matla beyitinin olduğu bu kısımda verilmiştir. Ayrıca şiirin alındığı kısımların varak numarası köşeli parantez ({ }) içinde gösterilmiştir.

Şiir ile ilgili diğer bir husus da sayfanın kenarına kaydedilmiş olan bu şiirin kime ait olduğunun tespiti. Şiir içinde şairin mahlası geçmemektedir. Şiirin Garibî'ye ait olduğunu Murat Ak'ın "Na'atlerin Tasavvufî Temelleri ve Na'at Mecmuâları" isimli doktora tezinde verdiği matla ve makta beyitlerinin mecmuâdaki şiir ile aynı olması, yine araştırmacının şiire dair verdiği bilgilerin örtüşmesi şiirin Garibî'nin olduğunu güçlendirmiştir.

- 2 Deyrveş naķş ile pürsün likin
Yāduņa gelmez olupdur naķķāş
- 3 Nūr-ı ẗā‘atden ibā eylersin
Dilemez şems nitekim huffāş
- 4 Yol mudur nefse zebūn olmışken
Édesin èller ile ceng ü savaş
- 5 Seni ğafletde ķomış bīçāre
Nefs-i emmāre ile ‘akl-ı ma‘āş
- 6 Ğāfil olma be gönjül agāh ol
Geç hevādan gel ‘abdu’l-lāh ol

{16b,k}⁵³⁰

-III-

- 1 Gele ‘ālemde beni ħor étme
Maraż-ı cürm ile rencūr étme
- 2 Sen seni ka‘be iken ķılma ħarāb
Nefsünün beytİni ma‘mūr étme
- 3 Luţf ile ħālime baķup meded ét
Ķahr-ı ħalka beni maķħūr étme
- 4 Gözlerum ğayrıya étdirme nażar
Cānumuñ dīdesini kör [étme]
- 5 Düşürür ğafletle ħırş u heves
Der-i Ħaķdan beni sen dūr [étme]

⁵³⁰ Şiirin kenara kaydedilmiş olduğu varak numarasıdır.

6 Ğāfil olma be gönül agāh ol
Geç hevādan gel ‘abdu’l-lāh ol

-IV-

1 Nêce bir hurrem ü handān olasın
Vaqt ola derd ile giryān [olasın]

2 Men ‘aref sırrına vaşıl ola gör
Nêce bir cāhil nādān [olasın]

3 Nêce bir kavl-i elestī unutup
Durmayup ahduñ nālān olasın

4 Sen bu ā‘māl ile bu cünbîş ile {16a,k}⁵³¹
Haşelillah Müselmān olasın

5 ... étme sözümi güş et kim
Bir zamān ola peşimān olasın⁵³²

6 Ğāfil olma be gönül agāh ol
Geç hevādan gel ‘abdu’l-lāh ol

-V-

1 Şimdengirü ‘izzet ederüm
Yêrûñi hāne ‘uzlet ederüm

2 Giydirüp başuñā tāt-ı ‘aşkı
Ben seni şāh-ı maḥabbet ederüm

3 ... seni hem-dem édüp
Sālik-i rāh-ı ḥaḳīḳat ederüm⁵³³

⁵³¹ Şiirin kenara kaydedilmiş olduğu varak numarasıdır.

⁵³² 5- Baş tarafı eksiktir.

- 4 Hâb-ı ğafletden uyân ey miskin
Gözün aç saña naşihat ederüm
- 5 Senün ile bugün édüp el bir
Ehl-i Hâk'a sır hep ederüm
- 6 Ğâfil olma be gönül agâh ol
Geç hevâdan gel 'abdu'l-lâh ol

212

ĠÂZEL-İ HÂKÂNÎ⁵³⁴

müstef'ilün/ müstef'ilün/ müstef'ilün/ müstef'ilün

- 40a 1 Ecrâm-ı çerhuñ kurdılar bezm-i şebistânın yine {16b}
Çemşîd-i 'ıyd aldı ele cām-ı zer-efşânın yine
- 2 Şāhib- kırân-ı şubḥ-dem başdı semāvāta kadem⁵³⁵
Dikdi şeh-i ḥaver 'alem tūğ-ı dıraḥşânın yine
- 3 Dāğ urdı bāğa lāleler eflāke çıkdı nāleler
Cā'yiz ki ḥalkuñ alalar naqd-i dil u cānın yine
- 4 Êtsün nigārum meyl-i mül dīvāne-naqş olsun gönül
Pehlūsın öpdürsün o gül açsun girībânın [yine]
- 5 Ey müdde'āsı cümleñ çokdan ölümlüñdür senün
Hâkâni-i dil-ḥastenün sil çeşm-i giryânın yine

⁵³³ 3- Baş tarafı eksiktir.

⁵³⁴ HKD,s. 672.

⁵³⁵ 2- kadem: yine/ dıraḥşânın: dıraḥşāna

(40a)

{(16b)}

213

ĠAZEL-İ VEYSİ⁵³⁶

fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

- 1 Hālet-i vuşlat-ı dil-ber ne ‘aceb yèrler olur
Ādemün ‘aqlı gider zevk ü şafādan yèr olur
- 2 Tār-ı mūy-ı siyehün ademe miskīnlik èder
Dil-i sevdā-zādeyi görse hemān ejder olur
- 3 ‘Āşıkuñ almaz iseñ teff-i semūm-ı ahın
Mīve-i bāğ-ı cemālün dağı nāzik-ter olur
- 4 Ètme [kim] şemşīruñi seng-i cefā ile şikest
Şakın ey şūh ki her pāresi bir hañçer [olur]⁵³⁷
- 5 Def‘ èderler oturup bir yère hicrān elemin
Mey olur sāğar olur Veysī-i ġam -perver olur

(40a)

{(16b)}

214

[BEYİT]

fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

Haṭṭ-ı ‘anber-bārına el urdı çünki ol şanem
Ayet-i hūsne o meh bir lu‘b ile kıatdı kalem

⁵³⁶ VSD,s.195-196.

⁵³⁷ 4- Beyit divanda yoktur.

(40a)

{{(16b)}}

215

[BEYİT]

mefâ'ılün/ mefâ'ılün/mefâ'ılün/ mefâ'ılün

Haþ-ı sebzi belürmiş çünki ol yârün haber aldım

Hemâna esb-i tab 'ım bende ol gün çâyıra şaldım

(40a)

{{(16b)}}

216

ḲABŪLÎ GÜFT⁵³⁸

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Göñlüm aldı nâz ile bir gözleri ala yine
Gözleri alaların cânlar fedâ âlâyına
- 2 Âltûfidür femün güyâ şekerdür leblerün
Anı seyr etmek dilerseñ destüñe al âyine
- 3 Ârzü-yı dâne-i hâlünleþarf-ı bāmuña
Saķf-ı gerdündan kebūterveş nece ālāy ine
- 4 Ehl-i 'aşķ ālāyınun ālāy-ı ğamdur yēdügi
Bu simāt-ı bezm-i miñnetde nece ala yine⁵³⁹
- 5 Ey Ḳabŭlî yārda bir kez olur alış vēriş
Şanmağil bir göñlün alan bir daħı ala yine⁵⁴⁰

⁵³⁸ KAD,s. 693

⁵³⁹ 4- miñnetde nice: ğamdur daħı çok

⁵⁴⁰ 5- yārda: yār ile.

GAZEL-İ HÂLETİ EFENDİ ⁵⁴¹*fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün*

- 40b 1 Ne kadar aḳsa yaşıuḡ çeşme-i çeşm-i terden {16a}
 Gitmeye naḳş-ı cefâ levh-i dil-i dil-berden
- 2 Vêrür aḡyāra Mesîḥā-yı lebün ṭurma ḡayāt
 ‘Āşık-ı mürde-dilün çıḳmadı cānā yêrden
- 3 Ğamla cānı vêrürüm bilmiş ol ey şūh-ı cihān
 Ölmek olmazsa müyesser baḡā ol ḡaṇçerden ⁵⁴²
- 4 Bizi öldürdi ḡamuḡ dêrmiş işitdük aḡyār
 ṭurma şāhum çıḳar ol mürdeleri defterden
- 5 Halka halka ḡoreli zülfünḡi ruḡsārūḡda
 Bir belā ḳalmadı kim ḡeçmeye cānā serden
- 6 Ser-firāz olması ol vaḳtin olur ‘uşşākuḡ
 Ki ṭutar tîḡine ol şūḡ-ı cihānuḡ gerden ⁵⁴³
- 7 Zaḡmum aḡzında ṭutar mıydı anı Hâletîyā
 Nāvek-i yār nişān vêrmese ney-şekkerden

⁵⁴¹ AZD, 694-695.⁵⁴² 3- vêrürüm: vêürsin,⁵⁴³ 6-ṭutar:ṭuta, şūḡ: şāh,

GAZEL-İ 'İYÂNÎ

fe'îlâtün / fe'îlâtün / fe'îlâtün / fe'îlün

- 1 Leb-i cân baḥşını şîrîn édügin şekkerden
Telh-i kām 'āşık-ı haste işidür èllerden
- 2 zaḥm-ı sînem ğam-ı tîğünle ne kân ağladuĝın
Dili var ey şeh-i hûbân haber al ḥançerden
- 3 Vaşl umup geh ser-i kūyuḡ geh eşigün gözedür
Bu meşeldir güzelim kıtlu olur yèr yèrden
- 4 Baḥr-ı eşk oldı ḥurūşân ḥatı baş kılduracaḡ
Fitneyi eyle temāşâ yine baḥr u berden
- 5 Hâl-i müşkinine öykünmiş 'İyânî yarün
Böyle yüz kıralıĝın okumaz idük 'anberden

ĠAZEL-İ RŪĦİ⁵⁴⁴*fe'ılātün/ fe'ılātün/ fe'ılātün/ fe'ilün*

- 1 Dökülen kanlara baĥ çeşme-i çeşm-i terden
Sen de gör dil ne çeker ol leb-i cân-perverden
- 2 Ne şafâ kesb olunur ħahħaha-i mīnādan
Pür sürūr olmayıcaĥ meclis o meh-peykerden⁵⁴⁵
- 3 Ey baĥa cân ile terk eyle diyen dünyāyı
Cümleden dil geçer ammā geçemez dil-berden⁵⁴⁶
- 4 Başdan geçmeyen érmez dër imiş vaşlıma yār
Berü gelsün reh-i 'aşķında geçenler serden
- 5 Yār gülzārdan gelürse bugün ey bād-ı şaba
Eyle ferş-i rehini berg-i gül-i ahmerden⁵⁴⁷
- 6 Def'-i ħamçün varalum şavma'adan meykedeye
Rūhiyā ħafleti ħo ħutlu olur yer yerden

⁵⁴⁴ RUD,s.869⁵⁴⁵ 2 RUD'de 3. sıradadır/ ħahħaha: , metin.⁵⁴⁶ 3- RUD'e 3. sıradadır.⁵⁴⁷ 5- Bu beyit tenkidli metinde başka bir gazel içinde geçmektedir. RUD, 868

GAZEL-İ VAHDETİ

mef'ülü/ mefâ'ilün/ mef'ülü/ mefâ'ilün

- 41a 1 Cān Yūsuf'una mesken çāh-ı zeķan olmışdur {40b}
 Ya'ķūb-ı dile me'vā beyītü'l-ħazen olmışdur
- 2 Vaşluñla dil-i zāruñ ıslāhı degül mümkün
 Kim miħnet-i hicrūñle aña olan olmışdur
- 3 Ben zerre-i nāçizi kūyuñda görenler dēr
 Şan ādem-i ħākiye cennet vaţan olmışdur
- 4 Tā-dīde-i maħmūruñ gördi dil-i bīmārum
 Def' eyleyüp ālāmin sağ u esen olmışdur
- 5 Yāruñ gül-i ruħsārı manzūr olālı cāna
 Dil dide-i pūr ħ'aba 'aynı diken olmışdur
- 6 Emrūñe boyun vērdi münķāduñ olur diller
 Tā gerden-i 'uşşāķa zülfüñ resen olmışdur
- 7 Ey Vahdetī dildāre dedüm ķuluñ olmış dil
 Güldi dēdi ol āfet bilmem kaçan olmışdur

GAZEL-İ SELİSİ

mef'ülü/mefâ'ilün/mef'ülü/mefâ'ilün

- 1 Dendânı o dildârıñ dürr-i 'aden olmışdur
L'al-i leb- rengini reşk-i yemen olmışdur
- 2 Böyle cihân tıldı ol gözleri ahûnıñ
Şân-ı çîn-i ser-zülfî misk-i Hoten olmışdur
- 3 Her şuya gözüm yaşı aqmağa benüm bādî
Ol kâmet-i şimşadı serv-i çemen olmışdur
- 4 Şîrîn lebinî yârıñ vaşf eyleyeli Hakk'â
Tûtî gibi murğ-ı dil şekker şiken olmışdur
- 5 Yürür ölüdür cismüm ol rûh-ı revânumsuz
Bu penbe-i dâğı aña gûyâ kefen olmışdur
- 6 Dêdüm ki kaçup benden ğayr ile gezersin sen
Naz ile o sîmîn ten dâdi kaçan olmışdur
- 7 Taḥsîn Şelîsî'ye Ḥassan-ı zamân olmış
Şî'r-i teri anuñcün hûb u ḥasen olmışdur

ĞAZEL-İ VA'Dİ

mef'ülü/ mefâ'ilün/ mef'ülü/ mefâ'ilün

- 1 Hatt-ı rah-ı cānānuḡ gūyā semen olmışdur
Hem kâmet-i mevzūnı serv-i çemen olmışdur
- 2 Dil-bülbülü her demde vaşf edeli dildārı
Haqqā bu ki ḡā'yetde şırın dehen olmışdur
- 3 Ben zerre-i nāçizī gördükde o meh peyker
Görmezliğe vermekler bilmem neden olmışdur
- 4 Ol kaşları yayı gör peykān-ı cefāyile
Üftādelere dā'im hātır-ı şiken olmışdur
- 5 Dil püte-yi 'aşk içre nār-ı ḡam-ı hicryile
Kāl olmasına bā'ış bir sim-ten (olmışdur)
- 6 Dildār-ı cefā-kāruḡ ālām-ı firākyile
Hep çekdügi Va'dī'nün derd ü mihen olmışdur

ĞABŪLĠ ĞŪFT⁵⁴⁸

mefā'Ilün/ mefā'Ilün/ mefā'Ilün/ mefā'Ilün

- 41b
- 1 Dilā ser-menzil-i ğamda ser-i 'uşşāk bĠ-ğaddür {8a}
Meger mŭlk-i vücŭd ile 'adem mŭlkinde ser-ğaddür
 - 2 Çenār ile çemende da'vĠ-i ħŭsn eylemiş ol serv
Kimesne da'visin faşl edemez zĠrā ki zilletdür ⁵⁴⁹
 - 3 Ğaţ-ı Ye'cŭc-i ruĥsārına ħaţtı sĠm-sed çekmiş
Daĥı ol kec ħurŭc eyler o cānib şimdi mŭnseddür
 - 4 Şehā seng-i cefayile ne deĝlŭ ħāţırŭm yıķsaĝ
Ğalel gelmez esās-ı 'aşķa zĠrā ħatı mŭşteddür
 - 5 Ne deĝlŭ cevır iderse dil-berŭĝ yine ĞabŭlĠ'sin
Yŭzŭĝe baķmaduĝı ěl yŭzine belki şŭretdür ⁵⁵⁰

⁵⁴⁸ KAD, 570

⁵⁴⁹ 2- eylemiş: eyler imiş / ki zilletdür : űzi leddŭr.

⁵⁵⁰ 5 ěl yŭzine : eylŭk[i] yŭzine.

KABÜLİ GÜFT⁵⁵¹*fe‘ilātün /fe‘ilātün /fe‘ilātün /fe‘ilün*

- 1 Kaldı çāh-ı zeķanuḡda dil-i nālānı çıkar
Gel ‘azİzüm var ol üftāde-i zindānı çıkar
- 2 Sen niçün ḡaste-dile ‘arz-ı cemāl étmezsın
Ol seni görmese bir anṡuramaz cānı çıkar
- 3 Nāmı ile aṡamam olsa ḡüsni ammā
Her gece yanar isem bİ-ser ü sāmānı çıkar⁵⁵²
- 4 Bize gercek şatar a‘mālını şimdi ammā
Zāhidüḡ bir gün olur kim nece yalanı çıkar
- 5 Koma aḡyārı maḡallenḡde eyā ḡūr-likā
ṡurmasun cennet-i kūyuḡda o şeyṡānı çıkar
- 6 Anı miḡmān-ı ḡamuḡ olana iḡsān eyle
ḡān-ı vaşluḡ yiyemez her kişı dendānı çıkar
- 7 Elin al baḡr-i firākuḡda Kābüliyi koma
Yitiş ey Ḥızr-dem ol ḡarķa-i ‘ummānı çıkar

⁵⁵¹ KAD,s. 596.⁵⁵² 3- KAD’de bu beyit yoktur.

KABÜLİ GÜFT⁵⁵³*mef'ülü /fā'ilātü /mefā'ilü /fā'ilün*

- 1 Hâtır şafâ-yı cām-ı mey-i dil-güşâdadür
Bezm-i şafâda anuñ içün dil güşâdedür
- 2 Meclisde şüfi cûşa gelüp dest-i şevk ile
Şad çāk-i hırka eyledügi hark-ı 'âdedür
- 3 Mest-i şarāb-ı 'ışk olana vā'izüh bugün
Az iş degüldür êtdügi hâdden ziyâdedür
- 4 Kālbünde şüfi zerre kadar ğıll u ğış kıomaz
Pir-i tarīkat ister iseñ cām-ı bâdedür
- 5 Ağyār var iken saña yār olmaz ol melek
Olmaz Kābüli nite ki şeytān aradadur⁵⁵⁴

⁵⁵³ KAD,s.567⁵⁵⁴ Yār : rām.

GÜFT KABÜLİ⁵⁵⁵*mef'ülü / mefâ'llü / mefâ'llü / fe'ülün*

- 42a 1 Nām-kāmlığı bir görelī kām ile kāmīl {41b}
 Başladı ğurūr eylemege cāh ile cāhīl⁵⁵⁶
- 2 Medḥ ile müsāvī ola mı hīç mesāvī
 Olmaz mütesāvī güzelüm 'āķile 'āķīl
- 3 Ger sāye şala üstümüzeṭā'yir-i devlet
 Ol daḥī olur başumuza nāz ile nāzil
- 4 Seyr eyle dilā resmini eşkāl-i cihānuḡ
 'Ālim olan olmaz suḡan-ı 'ām ile 'āmīl
- 5 Yoķ zād-ı rehi vādi-i ğam yoḡsa Kabūlī
 'Azm etmek olurdı elem-i rāḡ ile rāḡīl

⁵⁵⁵ KAD,s.637⁵⁵⁶ 1- nām: nā, metin

GÜFT BÂKÎ EFENDİ⁵⁵⁷*Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün*

- 1 Devr-i la‘lünde ümîdüm bu ki hakkāk-i felek
Gevherün nâmin êde şafha-i ‘âlemden hak
- 2 Dehenün var ise bir buse kıl ikrâr dedüm
Nâz ile yok dedi ol gonca-i handân gülerək
- 3 Telh-kâm etme beni sevdüğüm acı söz ile
Lebün emdürmez isen tatlu dilün bârî gerek
- 4 Kimse hall eylemedi müşkil-i râz-ı ‘aşkı⁵⁵⁸
Var ise ‘ıkd-ı şüreyyâdur aña nokta-i şek
- 5 İltifat eyleme bu alçaqlara sen ey Bākî⁵⁵⁹
Himmetün murğ-ı hümayun-ı hümadan yüksek
- 6 Dest-gürün yine şāhenşeh-i devrân olsun⁵⁶⁰
Sākiyā devr-i felek cām sunarsa el çek
- 7 Ya‘nî sulţān-ı cevān-baht Mehemmed Hân kim
Yerde meddāhı beşer gökde şenā-h‘ânı melek

⁵⁵⁷ BD, 269⁵⁵⁸ 4- ‘aşkı: feleği,⁵⁵⁹ 5- eyleme: etme,⁵⁶⁰ 6- olsun: yaraşur,

BĀQĪ SELLEMEHULLĀH⁵⁶¹*fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün*

- 1 ‘Ālemi tāze bahār étđi ruḥ-ı zībāsı
Vérđi āfāka ziyā ṭal‘at-i meh-sīmāsı
- 2 Batdı sāl-ı kühenün şīt u şadāsı şimdi
Çıkdı murğ-ı çemenün nağme-i nev-peydāsı
- 3 Yine āyīne-i nev-rūzda peydā oldı
Nev-bahāruḡ seheri mihr-i cihān-ārāsı
- 4 Açdı ol ġonca-i ra‘nāyı libās-ı gül-ğün
Düşđi ruḡsārına zülfi başuma sevdāsı
- 5 İltifāt ile bulur mürdeleri gerçi ḡayāt
‘Āşık-ı haste-dili öldürür istiğnāsı
- 6 ‘İdden rūz-ı vişāli bilürüz a‘lādur
Ḳutlu gündür o gün ammā ḡatı çok ferdāsı
- 7 Bāḡıyā şāh-ı cevān-baḡt-ı cihān var olsun
Ġayra minnet ḡomadı himmet-i bī-hem-tāsı

⁵⁶¹ BD,s.433

fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

- 42b 1 Himmetüm şeh-bāz-ı kıdsī hātırumdur bāl aña {43a}
 Çerh bir zengi kebūter mäh-ı nev halhāl aña
- 2 Rūz u şeb zātum gibi gevher mi yoklar rüzigār
 Kim güneş pervīzen olmışdur felek gırbāl aña
- 3 Baħr-ı hayretdür bu ‘ālem mā-sivā ğark-ābıdur⁵⁶³
 Ser-nigün keştī meh-i nev sällerde sāl aña
- 4 Tīgün etmişdün havāle naqd-i cān taşşılne⁵⁶⁴
 Şonra gönderdün hadengün emr-i isti‘cāl aña
- 5 ‘Aşkdur ‘Ālī hemān dünyā zi-kıymet metā‘
 Nālelerle geşt eden derd ehlidür dellāl aña

⁵⁶² GAD, 11-12.⁵⁶³ 3- GAD’de 6. Sıradadır/ sällerde: sālerdür.⁵⁶⁴ 4- GAD’de 3. sıradadır.

ZĀTĪ RĀST⁵⁶⁵*fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün*

- 1 Kānı ol günler ki bir serv-i bülendüm var idi
Sünibül den her gece boynumda bendüm var idi
- 2 Medh eğer düm hüsni mir'atına karşı leblerün
Tūfı-yi gūyā gibi ağzumda qandüm var idi
- 3 H'āce-i buhrāna şatdı āh kim ben bendesin
Bir kıyāmet serv-i qad-i maḥbūb efendüm var idi
- 4 Cüst ü cū eylerdi kūyun görmesem bir dem yüzün⁵⁶⁶
'Aşq dèrlere adına çabük levendüm var idi
- 5 Ey ṭabībüm cān u dilden bir gün ola dēyesün
Zātī dèrlerdi benüm bir derd-mendüm var idi

⁵⁶⁵ ZAD, c.3 s.307⁵⁶⁶ 4- dem: gün,

FUZÜLİ RÂST⁵⁶⁷*mef'ulü / fe'ilâtü / mefâ'ilün / fe'ilün*

- 1 Cân vèrme ğam-ı 'aşka ki 'aşk âfet-i cāndur
'Aşk âfet-i cān olduğu meşhūr-ı clhāndur
- 2 Her ebrū-yı vaḥm ham ḳatlūne bir ḥançer-i ḥūn-rîz
Her zūlf-i siyeh ḳaşduḡa bir ef'î yılandur
- 3 Yaḥşi görünür şūret-i mehveşlerūḡ ammā
Yaḥşi naẓar êtdükde ser-encāmı yamandur
- 4 Yād êtme ḳara gözlülerūḡ merdüm-i çeşmün
Merdüm dèyüp aldanma ki içdükleri ḳandur
- 5 Ger dèrse Fuzūlî ġah güzellerde vefā var
Aldanma ki şā'ir sözi elbette yalandur⁵⁶⁸

⁵⁶⁷ FUZ, 99.⁵⁶⁸ 5- ġah: ki, FUZ, 99

(42b)

{(43a)}

232

‘AZMÎZÂDE GÜFT⁵⁶⁹

mefâ‘ilün/ mefâ‘ilün/ mefâ‘ilün/ mefâ‘ilün

Belürdi şanma yêr yêr hadduñ üzre haţţ-ı pür behçet

Kitâb-ı hüsnüñüñ qalmışların yazmış yed-i kudret

(42b)

{(43a)}

233

MAṬLA‘

fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

Her zamân eyleme gel ‘âşık-ı dil-ğasteñi zâr

Cevri inşâf ile êt olmaya senden bî-zâr

234

ḲABŪLÎ GÜFT⁵⁷⁰

me‘ûlû/ fâ‘ilātü/ mefâ‘lû/ fâ‘ilün

43a

1 Murgân-ı murgzâr ki merğüle-senc ola {42b}

Şahn-ı çemen mişâl-i serây-ı sipenc ola

2 Şağ ola bir kişi de ele sâğar almaya

Her ne içerse içine renc ü firenc ola

3 Sultân-ı mülk-i hüsn ü melâhat odur ki anuñ

Hurşîd ile şu‘â-ı ruḥı pençe penc ola

4 ‘Âḳıl ki degme kayd ile dil-beste olmaya

Lâ-büd esîr-i silsile-i pür-şikenc ola

⁵⁶⁹ AZD’de bu beyit yoktur.

⁵⁷⁰ KAD,s.717.

(43a) 5 Āḫir ḥarāb olup yıķılur ḥāne-i dili
Anuḡ ki ey Ḳabūlī ruḡ-ı yāri genc ola
{(42b)}

235

ḲABŪLĪ GÜFT⁵⁷¹

fe‘ilātün /fe‘ilātün/fe‘ilātün /fe‘ilün

- 1 Beni gördükce müjeḡ ey ḡaşı yā tır çeker
Ḥıṣm édüp ġamzelerün üstüme şemşır çeker
- 2 Ḥāşiye yazdı ḡaṡuḡ metn-i kitāb-ı ḡüsne⁵⁷²
Ḳıl ḡalemle şaḡuḡ eṡṡāfına taḡrır çeker
- 3 Dil-i dīvāne esīründür esirge şāhum⁵⁷³
Nēce yıldur ġam-ı ġīsūḡ ile zencır çeker
- 4 Cāygır olmasa dilde n’ola ḡarf-i tedbır⁵⁷⁴
Dest-i taḡdır aḡa ḡāme-i taḡyır çeker
- 5 Dīde aḡardı bükāyile Ḳabūlī dil şād⁵⁷⁵
Zevḡi dervīş eder ammā elemin pır çeker

⁵⁷¹ KAD,s. 581

⁵⁷² 2- KAD’de 4. sıradadır.

⁵⁷³ 3- KAD’de 2. sıradadır.

⁵⁷⁴ 4- KAD’de 6. sıradadır.

⁵⁷⁵ 5- KAD’de 7. sıradadır.

ÄZERİ GÜFT

fe‘ilātün/mefā‘lün/fe‘ilātün/mefā‘lün

- 1 Reh-i ‘aşkıñda cān benden ḥadeng-i cān-sitān senden
Ten-i ḥākī nişān benden keman-ı ebrūvān senden
- 2 Başum olsun fedā la‘l-i lebūñden buse iḥsān èt
Sifāl-i ḥākdan benden şarāb-ı ergūvān senden
- 3 Dükenmez tā kıyāmet-i ḥaşre dek noḳşān pezīr olmaz
Sirişk-i bī- kerān benden leb-i gevher-feşān senden
- 4 Olur çarḥ-ı kühen vīrān ten-i zārum ḳalur bī-cān
Dökünmezse fiğān benden erişmezse amān senden
- 5 ‘Aceb mi zār olursam Äzerī ’veş oldı gitdükce
Senüñ luṭfuñ nihān benden benüm ‘aşḳum ‘ayān senden

(43a)

{(42b)}

237

MAṬLA‘

mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün

‘Aceb mi baḥre dönse seyl-i eşk-i ‘āşık-ı zāruḡ

Şu sızmaz arasından yār ile aḡyār-ı bed-kāruḡ

(43a)

{(42b)}

238

MAṬLA‘

mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün

Ḥüdādāda müşabih ḥüsn-i ḥaṭṭ-ı ‘anber ālūdı

N’ola bir kıṭ‘adur dersem ‘izār-ı şāh-Maḥmūd’ı

239

GAZEL-İ SELİSİ

fā‘ilātün /fā‘ilātün /fā‘ilātün /fā‘ilün

43b

- 1 Katlime ḥançer çeküp kan ile baḡrum ṭoldurur {44a}
Çeşm-i ḥün-rizün beni sulṭānum aḡir öldürür
- 2 Fürkatünde bülbul-āsā nāle eylerdüm velī
Bād-ı āhım kōrkārın ḥüsnüḡ gülünü şoldurur
- 3 Aḡladursa şām-ı fürkatde o meh şimdi beni
‘Arz édüp mihr-i ruḡun vaşl ile bir gün güldürür
- 4 Olsun ol şūfī-i nādān dildār ile yār
Yoksa yārān tācını başına anuḡ oldurur
- 5 Ḥidmet-i ḡāk-i derun emrèt hemān şāhum aḡa
Bu Selīsī eşigün̄de boynu baḡlu kul durur

TAHMİS-İ ĀZERİ ĠAZEL-İ MĀNİ⁵⁷⁶*fā'ilātün /fā'ilātün /fā'ilātün /fā'ilün*

-I-

Zerre-veş sevdüm bugün sen āfitāb-ı enverī
 'Aşkıñı terk eylemem terk eylerin cān u serī
 Çeşm-i hūn-rīzūñ gibi tīz eyleyüp ol hañçeri
 Mū-be-mū kesseñ cefā tīgīyle cismüm ey perī
 Kılca olmaz hātırım kayd-ı te'alluğdan berī

-II-

Bī-kes oldum kalmadı hiç mūnis ü mahrem diriği
 Ġuşşadan olmadı göñlüm bir nefes hurrem diriği
 Ölmeyince benden ayrılmaz belā-yı ġam diriği
 Bulmadum ölmekden özge yarama merhem diriği
 Pā-yı bürehne nēce kez gezdüm cihānı serseri

-III-

Görse rūy-ı tābnakūn ger şağir ü ger kebīr
 Mihr-i ruhsāruñ olur hātırılarında cāy-gīr
 Dēdiler evvel nazarda rūyuña olmaz nazīr
 Kim ki göre 'ārzuñ mirātun ey mihr-i mūnīr
 Artuğ almaz 'aynına āyīne-yi İskenderi

-IV-

Eglenürdüm bezm-i 'işretde nevāl-i vasıl ile
 Künc-i ġamda bī- mecāl oldım zevāl-i vasıl ile
 Bir ramağ kalmışdı cismümde hayāl-i vasıl ile
 Çıkdı cānum līk ümmīd-i zülāl-i vasıl ile
 Çıkmadı göñlümden ammā ārzū-yı hañçerī

-V-

Āzerī şaħraya düşdüm terk ēdüp ġamhāneyi

⁵⁷⁶ Başlık Tesdīs-i Āzerī Ġazel-i Mānī şeklindedir.

Künc-i ‘aşka mesken etdüm hâtr-ı vîrāneyi
Kānde gördüm bilmezüm ol gözleri mestāneyi
Bir görünmez derde uğratdum dil-i divāneyi
Bilmezüm hiç neyleyüm Mānî dehān-ı dil-beri

241

GAZEL-İ SELİSİ

mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün

- 44a 1 Pür étse rûy-ı dehrî eşk-i çeşmüm n’ola yem gibi {43b}
Varup bir dağı ol māhuñ yüzîñ görmeyem gibi
- 2 Êşitdüm rām édüp kaçmış ol āhūyı raķīb-i seg
Harām iken anuñ şaydı dilā sayd-ı harem gibi
- 3 Gidüp ol çeşm-i hūnı eylemiş ‘azm-i sefer dërler
Düşüp tîğ-i firāka kendi kendüm öldürem [gibi]
- 4 Êrem mi kūyuna yāruñ görem mi bir dağı yüzün
Kim olmuşdı baña kūyı anuñ bāğ-ı irem gibi
- 5 Meşām-ı cāna érđi ey Selîsî bûy-ı vasl-ı yār
Yüzüm bir dağı hāk-ı pāy-ı dildāra sürem [gibi]

BÂKÎ GÜFT⁵⁷⁷*fe'ilātün /fe'ilātün/ fe'ilātün /fe'ilün*

- 1 Reşk-i firdevs-i berîn olsa n'ola rûy-ı zemîn⁵⁷⁸
Âb-ı cû kevşer aña nergis ü gül hûru'l-‘în
- 2 Demidür bezm-i şafâda açıla süfre-i gül
Yeridür nergis alursa ele cām-ı zerîn
- 3 Lâleler kâselere döndi ki ola cevherdâr
Jâlelerle görünür gül şadef-i dürr-i şemîn
- 4 Şûretâ çîn görünür çihre-i gülde ammâ
Bir şafâ var ki görenler şanur âyîne-i Çîn
- 5 Rûz-ı ‘îd êrdüğini tıydılar etfâl-i çemen
Şubh-dem geydiler envâ‘-ı libâs-ı rengîn
- 6 ‘Âleme ‘îd-i sa‘îd ol yeter ey Bâkî kim⁵⁷⁹
Ola pâyende sa‘âdetde şehensâh-ı güzîn
- 7 Hân Mehemmed şeh-i ‘âdil ki zamân-ı ‘adli⁵⁸⁰
‘îd u nev-rûz gibi etdi cihânı tezyin

⁵⁷⁷ BD, 342⁵⁷⁸ 1- olsa nola: oldu yine.⁵⁷⁹ 6- Beyit BD’de 7. sıradadır.⁵⁸⁰ 7- Beyit BD’de 6. sıradadır

ĀZERĪ GÜFT

fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

- 1 'Āşıkuñ lāyık mıdur çok böyle mehcūr eylemek
Halk içinde kendüñi cevır ile meşhūr eylemek
- 2 Dā'imā benden kaçarsın hıç gelmez göñlüñe
Ġayrılerden gül yüzün bir laḫza mestūr eylemek
- 3 Hāne-yi ḫalbin yakup ben 'āşıḫ-ı dil-ḫastenuñ
Saḡa düşmez ḫātır-ı aḡyārı mesrūr eylemek
- 4 Yoḫ mı ḫavfuñ ey raḫīb-i bed-likā Allah'dan
Ben ḡaribi yārdan lāyık mıdur dūr eylemek
- 5 Āzerī-yi zārı çünkim dūr edersen 'āḫıbet
Yā ne lāzım evvelālutfuñla maḡrūr étmek

GAZEL [BĀḲĪ]⁵⁸¹*fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün*

- 44b 1 Hūblar mā’ıldür elbet ‘āşık-ı şeydāsına {51a}
Dil-ber-i ‘ālī-cenābuñ baqma istiğnāsına
- 2 Baqmaz ammā sendedür gül gibi gūşı neylesün
Kūhl-i istiğnā çekilmiş nergis-i şehlāsına
- (44b) {(51a)}

KİTA‘ [BĀḲĪ]⁵⁸²*mef‘ülü/mefā‘lū/ mefā‘lū/ fā‘ülün*

- 1 Āfākı şehā ma‘deletün nūrı pür etsün
Hurşîd gibi encümen-i dehre çerāğ ol
- 2 Geh nāfe gibi eyle der ü deşti mu‘aţtar
Geh gonçe şıfat gülşene gel zînet-i bāğ ol
- 3 Dād-ār-ı cihān eylesesün ‘ālemi sensüz
Her kıanda iseñ pādişehüm dünyede sağ ol

⁵⁸¹ BD,s.351-352⁵⁸² BD,s.441

GAZEL [BÂKÎ] ⁵⁸³*mefâ'Ilün /mefâ'Ilün /mefâ'Ilün /mefâ'Ilün*

- 1 Hayâl-i 'âlem-i vuşlat hâlâş eyler dil-i gâmdan
Ki 'aşk ehline vaşl-ı yârdur maşsûd dü 'âlemden
- 2 Haţ-ı la'lünde bulmaz cây-ı engüşt i'tirâz ehli
'Aceb zâhirdür ey gönça dehânuñ sırrı hâtemden ⁵⁸⁴
- 3 Nihânî 'işrete mâni degüldür kisvet ey Şofî
İçerler bunda 'ârifler toluyı tâc-ı Edhemden
- 4 Metâ'-ı dehr-i fâniden bu gün peymânedür varlık
Ne kaldı câmdan gayrı nişân-ı devlet-i Cemden
- 5 Cemâli şem'ine pervânedür Bâkî o mâhuñ kim
Yağar hüsn-i dil-efrûzı çerâğı nûr-ı a'zamdan

⁵⁸³ BAD,s.323⁵⁸⁴ sırrı: farkı,

(44b)

{{(51a)}}

247

GAZEL [HÜDÂYİ]⁵⁸⁵

fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

- 1 Bî-ķarār eylerdi her dem ğam beni cām olmasa
Göñlüm ārām eylemezdi ger dil-ārām olmasa
- 2 Pādişāhum ruşen olmazdı sarāyı göñlümün
Dāğ-ı mührün sīnede yēr yēr aña kām olmasa
- 3 Seyr-i bāğ u būstān étmezdi dil-bersüz göñül
Gülşene varmazdı hergiz bir gül-endām olmasa
- 4 Cānuma mīnet tūtardum dil-berün bir būsesin
Ey göñül almağ olurdı yāra ibrām olmasa⁵⁸⁶
- 5 Al ile almaz idün göñlün Hüdāyī bendenün
Ķāmetün cānā elif zülfün eger lām olmasa⁵⁸⁷

(44b)

{{(51a)}}

248

MAṬLA'

mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün / mefā'ilün

Mürīd-i pīr-i 'aşķuz elde şeyhün būstanıdur
Gülistān okuruz biz dersimiz 'aşķ-ı civānīdür

(44b)

{{(51a)}}

249

MAṬLA'

mef'ülü / fā'ilātü / mefā'ilü / fā'ilün

Ez behr-i 'aşķ sūre-yi Yūşuf-ı be-hükm naş
Şod ez meyān-ı cümle sūr-ı hüsn kışaş

⁵⁸⁵ HÜD,s.321

⁵⁸⁶ 4-tūtardum:tutardı,

⁵⁸⁷ 5- zülfün: kıddün,

(44b)

{(51a)}

250

MAṬLA‘

fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/fe‘ilün

Ḳad-i bālāḡa eger öykünür ise ‘ar‘ar

Sen üşenme güzelüm bād anı silker şarşar

251

ĞAZEL-İ MAḲĀLĪ

fe‘ilātün/ mefā‘ilün/ fe‘ilün

45a

1

Ḥalk maḳtül-ı yār hep ey dil
Öl diril sende anlara ḳatıl

{49b}

2

Buldı çün ol meh dū hefte kemāl
Dèdi mihr āya sen buradan yèl

3

Ḥacle-i nāzdan çıkup gül-i ter
Ruḡ-ı zībāḡı gördi oldu ḡacil

4

Nèce teşbīh edem ḳad ü ruḡuḡa
Hic biri anlaruḡ şebbīh degil

5

Gül ise bir palās pūş-ı ḡaḳır
Serv ise bir gedā-yı pā-der-gil

6

Ğazeli şā‘irāne söylemede
Şu‘arā hep Maḳāli’ye ḳā’ıl

KAŞİDE-İ FİĞÂNİ⁵⁸⁸*mef'ülü/ fâ'ilâtü/ mefâ'ilü/ fâ'ilün*

- 1 Bir dün ki cünd-i şâm ile ceng êtdi âsumân
Oldı burûc-ı kal'a-i gerdûnda çok kıran
- 2 Aldı eline tığını Behrâm-ı dâd-gîr
Bârû-yı çarha çıkdı neberd êtmege hemân
- 3 Hıfz êtmege kılâ'ını kat kat feleklerün
Ol gèce bâm-ı çarha zuhal oldı pâsbân
- 4 Etrâf-ı kâ'inâta hâber kılmağa güneş
Od yaqdı evc-i kal'a-yı gerdûnda nâgehân
- 5 Top almış idi kal'a-i gerdûnu hayl-i şâm
Oldı livâ-yı hüsrev-i hâver hemân 'ıyân
- 6 Bindi tekâvür-i felege 'azm-i rezm êdüp
Aldı eşi'adan eline tığ-i zer-nişân
- 7 Qalb ü cenâha meymenesi târmâr olup
Oldı 'adem memâlikine şeb-revân revân
- 8 Sulţân-ı şubh böyle yüz ağardımaz idi
Ger olmasa vezîr-i penâh şeh-i cihân⁵⁸⁹
- 9 Fihrist-i kâr-nâme-i tekvîn nüh felek

⁵⁸⁸ FİD, 10. Başlık "Kaşide der vaqt-i Âmeden-i İbrâhîm Paşa Ez Sefer-i Nuşret-Eser-i Alaman" şeklindedir.

⁵⁸⁹ 8- vezîr-i penâh: penâh-ı vezir, FİD,s.12

Maḳṣūd-ı kār-hāne-i ibdā' kün fe kân⁵⁹⁰

10 Āṣaf-ṣāff-ı zamān-ı Süleymān-ı şarḳ u ğarb
Ser-‘asker-i müdebbir ü paṣa-yı kāmran

11 Bu ‘izz ü şevketi ki saṇa vèrdi zıll-ı Hāḳ
Lāyık öñünce yürür ise Erdevān revan

45b 12 Görse mehābetünı eyā Rüstem-i veġā {49a}
Ḳahruṇdan ister idi senün ḳahrāman emān

13 Aldı ḳanādı altına gerdünı beyza-var
Şeh-bāz-ı himmetün ki aṇa ‘arş oldı āşiyān⁵⁹¹

14 Benzetdü kendüyi var ise eşigüne kim
Gerdün-ı dūnuṅ üstine yol sürdi kehkeşān⁵⁹²

15 İbrāhīm oldı nāmuṅ eyā kân-ı ma‘delet
Bu faḳr-ı āteşini baṇa eyle gül-sitān⁵⁹³

16 Gülzār-ı midḥatünde uçarken göñül ḳuşı
Cān bülbüli bu şi‘r-i teri oḳudı hemān⁵⁹⁴

17 Ağzuṅ ḥadīşine açamaz zerrece dehān
Esrār-ı ġaybe vāḳıf olan ṭab‘-ı nüktedān⁵⁹⁵

18 Ey serv-i hoş- ḥırām şaḳın yoluṇa gelür

⁵⁹⁰ 9- FİD’de bu beyit yoktur. Bu sebeple beyitlerin numaralandırılmasında farklılık ortaya çıkmıştır

⁵⁹¹ 13- FİD’de 15.sıradadır.

⁵⁹² 14- FİD’de 19.sıradadır.

⁵⁹³ 15- FİD’de 20.sıradadır.

⁵⁹⁴ 16- FİD’de 21.sıradadır.

⁵⁹⁵ 17- FİD’de 22.sıradadır. ṭab‘-ı nüktedan: ṭab‘-ı hurdedān,age,s.13

Her suya su gibi gel akıtma yaşum revān⁵⁹⁶

19 Gözden çıkalı gelmedi hiç ‘aynuma yaşum
Merdüm gibi ki eyleye kendü ilinde kıan⁵⁹⁷

20 Cām-ı şafāyı şun tolu ey pīr-i deyr kim
Bir lahza devrūn acılığın unudam hemān⁵⁹⁸

21 Kaldum ayağda ‘arşa-ı miḥnetde al elüm
Ey şehsüvār-ı ma‘reke-i āḫirü’z-zamān⁵⁹⁹

22 Meddāḥ olalı saḡa eyā müşteri cenāb
Oldı Fiḡānī ‘arşa-i nazm içre pehlevān⁶⁰⁰

23 Rūmun Kemāl’dir dēr idi baḡa şüphesiz
Görse kemāl-i kudretimi ehl-i İṣfahān⁶⁰¹

24 Hatm eyle dāsītānı şurū‘ ét şenāsına
Uzatmagil ḫikāyetī mānend-i kışşā-ḫān⁶⁰²

25 Tā kıal‘a-i sipihre nücüm eyleye hücum
Tā kim niyām-ı şebde ola tıḡ-i ḫor nihān⁶⁰³

26 Tāḡup kemendi gerdenine dārb-ı destle
Devlet kıapuḡa ḫaşmı getüre keşān keşān⁶⁰⁴

⁵⁹⁶ 18- FİD’de 23.sıradadır.

⁵⁹⁷ 19- FİD’de 25.sıradadır.

⁵⁹⁸ 20- FİD’de 27.sıradadır.

⁵⁹⁹ 21- FİD’de 24.sıradadır.

⁶⁰⁰ 22- FİD’de 28.sıradadır.

⁶⁰¹ 23- FİD’de 29.sıradadır.

⁶⁰² 24- FİD’de 30.sıradadır.

⁶⁰³ 25- FİD’de 31.sıradadır.

⁶⁰⁴ 26- FİD’de 32.sıradadır.

KAŞİDE-İ MESİHİ⁶⁰⁵*fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün*

- 1 H‘āb-ı ğafletden uyanmağa ‘uyūn-ı ezhār
Her seher yüzlerine şu sepeler ebr-i bahār
- 2 Şöyle salındular erbāb-ı çemen kim servün⁶⁰⁶
Ayağı bāğda olmasa éderdi reftār
- 3 Bāğlar ten gibidür olmuş aña āb-ı revān
Cūylar ‘ömr gibidür geçer leyl ü nehār⁶⁰⁷
- 46a 4 Güllerün étmek için ‘ārız-ı vaşfin taḥrīr {48b}
Mevcden mıştar édinmiş şafahāt-ı enhār⁶⁰⁸
- 5 Kaṭre-i şīr gibi ṭamladugunca şeb-nem
Ġonçalar ağız açar niteki eṭfāl-ı şıġār
- 6 Gūş-ı mähliye ṭaḫar şanki gümüşden ḫalkā
Nāzil oldukca şu üzre ḫaṭarāt-ı emṭār
- 7 Söyledür bülbüli būy-ı gül ile bād-ı şabā
Manṭıḳu’ṭ-ṭayr okıdur ḫuşlara şankim ‘Aṭṭār
- 8 Fāḫte çünkim elinde büyümişdür servün
Üstüne medḫ okuyup olsa hevādārı ne var

⁶⁰⁵ Der Sitāyiş-i Nişāncı Paşa, MSD,s.38-41.⁶⁰⁶ 2- salındular: canlandılar, MSD,s.231⁶⁰⁷ 3- MSD’de 4.sıradadır.⁶⁰⁸ 4- MSD’de 3.sıradadır

- 9 Mā-i cārīleri kaçkun deyü zencīre çeker
Gör nêce nağş geçer āba nesīm-i eşhār
- 10 Ğonçeden manzaralar açdı şabā tā andan
Eyleye şahid-i gül bülbüle ‘arz-ı dīdār
- 11 Tāb-ı hırşīd ile ezhārı görüp şandum kim
Şemsī dülbend giyēr başlu başına eşcār
- 12 Gül ‘arūsınun önünce yürüyüp cūy-ı habāb
Başı üstinde legence götürür cāriye-vār
- 13 Dikdi çün maşrabasın şāh-ı gül üzre gonça
Her taraftan derilüp nāvek atar üstine hār
- 14 Bāğda dernek édüp leşker-i ezhār oldı
Gül siper lāle ‘alem serv-i sehī sancağdār
- 15 Şūr urulurse bugün kimseye işitdüremez
Şavt-ı cū zemzem-i sāz u ser-āğāz-ı hezār
- 16 Başka bir ‘ālemi var bād-ı bahārun ki anda
Yāsemen rūz-ı sefīd oldı benefşe şeb-i tār
- 17 Jāle gül şafhaların mühreleyüpdür tā kim
Yaza rengīn sözün ol şāhib-i temkīn ü vaqār
- 18 Ma‘den-i fażl u hūner menba‘-ı ser-çeşm-i cūd
Kıdv-e-i nev‘-i beşer zübde-i eşrāf-ı kibār
- 19 Mīr-i iklīm-i sühan ya‘ni Nişāncı Paşa
Ki eremez fażlı nişānına hadeng-i efkār

- 20 Hañçeri ibn-i Hüsâm kılıcı İbn-i Yemîn
Tâli‘i Eşref ü Sa‘di u nefesîdür ‘Aţtar
- 21 Rif‘at-i kadri semendi êde çün kim cevelân
Yerîdür ger erişe hâtır-ı gerdûna ğubâr
- 46b 22 Sübhâ-ı nazmını aldukça eline şu‘arâ {48a}
Dilde tesbîhi olur her birinüñ istiğfâr⁶⁰⁹
- 23 Ey lisānuñ çü Kelīm ü kelimātuñ mu‘ciz
Vey devātuñ çeh-i Bâbil ser-i kilkün sehğhâr
- 24 Şāhid-i re’yüñe görinmedi ‘ālemde nazır
Olalı cām-ı cihān-bîn ile mihr āyine-dār
- 25 Levh-i zihnünde olur nêce ma‘āni şābit
Kevkeb-i fikretün oldukca felekde seyyār
- 26 Medhün okuduğıçün kürsi-i eşcār üzre
Muqrı-i kumrıyı el üzre tutar serv ü çenār
- 27 Karşu ger hilm ü vaķaruñdan edeb öğrense
Söyledükce kişiyi yañşılamazdı kuhsār
- 28 Bir yaluñ yüzlü güzeldür kılıcuñ kim anuñ
Yüzini göricek İmāna gelür çok küffār
- 29 Jāleden ābileler tıtdı zebānın yoğsa
Sūsen-i bāğ senün medhün okırdı her bār

⁶⁰⁹ 22- MSD’de 23.sıradadır. Bu beyitten itibaren numaralandırmada bir beyit kayma olmuştur. Bu durumun oluşmasına sebep tenkidli metinde olupta mecmuâda olmayan bir beyittir.

- 30 Tās-ı pür naqş-ı felek pādişeh-i fikretünün
Eli altında turur niteki taş-ı zer-kār
- 31 Baḥr-ı keffünde n'ola etse la'lden tācın
Ḥātemün çünki olupdur melik-i deryā-bār⁶¹⁰
- 32 Tīğ-i pür cevherünün 'aksi düşerse bahra
Kızara dūr şadef içre nitekim dāne-i nār
- 33 Çār-mīḥ etmekçün dest-i kazā düşmenünün
Her ser-i mūyı olupdur bedeninde mismār
- 34 Ḥavf-i tīğünden eger kaçā 'adū kūhsāra
Tağlar içre kemend atar aḡa ḥalka-ı mār
- 35 Her seḥergāh cihān bāğını seyr eylemege
Nūkhet-i ḥulḡun olur esb-i şabā üzre süvār
- 36 İmtilā olmağ ile ni'met ü iḥsānuḡdan
Az ḡaldı ki felek gözüni kör ede bahār⁶¹¹
- 37 Ya'ni ḥişt ü zer ile yapmağā gönlüm yıkıḡun⁶¹²
Gelmeye 'āleme luṡfun gibi hergiz mi'mār
- 38 Vaşfun altun ile taḥrīr eder idüm hele ben
Fāḡādan vūs'atüm olaydı eger bir miḡdār
- 39 Midḡatun göklere ergürse Mesīḡī n'ola kim
Nerdübān oldu aḡa işbu suṡūr-ı eş'ār⁶¹³

⁶¹⁰ 31- etse la'lden: la'lden etse,

⁶¹¹ 36- İmtilā: mümtell,

⁶¹² 37- Ya'ni ḥişt ü zer ile: ḥişt-i sīm ü zer ile,

Bulmağa şag u esen keşti-i endîşe kenār

50 Nite kim terbiyetin mihr ile her faşl-ı bahār
Bezene neşv ü nemā ile Һarİm-i gūlzār⁶¹⁵

51 DevҺa-i ‘ömrüni Һaқ serv-i ser-efrāz édüben
Eyleye körpe budaklarını Һaқ ber-Һürdār⁶¹⁶

(47a)

{(47b)}

254

KAŞİDE-İ NADİRİ EFENDİ⁶¹⁷

fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/fe‘ilün

1 Yine dāğ-ı gül ile cismini zeyn eyledi bāğ
Gül-i bādāmı döküp etdi şabā penbe-i dāğ

2 İşini başa ilette yine ‘aṭṭār-ı bahār⁶¹⁸
Bād-ı hoş-bū dem urup rāyihadan ṭoldı dimāğ

3 Şem‘-i gül meş‘ale-i lāle firūzān oldu
Her biri aḥter-i pür şa‘şa‘dan yaқdı çerāğ⁶¹⁹

4 Bāğ-ı ezhārla gör ‘ālem-i envār olmış
Ehl-i ğayret ğam-ı dünyādan eder şimdi ferāğ⁶²⁰

5 Berg-i süsen olıcaқ māhİ-yi deryā-yı çemen
Sāye-i künbed-i eşcārı aḡa etdi yırāğ⁶²¹

⁶¹⁵ 50- MSD’de 53.sıradadır. / nitekim: nice kim / bezene: bezeye,

⁶¹⁶ 51- MSD’de 54.sıradadır./serv-i ser-efrāz: ser-sebz ü ser- efrāz,age,s.41.

⁶¹⁷ GND, 255-256

⁶¹⁸ 2- eyledi: ilette, age, 255

⁶¹⁹ 3- aḥter-i pür şa‘şa‘dan: āteş-i efrūḥteden, Age

⁶²⁰ 4- ğayret:‘ibret, Age

⁶²¹ 5- etdi: etdiler,

- 47b 6 Tutdı gülzārı bahār olmuş iken menzil-i berf {47a}
Kondı gülzāra hezār olmuş iken mesken-i zāğ
- 7 Nādırī'veş bulımaz haşm-ı siyah-rū rağbet
Hem-ser-i bülbül-i gūyā ola mı zāğ u kelāğ
- 8 Ey gönül bāğı koyup var çemen-i iclāle
Sür yüzün dergehine var ise fi'l-cümle mesāğ
- 9 Ya'nī ol mīr-i 'Alī-nām [u] 'Alī-sīret kim
Tigine etse şehābı yaraşur zerrīn bāğ
- 10 Êde Hāğ zātuñı bāzū-i yemīn-i devlet
Tā kıyāmet olasın baht-ı hümayun ile şāğ
- (47b) {(47a)}

255

KAŞİDE-İ VEYSİ EFENDİ

-I-

fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün/ fe'ilün

- 1 Bārek Allah zihī nāme-i i'cāz tırāz
Ser-i ser-bestesidir perde-güşāyende-i rāz
- 2 Nāme der gonçe-i ber-beste-i gülzār ümīd
Nāme der zambağ-ı nev-ḥāste-i bāğ-ı niyāz
- 3 Nāme der şemi'-i dil-efrūz şeb-i derd-i firāk
Belki pervāne-yi persuşte-i sūz u güdāz
- 4 Bezm-i 'uşşākda ḥ'ānende nedim-i ḥāmūş
Meclis-i yārda gūyende velī bī-āvāz
- 5 'Arz-ı ḥāl etmek aşḥāb-ı sa'ādāte olur

Tercümân-ı suḥan-ārâ-ı feṣâḥat perdâz

- 6 Gele ey nâme seni dest-i şabāya véreyin
Der-i paşa-ı felek mertebeye göndereyin

-II-

- 7 Yazayın her satırın ḥāme-i müjgānum ile
Sürḥ cedvel çekeyin dide-i giryānum ile
- 8 Ruḥ-ı ‘uşşāk gibi aḡa zer efşānlar édüp
Sīm taḥrīr édeyin eşk-i firāvānumla
- 9 Misk ü ‘anber dökeyin ḥāme-i miskīnūmden
Dürr ü gevher véreyin ṭab‘-ı suḥandanum ile
- 10 Nūr-ı çeşmüm dökeyin ḥūn-ı dilim şarf édeyin
Saḡa ḥizmet édeyin başumla cānum ile
- 11 Vêrüp ey nāmesini peyk-i seḡergāh eline
Anı hem-rāh édeyin kâşıd-ı efğānum ile
- 12 Var o dergāh-ı felek-i pāygehe çehreḡi sür
Nêce olurmuş şeref-i kevkeb-i devleti gör

-III-

- 13 Varıcaḡ südde-i dīvān-ı bülend-eyvāna
Pāye-i ‘izz ü şeref rütbe-i ‘ālī-şāna
- 48a 14 Saḡa nevbet ki dege çehre-yi mihr ü mehden {46b}
Rūy-mālīde kıl a‘yān-ı felek ‘unvāna
- 15 Seg-i kūyuna niyāz eyle duḡūl étmek için
Ḥüsn-i ta‘bīr ile söyle sözüḡi derbāna

16 Nêce derbân ki elindeki ‘aşâsınun ucu
Toğunur hâtr-ı Behrâma dil-i keyvâna

17 Giricek meclis-i paşa-ı felek-mertebeye
Öp elin düş ayağa sür yüzüni dāmāna

18 Evvelâ devlet ü ikbâle du‘âlar eyle
Şonra ahvâl-i dil- hasteyi bir bir söyle

-IV-

19 Dê ki ey hâme ki dil-beste fûhûl-ı bülge
Nev ki şimşîr ki fersude-riķâb-ı ümerâ

20 Kılcuğ âyne-i çehre-i dil-cûy-ı şabâh
Kalemün ğâlye-i turre-i hoş-büy-ı mesâ

21 Kâtib-i hükmi felek böyle eder elķabuğ
Levh-i sîmîn-i zer efşân-ı sipihre imlâ

22 Mültecâ-ı fuķarâ kehf-i emân-ı zue‘afâ
Dil-nevâz-ı fużalâ câ’îze-i bahş-ı şu‘arâ

23 Nefha-ı bād-ı bahâr keremün êtdükce
‘Andelîbân-ı riyâz-ı hüner-i nağme-serâ

24 Bâğ-ı ķadrün ola manend-i cinân-ı cāvîd
‘Ömrünî devletünî hâzret-i Hakk êde mezîd

-V-

25 Ey şeh muhteremün mahrem-i ‘âlî-himemi
Mahremân-ı harem-ı salţanatuğ muhteremi

26 Āsumân-ı hünerün ‘İsî-i mu‘cîz nefesî
Mesned-i ma‘rifetün münşî-i çabük kalemî

- 27 Bî- huzûr olma eger ‘izz-i huzûra anşam
Rişte-i cānda olan ‘uḳde-i efkār-ı ğamı
- 28 Serverā böyle mi olur resm-i mekārim-baḫşı
Ser-firāza bu midur ḳā‘ide-i muḫteşemi
- 29 Dest-i cūduḡ ile baḫş eyler iken bî-minnet
Nūş- Dārū-ı şifāḫāne-i luṭf u keremi
- 30 Yād edüp ḫaste-i ḫirmāna vefā etmeyesin
Unudup va‘de-i iḫsāna vefā etmeyesin
- VI-
- 31 Ḥaḳ seni etmiş iken baḫr-ı firāvān-ı kerem
Ne revādur ben olam teşne-i şaḫrā-ı elem
- 48b 32 Sen çerāġ-ı ḫarrem-i devletüḡün lāyıkum mı {46a}
Baḡa vahşet vère tārīki-i peygüle-i ğam⁶²²
- 33 Sen Süleymān-ı zāman iken eyā mîr-i suḡan
Ne ‘aceb ola benüm murġ-ı zebānum ebkem
- 34 Bîjen-i çāh-ı ğam etdi beni seḫḫāre-i dehr
Dest-i luṭfuḡda iken ṭarf-ı kemend-i Rüstem
- 35 Suḡanuḡ nūş-ı revan-baḫş-ı dil-i ‘ālem iken

⁶²² 32. beyitten önce mecmuâda farklı bir yazı ile şu matla kayıtlı olup metnin akışını bozmamak gayesiyle metinde deġilde burada verilmiştir:

Gelmege sebz-i ḫāṭṭuḡ göḡlümünden çün burhan var
İmtinā‘ etmek o māhuḡ vaşlına imkān var

Bu ne inşâfdur ey Hızır-ı Mesîhâ-ı maḳdem

- 36 Şormaduḡ ḥasteḡi raḥm eylemedüḡ bir kerre
Nêcedür ḥâli deyü söylemedüḡ bir kerre

-VII-

- 37 Keremüḡle dil-i düşmen yapıcı serversin
Bir kerem issi mürüvvetlü dilâver ersin

- 38 Evc-i iclâlde şâhîn-i hümâyûn pervâz
Ḳâf-ı iḳbâlde ‘anḳâ-ı hümâ -şeh-persin

- 39 Gerçi paşa-yı shehşâh-ı cihânsın ammâ
Lâyıḳ-ı tâht-ı Cem u Efser-i İskendersin

- 40 Luṭf-ı ṭab‘uḡla nevâzende-i her ḥâtırsın
Ḥüsn-i re‘yüḡle ṭırâzende-i her kişversin

- 41 Saḡa ḳandîl- şıfat-ı nâr-ı dilim yandukça
Bilürin sūz-ı derûnuḡ deyü luṭf eylersin

Çün bilürsin ki yaḳar âteş-i ḡam cân u teni
Ne var ey kân-ı Kerem sen de çerâḡ ile beni

-VIII-

- 42 ‘Āşık-ı ḥaste dilüḡ çeşm-i Güher-paşı için
Sūziş-i âteş-i ḡamdan dökülen yaşı için

- 43 Bu şanem ḥane-i gerdun-ı felek-fersânüḡ
Şan‘at-ı nadire-i hame-i nakkaşı için

- 44 Nâle-yi şofî-i şad sâle için savma ‘ada
Kūşe-yi meykedenün na‘re-yi ḳallâsı için

45 Hem-reh-i leyle-i mi'râc olan şahre için
Ya'nî şâh-ı rûsulûñ ol gece yoldaşı için

46 Ğonçe-i gülbin-i iķbâlûñ olan ğonçelerûñ
O sa'âdetlû mürüvvetlû güzel başı için

47 Beni lûtf u kerem êt derd ü belâdan kırtar
Sebeb-i hışm-ı Hüdâ ya'ni kazâdan kırtar

-IX-

48 Nêc olur hâlûm o ğün kim tura dîvân-ı kazâ
Oķuna hük-m-i hümâyûn mükâfât u cezâ

49a 49 Nêc olur hâlim o ğün kim kıarışur birbirine {45b}
Nâr-ı âh-ı fuķarâ şâ'ika-ı ķahr-ı Hüdâ

50 Baķr-ı ķahrı mütelâķım êde âh-ı mazlûm
Sâķ-ı 'arşı mütezzelzil êde dest-i fuķarâ

51 Âh kim iki cihânda bana hiç raķat yok
İki 'âlemde belûm bâr-ı melâmetle dü-ta⁶²³

52 Âķiretde elem-i keşmekeş-i ehl-i hûķûķ
Dünyada miķnet-i keşşâf-ı cefâ-yı ümennâ

53 'Acabâ ben ne ğünâh êtdüm ola rûz-ı ezel
Hâcetüm böyle kazâ etdi Hüdâ 'azze ve cel

-X-

54 Baķma nâdân-ı ğirân-meşrebe kııl ehl[e] naķar
Ehl kim ola nüvâzende-i ķânûn u hûner

⁶²³ 50- belûm: benüm, metin.

- 55 Der-i ihsānuñı pīrāye-i tāc-ı ser kıł
Şaçma ey kân-ı kerem hāk-i haķire gevher
- 56 Gonçe-i luţfuñı bñlbñllere ihsān eyle
Hayfdur zāğ-ı siyah bāle dñşe gonçe-yi ter
- 57 Şāh meşreblere şun sāğar-ı ğam-fersāyı
Ne bilür ānı geda-ı tab‘ [u] fñrñ-māye güher
- 58 Ehl-i dilden biri manzñr-ı sa‘ādet olıcaķ
Baņa luţf et baņa kim bu dil-i dāniş-perver
- 59 Kullarun içre senññ fazıl ile ol fāıķdñr
Luţf u ihsāna maħal merħamete lāyıķdur

-XI-

- 60 Veysi’yā dñşmeni bu nazm ile öldñrdñm ben
Oldı her satırı bunuñ erre-i ‘ñmr-i dñşmen
- 61 Nazm-ı şırñññme hergiz dil uzatmaz kimse
Lezzet-i sñkker-i şı‘irmle cihān beste-dehen
- 62 Çarķ ser-rişte-i nazmı baņa teslīm ēdeli
Sñfte ğñş-ı suħenñmdñr dñr-i deryā-ı ‘aden
- 63 Yñsuf nazmımı bāzāra çıķarduķca ķopar
Her taraıdan nēce hengāmeyi aşup u fiten
- 64 Hñţbe-i salţanat-ı nazm benñm nāmumdur
Benñm ol nām-ı zed-i sikke-i şāhi-i suħen
- 65 Tığ-i tab‘umla beni eyledi te’yīd Hñdā
Melik’ñl-mñlk-i ma‘āni vñ emñr’ñş-şu‘arā

-XII-

66 En‘ām Allahu ‘aleyk ey kalem-i tūrfe-maķāl
Himmetün oldu bu nazma sebeb-i istikmāl⁶²⁴

49b

67 Sensin ol çeşme-i hikmet ki senünle t̄ab‘ım {45a}
Düşmene zehr içürür dostlara āb-ı zülāl

68 Hoca-i ‘aķlī eder tuhf̄e-yi hāk-ı kademün
Her güher kim ola perdāhte-i dest-i hayāl

69 Demİdür hayır du‘ā sını o kerİmü’ş-şānuñ
Ėdesin hāt̄ime-i nazm-ı belagat-minvāl

70 Nitekim reşha-yı āķlām-ı bedi‘-i belagāt
Ola ruhsār-ı ‘arūs saħnuma miskİn hāl

71 Şāhid-i gül-ruh-ı maķsūd [u] murādı gülsün
‘Ömr ü devlet uzasun ‘āķıbetİ hayr olsun

(49b)

{(45a)}

256

KAŞİDE-İ SELİSİ EFENDİ

fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün

1 Mevsim-i zevķ-i şafādur deyü şevķ ile seher
Cāme-i atlasını geydi sipihr aħdar

2 Şevķ ile kıldı yaķasını gül-i ter sad-çāk
Fasl-ı sermāda bugün tāze bahār oldu meger

⁶²⁴ 66- En‘ām Allahu ‘aleyk: “Allah’ın nimetleri senin üzerinde olsun.”

- 3 B lb l n b ġ-ı cih n i re ni  nı yoġken
   n-ı g l ende gel p naġmeye fery d eyler
- 4  anki   d oldu cih n halkı olup hep mesr r
Eyledi her biri p   ze lib sın der-ber
- 5   lem n g ldi y zi  oldı s r r ile cih n
 almadı zerrece dillerde ġub r ile keder
- 6 ba ladı  evk ile  alınmaġa serv-i g l en
 rdi var ise a a b d-ı  ab dan bu haber
- 7 Ki bug n devlet ile hil at-i    i geldi
  kim-i  ehre ki ol d ver-i    -man ar
- 8 E  al-i halk-ı cih n a dele-i   kk m-ı zam n
Zeyrek   f zıl   d n  dil   d ni -perver
- 9   kim-i  er i nebi h mi-i d ni-Ahmed
D ver-i devr-i zam n f zıl-ı p   ze-siyer
- 10 Ser-i  ayl-i f zel  ha ret-i  abdu r-ra man
L yık-ı med     en  menba -ı el  f-ı h ner
- 11 M nderic- ab ı  er finde   yay   Osm n
Mun arifd r a a a ılsa eger  adl-i   mer
- 12 Vech-i p kinde anun n r-ı fa ilet z hir
 ab -ı   finda anu  c mle fe   il muzmer
- 13 R stdur   metine hil at-ı fa l u  ir  n
 o  yara mı dur a a c me-i el  f u h ner

- 14 Serverā görmedi zātuñ gibi çeşm-i dünyā
Fāzıl-ı hūb-ı siyer-i ‘ālim-i pākīze güher
- 15 Geydirüp şi‘irme envāi‘-libās-ı rengīn
Şāhid-i nazmıma vërdüm yine zīb ü zīver
- 16 Müdhatūñ rüyı bu veçhile görünmez idi senūñ
Olmasa āyīne-yi dilde eger jeng-i keder
- 17 Umarın eyleyesin bendelerūñ yazduğda
Hāme-i luţfunla bendeñi de der-defter
- 18 Dāmen-i luţfunı elden kıoma ey dil zinhār
Gey şakın vāşıl-ı maķşūd olayın dërseñ eger
- 19 Gerçi ebyātunūñ içinde kıuşurı çokdur
Zeyl-i ‘affv u kerem ü luţf ile anı örter
- 20 İltifāt êtdüğü bu nazm ile bir hil‘atdur
Bir nazār baķduğı eş‘ār ki biñ ‘ömre deger
- 21 Ey Selīsī giderüp baķş-ı tavīl’ül-zeyli
Kes uzatma sözünü eyle kelāmun aķşar
- 22 Hil‘at-ı ed‘iye-i devletinin vaķtidür
Geydurüp şāhid-i nazma vëresin zīb ile fer
- 23 Nitekim halk-ı cihān zevķ ü şafā üzere olup
Giyeler her biri bir dürlü libās-ı hoş-ter
- 24 Zātuñı kıā’ım êdüp şadr-ı sa‘ādetde Hüdā
Hil‘at-ı devlet ü ‘izzet ola dā’ım der-ber

(50a)

{{(44b)}}

257

[MAṬLAʿ]

mefāʿilün/ mefāʿilün/ mefāʿilün/ mefāʿilün

Rikāb-āsā eger pāyına yāruṅ yüz sürem dersen

Yolunda irtikāb eyle aşılmağı basılmağı

(50a)

{{(44b)}}

258

GÜFT NEVʿİ EFENDİ⁶²⁵

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/fāʿilün

- 1 Āsitānı mey-fürüşuṅ kıble-i aḥbāb imiş
Pāyınuṅ her naʿli bir ʿaşq ehline mihrāb imiş
- 2 Çekmek için kūyuṅa ben ʿāşık-ı üftādeyi
Sīnem üzre kesdügüm her naʿl bir kullāb imiş
- 3 Cāmveş dil zevraḳın anda düşürmiş rūzgār
Baḥr-i ʿaşqa ḥalka-yı bezm-i safā girdāb imiş
- 4 Alma āhum aḡladup ey meh şaḳın çarḥuṅ batar
Dūd-ı sīne ebr-i zulmet göz yaşı seyl-āb imiş
- 5 Būlbül-i dil özge bir gülzāra düşdi Nevʿiʿyā
Ḳim aḡa ser-çeşme mihr olmuş ve meh dolāb imiş

⁶²⁵ NVD,s.352

- 50b 1 Boynuma ol alındı hey k fir {55a}
 C num andan alındı hey k fir
- 2 C mle h b nı gezdi hep g nl m
 Vardı sende dolandı hey k fir
- 3 Beni ‘ şıqlua begenmezsin
 Baa bezer bulundu hey k fir
- 4 İntiz r ile ben hel k oldım
 B  gel rse gelindi hey k fir
- 5 R h ’yi asret nle  ld rme
 ulun  se tulundu hey k fir

⁶²⁶ RUD,s.576.

GÜFT NEV'İ⁶²⁷*mefā'ilün /fe'ilātün /mefā'ilün /fe'ilün*

- 1 Ne rāh-ı 'aşka nihāyet ne baħr-i şevke kenār
Ne tende tāb ile tākāt ne cānda şabr u qarār⁶²⁸
- 2 Ne rüz-ı fırkate şeb var ne şām-ı hecre seher
Ne gözde h'āb ne h'od başda devlet-i bīdār⁶²⁹
- 3 Ne 'aql u hūş ile ayık ne mest-i med hūşem
Ne şıhhat üzre yürür şāğ ne yatur bīmār⁶³⁰
- 4 Ne göz ucıyla selām ü ne hışm ile düşnām
Ne hāzz-ı būs u kenār u ne şöhet-i dīdār⁶³¹
- 5 Yoğ ol niğār ile bir vech ile münāsebetüm
Ne bağa dost ne düşman ne yār u ne ağıyār⁶³²
- 6 Firāk Nev'ī'yi ol deñlü telh-kām etti
Cihānda lezzet-i 'aşkı edem gibi inkār⁶³³

⁶²⁷ NVD, 310-311.⁶²⁸ 1- tākāt: kuvvet.⁶²⁹ 2- şeb var: aħır.⁶³⁰ 3- ne 'aql u hūş ile: ne fikr ü hūşı var, mest-i med hūşem: 'aqlı yok mestem.⁶³¹ 4- NVD'de 5. sıradadır.⁶³² 5- NVD'de 4. sıradadır.⁶³³ 6- ol deñlü: şol resme.

GÜFT ĀZERĪ

mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün

- 1 Şarāb-ı nāb içün āvāre mestāne deprensün
Kerem kı l söyle sāķī la‘lden peymāne deprensün
- 2 Bulur ser-rişte-i maķşūdı kendünden gečen ‘irfān
Muḥaşşal zūlfün ümmīd eyleyen dīvāne deprensün
- 3 Efendüm her deli-ṭab‘ verilmez manşıb-ı ā‘lām
Kıpuḡda bendey olmaķ isteyen şāhāne [deprensün]
- 4 Düşerse ḥāk-ı pāy-ı yāre yüz sürmek dil-i şeydā
Şaķunsun kimseye fāş etmek rindāne deprensün
- 5 İştüdüm Āzerī -i zār girmiş ‘arşa-ı ‘aşķa
Meded gülgün eşkin depredüp merdāne deprensün

KAŞİDE-İ SELİSİ

fe‘ilātūn / fe‘ilātūn / fe‘ilātūn / fe‘ilūn

- 51a 1 Bir seher şevke gelüp bu felek-i lu‘bet-bāz {52b}
 Rağş ederdi şākī sen dil-ber-i şūh tinnāz
- 2 Def-i zerkārını alup eline mihr ü felek
 Çengine zühre alup çeng aña oldı dem-sāz
- 3 Bir murabba‘ getürüp bād-ı şabā nev-rūzda
 Okudı bülbül anı tıoldı Sıfhān u Hicāz
- 4 Cem‘ olup yanına ‘ uşşāk-ı büzürg ü küçük
 Eyledi muṭrab-i gül çihre-nevāya ağāz
- 5 Āsmānīler atar her gēce yanında şehāb
 Māh-tāb oldı felekde şanasın āteş-bāz
- 6 Döşedi şeyh-i çemen yine yeşil seccāde
 Kıble-i rüyuṇa karşı var ise kıldı namāz
- 7 ‘Andelīb-i çemen oldı gül ile hem-şoḥbet
 N’ola şimdengirü yüksekden ēderse per-vāz
- 8 Haber-i maḳdemini tıydu ayağa tırdı
 Ellerin kavşuruben serv aña ētdi ağāz
- 9 Gül-i gülzār-ı kerem menbi‘-i eltāf u himem
 Āsmān ḳadr felek-şadr şeh-i bende-nüvāz
- 10 Mīr-i mīrān Anaṭolı Cenābi Paşa
 Şāh Maḥmūd revā olsa ḳapūsunda Ayāz

- 11 Heybet [ü] cūd ü şecā‘atle şalābet mevcūd
Ġayriden ‘ilm ü faẓilette olupdur mümtāz
- 12 Nisbet-i faẓl u edeb aḡa ḡaḡlḡat ammā
Ġayra cā’iz degül isnādı meger ola mecāz
- 13 Ser-nigün olup olur zümre-i a‘āda pā-māl
Eylese ‘arşa-ı rezm içre meger kim tek ü tāz
- 14 Görseler nazm-ı kelām ile edā-yı pākin
Şerm édüp Ḥāfız u Sa’dī ède[ler] ‘azm-i Şirāz
- 15 Ḥırz-ı cān ètse n’ola vaşf-ı şerīfin herkes
Eyledi zātı anuḡ ḡod penḡāyı ihrāz
- 16 Ġeçe gündüz baş aşāḡa édüben sa’y ètse
Yazamaz binde birin bu ḡalem-i nādire-sāz
- 17 Keşti-i ṡab‘ı ḡarḡ ètmese tūfān-ı belā
Bahr-i medḡinde daḡı ḡezer idüm tūl-ı dırāz
- 18 Daḡı çok èyler idüm vaşf-ı şerīfin taḡrīr
Oldı bu nazm-ı bedi‘ içre velī ḡāfiye az
- 51b 19 Ey Selīsī yeter ètdüḡ nēce bir ‘arz-ı ḡuşūr {52a}
Nēce bir şem‘-şıfat eylesesin sūz [u] güdāz
- 20 Ḳılma itnāba heves-i vaḡti durur sözüḡi kes
Çünki maḡbūldür sözde bilürsün incāz
- 21 Būlbül-i ṡab‘uḡ ède vaḡt dūr aheng-i ḡarār
Eyleye ḡayr du‘āsına ḡöḡüller āḡāz

22 Nitekim şevkle oynāya güle mihr-i felek
Tā ki ‘uṣṣāķına meh-rūlar ēde ‘izz ü niyāz

23 Şadr-ı iclālde dā’ım ola şād u hurrem
Devlet ola eli üstünde mişāl-i şeh-bāz

(51b)

{(52a)}

263

KAŞİDE-İ FİĞÂNİ⁶³⁴

mef’ülü/ fā’ilātü/ mefā’ilü/ fā’ilün

1 ‘Azm-i şikār edince şeh-i qahremān-ı ceng
Ser- geşte oldu havfle bu nilgün neheng

2 Aldı kemān-ı Rüstemī Zāl-i felek ele
Derrende cānaverelere atmağcün hadeng

3 Kavş-i kuzah kanadı vü minķār-ı mäh-ı nev
‘Anķā-yı çarha cirm-i dırhşān- mihr çeng

4 İskender-i veğā vü Nerīmān-ı kār-sāz
İsfendiyār-ı ma’reke Efrāsiyāb-ı ceng⁶³⁵

5 Sulţān-ı baħr ü berr Süleymān-ı şark [u] ğarb
Şāhib- kırān-ı dehr şehensāh-ı nik-neng⁶³⁶

6 Faħr edinürdi ey şeh-i gerdün- kevkebe
Tutsa rikābun āşafınuĴ Hüsrev ü Peşeng

⁶³⁴ FİD,s.3-5

⁶³⁵ 4-. Tenkidli metinde bu beyitten önce bir beyit daha vardır. Mecmuâda bu beyite yer verilmediği için beyit sırasında kayma olmuştur. Mecmuâda 4. sırada olan beyit FİD’de 5. sırada görülmektedir.

⁶³⁶ 5-baħr ü berr: berr ü baħr.

- 7 Kem kullaruñ durur ki atılmışdur uçlara
Şulţān-ı Mısr u şāh-ı ‘acem ü Erdel ü Fireng
- 8 Telh olduğına kām-ı baħr bu durur sebeb
Şu oldı ħavf-ı tıġuñ ile zehre-i neheng
- 9 Şol ħaddedür sükün ü vaķāruñ kim olmaya
Bār-ı girān-ı ħaşmetüñe kūh-ı Kāf deng
- 10 Arķurı gelmesün deyü şāh-ı büzürge kūh
Baş açdı girdi rezme ķoyup dāmenine seng⁶³⁷
- 11 Cāndan ümīdi kesdi görüp ħavf-ı tıġuñı
Gökde bulutla ceng ü cidāl eyleyen peleng
- 12 Oldı ħavāle ħīme gibi gör ki şeş-peruñ
Dār-ı cihān eyledi anuñ başına teng⁶³⁸
- 13 Cān atdı Kāfa ħavf ile Sīmurġ bāl açup
Pervāz urunca nāvek-i şāh-ı ħuceste neng⁶³⁹
- 52a 14 Her kim içerse ķatıre-i peykānuñı geçer {50a}⁶⁴⁰
Ķatmışlar aña şu vērir iken meger şereng
- 15 Yēdüp götürmege şeħ-i ħāver rikābuña
Taķdı sipihr boynuna zer-kār pāleheng⁶⁴¹

⁶³⁷ 10- şāh-ı: şāha, metin.

⁶³⁸ 12-oldı: olup.

⁶³⁹ 13- urunca: ēdince.

⁶⁴⁰ Şiirin devamı mecmuâda farklı bir varakta yer almaktadır. Mecmuâ daġınık bir halde iken yeniden ciltlenmiştir. Ayrıca bazı sayfalar ters ciltlenmiştir. bu yüzden şiirin devamı varaġın (b) yüzünde yer alması gerekir iken söz konusu hatadan dolayı (a) yüzünde gösterilmiştir.

⁶⁴¹ 15- boynuna: şirine.

- 16 Çarhuñ ne cānı var ki gele qarşuñı oquñ
Ger kuh-ı Ƙaf olursa siper eylemez direng⁶⁴²
- 17 Her kim tekāver üzre göre dër seni şehā
Sulţān-ı hāver-i felek-i lāciverd-reng
- 18 Destüñe kıyalı senüñ ey şāh-bāz-ķadr
Oldı sipihr-i mebiżeleri ayağına zeng⁶⁴³
- 19 Bir şüret ile dağı görünürdi midħatüñ
Āyine-i tabi‘atümi tutmasaydı jeng
- 20 Tab‘-ı Fiğāñi yüksek uçardı hümā gibi
Şāh-ı yegāne eylese ger rağbet-i küleng

(52a)

{(50a)}

264

KAŞİDE-İ MAĖĖĖĖ⁶⁴⁴

fa‘ülün/ fa‘ülün/ fa‘ülün/ fa‘ülün

- 1 Şadefveş ger olmasa şad-pāre hātır
Nişār etmek olurdi sözde cevāhir
- 2 Eger hā’ıl olmasa ebr-i mevāni‘
Sözümden olurdi dür-i pāk zāhir
- 3 Bilürdi nedür şive-i şāhid-i nazım
Nizāmı olaydı benümle mu‘āşır
- 4 Dèdi görüp ‘Unşurı Bāreke Allah

⁶⁴² 16- çarhuñ: fürsün.

⁶⁴³ 18-koyalı: kıonalı, age, 5

⁶⁴⁴ Mecmuâda kaside olarak kaydedilen bu şiirin devamı yoktur.

D r id m s ze imtiz c-ı  an şır

- 5 Ben ol ş h-b z-ı h m y n cen hum
Mu a  ar şik rum iken nesr-i    ir
- 6   n oldım girift r-ı d m-ı  av diş
şikest  tdi devr n per   b lum a ır
- 7   n b-ı emel ser-be-ser hep şikeste
Beden za afe y z  ıtdı   n k hne  adıır
- 8 Cef -yı felek   ric-i merkez-i  ad
Kev kib  il f-ı mur d  zre s  r
- 9 Benem hem    Ya    b-ı gum- geşte ferzend
Benem her bel ya    Ey b ş br
- 10   tulum ki  allme-i  asr imişsin
Ne   şıl    yok iltif t-ı ek bir

GAZEL-İ FUZÜLİ⁶⁴⁵*Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün*

- 52b 1 Eyle müstesnā güzelsen yok durur saña bedel {58a}
Senden ey cān münkaṭi' kılmaz beni illā ecel⁶⁴⁶
- 2 Nēce şüret bağlasun gönlüm ḥalāş-i 'aşkdan
'Aşkdur bir ḥāl kim ol ḥāle gönlümdür maḥal
- 3 'Aşkuma nokşan yetürmez görmemek ol 'ārızı
Cevherüñ tağyır-i āşār eylemez 'arzın ḥalel⁶⁴⁷
- 4 Medrese içre müderris vèrdügi biñ dersden
Yeg durur mey-ḥānede bir cām vèrmek bir güzel⁶⁴⁸
- 5 Ey Fuzülî ben dem urmışdum şafā-yi 'aşkdan
Maṭla'-i ḥurşîd ıcād olmadan şubḥ-i ezel⁶⁴⁹

⁶⁴⁵ FZD,s.103⁶⁴⁶ 1- yok durur saña: saña yoḥdur/beni: meni.⁶⁴⁷ 3- eylemez 'arzın:'-i arāz vermez.⁶⁴⁸ 4- miñ: bin.⁶⁴⁹ 5- ben: men.

[ĠAZEL-İ ĤAYĀLĪ]⁶⁵⁰*fā‘ilātün/mefā‘ilün/fā‘ilün*

- 1 Menba‘-ı cān ki çeşme-i femdür
Āb-ı hayvān içinde müdğamdur
- 2 Şimdi serdār-ı mülk ü ĥüsn olana
Tūğ-ı şāhī siyāh perçemdür
- 3 Zūlfikār-ı ‘Alī degülse şehā
Ġamzeler tīg[ü] tīr-i Mülcemdür
- 4 La‘l-i nābuğ Mesīh-i şānīdür
Būy-ı zūlfūğ buğur-ı Meryem’dür
- 5 Ey Ĥayālī bu nazm-ı gevher-bār
Hātif-i ġaybdan mı mülhemdür

⁶⁵⁰ HBD,s.146.

TESDİS-İ ĞUBÂRİ⁶⁵¹*mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün*

-I-

Başa dersen cefâma şabrèt ey serv-i hırâmanum
 Cefâma şabr eden 'aşık görür elbette ihsânum
 Tecellî-yi cemâl etsen tutuşur cism-i 'uryânum
 Vişâl[ün] 'arz kılsañ hıç yenilmez çeşm-i giryânum
 Vefâ vü lûtfuğa döymez taḥammül eylemez cânım
 Cefâña nece şabr eyler benüm devletlü sulṭānum

-II-

Eger bir kerre anşañ meclisünde raḥm édüp adum
 Sürûrundan çıkar çarḥ-ı berîne âh [u] feryādum
 Bu deñlü lûtfuğa kıatlanmaz iken kalb-i nâşādum
 Cefâña şabra tâḳat mi eder ey ḳadd-i şimşādum
 Vefâ vü lûtfuğa rûyumuz taḥammül eylemez cânım
 Cefâña nece şabr eyler benüm devletlü sulṭānum

-III-

Êdersün mutaşşıl cevri ü cefânı bendeñe 'âdet
 Hele bir tecrübe kııl lûtfuğa gör var mıdur tâḳat
 Êderken ḥānumān-ı şabrumı mihr ü vefâ gâret
 Nece dersen cefâ vü cevrüme şabr et be hey afet
 Vefâ vü lûtfuğa rûyumuz taḥammül eylemez cânım
 Cefâña nece şabr eyler benüm devletlü sulṭānum

-IV-

Dêdün olmaḳ dilerseñ ḥayl-i üşşâḳ içre müstesnâ
 Murādum cevri ḳılmaḳdur saña şabr ile ey şeydâ⁶⁵²

⁶⁵¹ Mahlas beyiti yoktur. Mecmuâda "Tesdaİs-i Ğubârî" şeklinde başlık atılmıştır.

⁶⁵² Mecmuda aynı varağın alt kısmına kayıtlı olan bu beyit, metnin bütünlüğü açısından buraya alınmıştır.

Nolā başum yüzüm üstüne her emrün şehā ammā
Vefā vü luṭfuṇa rüyumuz taḥammül eylemez cānum
Cefāṇa nēce şabr eyler benüm devletlū sulṭānum

-V-

Terahhüm eyleyüp kılsan nazar ben ḥastaṇa cānā
Olur berg-i ḥazānveş cān destinde lerzeler peydā
Vücūdumdan eşer qalmaz kelāmuṇ eylesem aşfā
Cefāṇa ḳande şabr kıлмақ қалdı ey gül-i ra'nā
Vefā vü luṭfuṇa rüyumuz taḥammül eylemez cānum
Cefāṇa nēce şabr eyler benüm devletlū sulṭānum

(53a)

{{(54b)}}

268

GAZEL-İ ḤAYRETİ⁶⁵³

fe'ilātün/mefā'ilün/fe'ilün

- 1 Yā Rab ol gül-‘izāra neyleyeyin
Yüz vērir degme ḥāra neyleyeyin
- 2 Beni derd [ü] firāḳ uş öldürdi
Bilmezem hıç çāre neyleyeyin
- 3 Êtdi başdan ayağa yāre beni
Tîğ-i hicran-ı yāra neyleyeyin
- 4 Ben niyāz eyledükce nāz eyler
Yā Rab ol şivekāra neyleyeyin
- 5 Al ile aḡa koydı Ḥayretî'yi yāri⁶⁵⁴
Bir iki yüzi kara neyleyeyim

⁶⁵³ HYD,s.355.

⁶⁵⁴ 5- Ḥayretî'yi yāri: ol kebgı, s.355

(53a)

{(54b)}

269

GAZEL-İ ZÂTİ⁶⁵⁵

mefâ'ilün/mefâ'ilün/fa'ülün

- 1 Dêdüm yâd êt beni bir merhabâdan
Dêdi hergiz elüm degmez cefâdan
- 2 Yaşam çâk eylesem ol yâra karşı
Şikâyet êtdüm aña gin yaqadan⁶⁵⁶
- 3 Getürdi büy-ı zülfün aferîn bād
Ümîdüm bu idi bād-ı şabâdan⁶⁵⁷
- 4 Oruç ayı gibi hürmetlü eyle
İlahi şakla ol mâhı kazâdan⁶⁵⁸
- 5 Saña el vèrmiş iken Zâtî fırsat
El açup vaşlını iste Hüdâ'dan

(53a)

{(54b)}

270

MAṬLA'-I ĞARRĀ

fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün

Şivesinden tıramaz bir dem ayağ üstine yâr
Tâze şâhuñ yine kendüye olur mîvesi bâr

⁶⁵⁵ ZAD, C.3.s.16

⁶⁵⁶ 2- eylesem: eyledüm, yâra: şâha

⁶⁵⁷ 3- ZAD'de 4.sıradadır.

⁶⁵⁸ 4- ZAD'de 3.sıradadır.

(53a)

{{(54b)}}

271

[MAṬLAʿ]

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

Müntazırdur görmege dîdârı bu cān u dil

Gelmez isen ey peri vallahi ademlik degül

(53a)

{{(54b)}}

272

[MAṬLAʿ]

feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün

İntizār ile meded kılca alupdur cānum

Kerem et gelmege saʿy eyle benüm sulānum

(53a,k)

{{(54b,k)}}

273

[BĀĬ]⁶⁵⁹

fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün

Füratünde gönlüm eglerdüm gül-i güلزār ile

Gül de gitdi yalnız aldum amuda zār ile

(53a,k)

{{(54b,k)}}

274

VELEHU [BĀĬ]⁶⁶⁰

mefʿülü/ fāʿilātü/ mefāʿlū/ fāʿilün

Riteyle bağlayup lebin ol yār dèdi kim⁶⁶¹

Mihmān-ı ẖān-ı valuma bu dı kirāsıdur

⁶⁵⁹ BD,s.356.

⁶⁶⁰ BD, 150. Gazelin ikinci beyiti alınmıtır.

⁶⁶¹ yār: ūh,

fā‘ilātün/ fā‘ilātün /fā‘ilātün /fā‘ilün

- 53b,k 1 Bāğ-ı hüsnuñ taze şimdi bir gül-i ra‘nāsı var {53a,k}
 ‘Andelībāsā hezārān bülbül-i şeydāsı var
- 2 Sūziş-i tāb ü teb-i mihnetle āhır küñ olur
 Her kimüñ pervāneveş bir şem‘-i bezm-ārāsı var⁶⁶³
- 3 Yılda bir kez cā-be-cā Ferhāduñ eyler xanı cūş
 Bī-sütünüñ şanmañuz siz lāle-i hamrāsı var⁶⁶⁴
- 4 Ey ecel ihsān edüben hoğğa-i çeşmüm [kapa]
 Tā ki zāyi‘ olmaya içinde hāk-i pāsı var⁶⁶⁵
- 5 Ey Süheylī şunma el sīb-i zenaḥdānun görüp
 Şağın ol mirrīḥ-çeşmüñ ḥancer-i elmāsı var⁶⁶⁶

⁶⁶² SÜD, 286⁶⁶³ 2- mihnetle:‘aşk ile.⁶⁶⁴ 3- SÜD’de 4. sıradadır.⁶⁶⁵ 4- SÜD’de 3. sıradadır.⁶⁶⁶ 5- SÜD’de 5. sıradadır.

GAZEL-İ HAYALİ⁶⁶⁷*mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün*

- 1 Tekebbürden berî gerd-i riyâdan pâkdür göñlüm
Yolunda pây-mâl olmuş bir avuç hâkdür göñlüm
- 2 'Înâyet nûrunuñ pertevlerinden lem'adur cânâ
Cemâlün görmege âyîne-i idrâkdür göñlüm⁶⁶⁸
- 3 Yaşım cûyun elin alup n'ola 'ummâna êrgürse
Cihân gülzârınuñ terkin urur hâşâkdur göñlüm
- 4 Dem olur gonça-yı dem beste kıılır nâle vü vâhum
Dem olur lâleler gibi giribân-çâkdur göñlüm⁶⁶⁹
- 5 Töludur bâde-i 'işyân ile bezmi mecâz içre
Ferîdun câmıdur ya sâğar-ı Dâhḥāk'dur göñlüm
- 6 Hayâlî hecr-i dil-berden vişâl ümmîdine hicrân
Vişâle êrse bîm-i hecr ile gamnâkdur göñlüm⁶⁷⁰

⁶⁶⁷ HBD, 276-277⁶⁶⁸ 3- HBD'de 4. sıradadır.⁶⁶⁹ 4- HBD'de 3. sıradadır.⁶⁷⁰ 6- êrse: êre.

GAZEL-İ BÂKÎ⁶⁷¹*mefâ'ılün /mefâ'ılün /mefâ'ılün /mefâ'ılün*

- 1 Ne la'l-i kâna mâ'il 'aşk eri ne t̄alib-i zerdür
Sirişk-i âl ü rüy-ı zerdî bir h̄uş z̄ib ü z̄iverdür⁶⁷²
- 2 Ğamuñla nevbet-i âh u fiğān u zāra t̄ākat yok
Çemende bülbül-i şūrîde şimdi başka mehterdür⁶⁷³
- 3 Raķīb āzār êder yār eşiginde eylesem secde
Yüzüme yapışur gūyā ğubār-ı kūy-ı dil-berdür
- 4 İzün tozına urmış rüy-ı zerdin 'āşık-ı şeydā
Fenā ehli ķatında s̄īm ü zer h̄āka ber-ā-berdür⁶⁷⁴
- 5 Şikest eylerse nā-dān sözlerün ğam çekme ey Bākî
Yine ehl-i başîret t̄utiyyā eyler bu cevherdür

⁶⁷¹ BAD,s.194-195.

⁶⁷² 1- k̄āpa : k̄āna, metin / bir :aḡa.
⁶⁷³ 2- ğamuñla: ğamundan, t̄ākat : ķudret.
⁶⁷⁴ 4- s̄īm ü zer h̄āka: h̄ak ü zer ya'nî.

TAHMİS⁶⁷⁵*mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün*

Bağa dersen cefâma şabrèt ey serv-i hırâmanum
 Cefâma şabr eden 'âşık görür elbette ihsânun
 Tecellâ-yı cemâl etsen tutuşur cism-i 'uryânun
 Vişâl[ün] 'arz kılsañ hîç yañılmaz çeşm-i giryânun
 Vefâ vü luţfuña döymez taḥammül eylemez cānum
 Cefāña nece şabır eyler benüm devletlü sulţānum

-II-

Eger bir kerre ańsañ meclisünde raḥm édüp adum
 Sürûrumdan çıkar çarḥ-ı berİne āh [u] feryādum
 Bu deñlü luţfuña kıatlanmaz iken ḳalb-i nāşādum
 Cefāña şabra tākāt mi eder ey ḳadd-i şimşādum
 Vefâ vü luţfuña rûyumuz taḥammül eylemez cānum
 Cefāña nece şabr eyler benüm devletlü sulţānum

-III-

Dèdün olmaḳ dilerseñ ḥayl-i üşşāk içre müstesnâ
 Murādum cevır ḳılmaḳdur saña şabr ile ey şeydâ⁶⁷⁶

⁶⁷⁵ Daha önce mecmuânın original numaralandırmasıyla {58a}'da , sonradan bizim verdiğimiz numaralandırma ile (52b) 'de geçen bu şiir Tesdis-i Ğubâri' başlığıyla kaydedilmiştir. Sehven mükerrer olarak yazılmış ve yine sehven Tahmis olarak kaydedilmiştir. Şiirin, baş kısmından dört mısra verildikten sonra "Tahmis-i Ğarra" şeklinde yeni bir başlık atılmıştır

⁶⁷⁶ Şiir eksik olarak kaydedilmiştir.

[ĞAZEL]

mefā'ilü / fā'ilatün / fā'ilātün

- 54a 1 Nèce iltifât ola erbâb-ı nazıma {50b}
Ki kalmadı hürde büzürg oldu şâ'ir⁶⁷⁷
- 2 Metā' olur erzân kaçan bir diyâra
Gele kârbân kârbân üzre tâcir
- 3 Bu ğamla ger ölsem ben Allahu â'lem
Bağa bir benüm gibi yok ağlar acır
- 4 Nişâr etmek ister senâ dürlerüñi
Yine cüş edüp tab'ı deryâ mekâtir
- 5 Oña kim odur şâh-ı Âlî-merâtib
Aña kim o dur zât-ı gerdün-meâ'sir
- 6 Alî-şîr-i şânî Celâli Beg ol kim
Zebân lâl vaşında hem 'aql kâşir
- 7 Der-i devletî secdegâh-ı ahâlî
Ayâğı tozı tâc-ı ebu'l-mefâhîr
- 8 Şehenşâh-ı mülk-i suhandur o gence
Meh ü mihr-i zerrîn-külâh iki şâtır
- 9 Niteki revân olsa devlet kılāvuz
Olur her taraf fetḥ-i nuşret-‘asâkir

⁶⁷⁷ matla' beyti eksiktir.

- 10 Kerem anda fıtrı kerāmet-cibilli
Ma‘ārif-ı ıabı‘-i me‘āniye ıādir
- 11 Degül harf-i meçhül ma‘lumdur hep
Eger emr-i ğā‘ib eger emr-i hāzır
- 12 ıoyup dergehin dönme gerdüne ey mihr
ıākın altun aduı hemān oldu baktır
- 13 Vaıār ile kühsār eder baıı-ı rüçhān
N’ola üstine sürse yol her misāfir
- 14 Eyā luıf-ı ıab‘ ile meıhür-ı afāk
Veyā hüsn-i nazm ile ‘ālemde nādir
- 15 Sen ol nükte-perdāz-ı řāhib suıansın
Ne hācet saıa ‘arz-ı māfı‘z-ı zemā’ır
- 16 Beni sāıa ğamz etse ā‘dā inanma
Muıarrer durur mü’mine buıız-ı kāfir

ĞAZEL-İ A'ĻĀ (ĀGEHİ)

mefā 'lūn/ mefā 'lūn/ mefā 'lūn/ mefā 'lūn

- 54b 1 Baña bir ruĥları gül serv-i hoş-reftār lāzumdur {54a}
 Lebī gonçe semen-sīmā yüzi gülzār lāzumdur
- 2 İşitdüm ol dil-ār[a] öldürürümiş bendesin[amma]
 Benüm 'āşıqlıĥum dildāruma iş'ār lāzumdur
- 3 Salınma ĥārlarla ser-keş ol ey serv-i āzādum
 Gül-i bāĥ-ı cinānsın gonçe lebsin ĥār lāzumdur⁶⁷⁸
- 4 Cihān bāĥında bī-aĥyār yār olmaz fiĥān ètme
 Güle elbette ey bülbul bulursun 'ār lazumdur
- 5 Maĥabbet dāstānın yāre iş'ār ètmegi ġāhi
 Saña ey Ageĥī şimden gerü eş'ār lāzumdur

⁶⁷⁸ 3- ĥār:'ār, metin

ĞAZEL (NECĀTĪ)⁶⁷⁹*fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün*

- 1 Buseñe cān véreyin dème dil-ārāmlara
Ki güzeller döyimezler inen ibrāmlara
- 2 Şöyle çoğ ol şanemün ħüsni temāşacıları
Yer bulunmaz çıkar ay ile güneş tamlara
- 3 Kaçma benden şanemā kaçma ki ‘ārifler ile
Turup oturma gerek serv-i gül endāmlara
- 4 Cām ile rūşen olur ħāne çün olsa karanı
Sāḫiyā biz de toḫunsaḫ biri o cāmlara
- 5 Yine medḫ etti Necātī senün āhū gözünı
Gör ne luṭf ile şeker kapladı bādāmlara

⁶⁷⁹ NCD,s.428.

(54b)

{{(54a)}}

282

GAZEL [ḤAYĀLÎ] ⁶⁸⁰

mefāʿilün/ mefāʿilün/ feʿülün

- 1 Dehân-ı nâzenînün mîme beñzer
Cemâl üstünde zülfü cîme beñzer
- 2 Ruḥuñ üstünde zülfün üzre kışuñ ⁶⁸¹
Siyâsetgâh-ı İbrâhime beñzer
- 3 Müjeñ hançerle İbrâhîme dönmiş
Göz İsmâʿil gibi teslîme beñzer ⁶⁸²
- 4 Ḥayâlî ḥâk-i pâyuñ tâc edinmiş
Bugün Dârâ-yi heft-iḳlîme beñzer

(54b)

{{(54a)}}

283

MAṬLAʿ

feʿilâtün/feʿilâtün/feʿilâtün/feʿilün

Şîvesinden tıramaz bir dem ayâğ üstüne yâr
Tâze şâḥuñ yine kendüye olur mîvesi bâr ⁶⁸³

(54b)

{{(54a)}}

284

MAṬLAʿ

mefāʿilün/ faʿülün/ faʿülün

Dil-berde murad ân olur endâm degüldür
Keyfiyet olur meyde ğaraż câm degüldür

⁶⁸⁰ HBD,s. 136

⁶⁸¹ 2- ruḥuñ üstünde zülfün: ruḥu nâr iki zülfü,

⁶⁸² 3- gibi: veş,

⁶⁸³ Beyit mükerrer olarak yazılmıştır. Bak. (53a).

(54b)

{(54a)}

285

MAṬLA‘

fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün

Kime varsam dil-i pür derdümün dermānını şorsam

Helākim ھاşdına ol dem şunar bir kāse-i pür sem

(54b)

{(54a)}

286

MÜFRED-İ BĀḲĪ⁶⁸⁴

fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

Cūy-ı hüsñ ābı ھاşup çıkmış o servün beline

Bāḳīyā şanma miyānında turan ھاñçerdür

⁶⁸⁴ BD,s.167.

ĞAZEL [KARAMANLI NİZÂMÎ]⁶⁸⁵*fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilün*

- 55a 1 Her ne cān kim gözlerüñ sihriyle ser-gerdān degül {53b}
Ehl-i diller arasında cān durur cānān degül⁶⁸⁶
- 2 Çeşme-i hayvān lebündür dēr raķībün ben dēdüm
Çeşme-i hayvāndur ammā çeşme-i hayvān degül⁶⁸⁷
- 3 Nūr-ı yezdāndur dēdüm hüsñüñ delīl ister hasūd
Burķa‘ı ref‘èt yüzüñden hacet-i burhān degül⁶⁸⁸
- 4 Şuretün cennetdür ey hūrī vü rıdvāndur tapuñ
Yüzüñe kim dēr ki cennetdür der-i rıdvān degül⁶⁸⁹
- 5 Dem mi vardur baña bu derd ü ğam u hicrūñle kim
Sīne sūzān u ciger büryān u dil nālān degül⁶⁹⁰
- 6 Zaḥmuma kim baķsa eydür buña dermān neylesün
Derdümi kim görse eydür kābil-i dermān degül⁶⁹¹
- 7 Ey Nizāmi çünki yok hūblarda āyīn-i vefā
Ḥamdülillah kim bularuñ hüsñin de pāyān degül⁶⁹²

⁶⁸⁵ KND,s188.⁶⁸⁶ 1- arasında: mezhabinde/cān durur cānān degül: cāndur amma cān degül,⁶⁸⁷ 2- KND’de 3. sıradadır.⁶⁸⁸ 3- KND’de 2. sıradadır.⁶⁸⁹ 4- kim dēr ki cennet durur rıdvān: kimdür dēyen kim cennet ü rıdvān,⁶⁹⁰ 5- hicrūñle: hicr ile/ nālān: giryān,⁶⁹¹ 6- dermān: merhem,⁶⁹² 7- hüsñide pāyān: hüsni bī-pāyān,

GAZEL [DERŪNĪ]

mef'ulü/ fâ'ilâtü/ mefâ'ilün/ fâ'ulün

- 1 Êremez yolunda ölmeyen ol serv-ķāmete
Cān vèrmeyince kimseler érmez kıyāmete
- 2 Bāġ-ı behişt ola öliceķ çāh-ı merķadüm
Ol lāle ĥad gelürse mezārum ziyārete
- 3 Minet Ĥüdā'ya kim beni öldürmedin fırāk
Sürdüm yüzümi ķapuķa érdüm sa'ādete
- 4 Her cisme cān olan güzele olma müptelā
Her-cāyĪ sevmenüġ soġu degmez nedāmete
- 5 Dil-ĥastedür ġamuġla Derūni eyā perĪ
Şıĥĥat gelürdi cānına érsen 'ibādete

(55a)

{{(53b)}}

289

GAZEL [CĀMÎ'Î]

fâ'ilātün/ fâ'ilātün/ fâ'ilün

- 1 Bend-i zülfün boynuma bağladı dāğ
Derd-i hālün cānuma yandurdu dāğ
- 2 Leyl-i zülfünden gerekmez mäh-ı tāb
Gündüzün hācete gül ey mäh-çerāğ
- 3 Şāğı eyler nergis-i mestün sākīm
Şerbet-i la'lün éder şayrüyı şāğ
- 4 Zahid 'aşkıdan 'āşıka vérmez haber
Neylesün tuṭl dilin bilmez kelāğ
- 5 Cāmi'i'nün afitābın görse ger
Kendünün eyler firūğundan firāğ

(55a)

{{(53b)}}

290

MAṬLA' ⁶⁹³

mef'ülü/ fâ'ilātü/mefâ'ilün/ fâ'ilün

Çün kim 'adüyı kendüğe sen hemdem eyledün
Eksüldi sūz-ı 'aşkum efendi kem eyledün

⁶⁹³ Mecmuâya başlık gazel olarak kaydedilmiştir.

(55a,k)

{{(53b,k)}}

291

MAṬLA' Lİ-KĀTİBİHİ

mef'ülü/ fâ'ilâtü/mefâ'ilün/ fâ'ilün

Yâ Rab başuñ dide-i tıflân-ı bî-günâh

Rûz-ı haşırde kıлма benüm rüyımı siyâh⁶⁹⁴

(55a,k)

{{(53b,k)}}

292

VELEHU

mef'ülü/ fâ'ilâtü/ mefâ'ilü/ fâ'ilün

Yâ Rab dü cihân içre beni eyleme maḥrûm

Hâl-i dil-i nâlânum olupdur saña ma'lûm

(55a,k)

{{(53b,k)}}

293

VELEHU

fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün

Mülk-i nazm içre édünce taht-ı ma'nîye cülûs

Şâ 'irân-ı dehr êtdi dergehinde ḥāk-bûs

⁶⁹⁴ Vezin bozuktur.

GAZELİYÂT [HAYRETÎ]⁶⁹⁵*fe‘ilātün /fe‘ilātün /fe‘ilātün /fe‘ilün*

- 55b 1 Yine ey Leyli-i hırāmum beni Mecnūn êtdün {56a}
Başdan tâzeledün bağrumı mağbūn êtdün⁶⁹⁶
- 2 Ey yüzi âyet-i Hâk yine ne efsūn êtdün
Ān-ı vāhidde elif kıametimi nūn êtdün⁶⁹⁷
- 3 Bir elif çekmiş idüm yanına bir dāğ urduñ
Yine dil derdini cānā bir iken on êtdün
- 4 Çeng-i ‘aşkuña düşen cānı hālāş eyleyemez
Niye ki kendüñe kıan êtmegi kıānūn êtdün
- 5 H‘ān-ı vaşluñı nevāle êdüben ğayrılara
Hayretî’nün yine başlu cigerin hūn êtdün

⁶⁹⁵ HYD,s.271.⁶⁹⁶ 1- bağrumı: derdümi.⁶⁹⁷ 2- êtdün: okıduñ.

ĞAZEL-İ Â'LÂ [FİĞÂNÎ] ⁶⁹⁹*mef'ûlû/fâ'ilâtü/mefâ'ilü/ fâ'ilün*

- 1 Vêrdüm dehân-ı dil-bere dil gâibâne ben
Miqdâr-ı zerre görmedüm andan nişâne ben
- 2 Meclisde la'l-i dil-beri öpmek dilerse cām⁷⁰⁰
Khanını şu yêrine içem kana kana ben
- 3 Bezm-i belâda şem'ıñ özi görünür baña⁷⁰¹
Sûz-ı derûnum ağlar isem yana yana ben
- 4 Şaçdum ümîd hâkine tohum-ı sirişkümü⁷⁰²
Hâl-i 'izâr-ı yâri görüp dâne dâne ben
- 5 'Avn-ı ilâh rehber olursa Fiğânî'yâ
Mülk-i sühanda beglük edem hüsrevâne ben

⁶⁹⁸ Bu gazel mükerrer yazılmıştır. bak. s.165.⁶⁹⁹ FİD, 90⁷⁰⁰ 2- FİD'de 3. sıradadır.⁷⁰¹ 3- FİD'de 4. sıradadır.⁷⁰² 4- FİD'de 2. sıradadır.

(55b)

{(56a)}

296

ĠAZEL-İ Ā'ĠĀ [PERTEVİ]

fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

- 1 Dil-güşā ol begüm piyāle gibi
Eller gibi çemende lāle gibi
- 2 Rūz-ı hicründe baņa bir hemdem
Bulımadum cihānda nāle gibi
- 3 Bu vücūdum vilāyetini benüm
Ġamzeñ ey dil-sitānum ala gibi
- 4 Umarem kim çemende dāmenüñi
Tuta yaşum dem ola jāle gibi
- 5 Pertevis hāk ile ber-ā-ber eden
Seni ol çeşm ele ala gibi⁷⁰³

(55b)

{(56a)}

297

MAṬLA'

mef'ulü/ fā'ilātü/ mef'ülü/ fā'ilün

Dêdüm gider midün gidicek seyr-i yāre biz
Sāyem-zebān-ı hāl ile dēdi sizünleyüz

⁷⁰³ 5- eden: aydan, metin

(55b)

{(56a)}

298

MAṬLA‘

fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

Cebel-i tūra varanlar göremez nūr orada

Çande kim yār cemālin göresin tūr orada

(55b)

{(56a)}

299

MAṬLA‘

fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün

Ḥaḳ rızā vërmez aḡa kim vāra

Sevdügün mā‘l ola aḡyāra

300

MAṬLA‘

mefā‘lū/mefā‘lū/mefā‘lū/fe‘ilün

56a

Nëce tøyınca görem sen gül-i nāzik-bedeni {(55b)}

Kendü kirpüḡim olupdur baḡa gözüm diken

GAZEL-İ ĞARRĀ [FĀḲİRĪ ⁷⁰⁴]*fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün*

- 1 Gerçi etdi hicrün odu sînem üzre tağlar
Her biri gūyā etüm yemege olmuş zağlar
- 2 Leyli-i zülfün görelden şöyle mecnûn oldu kim
Bu dil-i dîvāneye mesken olupdur dağlar
- 3 Dām-ı zülfiyle gönül murgunı şayd etmek diler
Dāne-i hālın görüp çeşmüm anünçün ağlar
- 4 Bāğı hüsniñ görelî yaşını dükenmez çeşmümün
Çün bahār erse şular her yaña aqup çağlar
- 5 Vādi-i hayretde qalaldan Fāḳrî derdmend
Gözleri yaşı olupdur yeryerin ırmağlar

⁷⁰⁴ Fakirî'nin bu şiirine benzer bir şiirde Mecmaü'n-nezairde, Ahmedi'ye yazılan nazireler içindedir. MCN,s.426 .

(56a)

{{(55b)}}

302

GAZELİYÂT [NEV'Î]⁷⁰⁵

fâ'îlâtün/ fâ'îlâtün/ fâ'îlâtün/ fâ'îlün

- 1 Yâr işi ey dil kolay ammâ ğam-ı aġyâr güç
Vaşl-ı gül âsân velî ammâ cefâ-yı hâr güç⁷⁰⁶
- 2 Bî- sebeb güftâr müşkül aşnâlık mümteni'
Böyle istîgnâ şatan dildâr ile bâzâr güç
- 3 'Arz-ı hâle yok meded kûyına hâd varmak muhâl
Mest-i 'aşkâm şöyle kim güftâr güç reftâr güç⁷⁰⁷
- 4 Bir oñulmaz yâredür derd-i maħabbet yâresi⁷⁰⁸
Hâşılı şarılmayınca çâre yok timâr güç
- 5 Nev'iyâ esrâr-ı 'aşkı şalmağ asân degül⁷⁰⁹
Mey içüp keyfiyetini etmemek inkâr güç

(56a)

{{(55b)}}

303

MAṬLA'

mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün

Demiş her gönçeye 'âşıklığım râzın şabâ derler
El aġzın tutmağ olmaz kôrkarın bir gün saña derler

⁷⁰⁵ NVD, 255-256

⁷⁰⁶ 1- amma: şabr-ı.

⁷⁰⁷ 3- NVD'de 4.sıradadır.

⁷⁰⁸ 4- NVD'de 3. sıradadır.

⁷⁰⁹ 5- Şalmağ: şaklamak.

GAZEL-İ TİRİ BEG

fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün

- 1 Zülf-i dil-berden eger olmağa isterse hālāş
Oķusun bu dil-i dīvāne hezārān ihlāş
- 2 Aşmağa gerden-i dildāra ķalem-kār-ı felek
Şafha-i māha ķazır tıĝ-i şihāb ile havāş
- 3 Hāk-ı pāyuḡdan umarmış çeke çeşmine raķīb
Vérme ey gözlerümün nūrı ayaĝuḡ pek baş
- 4 Ğam-ı hicrūḡle ķūdüm ķeng ü yaşum tār oldı
Āh bu sūz-ı ciger-dūzımı ètdüm raķķāş
- 5 Nèce dürr [ü] gühere Hāk bu ki oldıḡ mālīk
Baḡr-ı nazm içre olaldan berü Tīrl ğavvāş

ĞÜFT BÂKÎ SELLEMEHULLÂH⁷¹⁰*mefâ'ilün /fe'ilâtün/ mefâ'ilün /fe'ilün*

- 56b 1 ‘Avām oğur seni teşhîr içün hemîşe havâş {57a}
 Bu muhibbün işi dâ'im maḥabbet ü iḥlâş
- 2 Olurdu pûte-i ‘aşkuḡda yanmağā rāzî
 Bulaydı şaşt-ı ġamuḡdan dil-i fikende ḡalâş
- 3 Alındı ‘aşkuḡa dil ḡaldı fikr-i bî-ḡāşıl
 Sipāhî ġibi ki tîmārını ederler ḡāş
- 4 O dūrri vaşf ederüm ḡarşu baḡr-i nazmumda
 Sözüḡ güherlerine ser-fürü eder ġavvās
- 5 Elünđe ḡātem-i faẓl u belāğat ey Bâkî
 Yüri ‘adū eger inkār ederse gözine baş

⁷¹⁰ BAD,s.235

BĀĶĪ GÜFT⁷¹¹*mef'ülü /fā'ilātü /mefā'ilü /fā'ilün*

- 1 Kūyuṅ yolında nēce kez ey mihr-i bī-nazīr
Şeb-rev dēyü gēceyle tūtuldı meh-i münīr⁷¹²
- 2 Hüsñüṅ zekātınuṅ eger ey h'āce-i cemāl
Bir müsteḥıkkın ister iseṅ işte ben faķır
- 3 Fi'l-cümle öykünürdi senüṅ gamzeṅ oķına
Éller kınadı ile uçar olmasaydı tır
- 4 Hıtdan zarar ne hüsñine yāruṅ çü mürdan
Olmaz nizām-ı mülk-i Süleyman halel-pezir
- 5 Bir pādişāh-ı hüsne ķul oldım ki Bāķīyā
Anuṅ esīr-i 'aşķı olupdur cevān u pır

⁷¹¹ BAD,s. 156-157.⁷¹² gēceyle tūtuldı: tūtuldı gēceyle.

ĠAZEL-İ BÂĶÎ⁷¹³*fâ'ilātün/ fâ'ilātün/ fa'ilātün /fâ'ilün*

- 1 Her cefâ kim eyledüñ geldi vefâlar bilmiş ol
Rûha râhatdur gamuñ câna şafâlar bilmiş ol
- 2 Gerçi ser-gerdân êdüp şalduñ belâ gird-âbına
Yüz çevürmezler kâdîmî âşinâlar bilmiş ol
- 3 Yanuğa kâlur ne kılşañ pâdişehsin dostum
Şânuğa lâyıķ degül ammâ cefâlar bilmiş ol
- 4 Cûy-ı eşküm şöyle tuğyân êtdi kim bir gün hemân⁷¹⁴
Âsmânuğ âsmân-sengin yuvalar bilmiş ol
- 5 Rişte-i cânında zülfüñ bir girih bend êtdi kim
Halline kâdir degül müşkil-güşâlar bilmiş ol
- 6 Çok tolaşdı turra-i müşğînüñe âşüfte-dil
Çîn-i zülfüñ bend êder bir gün haţâlar bilmiş ol
- 8 İltifâtuñ Bâķî'yi dünyâyâ maḥsûd eyledi
Hep senüñdür çekdügi derd ü belâlar bilmiş o

⁷¹³ BAD,S.283-284⁷¹⁴ 4- Âsmân: âsiyâ.

(56b)

{(57a)}

308

BEYİT (TĀRİH)

fe‘ilatün/mefā‘lün/fe‘ilün

Serv gibi  tururken āzāde

 topra a d   di Cevher -zāde

309

 GAZEL-  GARR  [SA’D ]

f ‘il t n/f ‘il t n/f ‘ul

57a

1 Ka‘be kıblem sen n cem l nd r

{56b}

H cer ’l-Esved anda h l nd r

2 Ka‘be  rt sid r siyeh z lf n

Zemzem a z ndaki z l l nd r

3 H lk  kıble h q kat  sensin

Ka‘be   retde bir mis l nd r

4  ayd-  murg -  h rem h r m amm 

C n  ik r  sen n h l l nd r

5 Merve h qq   af s  Sa‘di’n n

Ka‘be [v ] deyrden vi  l nd r

371

ĞAZEL-İ A‘LĀ [‘AMRĪ]⁷¹⁵*mef‘ūlū/ fā‘ilātū/ mefā‘lū/ fā‘ūl*

- 1 Būlbüller iñleden gül-i ra‘nā degül misün
‘Aşıkklar ağladan püt-i zībā degül misün
- 2 Bād-ı hevāya meyl édüp āhumdan incinüp
Ol nāz édici serv-i dil-ārā degül misün
- 3 Ben bu belā-yı ‘aşkla Vāmık degül müyem
Sen bu ‘izār-ı hüsn ile ‘Azrā degül misün
- 4 Ben yā mıyam ki ħam ola ħadım dedüm dēdi
Oğ gibi toğru söyleyelüm yā degül misün
- 5 ‘Amrī nēdersin ehl-i riyāya riyā şatup
Bāzār-ı ‘aşk içindeki rüsvā degül misün

⁷¹⁵ AMR’de bu gazele rastlanmadı.

ĞAZEL-İ ĞARRĀ [TAŞLICALI YAHYĀ]⁷¹⁶*mef'ülü/ fâ'ilâtün/ mef'ülü/ fâ'ilâtün*

- 1 Qaddüm kemāna döndi bu 'ālem-i fenāda
N'ola kaçarsa benden oğ gibi Oğcı-zāde
- 2 Esrār-ı ehl-i 'aşka ebrūsı iki rādur
Fāş olmasun cihāna kıalsun bu söz bu(ra)da
- 3 Başda belā-yı fūrkat dilde hevā-yı vuşlat
Dest-i emel-i yaçada tīg-i ecel kıafāda⁷¹⁷
- 4 Hikmet nedür tabībüm ölmege cān verirken
Dīdāruñı görünce yaşum olur ziyāde
- 5 Yahya yeñiçeridür naṭ'-ı cihānda şāhum
N'ola atıñ öñünce yürürsem ol piyade⁷¹⁸

⁷¹⁶ TYD, 510.⁷¹⁷ 3- Başda belā-yı fūrkat dilde hevā-yı vuşlat: Dilde belā-yı fūrkat başda hevā-yı vuşlat,⁷¹⁸ 5- yürüsem: yürüse,

(57a,k)

{(56b,k)}

312

[HİCRİ]

fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

- 1 Rüy-ı bî-hemtâsı var hem kâmet-i bālâsı var
Her metâ'un ol güzelde Hâk bu kim â'lâsı var
- 2 Zîb [ü] fer vèrmiş beyâz-ı şafha-i ruhsârûna
Dil-berün hem hûsn-i haı hem şahîh imlâsı var
- 3 Gerçi çokdur eşigünde bende-i efgendesi
Şanmaıuz dîvâne gönlüm gibi bir lâlası var
- 4 Êtmesün bülbül-şıfat benden şikâyet ey göñül
Her kimün gül gibi elde sağar-ı şahbası [var]
- 5 Yalnız Hicrî degül feryâd êdüp dâd isteyen
Cümle dünyânun o şehde hâşılı şekvası

(57a)

{(56b)}

313

MÜFRED

mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün

Gubâr-ı haı gelüp saf bağlayaldan rüy-ı cānānun
Benefşe-zâr olupdur şanki eırafı gülistānun

(57a)

{(56b)}

314

MAṬLA'

fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün

Haı gelüp tutdı dilâ zülf-i siyeh-fām yolun
Şanki hayyāl-i 'Arab başdı gelüp Şām yolun

374

(57a)

{(56b)}

315

MAṬLA‘

mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün

Nêce günler durur şāhum ḳadem-rencide ḳılmazsın

Ḳo ya ay afitābum zerre deḡlū ḥāl bilmezsın

316

ĠAZEL-İ BĀḲĪ EFENDİ⁷¹⁹

müstef‘lün /müstef‘ilün /müstef‘ilün /müstef‘ilün

57b

1 ‘Ālem ḥayāt-ı nev bulur cānlar baḡışlar dem-be-dem {66b}

Enfās-ı Rūḥu‘ullāhdur gūyā nesīm-i şubḥ-dem

2 Şaḥn-ı felekde cilverer ṭāvūs-ı zerrīn-bāl ü per

Bāḡ-ı cihān pūr-nūr u fer ‘ālem gülüstān-ı İrem

3 Müşḡīn-nesīm oldı hevā ‘anber-şemīm oldı şabā

Gülzāra gelse ḡālibā urmaz Ḥotenden nāfe dem

4 Bād-ı şeherden hoş-nesīm ḥulḳ-ı Ḥüdāvend-i kerīm

Sultān-ı ‘ādil Ḥān Selīm şāhenşeh-i şāḥib-kerem

5 Keyḥüsrev-i Cemşīd-fer Cemşīd-i Keyḥüsrev-güher

Dārā-yı İskender-zafer İskender-i Dārā-ḥaşem

6 Şāhā muraşşa’ cāmdur sākī-i sīm-endāmdur

‘İyş-ı mey-i gül-fāmdur rāḥat-resān-ı rūḥ-ı Cem

7 ‘İyş u tana‘um vaḳtidür sāz u terennüm vaḳtidür

BāḲĪ tekellüm vaḳtidür güftāre sa‘y ét lā-cerem

⁷¹⁹ BD, 296-297.

(57b) 8 Hāmūşlık senden ‘aceb tab‘uñ müselleme tıtdı hep
Sihr-āferīnān-ı ‘Arab pākīze-gūyān-ı ‘Acem {(66b)}

317

NAZİRE-İ HĀLİŞİ

müstef‘lün /müstef‘ilün / müstef‘ilün müstef‘ilün

- 1 Açıldı ‘ālem gül gibi esdi nesīm-i şubḥ-dem
Cüş eyleyüp bülbül gibi muṭrıḥ-sürür ét dem-be-dem
- 2 Hūr-ı cinān zülf-i nigār ṭūba dıraḥt-ı mīve-dār
Kevşer şarābı cūybār şaḥn-ı çemen bāğ-ı İrem
- 3 Her gūşe bir ‘ālī- maḥām her şuffa ḳa’d şadr-ı kirām
Her bir şınık peymāne cām her sākin-i hum-ḥāne-i Cem
- 4 Gülşende şoḥbet vaḳtidür yār ile ‘işret vaḳtidür
Mihr ü maḥabbet vaḳtidür gitsün göñüllerden elem
- 5 Bağrını lāle dāğ eder cūlar yaş ırmağ eder
Var ise seyr-i bāğ eder ol serv-ḳāmet gonçe-fem
- 6 Sulṭān Selīm-i kāmran āsūde ‘adl eyle cihān
Oldı kef-i cūdı hemān baḥr-ı Seḥā kān-ı kerem
- 7 Ey Hüsrev-i Şīrīn-dehen kemter ḳuluḥdur Cümleten
İsfendiyār [u] Pılten Efrāsiyāb [u] Güştem
- 8 Giydi şükūfe muğferīn süsen ṭaḳındı ḥançerin
Gül şāhı vèrdi leşkerīn şemşīr ḳaldırdı ‘ālem
- 9 Oldı hevālar mu‘tedil gāyet hevāyī düşdi dil
Ey Hāliši sen de açıl dil-teḥ olup ğam çekme hem

- 10 Güftāruṅı ʿedüp taleb eşʿaruṅ isterlerdi hep
Şāḡ olsa Hassān-ı ʿArab dirilse Selmān-ı Acem

318

GAZEL-İ TAḤMİS-İ BEHİŞTİ ⁷²⁰

mefāʿlün/ mefāʿlün/ mefāʿlün/ mefāʿlün

-I-

- 58a 1 ʿİzārum hem-ʿayārı zer bulunmaz gerçi zerlerde {57b}
2 Ne aşşı iʿtibārı yok miyān-ı sīm-berlerde ⁷²¹
3 ʿAceb mi ḥalḳa olursa ümīdüm gūş-ı derlerde
4 Lebūn ḳandi nēce şīrīn ise cānā şekerlerde
5 Vişālūn vaʿdesi tā öyle ṭatludur ḥaberlerde ⁷²²

-II-

- 1 Firāk odına yaḳduḳca beni ol zālīm-i bī-dād
2 Derūn-ı dilden eylersem ʿaceb mi nāle vü feryād
3 Fiḡāna mā-teḳaddemden olup erbāb-ı dīl muʿtād ⁷²³
4 Bir āh-ı sūznāk ʿetmiş ezel kühsārda Ferhād
5 Anuṅ teʿsīridür pinhān olan āteş ḥacerlerde

-III-

- 1 Gēce tā şubḥa dek bezm-i raḳībe şemʿ-i ḥalvetsin
2 Sözüüm şıdkına çeşm-i pūr-ḥumāruṅla ʿalāmetsin
3 Beni ḳo gel sen inşāf eyle çün ehl-i şadāḳatsin
4 Niçün nergis gibi ey gül ḥarīş-i ḥāʿb-ı ḡafletsin
5 Şabā gibi gülistān seyrin ʿetmezsın şehirlerde

-IV-

- 1 Be zāhid kendüṅi muḥkem yine çekmiş çevirmişsin ⁷²⁴
2 Mürāʿiler libāsıyla ʿacāʿib şekle girmişsin
3 İştüdüm ṭaʿn ʿedüp ʿuşşāḳa ḥayli herze yərmişsin

⁷²⁰ BED, 168-169, Tenkidli metinde muhammesler arasında gösterilmektedir.

⁷²¹ I- 2 iʿtibārı: iʿtiyādım,

⁷²² I- 5 tā öyle: çāk öyle,

⁷²³ II-3 dīl: gam,

⁷²⁴ IV-1 zāhid: vāʿiz,

4 Nazar kıılmağ degül şer'î mey [ü] maḥbûba dêrmişsin⁷²⁵

5 Nazar kıılmağ degül körlügüne anı severlerde

-V-

1 Cihānda rāh-ı 'adl içinde hıç bir toğrı yürür yok⁷²⁶

2 Şafāsın dürr-i nazmuğ çeşm-i inşāfı ile görür yok

3 Ma'ārif gūşvārını kulağında götürür yok

4 Behiştî i'tikādum bu senünle pençe urur yok

5 Belāgat kullesinde mesken edinen şîr-i nerlerde

(58a)

{57b}

319

GAZEL-İ NEV'Î⁷²⁷

fe'ilātün/mefā'ilün/fe'ilün

1 Yeter etdün şikāyeti gülden

Varağ-ı diger ey hezār-ı çemen

2 Yaşumuğ dökdi ḥāke elmāsın

Bir lebi la'l-i nāb u sīb-zekān

3 Sīnemi deldi ḍarb-ı seng-i cefā

Bātdı baḥr-ı ğama sefīne-i ten

4 Kaçmayam saña rām olam dersen

Kaçan olur bu ey ğazāl kaçan

5 Cān-ı Nev'î'ye tırün işledüğün

Kimse bilmez bilür efendi çeken

⁷²⁵ IV-4 degül şer'îmi: kişi şer'i degü,

⁷²⁶ V-1 Cihānda rāh-ı 'adl içinde hıç bir toğrı: Cihānda şimdi rāh-ı 'adl içinde toğrı,

⁷²⁷ NVD, 435-43

320

[FÜRÜĞİ]

fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

Géceler şevkûnle yanması ey meh mûmun

Tâb-ı mihrûnle meger olmuş imiş mehmûmun

321

[HÂLETİ]⁷²⁸*fâ‘ilātün/ fâ‘ilātün/ fâ‘ilātün /fâilün*

58b

1 ‘İyd- gehde gayr ile görse seni giryân olur {59a}

Şîşe-i çeşm ile dil gûyâ gül-âb-efşân olur

2 Tıfl-ı eşkim talsa tañ mı nitekim dülâb-ı ‘ıyd

‘Âşık olan muţtaşıl ser-geşte-i devrân olur⁷²⁹

3 Yaşımı akıtma dersen bulmaya hüsnuñ gezend

Revnağın ‘ıyduñ şikest eyler kaçan bâran olur⁷³⁰

4 Vuşlatuñ ‘ıydında qurbân eylemezsen ‘âşıkı

Öldürür kendin şağın küyünde cânâ kan [olur]⁷³¹

5 ‘İyd-ı adha bilmez ey şüh-ı cihân erbâb-ı ‘aşk

Bi-tevaqquf çeşm-i bîmâruñ görüp qurbân olur⁷³²

6 Başuma cânâ kıyâmetler koparur kâmetün

‘İyd-gâh ile şalıncağ maşşer ü mizân olur⁷³³⁷²⁸ AZD, 422-423⁷²⁹ 2- talsa / düşse, /AZD’de 13. sıradadır.⁷³⁰ 3- AZD’de 2. sıradadır.⁷³¹ 4- AZD’de 14. sıradadır.⁷³² 5- AZD’de 3. sıradadır

- 7 Her kaçan binse şalıncağa o şūh-ı ser-fırāz
Burc-ı mizān içre gūya kevkeb-i raḥşān⁷³⁴
- 8 Geh ‘urūc eyler semāya Ḥazret-i ‘İsī gibi
Geh sürüş-ı ğaybveş gökden yere perrān [olur]⁷³⁵
- 9 Geh gider eflāke mānend-i du‘ā-yı müstecāb
Gāh olur kim nāzil olmuş bir belā-yı cān [olur]⁷³⁶
- 10 Bir terāzūdur şalıncaḡ vezn eder erbāb-ı dil
Her kaçan kim şalınanlar sīm-ten ḥūbān olur⁷³⁷
- 11 Çarḡ-ı gerdāndan nişān vērse n’ola dolāblar
Kimi ḥūbānuḡ güneş kimi meh-i tābān olur⁷³⁸
- 12 Şanki bir ḡavs-i ḡuzaḡdur yaḡdurur bārān-ı eşk
Cāme-yi ḥūbān ki zerd ü sürḡ ü sebz elvān olur⁷³⁹
- 13 Dil-berān-ı şuḡ[u] şeh-r-āşūb [u] gendüm-gün ile
Āsiyādur ol ki bād-ı āḡ ile gerdān olur⁷⁴⁰
- 14 Her gören dolāb-ı ‘ıyd anlar anı ey Ḥāletī
Eşk-i çeşmüm ‘ıyd-gehde şol ḡadar rīzān [olur]⁷⁴¹

⁷³³ 6- AZD’de 4. sıradadır

⁷³⁴ 7- AZD’de 5. sıradadır

⁷³⁵ 8- AZD’de 6. sıradadır

⁷³⁶ 9- AZD’de 7. sıradadır

⁷³⁷ 10- AZD’de 9. sıradadır

⁷³⁸ 11- AZD’de 10. sıradadır

⁷³⁹ 12- AZD’de 11. sıradadır

⁷⁴⁰ 13- AZD’de 15. sıradadır

⁷⁴¹ 14- AZD’de 16. sıradadır

HĀLETİ⁷⁴²*fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün*

- 1 ‘Āşıkā ‘adl éderin deyü éderken nêce lâf
Merhamet kılmaz isen hâlüme cânâ inşâf
- 2 Beni gel gamze-i hûn-rîzûne teslim eyle
Kendün öldürmeden eylerseñ eger istinkâf
- 3 Firkat ü vuşlat ile havf [ü] recâdur kârum
Kaldı ortada gönül niteki ehl-i a‘râf
- 4 ‘Āşık-ı zâr u nizârı iki biçmekdür işi
N’ola ol dil-ber için dërler ise mûy-şikâf⁷⁴³
- 5 Vërme güftârını nādân eline Hâletîyâ
Dürr ne deñlü çok ise yine yazıkdur itlâf

⁷⁴² AZD, 524⁷⁴³ geçmekdür: biçmekdür,

ĠAZEL-İ MİŞĀLĪ

fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilün

- 59a 1 Güllerün üstüne düşünce şehir {58b}
 Dedi bülbül ki jāleye çi haber
- 2 Bağa āyīne içre bakışuğa
 Göre ‘aşklarun dahı ne çeker
- 3 Leb-i şîrīnūne şeker vèrmiş
 Tūṭī bilmez sözini kıande gider
- 4 Nèce demdür hevā-yı la‘lün ile
 Of dèr iseñ ḥabāb-ı bāde uçar
- 5 Bunca demdür yolunda ḥāk oldım
 Başmadı yüzüme o nūr-ı başar
- 6 Zaḥmuğa merhem urmaz ise nigār
 Ġam yeme ey Mişālī ol da yeter

ĠAZEL-İ BĀĶĬ SELLEMEHULLĀH⁷⁴⁴*fe‘ilātün /mefā‘ilün/fe‘ilün*

- 1 Bulmağ isterdi ‘aşk içinde murād
Yār-ı Şırın degül midür Ferhād
- 2 Defter-i faẓl u dāniş evrākın
Şarşar-ı āhum eyledi ber-bād
- 3 Günbed-i çarḥ u şu‘le-i āhum
Tīg-i elmās u miğfer-i pūlād
- 4 Şeş-der-i ğamda zār kıaldı göñül
Olmadı vuşlatuñ kıapusı güşād
- 5 Bāķī hecrüñ ğamıyla cān vèrdi
Dād ey pādişāh-ı ‘ālem dād

⁷⁴⁴ BD, 122-123.

(59a)

{(58b)}

325

GÜFT BÂKÎ SELLEMEHULLÂH⁷⁴⁵

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

- 1 Fitne-i ‘âlem[i] ol kâmet-i bālâdan bil
Her belâ kim erişür ‘âlem-i bālâdan bil
- 2 Hâlet-i ‘aşk iledür âdeme nūrāniyyet
Reng-i rûy-ı kadehi bâde-i hamrâdan bil
- 3 Dil-i dānāya şeref pertev-i ‘irfân iledür
Hüsn-i âyineyi ‘aks-i ruḥ-ı zîbâdan bil
- 4 ‘İşve-i dehre gönül vèrmez o kim ‘âkıldür
Almadı behre begüm kimse bu dünyâdan bil
- 5 Devlet-i dâr-ı cihân devr-i zamân ey Bâkî
Pây-dâr olmaduğın kışsa-i Dārâ’dan bil

(59a,k)

{(58b,k)}

326

[MİŞÂLÎ]

fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün

Erre-i gamla Mişâlî ten-i şad-pâreni dili
Diler iseñ ola baş üzre yèrün sâne gibi

⁷⁴⁵ BD,s.285.

mefâ'ılün/ mefâ'ılün /mefâ'ılün /mefâ'ılün

- 59b 1 Dil 'uşşaka eyler nüh felekde aya istignā {60a}
- Düşer ol şehr-yār-ı mülk-i hüsn-ārāya istignā
- 2 Meta'ı akıl ile kâlayı şabrın almağ 'uşşakun
- Hemān ol ha'ce-i hüsne yeter ser-māye istignā
- 3 Yolunda hāksarana şalarken sāye-i luṭfun
- Gelince baṇa men' eyler düşer araya istignā
- 4 Ser-i kūyuṇda yāruṇ itleriyle hem-sifāl olsam
- Êderdüm cām-ı Cemle mülket-i dünyāya istignā
- 5 Kerīmī ferşini üns-i ser-ā-ser la'l-i gūn êtdüm
- Yİne ḳan aḡladur her dem dil şeydāya istignā

ĞAZEL-İ ĀZERĪ

mefā'Ilün/ mefā'Ilün/mefā'Ilün/ mefā'Ilün

- 1 Sefer kılmāğa aheng eylemiş cānānum eglenmez
N'ola ser-menzil-i 'uqbāya gitsem cānum eglenmez
- 2 Ğamuñla eglenürdüm 'āleme fāş eyleyüp 'aşkuñ
Seni yād ёtsem ammā dīde-i giryānum eglenemez
- 3 Gözüme hār olur gül-ruḥlarunsuz gülşen 'ālemi
Cihānı neyleyeyim sensiz dil-i nālānum eglenmez
- 4 Tayanma ḥüsnüñe gelen gibi ra'ānalanma 'uşşāka
Bahār-ı gülşen-i ḥübī geçer sulṭānum eglenmez
- 5 Fiğāna başlama bülbul gibi ğam çekme şabreyle
Gör ey Āzerī ol ğonçe-i ḥandānum eglenmez

ĠAZEL-İ ĀZERĠ

fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/fe‘ilün

- 1 Yāraler ağız açar dil êdicek yād-ı müjeñ
Söyledür rāzumı aħır baña cellād-ı müjeñ
- 2 Dèm-be-dem nīze-i ħūn-rīzle meydāna şalar
Ögredür ġamzeñe ħūniligi üstād-ı müjeñ
- 3 Nèce ‘anķāyı zebūn êtdi kemend-i zūlfūñ
Nèce şeh-bāzı şikār eyledi şayyād-ı müjeñ
- 4 N’ola bir tīr-i dem ālūd ile dil-şād êtseñ
Ben isem eski ķuluñ cān ise āzād-ı müjeñ
- 5 ĀzerĠ genc-i vişāle daħı érmez mi ‘aceb
Êtdi vīrāne göñül şehriñi bī-dād-ı müjeñ

GAZEL-İ HÂLETİ EFENDİ⁷⁴⁶*fâ'ilâtün /fâ'ilâtün /fâ'ilâtün /fâ'ilün*

- 60a 1 'Āşık-ı bî-dil nedür kim aña eylersin 'itâb {59b}
Zerre-i nâçize hiç hançer çeker mi âfitâb
- 2 Bî- tevaḳḳuf dil-berün ağızına teslîm eyledi
Bezm-i meyde 'aqlumı uğurlayup cām-ı şarâb
- 3 Zümre-i 'uṣṣâḳ-ı miḥnet-dîdeden şaymaz beni
Söyleşem ol âfet-i devrân ile rûz-ı hisâb
- 4 Hâl-i gendüm-gûni hecriyle anuḡ ser-geşteyem
Oldı başum gūyiyâ bir iki gözlü âsiyâb⁷⁴⁷
- 5 Yâr hâlüm-den su'al étse hemân giryân olur
Görmedüm ey Hâletî çeşmüm gibi hâzır cevâb⁷⁴⁸

⁷⁴⁶ AZD, 348⁷⁴⁷ 4- başum: çeşmüm,⁷⁴⁸ 5- Tenkidli metinde bu beyit yoktur. na-tamam gazel olarak verilmiştir. Fakat Bayram Ali Kaya'nın "The Divân of Azmî-zâde Hâletî, 136" çalışmasında bu beyit verilmiştir.

İZÂEN [HÂLETİ]⁷⁴⁹*fâ'ilātün/ fâ'ilātün / fâ'ilātün/ fâ'ilün*

- 1 Karşuğa el bağlasa hūbān n'ola ey şūh-ı mest
Mülk-i hüsnüñ şāhısın dest-ber-bālā-yı dest
- 2 Şişe-i dil seng-i cevrüñle şınursa razıyuz
Tek cihānda étme şāhūm 'ahd ü peymānuñ şikest
- 3 Mest-i medhūş olsa dil cām-ı belādan gam yeme
Çün bilürsün kim belādur bāde-i bezm-i elest⁷⁵⁰
- 4 'Āşıkun kanını içmekden uşanmaz çeşm-i yār
Bādeye étmez kanā'at güyiyā bir mey-perest
- 5 Şāh-bāz-ı ṭab'ı bālālarda pervāz eyleye
Olmasa ger Hāletī'nün pāye-i iqbālī pest⁷⁵¹

⁷⁴⁹ AZD, 360.⁷⁵⁰ 3- Mest-i medhūş olsa dil: Mest-i medhūş-ı dil,⁷⁵¹ 5- olmasa: olmaya,

GÜFT HÂLETİ⁷⁵²*mef'ulü /fâ'ilâtü /mefâ'ilü /fâ'ilün*

- 1 Biri biri ile neçe etsünler imtizâc
Bülbül hevâyî güller ise âteşî mizâc
- 2 Kullârıña o sîne-i sîmîni gösterüp
Ey şâh-ı hüsni bahşış içün bir hazîne aç
- 3 Ağyârıñ alsa cân u dilin yâr tañ mîdur
Kafîr memâlikinden alur şâhlar harâc
- 4 Gel ey nesîm-i şubh tağıt zülf-i dil-beri
Dehri mu'aţţar et yine her yaña müşk saç
- 5 Ben hastesini yoklamadı ol tabîb-i cân
Var ise Hâletî degülem kâbil-i 'ilâc

⁷⁵² AZD,s.368

(60a)

{{(59b)}}

333

BEYİT

fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘lün

Güle benzetmek için ‘arzuñı bād-ı seher

Ol kadar diğkat eder kim zemİne tarı eker

(60a)

{{(59b)}}

334

BEYİT

fe‘ülün/ fe‘ülün/ fe‘ülün/ fe‘ül

Besā nām-ı nikū-yı pençāh sāl

Yekī nām-ı zişteş koned pāy-māl

335

[GAZEL]

mefā‘ilün / mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün

60b

- 1 Ğam-ı hicrūñle müşkil hāl imiş dilde fütür olmak {67a}
Efendüm özge derd imiş kapuñda bende dūr olmak
- 2 Muñil-i ‘ağıldur şimden gerü billāhī sulţānum
Dil ü cānumda sensiz yā sürür u yā huzūr [olmak]
- 3 Revā görmez bunı şanı şerİfün hem degül lāyık
Kapuñda el şafāda ola bendeñ bİ-huzur olmak
- 4 Hıfā-puş u güneş bağş olur erbāb-ı kerem çünkim
Efendüm kul beşerdir çokluğ ‘ayb olmaz kuşūr [olmak]
- 5 Yağar erbāb-ı gayret yüregi yağın revā görmez
Çerāğ-i ehl-i devlet vallahī bİ-ferr ü nūr olmak

(60b)

{{(67a)}}

336

[ĠAZEL]

mefā'ilün/ mefā'ilün/ mefā'ilün/ mefā'ilün

- 1 Yoluṇda şol kadar Һarç etdi yaş[1] dīde-i pūr-Һūn
Һesāba aқçe döksem yetmeye gencīne-i Қārūn
- 2 Ġam-ı Leylāsını keşf etmege bulmadı bir hem-rāz
Zarūri kendü kendüsi ile dāīm söyleşür Mecnūn
- 3 Şarāb ile rūҺuṇ āl eyleyüp dil almaқ istersin
Қatı açıқ buyursun ey lebi mül 'arız-ı gülgūn
- 4 Dilā söyletmekçün tūṭī-i ṭab'-ı şeker-rizūṇ
Baṇa yüz dürlü şüret gösterir āyİne-i gerdūn
- 5 Olup sarı şakız yanından eksük olmadı yārūṇ
'Acebdür vāllahī Һarca sürülmezse eger altun

(60b)

{{(67a)}}

337

ҚIT'A

fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün

'Ömrem ez-meşқ dü- tā būd-ı hem-çün çeng
Tā ki Һaṭṭ-ı men-i bī-çāre bedīn қānūn şod

Ṭālib-i men heme şāhān-ı cihānend merā
Der-i Buhara ciger ez- behr-i ma'īşet Һūn şod

392

[ĠAZEL]

fe‘ilātün /fe‘ilātün /fe‘ilātün /fe‘ilün

- 1 Kim bulur atmayalardı atı yabana beni
Taş oğuraydı oğurmadan ise ana beni
- 2 Bilmezem Hazret l-yuse’elu ‘amm yef’al⁷⁵³
Ne i n oydı ola ű ret-i insna beni
- 3  l id m ki yatam h-ı ‘ademde n ce yıl
M lik  tmekden ise Y suf ‘irfna beni
- 4 Yaluz bu ne beldur ki űaf-yı ab‘um
Biű-i hıd u ased eyleye rindne beni
- 5 Devlet sn g rin r himmet-i ‘ l  olıca
 rdi ol vat ki hele  rg re isna beni
- 6 Umarum m hr-i S leyman g bi el  zre uta
Terbiyet eyleyeler aűaf-ı devrna beni

⁷⁵³2- Enbiya/23. L yus’elu amm yef’alu [ve hum yus’el n], “O, yaptığından dolayı sorgulanamaz [fakat onlar sorgulanırlar.]”

NAZİRE-İ ÂZERİ

müstef'ilün/müstef'ilün/müstef'ilün/müstef'ilün

- 61a 1 Cemşid-vaqt etsün bizi cām-ı şabūh-ı şubh-dem {13b}
Hengām-ı ʿıyş eyler gezer sākī yetüşsün cām-ı cem
- 2 Geldi şarāb-ı lāle-fām oldı gönüller şād-kām
ʿİşret maḳāmıdur tamām muṭrib-i sürūr èt dem-be-dem
- 3 Dün hışım ile gördüm gelür bir-i ḡamzesi biñ cān alur
Hiç söylemez bilmem nedür açılmadı ol ḡonçe-fem
- 4 Pür laʿl ile peymāneler buldı şafā kāşāneler
Oldı bugün ḡum-ḡāneler gencine hā-yı mülk-i Cem
- 5 Ètsün terennüm ʿūd u çeng içsün şarāb-ı lāle-reng
Ol pādişāh-ı şîr-ceng ol şehir-i yār-ı Cem-ḡaşem
- 6 Sultān-ı Efrîdün-liḳā ḡāḳān-ı İskender Vega
Mesned-nişîn-i kibriyā şāhenşah Vālā-himem
- 7 Mihr-i siphr-i mekremet māh-ı Süreyya-menzilet
Şāh-ı serîr-i maʿadālet serdār-ı erbāb-ı niʿam
- 8 Dārā-yı Dārāb-iḳtidār-ı sultān Selīm-i kām-kār
Devlet medār u cism vekār ʿİsā-dem u Yusuf şiyem
- 9 Hurşid-i dehr-ārāydur Cemşid-i gerdün-sāydur
Şāh-ı cihān-peymāydur hem şāhib-i tîḡ u ḳalem
- 10 Hāḳ aḡa vèrmişdür zafer ʿālem anuḡdur ser-te-ser

Ol rāyet-i ħurşīd- fer nuşretde olmışdur ‘alem

- 11 Sensin şeh Yūsuf-liḳā baş egdiler cümle saña
Şāhib-i serīrān-ı şehā-mesned-nişīnān kerem
- 12 Olsun kapuñda Āzerī endūh u miḥnetden berī
Olursa dergāhuñ yeri anuñ olur Beytū’l-Ḥaram
- 13 Sende mükemmeldür ḥaseb dērler ezelden saña hep
Fermān-dih-i mülk-i ‘Arab serdār-ı şāhān-ı ‘Acem

(61a)

{{(13b)}}

340

GAZEL-İ EDİBİ EFENDİ

fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

- 1 Ehl-i ‘aşḳ içre girip gögsi kemān-ı ḡamı çek
‘Āşık-ı şādık isen ey dil- i şeyda gercek
- 2 Cām-ı billūr ile nūş-ı mey eder pīr-i muḡān
Görmege şāhid-i maḳsūdı taḳınmış ‘aynek
- 3 Gitmegi ḡayr ile seyrāna şafā anlırsın
Elemin ey gül nevreste çekersin giderek
- 4 Nāz u şīve tūtalım lāzıme-i ḥūbīdür
Dil-rübālar da gehi luṭf [u] mürüvvette gerek
- 5 Reh-i ‘aşḳında Edībī ḳatı çokdan sürinür
Pāyına olsa müyesser ne ‘aceb yüz sürmek

GAZEL-İ ĀZERİ

mefā‘ülün/mefā‘ülün/mefā‘ülün/fā‘ülün

- 61b 1 Geçürdi sīneden tīrin o şeh cellād imiş bildüm {51b⁷⁵⁴}
- Acıtdı cev̄ ile cānum ‘aceb bī-dād imiş bildüm
- 2 Bugün ğam Bī-Sütūnunda bāş urdı tişe-i ‘aşka
- Meger ol lāl-i Şīrīne göñül Ferhād imiş bildüm
- 3 Çemen- şahnına mālīdür göñül cūy-ı ḥabābāsā
- O serv-i ḳadde dil[i] bend olmayın āzād imiş bildüm
- 4 Ḳābā-yı ḥayme-i şāhān yıkıldı çün Havādişden
- Ḥabāb-ı seyl-i eşkūmveş o bī-būnyād imiş bildüm
- 5 Anlamaz ger tahayülle muşşanna olsa eş‘āruḡ
- Cihānda Azeri anıcaḡ hemān bir ad imiş [bildüm]

⁷⁵⁴ Mecmuā ciltlenirken bu varak ters yapıştirılmıştır. Normalde “a”yüzü olması gerekirken sonradan numaralandırmada “b” yüzü olarak düşünölmüştür.

GAZEL-İ FİĞÂNÎ⁷⁵⁵*fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün*

- 1 Çeşmümün kaçırını eylerse hayālün n'ola cāy
Şeh-i 'ālemdür édünse yèridür sırça sarāy⁷⁵⁶
- 2 Bām-ı çarh üstine nālem çıkuban tıfl gibi
Aşağa inmege қor[қar] çıғırup dēr ey vāy
- 3 Bir nefes nāleme dem urmağa қumaz deyüben
Gösterür èllere parmaқla bezimde beni nāy⁷⁵⁷
- 4 Künc-i fūrқatde gözüm h'ābla ceng eylemege
Müjeden baғladı çeşmüm yine bir қara alāy⁷⁵⁸
- 5 Ayağı èllere taқsım èdesin meclisde
Niçün ey sākī Fīgānī kuluға degmeye pāy⁷⁵⁹

⁷⁵⁵ FİD,s.127.⁷⁵⁶ 1- çeşmümün: gözümün⁷⁵⁷ 3- FİD'de 4. sıradadır.⁷⁵⁸ 4- künc-i: şeb-i / çeşmüm: ey meh⁷⁵⁹ 5- meclisde: bezm içre

BÂKÎ GÜFT⁷⁶⁰*fe'îlâtün /fe'îlâtün/ fe'îlâtün /fe'îlün*

- 1 Müje haylin dizer ol ğamze-i fettân şaf şaf
Güyyiâ cenge turur nîze-güzārân şaf şaf
- 2 Seni seyr etmek için reh-güzer-i gülşende
İki cânibde turur serv-i hırāmân şaf şaf
- 3 Cāmi' içre göre tâ kimlere hem-zānūsın
Şekl-i saḳḳāda gezer dīde-i giryān şaf şaf⁷⁶¹
- 4 Gökde efġān ederek şanma geçer hayl-i küleng
Çekilür kūyuña mürġān-ı dil ü cān şaf şaf
- 5 Ehl-i dil hūn [u] gamun ni'metine müstaġraḳ
Dizilürler keremün ħonına mihmān şaf şaf⁷⁶²
- 6 Kūyuñ eṭrāfına 'uṣṣāḳ dizilmiş gūyā
Ḥarem-i Ka'bede her cânibe erkān şaf şaf⁷⁶³
- 7 Ḳadrünjî seng-i musallāda bilüp ey Bāḳî
Ṭurup el bağlayalar karşuña yārān şaf şaf⁷⁶⁴

⁷⁶⁰ BD,s. 241⁷⁶¹ 3- BD'de 5. sıradadır.⁷⁶² 5- BD'de 6. sıradadır. Ehl-i dil hūn: Ehl-i dil derd.⁷⁶³ 6- BD'de 8. sıradadır.⁷⁶⁴ 7- BD'de 9. sıradadır.

(61b)

{(51b)}

344

MAṬLA‘

mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün

Maḥabbetden ğaraḡ şanmaḡ ki Ḳays u Vāmıḳ olmaḳdur

Hüner bir ḥālet ile vaşl-ı yāre lāyık olmaḳdur

345

ĠAZEL

fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

62a

1 Nēce ʔoyınca görem sen gül-i nāzik-bedeni {60b}

Kendü kirpüġim olupdur baḡa gözüm diken

2 Çıḳmasun āhum odı aġzuma açdırma benüm

Yaḳmasun sūz-ı derūnum senİ söyletme beni

3 Destġır ol beni sāyeḡ gibi ayaḳda ḳoma

Böyle ḥāk étme ineḡde cāndan seveḡi

4 Şerbet-i vaşluḡ erişmezse olur ḥaste göḡül

Döyemez cevrüḡe seven ölsün mü seni

5 Düşmeyince ġam-ı baḡruḡa seni bilmedüm āh

Ney imişsin neye uğramışım ey vāh beni

(62a)

{{(60b)}}

346

ĞAZEL-İ ZÂTÎ⁷⁶⁵

fâ'ilātün/ fâ'ilātün/ fâ'ilātün/ fâ'ilün

- 1 Āb-ı deryā eşk-i çeşmimden benüm vāfir midür
Şu gibi cümle cihānı tutmağa kâdir midür⁷⁶⁶
- 2 Serverā bir pāşdişāh-ı mülk-i 'izzetsin ki sen
Kadrün ordusunda ya'ni āsuman çadır mıdur
- 3 Ēl cemālün seyr eder cānā görünmezsın bağa
Yoğsa pür-ğün gözlerümün aqcesi bakır mıdur
- 4 Tîğ-i cevri ile alursun gönlünü aşıkların
Ey şanem yoğsa senün bendeğ olan kâfir midür
- 5 Bir ğazel dedüm gözün hakkında ey Mūsî- kelām
Dêr gören sihr eylemiş Zâtî 'aceb sâhîr midür

(62a)

347

{{(60b)}}

[TARİH]

fâ'ilātün/ fâ'ilātün/ fâ'ilātün/ fâ'ilün

Feth-i islāmbol fırsat bulmadılar evvelün

Feth edüp Sultān Mehemmed yazdı târiğ ahîrün

Sene 857

⁷⁶⁵ ZAD, 174.

⁷⁶⁶ 1- Āb-ı deryā eşk-i çeşmimden benüm: Yaşuma baksa benüm bâran-ı dey / şu gibi: ser-be-ser

(62a)

{{(60b)}}

348

GÜFT SEYYİD ŞERİF CÜRCÂNÎ

fâ'ilātün/ fâ'ilātün/ fâ'ilātün/ fâ'ilün

Der-beyân u der- feşâhât key buved yeksân suhân
Gerçi gūyende buved çün Hâfız u çün Aşma'î
Der-keîâm-ı İzid-i bî-çün vaḥy-i münzeleşt
Key buved “tebbet yedâ” mânend-i “yâ arz ebla'î”

(62a)

{{(60b)}}

349

ḤÂLETÎ GÜFT⁷⁶⁷

fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün/ fe'ilün

Encüme şatmağçün sürme-i ḥâk-ı rehûnî⁷⁶⁸
Mihr ile mâhı felek keffe-i mîzân eyler

350

KAŞİDE-İ MÂNÎ⁷⁶⁹

mefâ'ilün/ fe'ilātün/ mefâ'ilün/ fe'ilün

62b

1 Vilâyet-i çemene hüküm edince şâh-i şitâ {61b}

Geyürdi cümle dırahtâna câme-i dîbâ

2 Döşendi şâh-ı şitânun ayağı altına

Ḥarîm-i bâğda qar yağdı naḳş-ber- kemḥâ

⁷⁶⁷ AZD, 419.

⁷⁶⁸ AZD'de 3. beyittir.

⁷⁶⁹ MAD, 33. Başlık “Berây Monlâ Ahmed Efendi” şeklinde verilmiştir.

- 3 Tağıtdı var ise hallâc-ı dehr dükkânın
Ki penbesiyle pür oldı bu kubbe-i mînâ
- 4 Ehâli-i cemene hayli akçe düşmişdi
Çoğın bir gece tañdurdı zerd-i bād-ı şabâ
- 5 Şaçıldı âleme çil akçe erbaʿın içre
Ki töldi ceyb ü cibâl ile dâmen-i şahrâ
- 6 Egerçi artuğ idi berf mâl-i Qârûn'dan
Bir iki günde yere geçdi oldı nâ-peydâ
- 7 Ağ akçe kara gün için olur meşeldür bu
Yüzi karardı cihānuñ saçılsa berf n'ola
- 8 Cemende berf degül nergis üzre zâhir olan
Meger ki gözine ak düşdi oldı nâ-bînâ
- 9 Şeh-i şitâyı yaḥud cerre geldi gülzâra
Gözine penbe yapışdurdı nergis-i şehlâ
- 10 Kuruldu berfden ak hayme şahn-ı gülzâra
Diyâr-ı bâğa akın şaldı leşker-i sermâ
- 11 Erişdi cünd-i şitâ bir gece yaşak düşdi
Çemen diyârını kış başdı eyledi yağma
- 12 Gelince hışım ile kırdı geçürdi eşcârı
Kılıc gibi kış erişdi cihâna vèrdi fenâ
- 13 Revâ budur ki bunun gibi günde ey dil-i zâr
Der-i sarâyını ol fâzılun edin me'vâ

- 14 Ki tünd-bād-ı havādişden olasın sālīm
Erişmeye saña ğam āfrīdeden kaç‘ā
- 15 Penāh-ı hayli yetīmān melaz-ı halk-ı cihān
Mu‘āvin-i fuķarā vü mürebbī-i ‘ulemā
- 16 Halīl- h‘ān u Muḥammed-hıṣāl u ‘İsī-dem
Kelīm-dest u Süleymān-şī‘ār u Hızır-liķā
- 17 Semiyy-i Aḥmed- i Mürsel emīn-i dīn ü düvel
Sipihr-i ‘ilm ü ‘amel āfitāb-ı evc-i Hüdā
- 18 Bülend-mertebe Aḥmed Efendi ḥazreti kim
Odur zamānade şimdi ser-āmed-i fużalā
- 63a 19 Dilī kilīd-i kūnūz-ı ḥaķāyık-ı eşyā {62a}
Derūn maḥzenü’l-esrār-ı ‘alleme’l-esmā
- 20 Ayağını alamaz kimse rāh-ı fażl içre
Zemaḥşeri aña bu yolda olmaz hem-pā
- 21 Nesīm-i ‘āṭıfeti kılsa gülistāna güzer
Şitāda lāle-i ḥamrālar eyleye peydā
- 22 Semūm-ı ḳahrı v’eger érse gülşen-i dehre
Yanardı penbe gibi berf ü yāḥ olurdı heba⁷⁷⁰
- 23 Ve ger zāmīr-i münīrince kılmasa ḥareket
Nücūm içinde kırān eksik olmaya kaç‘ā

⁷⁷⁰ 22-MAD’de bu beyit yoktur. Bu sebepten beyit sayısı ve sırası farklılık göstermektedir.

- 24 Nesīm-i hulkına fî'l-cümle olmayaydı şebîh
Cihânı reşk-i cinân étmez édi bād-ı şabā
- 25 Bitürmedi gül-i ruhsârı gibi mülk-i çemen
Riyâz-ı fazl u kemâl içre bir gül-i ra'nā
- 26 Kimesne mest bulunmaz zamān-ı 'adlinde
Meger ki nergis-i maḥmûre-i çeşm-i māh-liḳā
- 27 Kimesne kimseyi devründe kılmaz âşüfte
Meger ki ḫāṭır-ı 'uşşâḳı zülf-i 'anber-sā
- 28 Sipîhr-menziletā sen o mihr-i enversin
Ki ṭoldı pertev-i luṭfunla ser-be-ser dünyā
- 29 Ḳadīmī bendelerün zümresindeyem ben de
'Aceb mi luṭf-ı 'amīmün édersem istid'ā
- 30 Saḡa du'ādur işim bi'l-ğudüvvi ve'l-āsāl
Sözüm şenā-yı cemîlünde dūr-i şubāḡ [u] mesā
- 31 Çerāğunam n'ola şem'î murādumı yaḡsaḡ
Çenārī medresesin baḡa eyleseḡ i'tā
- 32 Sipîhr-i dün u denī baḡa çok cefā kıldı
Ki zulm ile şeref-i hıẓmetünden étdi cüdā
- 33 Zülāl-ı 'āṭıfetün aḡmadı bu ḡāḡ üzre
Hemîşe aḡmaḡ iken alçaḡa ṭabī'at-ı mā
- 34 Belâ yetürdi dil-i zāra ḡayret-i aḡrān

Belā budur ki degül hāli ta‘ne-i a‘dā

35 Senün gibi gül-i gülzār-ı faẓla lāzımdur
Yeter cihāna bencileyin ‘andelīb-i nağme-serā

36 Benem o tū-ṭī-i şîrîn-maḳāl-ı hoş-reftār
Benem o bûlbûl-i gūyā-yı gülşen-i nuğemā

63b 37 Benem cihānda bu gün Mānī-i sūḥan-perdāz {62b}
‘Arūs-ı nazma benüm ḥāmem olsa çihre-güşā

38 Bu deḡlū lāf yeter kışşānı tamām eyle
Du‘ā-yı devletine başla ey dil-i şeydā

39 Be-ḥaḳḳ-ı cür‘a-keşān-ı mey-i maḥabbet-i Ḥaḳ
Be-ḥaḳḳ-ı gūşe-nişīnān-ı bārgāh-ı şafā

40 Ola cihānda ne maḳşūdı var ise ḥāşıl
Müyesser eyleye gönli murādunı Mevlā

(63b)

{{(62b)}}

351

KAŞİDE-İ ‘ALİ EFENDİ

fā‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

1 Ey ‘adāletle kılan mesned-i ‘izzetde cülūs
Pāye-i rif‘ate vāşıldur eden pāyuḡı bûş

2 Hıl‘at-ı ḳaddüñe pîrāye tîrāz-ı ‘azamet
Şāhid-i himmetüñe devlet ü iḳbāl ‘arūs

3 Rā-yı sencîdüñe taḥşîl-i maḳāşıd maḳrûn

405

Qalemün nevkine erqām-ı ‘adālet me’nūs

- 4 Zerredür pertev-i ihsānuḡa nisbet ḡurşīd
Qatredür qalzüm-i ‘irfānuḡa nisbet qāmūs
- 5 Mülk-i dünyā-yı Hüdā sāḡa qalem-rev qılımlış
Ser-fürü etse n’ola pāyuḡa ser-cümle rü’us
- 6 řaḡn-ı ḡülzār-ı sa‘ādetde semend-i qadrün
Yeridür ger cevelān etse miřāl-i tqāvūs
- 7 Êdemez kevkebe-i kevkeb-i sa‘duḡla kırān
Maḡv olur anda Sühā gibi ‘adū-yı menḡūs
- 8 Ben dèdüm hātıfa ey ‘uqde-ḡüşāy-ı ‘ālem
Ḥāliyā kimdür eden ‘adl ile tedbīr-i nüfūs
- 9 Dèdi kim server-i ser-defter-i defter-dārān
Nūḡ Pařa ki odur řāḡib-i ‘ırz u nāmūs
- 10 Nūḡ der el saḡa hep ḡöz ḡöre ben rūḡ dèrin
Bu qadar var ki muřavver olup oldıḡ maḡsūs
- 11 Devr-i ‘adlünḡe olup māl [u] ḡazāın medfün
‘İtibār olmaya sīm u zerre mānend-i fülūs
- 12 Ḥüsn-i tedbīrle qabz eylesin emvālın
Vère dīnin [ü] ümena yatmaya herḡiz maḡbūs
- 13 Seni aqrān ile bir ḡörmek olurdı ammā
Mümkün olmaz ki cihānda bir ola na‘am ile būs

- 14 Göremez ‘aybuñı biñ kerre tecessüs kılsa
Kuvvet-i ‘ākilesi olsa ‘adūnuñ cāsūs
- 64a 15 H̄asta- h̄āl idi ezel şimdi şifā buldı dili {63a}
Dehr-i rāyuñ olalı h̄ikmetle Cālīnūs
- 16 Evc-i rif‘atde sen ol mihr-i mūnevversin kim
Hāle-yi māhı eder çerh öñüñce fānūs
- 17 Devr-i ‘adlūñde gören her birini mīr şanur
Kullaruñ zīver ü ziynetle görenler melbūs
- 18 Kendūnuñ maṭbahını bir daḥı yād étmez idi
Maṭbahı pūr ni‘amuñ görse eger Keykāvūs
- 19 Bend eder ḥaşm-ı bed-endīşi kemend-i ḫahruñ
Nitekim Rüstem-i Destānuñ elinde kāmūs
- 20 Sa‘y ederse ne ḫadar şemmesini şerḥ edemez
Medḥūñüñ nāzım-ı şeh-nāme olan şā‘ir-i tūs
- 21 Demīdür ḥāl-i perişānı saña ‘arz étsem
Leb-i ta‘āzīmle dāmānuñı hem kılsam būs
- 22 Rah-ı maḫşūda erişdir beni güm-rāh étme
Gitmedi şimdiye dek kimse ḫapūñdan me’yūs
- 23 Ey ‘Alī muḥtaşar ét nazmuñı itnāb étme
Yoksa efsāne dēyü saña ederler efsūs
- 24 Nitekim ‘arşa-yı dīvān şer-i ḫāverdir
Mihr ile māh olalar sim ile zerden iki kūs

25 Vère Hâk devlet ile Nûh şıfat ‘ömr-i dırâz
Eyleye zātuñı tûfân-ı belâdan mahrûs

26 Çehre-i bahtuñı handân êde Hallâk-ı ezel
Şâd olup haşre degin görmeyesin rûy-ı ‘abûs

(64a)

{{(63a)}}

352

GÜFT MEYLİ⁷⁷¹

fe‘ilâtün/fe‘ilâtün/fe‘ilâtün/ fe‘ilün

- 1 Êşigüñ taşı ile kim ki şehâ hem-ser olur
Ehl-i ‘aşka ayağı toprağı tâc-ı ser olur
- 2 Meded ey yâr meded katlime kaçd étme ki ben
Ölmeden kaçmazın ammâ saña zahmetler olur
- 3 Def‘-i gam bâde ile ya leb-i dil-berle gerek
Yoksa abdâl gubâr ile gönül muğber olur
- 4 Kim ki bir ân karar eylese kalmaz gamnâk
Kûşe-yi meykede sâķī ne müferriḥ yêr olur
- 5 Câm-ı la‘lī sâķī tolu teklîf êdicek
Meyli’yâ tût anı döndürme ki söz gevher olur

⁷⁷¹ RYZ, 304.

GAZEL-İ SELİSİ

mef'ülü/mefâ'ilü/ mefâ'ilü/ fa'ülün

- 64b 1 Ben hâke haber vërmedi ol mäh-liķādan {63b}
 Bilmem kime şekvā edeyin bād-ı şabādan
- 2 Şevķ ile Şıfāhān u 'Irāķı pür ederler
 Ağāz edicek nağmeye 'uşşāk nevādan
- 3 'Ālem geçinüp girdi tarīķe cūhelā hep
 Şimdi reh-i şehir içre geçilmez fużalādan
- 4 Geh fürķat-ı dildār u gehi miḥnet-i ğurbet
 Kırtulmadı şurīde gönül hiç belādan
- 5 Hicrūnle edüp 'azm-ı sefer-i ğurbete gitdi
 Unutma Selīsī ķuluḡı ḡayr du'ādan
- 6 Her kim ki elūnden içe cām-ı mey olup mest
 Ayağı yere başmaz olur zevķ ü şafādan

GAZEL-İ SELİSİ

fe‘ilātün/fe‘ilātün/fe‘ilātün/ fe‘ilün

- 1 Belini koşdurur ol dil-rübā ki yādi varur
Araya fitne düşer ortalık fesāda varur
- 2 Vefā lutfuna mazhar düşem dèyü şāyed
Düşer ayağuna yarūñ dil-i fütāde varur
- 3 Havāya uyma olup mest-i bāde-i ğaflet
Şağın ki hāşıl-i ‘ömr-i‘azīz bāde varur
- 4 Semend-i vaşlına ahir süvār olur şol kim
O şehsüvāruñ öñünce olur piyāde varur
- 5 Selīsī bu dili bend ètmiş iken ol kākül
‘Aceb durur anı taħrīk èder şabā da varur

GAZEL-İ SELİSİ

mefāʿlün/ mefāʿlün/ feʿülün

- 1 Dehān-ı ejderhāya düşmiş ol genc
Beni pir étse t̄āṇ mı guşşa vü renc
- 2 Benüm tartarlar altun ile şîʿirüm
Ben oldım ehl-i nazm içre suḥan-senc
- 3 Lebüñsüz her ki nūş-ı bāde eyler
Olur içdügi aṇa renc ü efrenc
- 4 Güşād olmaz dil-i zārum dīriḡa
Geçer miḥnetle eyāmum şeş ü penc
- 5 N'ola vīrān olursa dil-i selīsi
Dehān-ı ejderhāya düşmiş ol genc

ĞAZEL-İ NECÂTİ⁷⁷²*mef' ulü /mefâ' Ilü /mefâ' Ilü /fe' ulün*

- 65a 1 Çok fitne olur zülf-i siyeh-kâra uynca {64a}
 Dillerde meşeldür bu ki ılanı tüyince⁷⁷³
- 2 Vèrdük ayağı toprağına nâfe-i Çîni
 Ey bâd-ı şabâ var yûri hayr eyle toynca⁷⁷⁴
- 3 Ğoncayile kıti şıkluğı var bûlbûlün ey dost
 Ağzı haberin aldum anuñ ben şoluyınca⁷⁷⁵
- 4 Ey Yûsuf-ı gül-çihre meşeldür atalardan
 Kim düşman için kıyu kızan kıza boyınca⁷⁷⁶
- 5 El vèrmiş iken fırsatı fevt ètme Necâtî
 El mi èrer ol serv-i revâna büyüyince⁷⁷⁷

⁷⁷² NCD, 435-436⁷⁷³ 1- dillerde: illerde,⁷⁷⁴ 2- NCD'de 3. sıradadır.⁷⁷⁵ 3- NCD'de 7. sıradadır.⁷⁷⁶ 4- NCD'de 2. sıradadır.⁷⁷⁷ 5- NCD'de 8. sıradadır.

ĞAZEL-İ NEV'Î⁷⁷⁸*mefâ'ilün/fe'ilātün/ mefâ'ilün/ fe'ilün*

- 1 Pür olsa hâk-i fenâ ile çeşm-i nâ-bînâ
Hemîşe dîde-i cânım 'izâr-ı yâra fedâ⁷⁷⁹
- 2 İşin iletmege dâr-ı fenâda başa kişi
Kesilmesün resen-i zülf-i yârdan aşlâ
- 3 Dil almış idi ezel-i bûy-i zülf-i dildârı
Dağı yabanda yêlerdi o dem nesîm-i şabâ⁷⁸⁰
- 4 Kenâra çekmiş eşitdüm o mû-mîyânı raķîb
'Aceb mi eyler isem gözlerüm yaşın deryâ
- 5 Yitürdi rehber-i şabrı dükendi şabr u qarâr⁷⁸¹
Kim oldı râh-ı maḥabbetde Nev'î-i şeydâ

⁷⁷⁸ NVD,s.237-238.⁷⁷⁹ 1- Fedâ: baķa, Nev'î⁷⁸⁰ 3- İlerdi:eşerdi, Nev'î⁷⁸¹ 5- Şabr u qarâr: zâd-ı qarâr,

(65a)

{{(64a)}}

358

GÜFTE-İ NEV'Î ⁷⁸²

fā'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

- 1 Cān u dil kūyuḡa revān olsun
Ḥācî ḥācîyî ka'bede bulsun ⁷⁸³
- 2 Ṭurmasun bezm-i ḡamda dostum nūṣ ⁷⁸⁴
Gözümün cāmı ḡan ile ṭolsun
- 3 Ḡonca-yı la'l-i ābdāruṡsuz
Bāḡ-ı dehrün çiçekleri ṡolsun
- 4 Yollar üzre firāk-ı zülfün ile
Ṣaçını naḥl-i yāsemen yolsun
- 5 mīve-i vaṡlı Nev'īye dēme ḡām
Olsun ey nāzenīn nihāl olsun

(65a)

{{(64a)}}

359

ḲİṬA' ⁷⁸⁵

fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün

Oldım avāre vü ser-geṡte kebūter vārı
N'ola cānā baḡa olsa ḡam-ı 'aṡḡun ṭārı
Yüzüne baḡmaduḡum sevmeduḡumden ṡanmaḡ
Baḡamam aḡa gözümünden ṡakınurum yārı

⁷⁸² NVD, 421-422.

⁷⁸³ 1- ka'be'de: mekke'de,

⁷⁸⁴ 2- ṭurmasun: durmasun,

⁷⁸⁵ Ḳıta' müstensih tarafından sehven beyit olarak kaydedilmiştir. Ölçü ve uyak hesaba katıldığında Ḳıta' olması daha muhtemeldir.

GAZEL-İ EDİBİ

fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

- 65b 1 Bend eder dāyim beni giysüy-ı miskinün senün {64b}
Gitmedi hıç 'āşık miskīnüne kinün senün
- 2 Başka bir 'ālem eder derd-i belādan ehl-i derd
İstemez özge şafā 'ālemde gamgīnün senün
- 3 Dā'imā āyīne-i qalbüm sınmaqdur 'ādetün
'Āşıkı hātır şikest etmekdür āyīnün senün
- 4 Derd-i hicrānuḡla mı kāfır helāk ètdün beni
Eylemezsin raḡm u şefkat yok mudur dinün senün
- 5 Vaşf-ı la'linde o yāruḡ nūkteler bulduḡ yine
Ḥayli nazikdür Edībī ş'ir-i rengīnün senün

GAZEL-İ NAŞİBÎ

fâ'ilātün / fâ'ilātün / fâ'ilātün / fâ'ilün

- 1 Kankı gülşen verdidür ruhsâr-i rengînün senün
Kankı bağun sünbülidür zülf-i pür çînün senün
- 2 Levh-i sîm üzre yazılmış hırz-ı cāndur var ise
Şafha-i ruhsârün üzre haţţ-ı müşkinün senün
- 3 Yâr olup ağıyâr-ı bî-dîne beni etdün helāk
Hâ kâfir yok mudur billâhî hîç dinün senün
- 4 'Âlemi sūzân ederdün ey dil pür t̃âb eger
Âb-ı lütf-ı yâr ile olmasa teskînün senün
- 5 Râh-ı miḥnetde Naşîbî'veş perîşân oldılar
Pây-mâl-ı ğam olan 'uşşâk-ı ğamgînün senün

(65b)

{{(64b)}}

362

GAZEL-İ SELİSİ

fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

- 1 Cānum alur ğamze-i ser-tîz[ü] keskinün senün
Bilsem ey hūnī nedendir 'āşıka kīnün senün
- 2 Ğayra gösterdün ruḥun ayını benden şakladun
Bu mudur ey āfītābum yoksa ayinün senün
- 3 Mest eder cām-ı leb-i la'lün kaçan görsem seni
'Aqlumı eyler perîşān zülf-i pür-çīnün senün
- 4 Baliş-i gerdün-ı duna ey göñül baş egmedün
Olahı senün der-i dildār bālīnün senün
- 5 Hüsrev-i mülk-i ma'ārifsin Selisi şimdi sen
N'ola pür sūz olur ise nazm-ı şīrīnün senün

(65b)

{{(64b)}}

363

BEYİT

fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/ fā'ilün

Muntazırum dem-i şarāb-ı la'line bir dil-berün
Mübeşşir yine mā'ilim olsun dahī çeşmi terk

(65b)

{{(64b)}}

364

BEYİT

mef'ülü/ fā'ilātün/ mefā'ilü/ fā'ilātün

Mirāt-ı kalbe dāim ta'ne taşın urursun

Bir gün şakın raķībā benden zarar görürsün

365

GAZEL-İ BÂKÎ EFENDİ⁷⁸⁶

fe'ilātün/ mefā'ilün / fe'ilün

66a

- 1 Hübda çihre ile sîne gerek
Baņa maħbüb böylesine gerek
- 2 Geçmege baħr-i ğamdan ey sākî
Zevraķ-ı mey gibi sefine gerek
- 3 Gülmek ol ğonçeye münāsibdir
Aġlāmaķ bu dil-i ħāzîne gerek
- 4 Mülk-i Mısr-ı ħüsn içre ey şeh-i ħübān
Almaġa vaşluņı ħazîne gerek⁷⁸⁷
- 5 Künc-i ğamda ķo aġlasun Bākî
Yār sevmek anuņ nesine gerek

{65a}

⁷⁸⁶ BD, 274-275.

⁷⁸⁷ 4- mülk-i mısr-ı ħüsn: mısr-ı ħüsn,

GAZEL-İ SELİSİ

mef'ülü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fâ'ülün

- 1 Ağyârı saña 'aşık-ı nālân şanursın
'Aşkuñda velîkin beni yalan şanursın
- 2 Bir hâlete vardı dil-i miñnet-zede sensüz
Anı şanma kaleb-i bî-cân şanursın
- 3 Dêrsin bâña elbette gelür görünür ol
Ey dil o perî çihreyi insân şanursın
- 4 Ağyâra tıyurdu seni sevdüğünü bûlbûl
Sen ey yüzi gül êtdigün efgân şanur[sın]
- 5 Evşafuñı bir vech ile nazm êtdi Selîsî
Görseñ sözini güfte-i Selmân şanursın

GÜFT SELÂMÎ

mef'ülü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fa'ülün

- 1 Ey dil elem-i 'aşkı sen āsān şanursın
Her tıfl-ı cefā-pîşeyi cānān şanursın
- 2 Cānān beni bir şekle kodı dèyr-i cihānda
Görseydün eger şüret bî-cān şanursın
- 3 Ol ruḥları gülzāra götürdi dil ü cānı
Sen nağme-i murgānı hoş-elḥān şanursın
- 4 Ger nāzla reftāre gele ol ḳad-i bālā
Ey dil sen anı serv-i ḥırāmān şanursın
- 5 Bār-ı gam-ı 'aşkı belimi şöyle büküpdür
Kim ğabğabuṅ ṭobuna çevgān şanursın
- 6 Hep ed'ıye-yi devletidür ol şeh-i hüsnün
Eflāke çıkan nāle-i efgān şanursın
- 7 Esrār-ı lebün fikri Selāmî'yi alupdur
Kim görseṅ anı vālih u ḥayrān şanursın

fā‘ilātün /fā‘ilātün /fā‘ilātün /fā‘ilün

- 66b 1 Bulmak ister saña beñzer bir meh-i tábān dañı {65b}
 Ben de bildüm çok döner bu çarñı-ı ser-gerdān dañı
- 2 Varumı harç eyledümse rāh-ı ‘aşkuñda ne var
 Yoluña olsun fedā ruñı-ı revānum cān dañı
- 3 Yere geçdi kendüyi beñzetdügiyçün la‘lūñe
 Ol hicāb altında kaldı çeşme-i hayvān dañı
- 4 Derd-i ‘aşkuñla ciger-ñünIn[u] dil pür-dağ iken
 Bāğ-ı dehre gelmemişdi lāle-i Nu‘mān dañı
- 5 Ey Ḥasan umma cihānda kimseden mihr ü vefā
 Ol perīveş ‘ahdüne durmaz döner devrān [dañı]

⁷⁸⁸ Kınalızade Hasan çelebi, 625.

NAZİRE-İ ‘İYÂNİ⁷⁸⁹*fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün*

- 1 Geçmedin dilden hayāl-i nāvek-i müjgān daḥı
Başka bir sevdāya şaldı zülf-i müşk-efşān daḥı
- 2 Görmeyelden Yusuf-ı gül-çehremi Ya‘küb’veş
Hüzn ile kan ağlamakda dīde-i giryān daḥı
- 3 Rüşen iken cām-ı çeşm ile derūnum ḥānesi
Sīnede bir revzen açdı ḥançer-i cānān daḥı
- 4 Bezm-i ğamda bāde-i eşküm ile pürdür cām-ı ‘aşk
Şanmañuz Mecnūn gidelden ḥālidür meydān [daḥı]
- 5 Hār-ı miḥnet ile ‘İyānī tañ degül kan ağlasa
Hālını bilmez henüz ol ğonçe-i ḥandān daḥı

⁷⁸⁹ KNZ, 625, Kınalızade Hasan Çelebî Tezkiretü’ş-Şuara eserinde ‘İyānī’nin kendisine “daḥı” redifli bir şiir yazdığını söyler ve nazire olan şiiri paylaşır. Nazire olan şiir mecmuâdaki bu şiirdir.

NAZİRE-İ FEHMİ⁷⁹⁰*fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün*

- 1 Āşık-ı dil-ḥaste oldım hicr ile bi-cān daḥı
La'l-i rūḥ-efzāy şunmaz āh kim cānān daḥı
- 2 Arzū-yı kaşr-ı vaşluḡ muḥkem idi sīnede
Olmadın bünyād şāhım bu bülend eyvān daḥı
- 3 Tābnāk idi derūnum bu bülend eyvān ile
Meclis-efrūz olmamışdı şem'-i nūr-efşān daḥı
- 4 Sen gül-i zībā hevāsında uçarken murğ-ı dil
Konmamışdı şaḥn-ı bāğa bülbul-i nālān daḥı
- 5 Sünbülî kıldı hevā-yı kākülün aşüfte ḥāl
Dāğ-dār-ı ḥāl rüyuḡ nāle-i Nu'mān daḥı
- 6 Oldı bīmār-ı ḡam-ı hecrün ṭabībā yok mudur
Şerbet-i vaşl-ı ḥayāt-efzā ile dermān daḥı
- 7 Ol şeh-i mülk-i suḡan ger meyl ederse şi'rüme
Fehmiyā hem-pāye olmaz güfte-i Selmān daḥı

⁷⁹⁰ KNZ,s.684.

NAZİRE-İ 'İYÂNİ

fâ'ilātün / fâ'ilātün / fâ'ilātün / fâ'ilün

- 67a 1 Ėrmedin pâyāna rüz-ı vuşlat-ı cānān daḥı {66a}
 'Ömr-i müsta'cel gibi erdi şeb-i hicrān daḥı
- 2 Şevḳ-i mihrün tende ey meh-rū ḥayāt-efzā idi
 Ḳaleb-i cisme ḥulūl étmezden evvel cān daḥı
- 3 Ḥaṭ-ı sebzün ḥatır olup la'l-i lebün āb-ı ḥayāt
 Yoğdı zulmetde hergiz çeşme-i ḥayvān daḥı
- 4 Sen ṭururken istemem ġayruṇ şifā-sāz olduġun
 Derd olur senden cüdā ben ḥasteye dermān daḥı
- 5 Yār ise ṭurmaz 'İyānī 'ahdüne peymān-şiken
 Dönemdi ḳuṭb-ı murādum üstüne devrān daḥı

(67a)

{{(66a)}}

372

GÜFT ĀZERĪ⁷⁹¹

fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

- 1 'Āşıķuñ lāyık mıdır çaķ böyle mehcūr eylemek
Halk içinde kendüñi cevır ile meşhūr eylemek
- 2 Dāyīma benden kaçarsın hiç gelmez qalbüne
Ġayrīlerden gül yüzün bir lahza mestūr eylemek
- 3 Hāne-i qalbin yıķup ben 'āşıķ-ı dil-ħastenün
Sağa düşmez ħatır-ı 'aġyārı ma'mūr eylemek
- 4 Yok mu ħavfuñ ey raķīb-i bed-liķā Allah'dan
Ben ġaribi yārdan lāyık mıdır dūr eylemek
- 5 Āzerī -i zārı çünkim red edersin 'ākıbet
Yā ne lāzum evvela luţfuñla maġrūr eylemek

(67a)

{{(66a)}}

373

[KİTA']

fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

Ġamzelerden tıġ ü ħançer çekse kaşd-ı 'āşıķa
Rüstem érmez qahramāñi çeşmüne rüz-ı meşāf

Tırīñe olsun nişān āşufte-dil
Hoş yaraşur ol miyāna ħançer-i zerīñ ġılāf

⁷⁹¹ 243. gazel mükerrer olarak bir daha yazılmıştır.

GAZEL-İ MEŞÂMÎ

mefâ'Ilün / mefâ'Ilün / mefâ'Ilün / mefâ'Ilün

- 1 Bulur bir gün felekde 'âkıbet sen mähı sulţānum
Şaķın erbāb-ı 'aşķuñ yërde ķalmaza āhı sulţānum
- 2 Ne çāre bu dil-i bīmāre vaşluñ mümķün olmazsa
Yüzün göster aña lüft eyle bāri gāhı sulţānum
- 3 N'ola görmek dilersem şem'-i ruhsār-ı ziyā-baḥşuñ
Şeb-i ğamda yaķardum bu dil-i güm-rāhı sulţānum
- 4 Gerekmez serv [ü] 'ar'ar sāye-i şimsād-ı ķaddüñde
Hilāfım yok sözümde toĝruyum vallahı sulţānum
- 5 Meşāmi'veş ķuluñdur ḥalk-ı 'ālem-i āşitānuñda
Olaldan devlet ile mülk-i ḥüsnüñ şāhı sulţānum

TESDİS-i HÂŞİMİ⁷⁹²*fe‘ilâtün/ mefâ‘ilün/fe‘ilün*

-I-

67b

‘Âlem içre seni gören gözler

{68a}

Hiç ola mı ki gayre êde nazâr

Olsa bir encümende biñ dil-ber

Tolsa gül yüzlülerle ‘âlem eger

Olmaz ey gonçe –fem saña beñzer

Gülşen-i dehr içinde bir gül-i ter

-II-⁷⁹³

Bâğ-ı ‘âlem olup behiştâsâ

Olsa âb u hevâsı rûh-efzâ

Hâşılı anda her gül-i ra‘nâ

Âb-ı kevşerle bulsa neşv ü nümâ

Olmaz ey gonçe –fem saña beñzer

Gülşen-i dehr içinde bir gül-i ter

-III-

Yok nazirün bu hüsni behcetle

Gül-i terdür ruhuñ tarâvetle

Bî-bedelsin bugün melâhatle

Hâşılı şimdi şu leţâfetle

Olmaz ey gonçe –fem saña beñzer

Gülşen-i dehr içinde bir gül-i ter

-IV-

Câna peyvend olalı fitrâkuñ

Tîg-i ‘aşkuñla sîne şad-çâkuñ⁷⁹⁴Tâb tâb olsa tal‘at-ı pakün⁷⁹⁵⁷⁹² HŞD, 82-85⁷⁹³ III. kısım ile yer değiştirmiştir.⁷⁹⁴ IV. kısım HŞD’de şu beyitle başlar: Tutdı dünyâyıtab‘- çālākün ‘Âlemî kırdı çeşm-i bi bākün⁷⁹⁵ Tâb tâb: tâb-nâk.

Dêr gören ‘arız-ı ‘arķ-nākuṇ⁷⁹⁶
Olmaz ey ḡonçe –fem saṇa beṇzer
Gülşen-i dehr içinde bir gül-i ter

-V-

Ḳodı ḡayretde serv-i reftāruṇ
Güli şermende kıldı ruḡsārun
Hāşimī seyr édince dīdāruṇ
N’ola olursa bülbül-i zāruṇ
Olmaz ey ḡonçe –fem saṇa beṇzer
Gülşen-i dehr içinde bir gül-i ter

(67b)

{{(68a)}}

376

ḲİT‘A- I EMRİ⁷⁹⁷

fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

Emrī mazmūnlarını Şabrī alup nazm etmek
Düşde bir bākirenüṇ vaşlına êrmek gibidür

Ehl-i beyitüṇ gibi müsta‘mel ise ebyātüṇ
Êl sözüyle taşāḡum gerdege girmek gibidir

(67b)

{{(68a)}}

377

MAṬLA‘

fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

Ḥüblar zümresine talebsin
İçlerinden birine rāḡıbsin

⁷⁹⁶ ‘arķ-nākuṇ: ‘aref-nākuṇ.

⁷⁹⁷ EMR’de bu kıta yoktur. Bu kıtanın aynısı küçük bir fark ile “Kıt’a-ı Emrī” adıyla aynı varakta şu şekilde verilmiştir.

Emrī mazmūnlarını Şabrī alup nazm etmek
Düşde bir bākirenüṇ vaşlına êrmek gibidir
Ehl-i beyitüṇ gibi müsta‘mel ise ebyātüṇ
Êl sikiyletaşāḡum gerdege girmek gibidir

mefā'ilün/fe'ilātün/mefā'ilün/fe'ilün

- 68a 1 Cenābuña nēce 'arz olunur bu derd-i firāk {67b}
 Sürūd-ı 'ıyş gelür saña mātem-i 'uşşāk⁷⁹⁹
- 2 Safālar ètdi göñül kaçlarıñ hayāli ile
 Sarāy-ı sīnede yapıldı gūyiyā iki tāk⁸⁰⁰
- 3 Hemişe künc-i firākıñda ğam yemezler idi
 Eger ki lezzetini almasaydı ehl-i mezāk⁸⁰¹
- 4 Xanı senüñ gibi gün yüzlü bir peri sīmā
 Gören cemālünjı müştāk görmeyen müştāk⁸⁰²
- 5 Baña zamāne göz açdurmaz oldu Hāletiyā
 Duḡān-ı ahum ile tıldı ser-be-ser afāk

⁷⁹⁸ AZD,s.524-525⁷⁹⁹ 1- mātem: nāle,⁸⁰⁰ 2- AZD'de 3. sıradadır.⁸⁰¹ 3- AZD'de 2. sıradadır.⁸⁰² 4- AZD'de 5. sıradadır.

fā‘lātün/ fā‘lātün/ fā‘lātün/ fā‘ilün

- 1 Ser fedā etmekdür ey dil ‘āşıkā tedbīr-i ‘aşk
Kelle-i üşşākdur zīrā ğidā-yı şīr-i ‘aşk
- 2 Cismümi zerd eyleyen derd-i firāk-ı yārdür
Bendedür ol hāki altun eyleyen iksīr-i ‘aşk
- 3 Şol zamān kim kıldı Mecnūn’un namāzın rūzigār
Tutdı hep dünyā yüzün āvāze-i tekbīr-i ‘aşk
- 4 Şu‘leler izhār édüp olsa havāle ‘āşıkā
Öldürürken üstine nūr indürür şemşīr-i ‘aşk⁸⁰⁴
- 5 Eylemez şayyād-ı dehrün zaḥm-ı tīrinden ḥazer
Bend-i fitrāk-i ta‘alluḡdan kaçār naḥcīr-i ‘aşk
- 6 Gelmesinden gitmesinden ḥazḡ eder ‘āşıklarun
zerre-perverdür ezelden mihr-i ‘ālem-gīr-i [‘aşk]
- 7 Şāh-ı encüm lerzedden ḡālī degüldür Hāletī
ben livā-yı dūd-ı āhumla olaldan mīr-i ‘aşk

⁸⁰³ AZD,s.526-527.

⁸⁰⁴ 4- édüp: éder

mefā‘lün / mefā‘lün / mefā‘lün / mefā‘lün

- 1 Lebünle çeşmüne ‘âlem bizi dil-dâdedür dërler
Şuşarşak pür-ḥumâr ancak şu içsek bâdedür dërler
- 2 Nihâl-i serv-i bālānuḡ görenler ‘aksini cūda
Ayaḡın öpmege düşmiş saḡa üftâdedür dërler⁸⁰⁶
- 3 Sözüüm vasf-ı ruḡ-ı zülfünle hem rengîn ü hem şîrîn
‘Adûlar nüktemi fehmi eylemezler sâdedür dërler⁸⁰⁷
- 4 Cihānı lâ ile selb eylemek asân idi ammā
Beḡā icābın eyler söz ḡamu illâdadur dërler⁸⁰⁸
- 5 Yetim-i eşk-i çeşmi ‘Ulvi’ye bakma ḡaḡâretle
Nazardan düşmesün luṭf eyle merdüm-zâdedür dërler⁸⁰⁹

⁸⁰⁵ ULV, 245.

⁸⁰⁶ 2- cūdā: suda.

⁸⁰⁷ 3- ruḡ-ı zülfün: leb-i la‘lün.

⁸⁰⁸ 4- eylersüz: aḡlarsuz.

⁸⁰⁹ 5- Yetelüm eşk-i çeşmi ‘Ulvi’ye bakma ḡaḡâretle: ruḡnuḡ vaşfı ile ‘Ulvi’nün görüp ḡüftâr-ı rengînün.

GAZEL-İ FİĞÂNÎ TAḤMÎS-İ MAḤĀLÎ⁸¹⁰*mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün*

-I-

68b

Şikāyet rūzgārumdan ki bir dem olmadum hoşnūd {69a}

Fīgān baht-ı siyāhumdan ki kılmaz ṭālī'im mes'ūd

Bulmadı gönçe-i bahtım elimde cām-ı ğam-fersūd

Bu ḥāristān-ı 'ālemde açılmazsa gül-i maḥşūd⁸¹¹

Ne ğam ey bülbul-i cān çünki gülzār-i'adem mevcūd

-II-

Zemīn-i dilde eşcār-ı maḥabbet tā ki şaldı bīḥ

Ḳazādan başıma her berg ü bārı oldu bir tevbiḥ

Siyāsetgāh-ı 'aşkunḡa senün ey gözleri mirriḥ

Urupdur başuma cellād-ı ğamzeḡ nece kızmış miḥ

Gözümnden uçları çıkdı degül müjgān-ı ḥün-alūd

-III-

Belā bezminde nār-ı ğam yakup baġrum kebāb ètdi

Akıtdı kanlu yaşıḡ devr-i la'lünle ḥarāb ètdi

Ne zālimdür ğam-ı 'aşkun beni yakdı ḥarāb ètdi

Ḳomadı yer yaşıḡ rūy-ı zemīni garḡ-ı āb ètdi

Anuḡcün dūd-ı āhum oldu yer yer göklere memdūd

-IV-

Seni bu ḥüsn ile kim görse āh-ı dūd-nāk eyler

Girībānun çeküp gül gibi ol dem çāk çāk eyler

Beni sünbül şaḡun sevdāları aḡir helāk [eyler]

Ruḡunḡa ḥāl-i yek-tāḡ ile baḡş-i iştirāk eyler⁸¹²

'Aceb mi ehl-Hind oda yaḡarsa kāfir oldu 'ūd

⁸¹⁰ Başlık "Gazel-i Ḳabūlī Taḡmīs-i Fīgānī" şeklinde yazılmıştır. Fakat Mürettip daha sonra bir (şah) kaydı düşerek "Ḳabūlī" yerine "Maḡālī" yazmıştır. Nitekim mahlas beyitinde de isim olarak "Maḡālī" zikredilmiştir.

⁸¹¹ FİD, 40

⁸¹² baḡş: baḡş, metin.

-V-

Maḳālī la‘l-i dil-ber var iken yaḳūt-ı aḥmerden
Yudum el çeşme-i āb-ı ḥayāt[u] bāde-i terden
Ne olur cām-ı Cem Cemşīd [ü] mir‘āt-ı Sikenderden
Tecellā-yı cemāl-i sayḳal ét mir‘āt-ı ḥāverden
O māhun ‘aks-i ḥüsnidür Fiḡānī mā-huve’l-maḳşūd

(68b)

{{(69a)}}

382

[BĀḲĪ]⁸¹³

mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün/ mefā‘lün

- 1 Nesim-i şubḥ eşer cān-baḥş olup āheste āheste
Cihānda böyle cān vèrmiş degüldür dāḥı bir ḥaste
- 2 Ayağı elde ‘ıyş eyler cemenden baş ḳaldurmaz
Şunulmuş sāḡar-ı ‘işret-i ezelden nergis-i meste
- 3 Tolaşmaḳdan degül hālī kemend-i kākül-i yārüm
Ulaşmaḳdan degül fāriḡ-i kemān ebrūsı püste⁸¹⁴
- 4 Temāşāḡāḥ ḥüsnünde cihānı ḥayret almışdur
Ġanīnün gözleri ḥayrān fīḳrün çeşmi dem-beste
- 5 Bir elde Bāḳıya gül gibi sāḡar var iken geldi
Ḥayāl-i kākül-i miskīni sünbül şundı bir deste

⁸¹³ B.D, 375- 376.

⁸¹⁴ 3- yārüm: dā’ım.

GÜFT HÜDÂYİ⁸¹⁵*fe‘ilātün/ mefā‘ilün/ fe‘ilün*

- 69a 1 Leblerüñdür hayatuma ba‘is {68b}
 And içersem de olmazam hāniş
- 2 Bezme gel şoḥbet edelüm şāhum
 Bende şānī vü cām-ı mey şāliş⁸¹⁶
- 3 Gitdi Yūsuf serīr-i hūsne seni
 Ol ‘azīz etti mālīk [ü] vāriş
- 4 Ādemi hāşıl eylemez bu kār
 Mezra‘-ı dehre olmağıl hāriş
- 5 Görme ağıār ile Hüdāyī’yi bir
 Bu qadīmī kulunḡur ol hādiş

⁸¹⁵ HÜD, 176.⁸¹⁶ 2- şoḥbet: vaḡdet.

GÜFT CEMÂLÎ

fâ'ilātün/ mefâ'ilün/ fâ'lün

- 1 Meclis-i meyde büse 'âdetdür
Cân-ı 'uşşâka bu sa'âdetdür
- 2 Âb-ı Kevşer dîdükleri halkuñ
Leb-i cânânenen 'ibâretdür
- 3 Şâcı maşşerdür ebrûvânı şırâf
Kâmeti ol mehûñ kıyâmetdür
- 4 Vaşf-ı kıaddüñden ey elif-kâmet
Garażum arz-ı istikâmetdür
- 5 Geçüren bâdeden Cemâlî senî
Leb-i dil-berdeki halâvetdür

(69a)

{{(68b)}}

385

ĞAZEL-İ HAYRETİ⁸¹⁷

mefâ'ilün /mefâ'ilün/ fe'ülün

- 1 Êder ğamzeñ göñül mülkini tārāc
Alur cān kişverinden beñlerüñ bāc
- 2 Kaşun yāyı nişān-ı kābe kavseyn
Şaçun tārı delīl-i leyl-i mi'rāc⁸¹⁸
- 3 İşigün mesned-i taht-ı sa'ādet
Ğubār-ı hāk-i pāyun dūrretü't-tāc
- 4 Huzūrum yeg cihān serverlerinden
Gedā-yı kūy-ı 'aşkam ac u muhtāc
- 5 Gözüñ yum Hayretī ağ u karadan
Bu fānī naqşa aldanma gözüñ ac

(69a)

{{(68b)}}

386

ĞÜFT HĀFİZ

müfte'ilün/mefâ'ilün/müfte'ilün/ mefâ'ilün

Yār eger reftu haqqı şöhet dīrīn neşināhet
Hāşallah ki revem men ze pī yār diger⁸¹⁹

⁸¹⁷ HYD, 154-155

⁸¹⁸ 2-Necm/9. "Fe kâne kâbe kavseyni ev ednâ." : (Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu.

⁸¹⁹ HFZ, 131.

(69a)

{{(68b)}}

387

ĞÜFT BÂKÎ⁸²⁰

fe‘ilâtün/fe‘ilâtün/fe‘ilâtün/ fe‘ilün

Cûy-ı hüsn-i âbı taşup çıkmış o servün belünge

Bâkî’yâ şanma miyânunda tûran hânçerdür

(69a)

{{(68b)}}

388

KİTA-YI KALENDER

‘Aşk ile bağrum taşdur

Du çeşmüm kanlu yaşdur

Kırmızı gül ‘Alîdür

Ağ gül Hacı Bektâş’dür

(69a)

{{(68b)}}

389

HAZRET-İ MEVLÂNÂ

müfte‘ilün/ müfte‘ilün/ müfte‘ilün/ müfte‘ilün

Men ez berây maşlahat der çeş-i dünyâ amedem

Çis ez kucâ men ez kucâ mâl-i kucâ dez dide em

(69a)

{{(68b)}}

390

MAṬLA‘-I ĞARRÂ

mefâ‘lün/ mefâ‘lün/ mefâ‘lün/ mefâ‘lün

Qoyunca pâre-i yah sâgara sâki-i gül-ruhsâr”

Dedi gevher fûrûş-ı meykede [...] ⁸²¹

⁸²⁰ BD, 167

⁸²¹ Sayfa kesildiğinden dolayı okunamamıştır.

ĞAZEL-İ SİPÂHÎ

mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün/ mefâ'Ilün

- 69b 1 Geçersin yanımızdan cünbişi bî-gâne eylersün {70a}
 Çü-resm-i âşinâyî bu degüldür yâ ne eylersün-
- 2 Rakîb ile şakın bir dağı gitme seyr-i şahraya
 Gider bu semti yoḥsa 'âşıkun dîvâne eylersün
- 3 Bülend eylersin evşâfin o servün egleniş budur
 Ser-efrâz-ı cihân u bî-bedel cānâne eylersün
- 4 Emersün la'î-i yâri dēv-i 'ādāya tıyurmazsın
 Perîveşlerle zevk-i bāde-i rindâne eylersün
- 5 Ḥayāl-i naḳş-ı dil-berle pür olmuş ḥāne-i ḳalbün
 Sipāhî bende bildüm anı sen bütḥāne eylersün

ĞAZEL-İ HÂLETİ EFENDİ⁸²²*fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün*

- 1 Pertev-i mihr-i ruḥuṣ şevḳ-i muḥabetdendür
Hâksâr olduğumuz yoluṣa rıf‘atdendür
- 2 Biziz ol ḳâf-ı ḳanâ‘atda bugün mustağnî
Ṭâb‘umuz böyle bülend olduğṣ himmetendür
- 3 Kûy-ı cānānda gören gözlerümünṣ yaşını dër
Nîldür aḳduğṣ ser-çeşme-i Cennetdendür.
- 4 ‘Aşḳa inkârı ḳomaz ‘ömri riyâ ile geçer
Bilmedük zâhid-i ḥod-bîn ne milletdendür
- 5 Hâletî yaḳdı cihân ḥalkını hep sûz-ı dilün
Saṣa bu sûz-ı dil-efrûzu ne ḥâletdendür

⁸²² AZD’de bu gazel yoktur.

GAZEL-İ HÂLETİ EFENDİ⁸²³*mefā'ilün/ fe'ilātün/ mefā'ilün/ fe'ilün*

- 1 Ne biz hademle ne hayl [ü] haşem ile eglenürüz
Maḥabbet erleriyüz derd [ü] gamla eglenürüz
- 2 Miyānuḡ ile dehānuḡ tezekkürin ederüz
Ḥayāl-i ḥāşı ile fıkır-i 'ademle eglenürüz
- 3 Firāk u hecrüñi yazmaḡdan özge yok işimüz
Ġamuḡla şimdi devāt [u] kalemle eglenürüz
- 4 Ḥayāl-i ḥab ile ālūde şanma 'uşşāḡı
Fiġān-ı sūz-ı dil-i şubḡ-demle eglenürüz
- 5 Tolanuruz ser-kūyını Ḥāletī yāruḡ
O ḥācīyüz ki tavāf-ı ḥaremle eglenürüz

⁸²³ AZD'de bu gazel yoktur.

GAZEL-İ HÂLETİ EFENDİ⁸²⁴*fe‘ilātün/ mefâ‘lün/fe‘ilün*

- 1 Derd-i ‘aşkı dile devā bilürüz
Müptelā olmuşuz aña bilürüz
- 2 Nêce şāh-ı cihānı sulţānum
Ser-i kūyuḡda bir gedā bilürüz
- 3 Gerd-i rāhuḡ gözümden  tme diriḡ
Biz anı ‘ayn-ı tutiyā bilürüz
- 4 Şanma bigāne ‘aşka göḡl m zi
Biz ḡad miden a inā bil r z
- 5 H let  terk-i i tiz   deni
L y  -ı fey -i evliy  bilir z

⁸²⁴ AZD’de bu gazel yoktur.

GAZEL-İ 'ARİFİ

mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

70a

- 1 Yansun efendi âteş-i 'aşkuñla varumuz {69b}
Geçsün hevâ-yı şevküñ ile rûzgârumız
- 2 Biz reh-revân-ı kûh-ı gam u deşt-i miñnetiz
Kûy-ı belâya vâşıl olur reh-güzârumız
- 3 Sînemde dâğ-ı hasret ü çehremde gerd-i gam
Âhumla yële vardı ten-i hâksârumız
- 4 Atdı 'adem êline beni çarh-ı kec-nihâd
Çaldı nişâne 'âleme seng-i mezârumız
- 5 Biz hâk-râh-ı 'aşk olalı 'Arîfî bizim
Erbâb-ı 'aşk görmez olupdur gubârumız

ĞAZEL-İ BÂKÎ EFENDİ⁸²⁵*müstef'ilün/ müstef'ilün/ müstef'ilün/ müstef'ilün*

- 1 'Aks-i 'izāruñ dīdede berg-i gül-i ter kendidür
La'lün hayālī sīnede rūḥ-ı muşavver kendidür
- 2 İbriḳ-i zerden sāḳīyā la'l-i mezāḳı kıl revān
Altun olur işün hemān kibrīt-i aḥmer [kendidür]⁸²⁶
- 3 Bī-derd iken dil gūyiyā bir miḡfer-i pūlād idi
şimdi ḡadeng-i cevı ile tāc-ı Ḳalender kendidür⁸²⁷
- 4 Ḥūbān-ı şehrün hoş- terī şīrīn ü nāzik her yeri
Ḥ'ān-ı vişālün sükkeri pālūde-i ter kendidür
- 5 Geh bī-dil ü bi-hüş éder geh mest ü geh medhüş éder
'Ayyāre-i ḡamzeñ ḡamı dārū-yı hüş-ber kendidür⁸²⁸
- 6 Şām-ı ḡamuñda sākin-i zūlmet-sarāy-ı miḡnete
Cām-ı şabūḫı şubḫ-dem ḡurşīd-i enver kendidür⁸²⁹
- 7 Ḳahr-ı zamānuñ zehrini def' étđi ey Bāḳī devā
İllā şarāb-ı dil-güşā tiryāk-i ekber kendidür⁸³⁰

⁸²⁵ BD, 159⁸²⁶ 2- BD'de 3. sıradadır./ mezāḳı: müzābı,⁸²⁷ 3- BD'de 5. sıradadır,⁸²⁸ 5- BD'de 6. sıradadır,⁸²⁹ 6- BD'de 2. sıradadır,⁸³⁰ 7- étđi: étmez,

ĞAZEL-İ BÂKÎ EFENDİ⁸³¹*mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün*

- 1 Dilâ bülbül şanurdum ben hemân gülşende dil-dāde
Belâ bu güllerün rūhsârına şeb-nem de üftāde
- 2 Nümüne gonçe-i gülşen ruḥ-ı rengin-i Şîrîn'e
Nişāne lâle-i şaḥra dil-i ḥunîn-i Ferhād'e⁸³²
- 3 Dèsem bir buse vèr cānā der iḥsān etdi mi Leylā
Cemālî bâğınuḡ şeftālūsından Kays-ı nā-şāde
- 4 İştüdk aḫiretde ḥür u Kevşer var imiş ammā
Nazîr olur mı ey şüflî mey ü maḥbûba dünyāda
- 5 Sözüml diḡle muğannî nağmesin gūş eyle ey Bâkî
Ġaraż saḡa naşihatdür kulaḡ tût ḡavl-i üstāde

ḤĀFİZ RĀST⁸³³*fā'ilātün/ fā'ilātün / fā'ilātün/ fā'ilün*

Şāḫib-i dīvān-ı mā gūyî nemîdāned ḥesāb {71a}
Kenderîn tuḡrā-nişān-ı cüste-i ḥesebtelillah nîst

⁸³¹ BD, 378⁸³² 2- ruḥ: leb,⁸³³ HFD, 33.

(70b)

{{(71a)}}

399

ḤĀFİZ RĀST⁸³⁴

fā'īlātün / fā'īlātün / fā'ül

Ger çi mā bend gān-ı pādişehim

Pādişāhān-ı mülk-i subḥgehim

(70b)

{{(71a)}}

400

BEYİT

mef'ülü / fe'īlātün / fe'īlātün / fe'ilün

Dest-būsa nitekim sa'y ederüm érmez elüm

Dostum bārī icāzet vèr ayagun öpelüm

(70b)

{{(71a)}}

401

BEYİT

fe'īlātün / fe'īlātün / fe'ilün

Her ne kim yārun ihtiyāridur

‘Aşıkun ol daḥı nigāridur

402

ŞĀLİḤİ GÜFT

fe'īlātün / fe'īlātün / fe'īlātün / fe'ilün

71a

1

Lebine lüle ala nāz ile ol māh-likā

{70b}

Şerer-i ateş-i āhumla tolar arḍ u semā

2

Gülgül olur ruḥ-ı rengini duḥān içdükce

Leb-i cān baḥşı o dem mürdeler eyler iḥyā

⁸³⁴ HFD, 195.

- 3 Meger ‘āşıklarına yanmağı ta‘līm eyler
Vaşlına t̄alib olan kıla vücūdın ifnā
- 4 Meclis içre tolaşur tā ele hākīrīni
Armağan êlte Şıfāhān êline bād-ı şabā
- 5 Şālīhī dūd-ı dilin êtmese te’sīr eger
Mā’il olmazdı duḡān içmege yārūḡ k̄at‘ā

(71a)

{{(70b)}}

403

GAZEL-İ VEYSİ⁸³⁵

fe‘ilātūn / fe‘ilātūn / fe‘ilātūn / fe‘ilūn

- 1 Bezm-i iḡbālını tār èylemesün dërse felek
Kişi yaḡduğı çerāḡ üstüne pervāne gerek
- 2 Sofra-i meclis-i aḡyāra nedendür varmaḡ
Yoḡ iken ortada ey şūḡ-ı cihān nān u nemek
- 3 Böyle vaz‘ edeni āzürde-i hicv eylerler
Hele benden saḡa ey şūḡ-ı cefā-pl̄şe dêmek
- 4 ‘Āşıkı terbiyet-i ‘aşkı tüvānā eyler
Dêmez ālūde-i şehd-i lebī sīmurgā siḡek
- 5 Şāh-ı ḡam mülk-i dil-i Veysi’ye ‘asker çekicek
Her taraḡdan yêtişür na’re-i *en--nuşşret lek*

⁸³⁵ VSD, 203.

(71a)

{{(70b)}}

404

GAZEL-İ SU'UDİ

fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün

- 1 Şākīyā tāl'imüz yok sebep-i işret yok
Nedelüm cām-ı fūrūğın o güneş tal'at yok
- 2 Kendüyi rüyına benzetdi meger âyİne
Bağmaz oldu yüzine âyİnede şüret yok
- 3 Yār öldürdi bizi cev̄r ü cefālarla meded
Ne 'aceb hıç nihādında anuğ şefkat yok
- 4 Ne kadar mey tarab-engīz ü şafā-bağş olsa
Anda la'l-i leb-i dil-berde olan hālet yok
- 5 Ne idi sihr-i helāl eylemek eş'arumızı
Ey Su'ūdī nē edelüm ma'arifete rağbet yok

(71a)

{{(70b)}}

405

MAṬLA'

mefā'Ilün/ mefā'Ilün/ mefā'Ilün/ mefā'Ilün

Tekellüf eyledüm şundum şarābı şūfī āl anlar
Anuğ keyfiyetün bilmez o cāhil bir hayāl anlar

(71a)

{{(70b)}}

406

MAṬLA'

mefā'Ilün/ mefā'Ilün/ mefā'Ilün/ mefā'Ilün

Kılıcundan neçe vehm étmesün dil-dāde üftāde
Topuzıyla melāḥat tahtına geçdi Çāvūş-zāde

447

407

[BEYİT]

mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün

71b

Hemİşe feth-i firûzı livāña istivā etsün

{72a}

Çapuña ilticā kılsun cihānuñ ḥānı ḥāḳānī

(71b)

{{(72a)}}

408

ḤĀFİZ RĀST⁸³⁶

fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün

Maṭlab ṭā'at u peymān ṣalāḥ ez men-i mest

Ki be-peymāne keşī şehre şedem rûz-ı elest

(71b)

{{(72a)}}

409

ḤĀFİZ RĀST⁸³⁷

fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün

Mā hem İn hefteşed ez şehr ü be-çeşmem sālīst

Ḥāl-i hecrān tu çe dānī ki çe müşkil ḥālīst

(71b)

{{(72a)}}

410

ḤĀFİZ RĀST⁸³⁸

mef'ülü / fā'ilātü / mefâ'ilü / fā'ilün

Ḥalvet-konende- rā be-temāşā çi hācet-est

Çün kūy-i dost süst be-şahra çe hācet-est

⁸³⁶ HFD, 42-43

⁸³⁷ HFD, 41

⁸³⁸ HFD, 23-24.

(72a)

{(71b)}

411

ḤĀFİZ GÜFT⁸³⁹

fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

Şubḥ- dem murğ-ı çemen bā gül-i nev-ḥāste güft

Nāz kem kon ki der İn bāğ besl ün to şikeft

(72a)

{(71b)}

412

ḤĀFİZ RĀST⁸⁴⁰

fā‘ilātün/ fā‘ilātün / fā‘ilātün/ fā‘ilün

Zāhid zāhir-perest ez ḥāl-i mā āgāh nīst

Her çi güyed der ḥaḡ-ı mā cāy hīç ikrāh nīst

413

[BĀḲĪ]⁸⁴¹

mefā‘lün/mefā‘lün/mefā‘lün/mefā‘lün

72b

1

Dil-āverler oyunlar oynadı küffāre ol gün kim

{72b}

Gören bāzīçe-i taḡdirün oldu deng ü ḥayrānı

2

Çıkup yelkenlü Rümīler siperden bād-bānlarla

Yine gösterdiler cūş u ḥurūş-ı baḥr-i ‘ummānı⁸⁴²

3

Nehengāsā dil-āverler ‘adūyı yutdılar gitdi

‘Aceb deryā imiş ḥaḡḡā bu leşkerghāh-ı ‘Osmānī

⁸³⁹ HFD, 37

⁸⁴⁰ HFD, 32-33.

⁸⁴¹ BD, 33-36. Başlık “*Tehniye-i kudüm-i Sultān Meḥammed Ḥān-ı Ġāzī ez sefer-i ḥuceste-eşer*” şeklinde verilmiştir. Kaside mecmu‘ada ilk on sekiz beyiti eksik olarak başlamaktadır. Bu durum mecmuânın varak sayısında bir eksiklik olduğunu, şiirin kaydedildiği bölümün koptuğunu gösteriyor.

⁸⁴² 2- yelkenlü Rümīler: yelkenlüler Rümī,

- 4 Ser-i bî-mağz-ı düşmeden fezâda kâseler tldı
Sibâ'-ı küh u deşte kıldılar tertîb-i mihmânî
- 5 Meger kim uğramış gerdün öjinde seyl-i hûn içre
Şafağ şandı şebāngeh halk dāmānındaki xanı
- 6 Dem-i a'dā ile deşt-i cihānı lālezār etdi
Sipāh-ı berq-reftār-ı Tatārūñ tîr-bārānı
- 7 Hüdāvendā sen ol çāpük sūvār-ı pāk-meşrebsin
Akıtdı tab'-ı pākūñ ayağına Āb-ı hayvānı⁸⁴³
- 8 Misāl-i halka-i zūlf-i girih-gîrūñ ham-ender-ham
Biri birine koydı tîg-i xahruñ kāfiristānı⁸⁴⁴
- 9 Ne cünbiş kıldı kim āhîr dil-i düşmende yer etdi
Yine gösterdi ol nîze hîrām-ı kıadd-i hūbānı
- 10 Licāmuñda sitām olmağ yaraşur çarhuñ ecrāmı
Semendūñ sîne-bendinde gül-i zer māh-ı tābānı
- 11 Bilürsin anı mürğ-i beyza-i pūlād-ı nuşretdür
‘Aceb mi dāne dēvşürse elinde tîg-i bürrānı
- 12 Hemān āyîne-i sırr-ı Hüdā’dur tab’-ı şāhāne
Müberrā ğıll u ğışdan kalbi şāf u sāde sulţānî
- 13 Mücellā sînesi āyînedār-ı şāhid-i gaybî
Muşaffā hātırı şüret-peziir-i rāz-ı pinhānî

⁸⁴³ 7- pāk: pākîze, metin. çāpük sūvār-ı pāk: İskender-i pākîze,

⁸⁴⁴ girih-gîrūñ: girih-gîr-i,

- 14 Hemān oldur niyāzum senden ey Keyhüsrev-i şānī
Ki gūş-ı hūşa mengūş eyle dürr-i pend-i pīrānī
- 15 Sikendersin qarīnūn feylesūfān-ı cihān olsun
Ḥakīmān-ı zamāne hīçe şaymaz şahs-ı nādānī
- 16 Niyaz ēt Ḥaqq’a ey Bākī vücūdın hıfz ēde Bārī
Ḥaṭālardan nigehdār olsun ol Dārā-yı devrānī
- 17 Ḥüdāvendā Ḥüdā ol zāt-ı pāke hırz-ı cān olsun
Du‘ā-yı müstecāb-ı ṭā’ifān-ı ‘arş-ı Rahmānī
- 18 Belā gird-ābına şalsun ‘adūnı nā-bedīd ētsün
‘Adem deryāsına ğarķ eyleyen Fir‘avn u Hāmānī ⁸⁴⁵

⁸⁴⁵ ‘Adem: Fenā,

5. SONUÇ

Bu tez çalışmasında, Atatürk Kitaplığı Bel.Yz.K.0336 arşiv numarasında kayıtlı olan şiir mecmûası incelenmiştir. Yapılan çalışma giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde mecmûanın ne olduğuna dair bir açıklama yapılmış, mecmûaların tasnifi ve önemi hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde, incelenen mecmûa tüm hatlarıyla tanıtılmaya çalışılmış, mecmûanın önemli özellikleri ve karşılaşılan problem ve bu problemin çözüm yolu hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde mecmûanın muhtevasına değinilmiştir. Mecmuadaki şairler ve şiirleri hakkında bilgiler sunulmuştur, Üçüncü bölümde mecmûanın tamamının çeviri yazı metni verilmiştir. Dördüncü bölümde sonuç bölümüdür.

Mecmûanın nüsha tavsifi, tertip şekli; çeşitli kelime ve bilgilerden yola çıkılarak (rahmetuhu ve sellemehu) tertip tarihi ve mecmûanın derkenarına kaydedilmiş birkaç beyitten yola çıkarak müstensih hakkında bilgi verilmiştir.

Mecmûada karşılaşılan önemli bir problem olan sayfaların yanlış numaralandırılması ve varakların yerlerinin değişikliği de bu bölümde çözülmeye çalışılmıştır. Mecmûa kütüphaneye satın alma yolu ile dâhil edildiği için numaralandırma kurşun kalem ile kütüphane yetkilileri tarafından yapılmıştır. Yapılan numaralandırmada 51. varaktan 53'e atlama yapmış olduğu gibi şiirlerin içeriğine dikkat edildiğinde bilhassa uzun şiirlere bakıldığında devamlarının farklı varaklarda olduğu da görülmüş böylece hem mecmûanın numara düzenlemesi hem de varak düzenlemesi yeniden yapılmıştır.

Mecmûada yer alan şairler kısaca biyografileri verilerek tanıtılmıştır. Mecmûada kayıtlı olan şiirin kime ait olduğunun tam tespit edilmediği veya şüpheli olduğu durumlarda aynı mahlası kullanan şairler, yaşadıkları yüzyıl ve yaşadıkları yer belirleyici olmak üzere bir tasfiyeye gidilerek ilgili kısma dâhil edilmiştir.

Mecmûada toplam 413 adet şiir yer almaktadır. Bunların: 262'si gazel, 23'ü kaside, 49'u beyit, 49'u matla 11'i kıta, 7'si tahmis, 3 mersiye, 2'si terc-i bent, 2'si tesdis, 2'si müfred, 2'si tarih, 1'i müseddestir. Mecmûada Kabûlî, Bâkî, Hâletî, Selîsî, Nev'î, Azerî ve Sun'î en çok gazeline yer verilen kişilerdir. Mecmûada kayıtlı şairlerden divanı olanların divanları ile mecmûadaki şiirler karşılaştırılmıştır. Bunun

neticesinde divanı olan 18 şairin, divanlarında yer almayan gazel, kıt'a ve beyitleri tespit edilmiştir. Bu şairlerin arasında Klasik Türk şiirinin önemli isimleri olan: Bâkî, Emri, Figânî, Hâletî, Ruhî, Mânî, Süheylî, Veysî gibi şairlerin olması mecmûaların taşımış olduğu değerin ayrı göstergesidir. Yine mecmûada nazire özelliği taşıyan 50 gazel ve 7 beyit tespit edilmiştir. Mecmûadaki nazire şiirlere bakıldığında 30 şairin birbirleriyle etkileşim halinde olduğu görülmektedir. Nazirelerde en çok Selîsî, Edibî, Hâletî, İyânî'nin şiirlerinin olduğu tespit edilmiştir. Mecmûadaki nazirelere dikkat edildiğinde önemli bir kısmının, kaynaklarda geçmediği de söylenebilir. Bu durum mecmûanın taşımış olduğu diğer önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mecmûanın orijinallik arz eden diğer önemli bir yanı kaynaklarda yer almayan, hayatı ve şiiri hakkında daha önce bilgi sahibi olmadığımız şairlerin ortaya çıkmasını sağlamasıdır. Mecmûa bu yönüyle “ Dayfî, Menba’i, Tirî Beg ve Ukalâ Birâder” mahlaslarıyla yer alan “ kaynaklarda geçmeyen veyahut sınırlı bilgi sahibi olduğumuz şairleri ” Klasik Türk edebiyatına ve bu alanda ilmi çalışmalar yapan araştırmacıların istifadesine, şiirlerinden örnekler ile kazandırmıştır.

ŞAİRLER DİZİNİ

A

ĀGEHĪ · 353
‘ALĪ · 405
‘ĀLĪ · 138, 199, 201, 225, 297
‘AMRĪ · 372
ĀRĪFĪ · 442
AVNĪ · 277
ĀZERĪ · 213, 264, 273, 302, 304, 306, 334, 386, 387, 394, 396, 425

B

BAĤTĪ · 223
BĀĖĪ · 99, 103, 107, 110, 116, 127, 133, 142, 158, 176, 178, 188, 194, 195, 200, 214, 215,
221, 242, 255, 295, 296, 306, 308, 309, 346, 349, 356, 368, 369, 370, 375, 383, 383, 398,
418, 432, 436, 442, 449, 449
BEĤŞTĪ · 377
BEZMĪ · 261

C

CĀMĪ‘Ī · 359
CEMĀLĪ · 435

D

ḌAYFĪ · 153, 168
DERŪNĪ · 358

E

EDĪBĪ · 126, 144, 395, 415
EMRĪ · 91, 243, 267, 428

F

FĀḲĪRĪ · 365
FAṢĪḤĪ · 226
FEHMĪ · 423
FİĠĀNĪ · 165, 196, 311, 337, 362, 397, 432
FUẒŪLĪ · 174, 175, 299, 341
FÜRŪĠĪ · 379

G

ĠARİBĪ · 279
ĠAZĀLĪ · 171
ĠUBĀRĪ · 140, 141, 343

H

HĀDĪ · 263
ḤĀFİZ · 193, 274, 436, 444, 445, 448, 449
ḤĀĶĀNĪ · 187, 282
ḤĀLETĪ AZMĪ-ZĀDE · 170, 183, 184, 202, 236, 236, 237, 239, 240, 244, 245, 246, 247, 285, 300, 379, 381, 388, 389, 390, 401, 429, 430, 439, 440, 441
ḤĀLİŞĪ · 376
ḤASAN · 421
HĀŞİMĪ · 138, 139, 427
ḤAYĀLĪ · 206, 342, 348, 355
ḤAYRETĪ · 198, 344, 361, 436
HİCRĪ · 374
ḤİLMĪ · 220
ḤİŞĀLĪ · 139, 143, 154, 185
HÜDĀYĪ · 115, 164, 227, 310, 434

I

‘İYĀNĪ · 286, 422, 424

K

ḲABŪLĪ · 98, 163, 169, 173, 181, 182, 210, 211, 212, 217, 218, 219, 222, 230, 233, 235, 251, 268, 269, 270, 278, 284, 291, 292, 293, 294, 300, 301
ḲALENDER(İ) EFENDĪ · 163, 177, 437
KERĪMĪ · 155, 256, 385

M

MAḲĀLĪ · 311, 339, 432
MĀNĪ · 94, 304, 401
MENBA'Ī · 258
MESİḤĪ · 315
MEŞĀMĪ · 426
MEVLĀNĀ · 437
MEYLĪ · 408
MİŞĀLĪ · 96, 382, 384
MONLĀ CĀMĪ · 137
MUHYĪ · 208

N

NĀDİRĪ · 320
NAŞİBĪ · 416
NECĀTĪ · 205, 224, 242, 257, 354, 412
NEV'Ī · 92, 118, 216, 331, 333, 366, 378, 413, 414
NİZĀMĪ KARAMANLI · 357

P

PERTEVĪ · 363

R

REVĀNĪ · 196
RŪḤĪ · 161, 186, 260, 287, 332

S

SA'DĪ · 371
ŞĀLİḤĪ · 204, 445
SELĀMĪ · 420
SELİSĪ · 120, 124, 146, 151, 156, 157, 159, 160, 162, 167, 289, 303, 305, 326, 335, 409, 410, 411, 417, 419
SEYYİD ŞERİF CÜRCÂNÎ · 401
SIRRĪ · 209
SİPĀHĪ · 438
SU'ŪDĪ · 447
ŞUN'Ī · 85, 86, 87, 88, 89, 90
SŪHEYLĪ · 275, 347

Ş

ŞĀHĪ · 231
ŞEMSĪ · 93
ŞERĪFĪ · 231, 241

T

ṬABĪBĪ · 276
ṬĪRĪ BEG · 367

U

UBEYDĪ · 125
UḲALĀ BĪRĀDER · 146
‘ULVĪ · 173, 431
USŪLĪ · 249

Ü

ÜMĪDĪ · 229

V

VA‘DĪ · 167, 290
VAḤDETĪ · 259, 262, 288
VEYSĪ · 179, 180, 228, 252, 283, 321, 446
VÜCŪDĪ · 234

Y

YAHYĀ TAŞLICALI · 373

Z

ZĀTĪ · 194, 248, 298, 345, 400

KAYNAKÇA

A) Yazılı, Basılı Kaynaklar:

- Afyoncu, Erhan. “ Şemsî Ahmet Paşa ” **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.38. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2010: 527-529.
- Ak, Coşkun. **Bağdathî Rûhî Divânı Karşılaştırmalı Metin**. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları, 2001.
- _____. “ Rûhî-yi Bağdâdî ” **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.35. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı , 2008: 205-206.
- Akbayar, Nuri. **Mehmed Süreyya Sicill-i Osmânî**. 6 Cilt, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.
- Akkaya, Mehmet. “Şemsi Paşa Divânı İnceleme -Edisyon Kritikli Metin”. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992.
- Aksoyak, İ. Hakkı. **Gelibolulu Mustafa Âlî : Dîvân II Tenkitli Metin**. Yayınlayanlar: Cemal Kafadar ve Gönül Alpay Tekin, Harvard Üniversitesi Yakın Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2006.
- Arslan, Ömer. “ Ubeydî Divânı ”. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Ateş, Ahmet **İstanbul Kütüphanelerinde Farsça Manzum Eserler I**, İstanbul: MEB Yayınları,1968.
- Aydemir, Yaşar “ Şiir Mecmûaları ve Metin Teşkilinde Mecmûaların Rolü ”. **Bilig**, s.19. Güz, (2001) :147-155.
- Aydın, Atik. **Arap Edebiyatında Keşkül Geleneği Bahâuddin el-‘Âmilî Örneği** . Malatya: Mengüceli Yayınları, 2014.
- Aynur, Hatice, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Ali Emre Özyıldırım. ”. **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları XII Metin Neşri: Problemler, Tespitler, Öneriler**. İstanbul: Klasik Yayınları, 2017.
- Ayverdi, İlhan. **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**. İstanbul : Kubbealtı Lugâtı Yayınları, 2010

- Bulan, Ayşe. “ Hâşimî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânı’nın Tenkidli Metni ”. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993.
- Canım, Rıdvan. **Latîfî Tezkiretü’ş-Şu’arâ**. Ankara: Ataürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000.
- Coşkun, Vildan S. “ Zâtî ” **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.44. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2013: 150-151.
- Çavuşoğlu, Mehmet, M. Ali Tanyeri. **Hayretî Divânı Tenkîdli Basım**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1981.
- Çavuşoğlu, Mehmet. **Taşlıcalı Yahya Divânı Tenkidli Basım**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1977.
- _____. “Amrî”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.3. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı , 1997: 96-97
- Çetin, İsmail. “ Derzi-zâde Ulvî, Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Dîvânı’nın Tenkidli Metni ”. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993.
- Ercan, Özlem. “ Peşteli Hisâlî Dîvânı Tahlili, İnceleme-Metin ”. Doktora Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.
- Erdoğan, Mustafa. “ Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divânı: İnceleme, Tenkitli Metin, Dizin”. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- Ergün, Sadeddin Nüzhet .“ Âgehî ”, **Türk Şairleri**, c.1. İstanbul: 1936-1945: 16-18.
- Erünsal, İsmail E. “ Revânî ” **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.35. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2008: 30-31.
- Gökyay, Orhan Şaik. “ Cönk ” **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.8. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1993: 73-75.
- _____. “Deli Birader”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.9. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1994: 135-136.
- Gülhan, Abdülkerim. “ Hâkânî Mehmed Bey Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Dîvânı’nın Tenkidli Metni ”. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.
- Gümüş, Sadreddin. “ Cürcânî, Seyyid Şerîf ” **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.8. İstanbul: 1993: 134-136.
- Gürbüz, Mehmet. “ Şiir Mecdûaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi ”. **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecdûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı**. haz. Hatice Aynur vd. İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2012: 99-113.

- _____. “ Şiir Mecdûalarının Kaynakları Üzerine”. **Turkish Studies**, s.8/1. Ankara: (Kış, 2013) : 315-322.
- Harmancı, Esat. **Süheyfî Divânı**. Ankara: Akçağ Yayınları, 2007.
- İlgürel, Mücteba. “ Ahmed I ” **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.2. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1989: 30-33.
- İpekten, Haluk. **Karamanlı Nizâmî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divânı**. Ankara: Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1974.
- İpekten, Haluk, Recep Toparlı **Tezkireler Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.
- İsen, Mustafa. **Usûlî: Hayatı, Sanatı ve Divânı**. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1988.
- Kaçalın, Mustafa S. **Hüdâyî (Salâ Mushîs) Dîvân**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016.
- Kaya, Bayram Ali, “ Azmi-zâde Hâletî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni ”. Doktora Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.
- _____. “ Necâtî Bey ” **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.32. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2006: 477-478.
- _____. “Taşlıcalı Yahya”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.40. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2011: 156-157.
- Kayaalp, İsa. **Sultan Ahmed ve Divânı**. İstanbul: Hz. Akşemseddin Yayınları, 1994.
- Kayabaşı, Bekir. “Kaf-zâde Fa'îzî'nin Zübdetü'l-Eş'ar'ı”. Doktora Tezi. Malatya, İnönü Üniversitesi, 1996.
- Karahan, Abdülkadir. **Kanuni Sultan Süleyman Çağı Şairlerinden: Figânî ve Dîvânçesi**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1966.
- _____. “ Figânî ”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.13. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1996: 57-58.
- _____. “Fuzûlî”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.13. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1996: 240-256.
- Kılıç, Atabey “ Mecdûa Tasnifine Dâir”. **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecdûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı**, haz. Hatice Aynur vd. İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2012: 75-96.

- Köksal, M. Fatih Köksal. “ Şiir Mecnûalarının Önemi ve Mecnûaların Sistematiik Tasnifi Projesi (MESTAP) ” . **Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori**. İstanbul: Kesit Yayınları, 2012: 83-97.
- Köprülü, Fuad. “ Türk Edebiyatı Tarihi’nde Usûl ”, **Edebiyat Araştırmaları**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1966: 3-48.
- Kurnaz, Cemal. “ Hayâlî Bey ”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.17. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1998: 5-7.
- Kut, Günay. “ Mecnûa ” **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi -Devirler, İsimler, Eserler, Terimler**, c.6. İstanbul: Dergâh yayınları, 1986: 170-173.
- Kuru, Selim Sırrı. “ Mecnûaların İçine, Edebiyatın Dışına Doğru”, **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecnûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı**, haz. Hatice Aynur vd. İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2012: 17-19.
- Küçük, Sabahattin. **Bâkî Dîvânı Tenkitli Basım**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1994.
- Külekçi, Numan. “ Gânî-zâde Nâdirî, Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Dîvânı ve Şehnâmesi’nin Tenkidli Metni”. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, 1985.
- Levend, Agâh. **Türk Edebiyatı Tarihi**, c.1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1973.
- Mengi, Mine. **Mesîhî Divânı**. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2014.
- _____. “ Mesîhî ” **TDV İslam Ansiklopedisi**, c. 29. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2004: 312-313.
- Okumuş, Ömer. “ Câmî, Abdurrahman ” **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.7. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1993: 94-99.
- Onan, Necmettin Halil. **Fuzulî, Leylâ ile Mecnûn**. İstanbul: Maarif Basımevi, 1955.
- Öngören, Reşat “ Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî ”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.29. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2004: 441-448.
- Öztürk, Yılmaz. “ 17. Yüzyıl Şairlerinden Dimetokalı Vahdetî’nin Divânı’nın Tenkitli Metni ”. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2006.
- Özyıldırım, Ali Emre. **Mâşî-zâde Fikrî Çelebî ve Ebkâr-ı Efkâr’ı: On Altıncı Yüzyıldan Sıradışı Bir Aşk Hikâyesi**. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2017.

_____ “ Bir Metni Neşretmek” **Metin Neşri: Problemler, Tespitler, Öneriler: Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları XII.** haz. Hatice Aynur vd. İstanbul:Klasik Yayınları, 2017.

Paić-Vukić, Tatjana “ Mecnûa İncelemelerinin Sınırları ve Olanakları: Bosna Mecnûalarına Bir Yaklaşım ”. **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecnûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı.** haz. Hatice Aynur vd. İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2012: 53-71.

Sami, Şemseddin. **Kâmûs-ı Türkî.** İstanbul: Çağrı Yayınları,2010.

Saraç, M. A. Yekta. **Emrî Dîvânı.** İstanbul: Eren Yayınları, 2002.

_____ . **Bursalı Mehmed Tahir Osmanlı Müellifleri.** c.3, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2016.

Sefercioğlu, Nejat. **Nev’î Divanı’nın Tahlîli.** Ankara: Akçağ, 2001.

_____ . “ Nev’î ” **TDV İslam Ansiklopedisi,** c.33. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007: 52-54.

Selvi, Muhammed. “ Ümîdî, Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divânı”. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Sevgi, Ahmet, Mustafa Özcan. “ Edebiyat Tedkiklerinde Mecnûaların Rolü ” **Prof. Ali Canip Yöntem ’in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri.** İstanbul: Sözler Basın Yayın Dağıtım, 1996: 486-490.

_____ . “ Bazı Mecnûalara Dâir ” **Prof. Ali Canip Yöntem ’in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri.** İstanbul: Sözler Basın Yayın Dağıtım, 1996: 491- 497.

Tarlan Ali Nihad. **Fuzulî Divanı: Gazel, Musammat, Mukatta’ ve Ruba’i Kısmı, Edisyon Kritik ve Transkripsiyon.** İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1950.

_____ . **Zâtî Divânı, Edisyon Kritik ve Transkripsiyon: Gazeller Kısmı.** 3 cilt, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1967.

_____ . **Hayâlî Bey Dîvânı.** İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1945.

_____ . **Necâtî Beg Divânı.** İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1963.

Tataroğlu, Abdullah.“ Muhîtî, Hayatı, Eserleri ve Edebi Kişiliği, Divânı’nın Tenkidli Metni ”. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.

Tatcı, Mustafa “ Hayretî ”, **TDV İslâm Ansiklopedisi,** c.17. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1998: 61-62.

- Tietze, Andreas. “XVI. Asır Türk Şiirinde Gemici Dili”. **Türkiyat Mecmûası**, c.9. İstanbul: (1951): 113-138.
- Toska, Zehra. “ Veysî Divânı, Hayatı, Eserleri ve Edebi Kişiliği ”. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1985.
- Tulum, Mertol, M. Ali Tanyeri. **Nevi Dîvânı Tenkidli Basım**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1977.
- Tülcü, Süleyman Tülücü. “ Muallakat ” **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.30. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2005: 310-312.
- Uzun, Mustafa. “ Mecmûa ” **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.28. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2003: 265-268.
- _____. “ Bihiştî Ramazan Efendi ”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.6. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1992: 145-46.
- _____. “ Hâkânî Mehmed Bey ”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.15. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1997: 166-168.
- Ünver, İsmail. “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler.” **AÜ DTCTF Türkoloji Dergisi** XI.1 (1993): 51-89.
- Yazıcı, Tahsin. “ Hâfız-ı Şîrâzî ”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.15. İstanbul: 1997: 103-106.
- Yeniterzi, Emine. “ On Altıncı Yüzyılda Konyalı Bir Şair: Meşâmî ” . **Türk Dili**, s.591. (Mart, 2001): 317-328.
- Yıldız, Enes. “ Mecmûalardan hareketle Baldırzâde Selîsî’nin Şiirleri ”. **Mecmûa; Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, s.6. (Güz,2018), 96-135.
- Yiğit, Ahmet Selman. “ Hicrî Divanı: İnceleme, Tahlil, Metin, Dizin ”. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

B) Elektronik Ortamdaki Kaynaklar

- Açıkgöz, Namık. **Riyazi Muhammed Efendi, Riyazü’s-Su’arâ**. Ankara: 2017.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,191371/riyazi-riyazus-suaratezkiretus-suara.html> [15.04.2019].
- Aksoyak, İsmail Hakkı. “ Âzerî, Bostanzâde İbrahim Âzerî Efendi ”.
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2087> [23.06.2018].
- _____. Selâmi İsmail Selâmî Çelebî,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1442>, [28.05.2019]

_____. “Selîsî Mehmed, Baldırzâde”.
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=7239> [03.03.2019].

_____. “Va’di Ahmed”.
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1860> [05.03.2019].

Atlansoy, Kadir. “Va’dî, Mehmed ”.
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6136> [05.03.2019].

Avşar, Ziya. **Revânî Divânı**. Ankara: KTB Yayınları, 2017.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-196374/revani-divani.html> [15.04.2019].

Aydemir, Yaşar. **Behîştî Dîvânı**. Ankara: KTB Yayınları, 2018.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56445,ramazan-behistidivanipdf.pdf?0> [15.04.2019].

Çetinkaya, Ülkü. “Âzerî İbrahim Çelebî”.
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1937>, [23.06.2018].

Demirel, Şener. **Mânî Divan ve Şehrengiz-i Bursa Metin-İnceleme**. Ankara: KTB Yayınları, 2011. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-194359/divan-i-mani-ve-sehr-engiz-i-bursa.html> [15.04.2019].

Ekinci, Ramazan. “Fasihî Uşşakizâde Mehmed ”.
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1708> [31.01.2019].

Gıynaş, Kamil Ali. **Pervâne Beg Mecnûası**. Ankara: KTB Yayınları: 217.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-194492/pervanebeyMecnûasi.html> [15.04.2019].

Gürbüz, Mehmet. **Sultan-ı Hûbanâ Münasib Eş’âr**. Ankara: KTB Yayınları, 2018.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-208513/sulan-i-bana--munasibesar.html> [25.02.19].

_____. “Menba’î”
[.http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4397](http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4397) [25.02.19].

Harmancı, M. Esat, **Süheyli Divânı**. Ankara: KTB Yayınları, 2017.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-194364/suheyli-divani.html> [04.03.2019].

- İnce, Adnan. **Mîrzâde Mehmet Sâlim Efendi, Tezkiretü's-Şuarâ**, Ankara: KTB Yayınları, 2018. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-203805/mirza-zade-mehmed-salim-tezkiretu39s-su39ara.html> [15.04.2019].
- İpekten, Haluk, Günay Kut, Mustafa İsen, Hüseyin Ayan, Turgut Karabey. **Sehi Beg Heşt Behişt**. Ankara: KTB Yayınları, 2017. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56165,hestbihistpdf.pdf?0&_tag1=03EE5380B678F1063BF0A9ED54D2FA0DD771F0E5&crefer=34375304E46A4B3B28E8D137A3F73F52FA20AC8BB07D331D76432696F5C6BB6F [15.04.2019].
- İsen, Mustafa. **Gelibolulu Mustafa Âlî, Kühü'l Ahbâr'ın Tezkire Kısım**. Ankara: KTB Yayınları, 2017. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-194288/kunhul-ahbarin-tezkire-kismi.html> [15.04.2019].
- Kaplan, Yunus “ Gubârî ”.
<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2432> [12.02.2019].
- _____. Tîrî, Okçı-zâde Tîrî,
<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1027>, [10.04.2019]
- Köksal, M. Fatih. **Edirneli Nazmî Mecma'u'n- Neẓâ'ir İnceleme- Metin**, Ankara: KTB Yayınları, 2017. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-195954/mecmaun-nezair-edirneli-nazmi.html> [15.04.2019].
- _____. “Fakîrî ”.
<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1019> [31.01.2019].
- Köksal M. Fatih, Zübeyir Arslan. “ Kerîmî ”.
<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=77>, [25.02.2019].
- Kılıç, Filiz. **Âşık Çelebî Meşâ'irü's-Şu'arâ**, Ankara: KTB Yayınları, 2018. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-210485/asik-celebi-mesairus-suara.html> [15.04.2019].
- Kılıç, Filiz. “Misalî Hasan Çelebî ”.
<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1558> [12.07.2018].
- Solmaz, Süleyman. **Ahdi ve Gülşen-i Şu'arâsı İnceleme, Metin**. Ankara: KTB Yayınları, 2017. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-201251/ahdi-gulsen-i-suara.html>. [15.04.2019].
- Sungurhan, Aysun. **Beyânî Tezkiretü's-Şuarâ**. Ankara: KTB Yayınları, 2017.

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-194495/beyani-tezkiresi-tezkiretus-suara.html> [15.04.2019].

_____. **Kınalı-zâde Hasan Çelebî Tezkiretü’ş-Şuarâ**, Ankara: KTB Yayınları, 2017.<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-194494/kinalizade-hasan-celebi-tezkiretus-s-uara.html> [15.04.2019].

Tanyıldız, Ahmet. “ Şiir Mecnûalarının Neşri Hakkında”. **Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi**. c. 5. s. 21. (Bahar, 2012): 225-239.
http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt5/cilt5sayi21_pdf/1_dil_edebiyat/tanyildiz_ahmet.pdf [03.06.2018].

Tuğluk, İbrahim Halil, Selâmî Efendi,
<http://www.turkedebiyatiisimlersonzugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4284>, [28.04.2019]

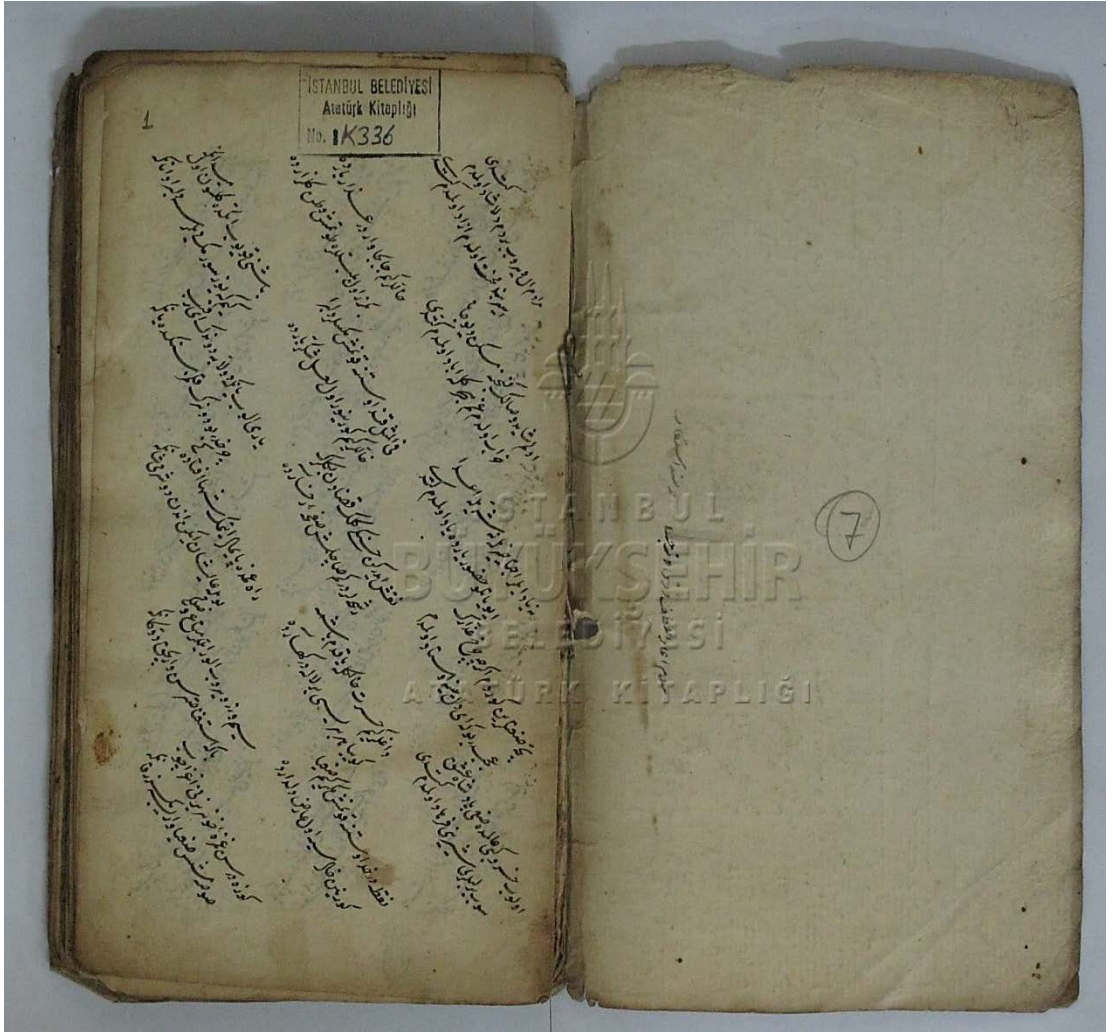
Tunç, Semra. “ Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi 2455 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecnûası ”. **Selçuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, s.6.(2000):105-139.<http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/870> [03.06.2018]

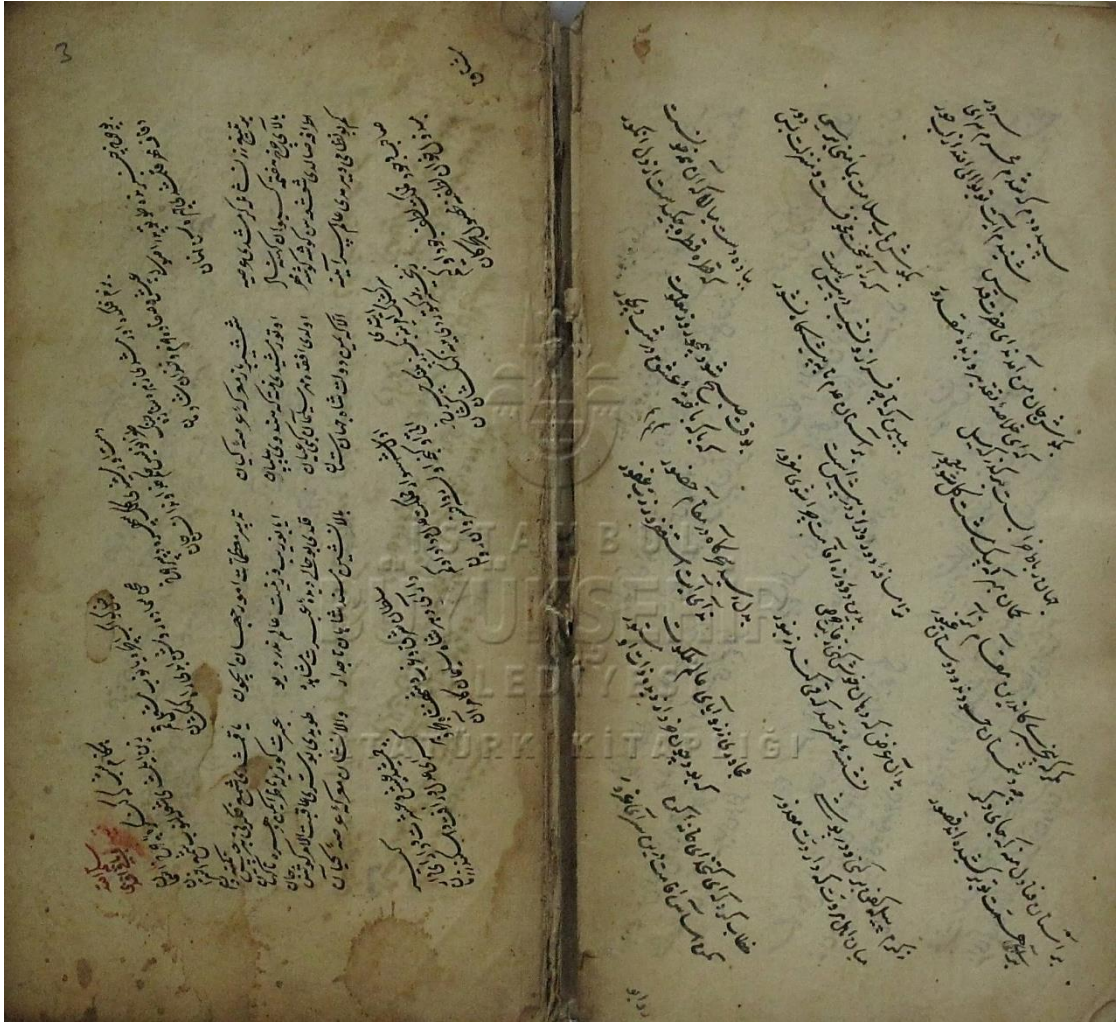
Yekbaş, Hakan. “ Hüdâyî-i Kâdim Mustafa” .
<http://www.turkedebiyatiisimlersonzugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=145>, [13.07.2018]

Zavotçu, Gencay. **Rızâ Tezkiresi**. Ankara, 2017.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,195955/riza-tezkiresi.html> [15.04.2019]

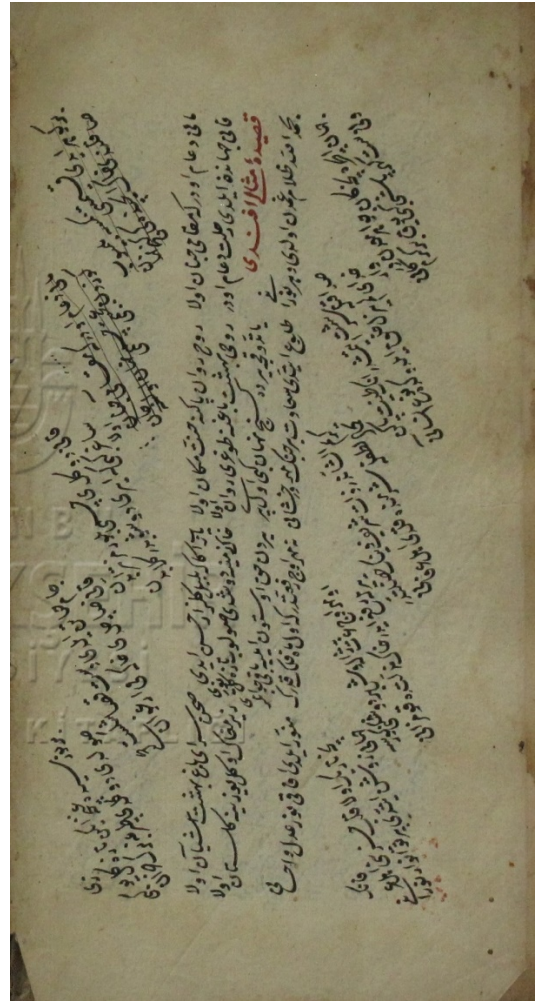
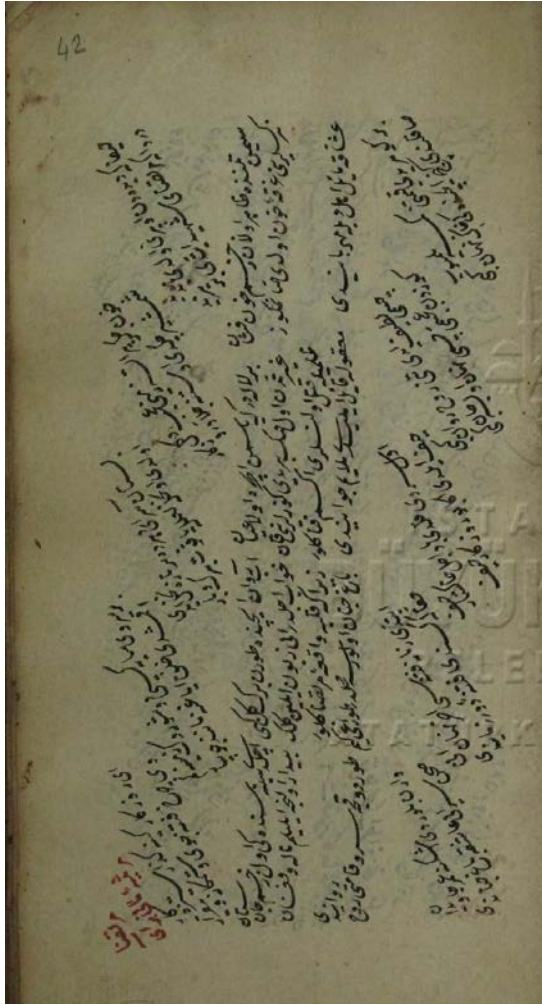
EKLER

Ek-1: 1a numaralı sayfa (mecmûanın ilk sayfası)

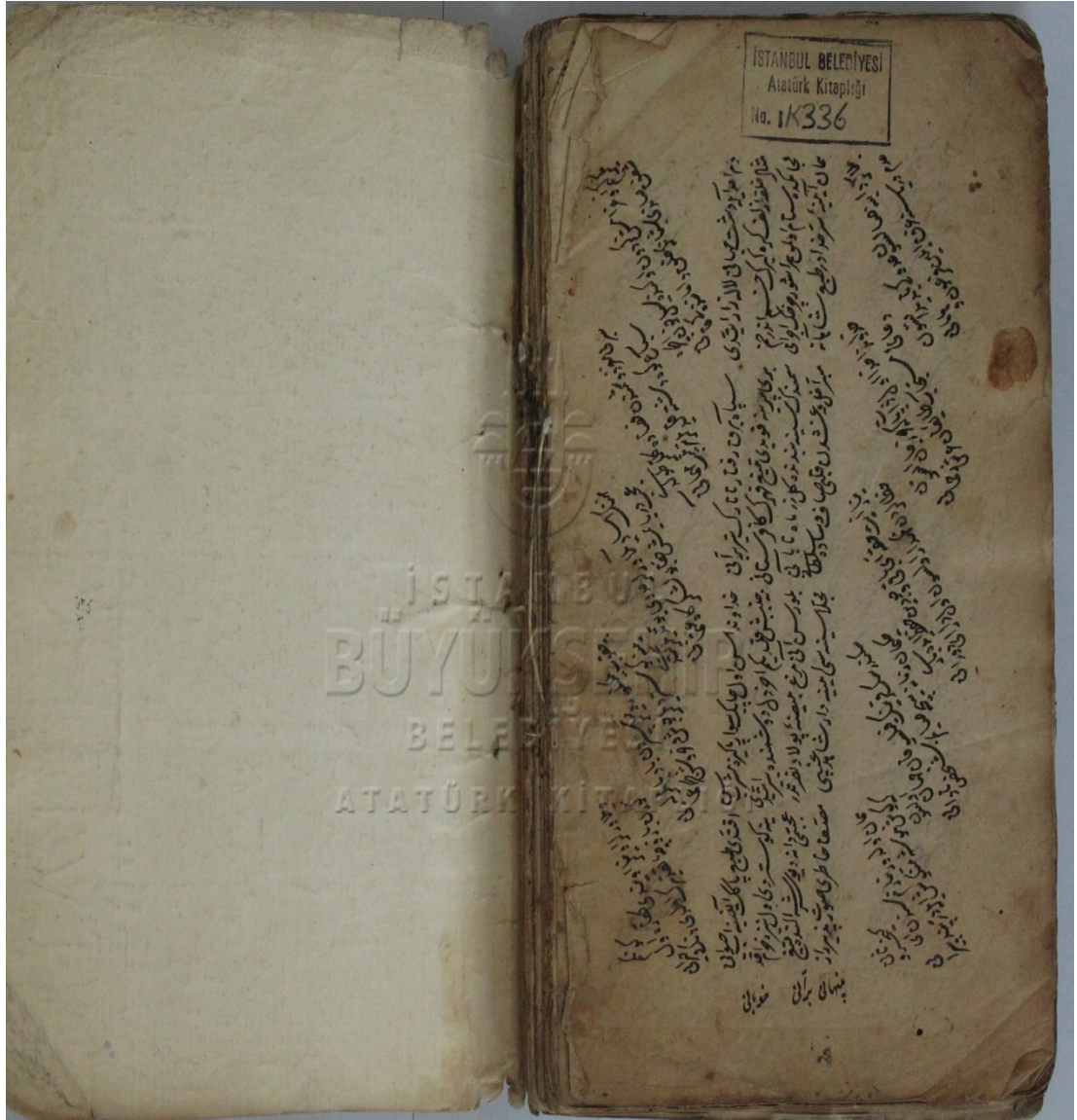

⁸⁴⁶ Ek-2'de görüldüğü gibi varak ters yapıştırılmış ve takip kelimesi sayfanın üst tarafında kalmıştır. Sonraki varakta takip kelimesi ile belirtilen şiir başlamamış, farklı bir şiire geçilmiştir.

⁸⁴⁷ Mecmûanın varaklarındaki karışıklık daha önce “Şiir Mecmûasının Ciltlenme Problemi ve Sayfaların Yeniden Numaralandırılması” kısmında anlatılmıştır. Problemin giderilmesi için mecmûadaki problemliler yerler fotoğrafta görüldüğü şekliyle kesilmiş ve yeniden varaklar düzenlenmiştir.

Ek-5: 72b numaralı sayfa (mecmûanın son sayfası)

ÖZ GEÇMİŞ

Turgut ÖZYURT

İstanbul

Ağrı, Eleşkirt'te 1989 yılında doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2013 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Çeşitli kurumlarda öğretmenlik yaptı. Öğretmenlik görevini halen icra etmektedir. Evli ve bir çocuk babasıdır.